

Cofnod y Trafodion

The Record of Proceedings

17/07/2013

Cynnwys Contents

[Cwestiynau i'r Gweinidog Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol](#)
[Questions to the Minister for Health and Social Services](#)

[Cwestiynau i'r Cwnsler Cyffredinol](#)
[Questions to the Counsel General](#)

[Cwestiynau i'r Gweinidog Cymunedau a Threchu Tlodi](#)
[Questions to the Minister for Communities and Tackling Poverty](#)

[Datganiad gan y Llywydd](#)
[Statement by the Presiding Officer](#)

[Adroddiad y Pwyllgor Materion Cyfansoddiadol a Deddfwriaethol ar yr Ymchwiliad i Ddeddfu a'r Eglwys yng Nghymru](#)
[The Constitutional and Legislative Affairs Committee's Report on the Inquiry into Law Making and the Church in Wales](#)

[Cynnig i Gymeradwyo Cynllun Ieithoedd Swyddogol Comisiwn y Cynulliad](#)
[Motion to Approve the Assembly Commission's Official Languages Scheme](#)

[Dadl Plaid Cymru: Addysg](#)
[Plaid Cymru Debate: Education](#)

[Dadl Cyfnod 3 ar y Bil Sector Amaethyddol \(Cymru\) o dan Reol Sefydlog Rhif 26.44](#)
[Stage 3 Standing Order No. 26.44 Debate on the Agricultural Sector \(Wales\) Bill](#)

[Cynnig Cyfnod 4 i Gymeradwyo Bil Sector Amaethyddol \(Cymru\) o dan Reol Sefydlog Rhif 26.47](#)
[Stage 4 Standing Order No. 26.47 Motion to Approve the the Agricultural Sector \(Wales\) Bill](#)

[Pwynt o Drefn](#)
[Point of Order](#)

[Cyfnod Pleidleisio](#)
[Voting Time](#)

*Cyfarfu'r Cynulliad am 1.30 p.m. gyda'r Llywydd
(Rosemary Butler) yn y Gadair.*

*The Assembly met at 1.30 p.m. with the Presiding Officer
(Rosemary Butler) in the Chair.*

13:30 **Y Llywydd / The Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

The National Assembly for Wales is now in session.

[Senedd.tv](#)
[Fideo Video](#)

Cwestiynau i'r Gweinidog Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol

Questions to the Minister for Health and Social Services

Strwythur Gyrfa i Weithwyr Gofal

The Career Structure for Care Workers

13:30 **Julie James** [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

*1. Pa gynnydd y mae Llywodraeth Cymru wedi ei wneud tuag at wella'r strwythur gyrfa i weithwyr gofal?
OAQ(4)0312(HSS)*

*1. What progress has the Welsh Government made towards improving the career structure for care workers?
OAQ(4)0312(HSS)*

[Senedd.tv](#)
[Fideo Video](#)

13:31 **Gwenda Thomas** [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Y Diprwy Weinidog Gwasanaethau Cymdeithasol / The Deputy Minister for Social Services

The professional contribution of care staff is central to this Government's ambitions for sustainable social services. Good progress is being made in developing career pathways and professional development opportunities for care workers, from entry level to management.

Mae cyfraniad proffesiynol y staff gofal yn ganolog i uchelgais y Llywodraeth hon ar gyfer gwasanaethau cymdeithasol cynaliadwy. Mae cynnydd da yn cael ei wneud o ran datblygu llwybrau gyrfa a chyfleoedd datblygu proffesiynol ar gyfer gweithwyr gofal, o lefel mynediad i reoli.

[Senedd.tv](#)
[Fideo Video](#)

13:31

Julie James [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Thank you, Deputy Minister. I have already spoken in the Chamber about my disappointment that several local authorities in Wales deliberately procure the services of adult social care workers in slots of 15 minutes. I was very grateful for the First Minister's response and reassurance that you will be asking the Care and Social Services Inspectorate Wales to undertake a review of local authority commissioning for homecare services, in response to the concerns that I have raised. Deputy Minister, would you also ensure that care workers in Wales are provided with a distinct career path, and training in employment that is much more secure than these 15-minute slots allow? Furthermore, will you have a look at the scourge of zero-hour contracts, which are starting to arise in this sector as well?

Diolch ichi, Ddirprwy Weinidog. Rwyf eisoes wedi siarad yn y Siambr am fy siom bod nifer o awdurdodau lleol yng Nghymru yn fwriadol yn caffael gwasanaethau gweithwyr gofal cymdeithasol i oedolion mewn slotiau o 15 munud. Roeddwn yn ddiolchgar iawn am ymateb y Prif Weinidog a sicrwydd y byddwch yn gofyn i Arolygiaeth Gofal a Gwasanaethau Cymdeithasol Cymru gynnal adolygiad o waith comisiynu awdurdodau lleol ar gyfer gwasanaethau gofal yn y cartref, mewn ymateb i'r pryderon a godais. Ddirprwy Weinidog, a fydddech hefyd yn sicrhau bod gweithwyr gofal yng Nghymru yn cael llwybr gyrfa penodol, a hyfforddiant mewn cyflogaeth sy'n llawer mwy diogel na'r hyn y mae'r slotiau 15 munud hyn yn ei ganiatáu? Ar ben hynny, a wnewch chi hefyd edrych ar felltith contractau dim oriau, sy'n dechrau codi yn y sector hwn hefyd?

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

13:32

Gwenda Thomas [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

I thank Julie James for that important supplementary question. The professional contribution of care staff is central to this Government's ambitions for sustainable social services. Good progress is being made in developing career pathways and professional development opportunities for care workers in Wales, from entry level to management. Our statutory commissioning guidance makes clear in standard 12 that local authorities should work with providers to identify the key actions that are necessary to support them in recruiting and retaining managers and staff, with appropriate knowledge, skills and values, to provide services to the required standards. I would join with you in your concern if that commissioning guidance is not being adhered to.

Diolch i Julie James am y cwestiwn atodol pwysig hwnnw. Mae cyfraniad proffesiynol y staff gofal yn ganolog i uchelgais y Llywodraeth hon ar gyfer gwasanaethau cymdeithasol cynaliadwy. Mae cynnydd da yn cael ei wneud o ran datblygu llwybrau gyrfa a chyfleoedd datblygu proffesiynol i weithwyr gofal yng Nghymru, o lefel mynediad i reoli. Mae ein canllawiau comisiynu statudol yn nodi'n glir yn safon 12 y dylai awdurdodau lleol weithio gyda darparwyr i nodi'r camau gweithredu allweddol sy'n angenrheidiol i'w helpu i recriwtio a chadw rheolwyr a staff, gyda gwybodaeth, sgiliau a gwerthoedd priodol, i ddarparu gwasanaethau i'r safonau gofynnol. Byddwn yr un mor bryderus â chi pe na bai'r canllawiau comisiynu hynny yn cael eu dilyn.

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

13:32

William Graham [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Deputy Minister, you will know that, on 27 June, the Care Council for Wales produced 'The Social Care Manager', its practice guidance brochure for social care managers who are registered with the care council. In that guidance, there are 28 pages, but there is only one paragraph that deals with training and development for staff. Deputy Minister, in your current Bill, you have made great play of the need for training and development; could I have your comment on that?

Ddirprwy Weinidog, byddwch yn gwybod, ar 27 Mehefin, i Gyngor Gofal Cymru gynhyrchu 'Y Rheolwr Gofal Cymdeithasol', ei lyfryn ar ganllawiau ymarfer i reolwyr gofal cymdeithasol sydd wedi cofrestru gyda'r cyngor gofal. Yn y canllawiau hynny, mae 28 o dudalennau, ond dim ond un paragraff sy'n ymdrin â hyfforddi a datblygu staff. Ddirprwy Weinidog, yn eich Bil presennol, rydych wedi gwneud môr a mynydd o'r angen i hyfforddi a datblygu; a allwn gael eich sylwadau ar hynny?

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

13:33

Gwenda Thomas [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

As a Government, we are investing in training and development, and we are continuing to invest in it, to provide high-quality, responsive, citizen-centred social care. I have recently announced a further year's grant of over £8 million to support that objective, on top of the £10 million for the Care Council for Wales, which is leading much of the activity in this area. The care council has also produced career guidance, an aptitude test, the social care induction framework, the qualifications framework, and the careers pathway. As you have mentioned, the social care management development programme advisory board is overseeing the management of this training.

Fel Llywodraeth, rydym yn buddsoddi mewn hyfforddiant a datblygu, ac rydym yn parhau i fuddsoddi ynddynt, i ddarparu gofal cymdeithasol o ansawdd uchel, ymatebol sy'n canolbwyntio ar y dinesydd. Yn ddiweddar, cyhoeddais grant am flwyddyn arall o dros £8 miliwn i gefnogi'r amcan hwnnw, ar ben y £10 miliwn ar gyfer Cyngor Gofal Cymru, sy'n arwain llawer o'r gweithgarwch yn y maes hwn. Mae'r cyngor gofal hefyd wedi cynhyrchu canllawiau gyrfa, prawf medrusrwydd, y fframwaith sefydlu gofal cymdeithasol, y fframwaith cymwysterau, a'r llwybr gyrfa. Fel y soniasoch, mae bwrdd cynghori rhaglen datblygu rheolwyr gofal cymdeithasol yn goruchwylio'r broses o reoli'r hyfforddiant hwn.

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

13:34 **Leanne Wood** [Bywgraffiad](#) [Biography](#)
Arweinydd Plaid Cymru / The Leader of Plaid Cymru
Deputy Minister, following on from the previous question, which mentioned zero-hour contracts, I have recently been contacted by constituents who have asked me to take up their case—they are care workers—with their employers, Rhondda Cynon Taf County Borough Council. The proposed changes to their working arrangements, such as putting staff on three-monthly rolling contracts, and reducing their travel allowance, will inevitably impact on take-home pay and on their job security. Deputy Minister, given the importance and the value to society of our care workers, do you share my concern at a situation that will not help those people who are being cared for and which will also force already-low-paid workers into worse pay and conditions, which could result in many people leaving the profession?

[Senedd.tv](#)
[Fideo Video](#)

Ddirprwy Weinidog, yn dilyn y cwestiwn blaenorol, a soniodd am gontractau dim oriau, cysylltodd etholwyr â mi yn ddiweddar—gweithwyr gofal ydynt—i ofyn imi drafod eu hachos â'u cyflogwr, Cyngor Bwrdeistref Sirol Rhondda Cynon Taf. Bydd y newidiadau arfaethedig i'w trefniadau gwaith, megis rhoi staff ar gontractau treigl tri mis, a lleihau eu lwfans teithio, yn anochel yn effeithio ar eu cyflog dir a sicrwydd eu swyddi. Ddirprwy Weinidog, o gofio pwysigrwydd a gwerth ein gweithwyr gofal i gymdeithas, a rannwch fy mhryder ynghylch sefyllfa na fydd yn helpu'r bobl hynny y gofelir amdanynt ac a fydd hefyd yn gorfodi gweithwyr sydd eisoes ar gyflog isel i dderbyn cyflog ac amodau gwaeth, a allai arwain at lawer o bobl yn gadael y proffesiwn?

13:34 **Gwenda Thomas** [Bywgraffiad](#) [Biography](#)
The points that you make are well taken by me. I have always said, and will continue to say, that we have to value both our social workers and our social care workforce. They are the people who deliver for us and they are very important indeed to me. The commissioning of care services, however, is a matter for local authorities. However, in order to engender an environment conducive to high-quality services and staff, as I have said already this afternoon, the Welsh Government produced commissioning guidance for local authorities in 2010, and I would expect that to be very much part of their consideration in how they develop, recruit and value their staff.

[Senedd.tv](#)
[Fideo Video](#)

Derbyniaf y pwyntiau a wnewch. Rwyf wedi dweud erioed, a byddaf yn parhau i ddweud, bod yn rhaid inni werthfawrogi ein gweithwyr cymdeithasol a'n gweithlu gofal cymdeithasol. Nhw yw'r bobl sy'n darparu ar ein cyfer, ac yn wir maent yn bwysig iawn i mi. Fodd bynnag, mater i awdurdodau lleol yw comisiynu gwasanaethau gofal. Fodd bynnag, er mwyn creu amgylchedd ffafriol i wasanaethau o ansawdd uchel a staff, fel y dywedais eisoes y prynhawn yma, cyhoeddodd Llywodraeth Cymru ganllawiau comisiynu i awdurdodau lleol yn 2010, a byddwn yn disgwyl i hynny fod yn rhan bwysig iawn o'u hystyriaeth o ran y modd y maent yn datblygu, yn recriwtio ac yn gwerthfawrogi eu staff.

13:35 **Eluned Parrott** [Bywgraffiad](#) [Biography](#)
In addition to putting a greater percentage of its homecare contract out to private tender, would you like to comment on the proposals put forward by Rhondda Cynon Taf council to put its homecare workers on zero-hour contracts, which will see them paid by the visit, with no guarantee of how many visits they will be asked to make, or, indeed, how they will be paid for travelling to and between visits?

[Senedd.tv](#)
[Fideo Video](#)

Yn ogystal â chynnig canran uwch o'i gontract gofal cartref i dendr preifat, a hoffech roi sylwadau ar y cynigion a gyflwynwyd gan Gyngor Rhondda Cynon Taf i roi ei weithwyr gofal cartref ar gontractau dim oriau, a fydd yn golygu eu bod yn cael eu talu fesul ymweliad, heb warantu nifer yr ymweliadau y gofynnir iddynt eu gwneud nac, yn wir, sut y cânt eu talu am deithio i ymweliadau a rhyngddynt?

13:36 **Gwenda Thomas** [Bywgraffiad](#) [Biography](#)
I think I have answered the question on zero-hour contracts and have given my opinion with regard to valuing staff. Also, the commissioning guidance states that services must be developed; they must be quality services and they must meet the needs of service users, which is very important indeed.

[Senedd.tv](#)
[Fideo Video](#)

Credaf fy mod wedi ateb y cwestiwn ar gontractau dim oriau ac wedi rhoi fy marn ar werthfawrogi staff. Hefyd, mae'r canllawiau comisiynu yn datgan bod yn rhaid i wasanaethau gael eu datblygu; rhaid iddynt fod yn wasanaethau o ansawdd a rhaid iddynt ddiwallu anghenion defnyddwyr gwasanaethau, sy'n wirioneddol hollbwysig.

Gwaith Amlasiantaeth

Multi-agency Working

13:36 **Angela Burns** [Bywgraffiad](#) [Biography](#)
2. A wnaiff y Gweinidog roi'r wybodaeth ddiweddaraf am waith amlasiantaeth i ddiogelu pobl sy'n agored i niwed? OAQ(4)0324(HSS)

[Senedd.tv](#)
[Fideo Video](#)

2. Will the Minister provide an update on multi agency working to protect vulnerable people? OAQ(4)0324(HSS)

13:36 **Gwenda Thomas** [Bywgraffiad](#) [Biography](#)
The Social Services and Well-being (Wales) Bill reinforces the key principle that multi-agency working is essential to protect vulnerable people. The establishment of more collaborative safeguarding adults and safeguarding children boards will help further to strengthen this approach.

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

Mae Bil Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) yn atgyfnerthu'r egwyddor allweddol fod gwaith amlasiantaethol yn hanfodol i amddiffyn pobl sy'n agored i niwed. Bydd sefydlu byrddau diogelu oedolion a diogelu plant mwy cydweithredol yn helpu i atgyfnerthu'r dull hwn ymhellach.

13:37 **Angela Burns** [Bywgraffiad](#) [Biography](#)
Thank you for that answer, Deputy Minister. I am sure that you will know the direction I will be coming from because I know that you have helped me and Lynne Neagle with a particular case, which highlights the need to have cross-county working. Some of our more vulnerable people dot around from county to county, particularly if they are trying to escape domestic violence and yet everywhere they pitch up, they have to start from ground zero in terms of trying to get support and access services. I wonder whether the small number of people in Wales that this will affect could have an agency-type passport that they could take with them so that they do not have to start from ground zero, or if they could belong to some kind of organisation that would track them no matter where they are in Wales. There are terrible effects when that does not work through.

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

Diolch ichi am yr ateb hwnnw, Ddirprwy Weinidog. Rwy'n siŵr y gwyddoch o ba gyfeiriad rwy'n dod oherwydd gwn eich bod wedi fy helpu i a Lynne Neagle gydag achos penodol, sy'n pwysleisio'r angen am waith traws-sirol. Mae rhai o'n pobl sy'n fwy agored i niwed yn symud o sir i sir, yn enwedig os ydynt yn ceisio dianc rhag trais domestig ac eto ble bynnag yr ânt, rhaid iddynt ddechrau o'r dechrau o ran ceisio cael cymorth a manteisio ar wasanaethau. Tybed a allai'r nifer fach o bobl yng Nghymru y bydd hyn yn effeithio arnynt gael rhyw fath o basbort asiantaeth y gallent fynd ag ef gyda hwy fel nad oes rhaid iddynt ddechrau o'r dechrau, neu tybed a allent berthyn i ryw fath o sefydliad a fyddai'n eu holrhain waeth ble yng Nghymru y maent. Ceir effeithiau ofnadwy pan na fydd hyn yn digwydd.

13:37 **Gwenda Thomas** [Bywgraffiad](#) [Biography](#)
I thank Angela Burns for that and for her efforts on behalf of that person, along with Lynne Neagle. We all know what that person was facing in her vulnerability. Safeguarding is a key theme of the Social Services and Well-being (Wales) Bill. The Bill will strengthen safeguarding arrangements for people, both children and adults. I would like to say that, where there are care plans—and I think that it is important that we develop care plans that meet people's needs—the social services Bill will make those care plans portable. That is important.

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

Diolch i Angela Burns am hynny ac am ei hymdrechion ar ran yr unigolyn hwnnw, ynghyd â Lynne Neagle. Mae pob un ohonom yn gwybod beth yr oedd y fenyw honno yn ei wynebu yn ei chyflwr bregus. Mae diogelu yn thema allweddol yn y Bil Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru). Bydd y Bil yn atgyfnerthu trefniadau diogelu i bobl, yn blant ac oedolion. Hoffwn ddweud, lle mae cynlluniau gofal ar waith—a chredaf ei bod yn bwysig inni ddatblygu cynlluniau gofal sy'n diwallu anghenion pobl—y bydd y Bil gwasanaethau cymdeithasol yn gwneud y cynlluniau gofal hynny yn gludadwy. Mae hynny'n bwysig.

In terms of multi-agency working, if we go back to the days of Maria Colwell, which must be over 30 years ago, in each of the serious case reviews that have happened during the intervening years, we see that there has very often been an issue with the non-effectiveness of multi-agency working. I see this as one of the important things that our social services Bill must achieve.

O ran gwaith amlasiantaethol, os awn yn ôl i ddyddiau Maria Colwell, sef dros 30 mlynedd yn ôl mae'n rhaid, ym mhob un o'r adolygiadau o achosion difrifol sydd wedi digwydd yn y cyfamser, gwelwn fod problem yn aml wedi codi gyda diffyg effeithiolrwydd gwaith amlasiantaethol. Gwelaf fod hwn yn un o'r pethau pwysig y mae'n rhaid i'r Bil gwasanaethau cymdeithasol ei gyflawni.

13:38 **Lindsay Whittle** [Bywgraffiad](#) [Biography](#)
Deputy Minister, in a previous scrutiny session, reference was made to the development of a national integrated services board to provide that integrated services framework for older people. Could you tell me whether this board has now been set up, and, if so, what progress it is making?

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

Ddirprwy Weinidog, mewn sesiwn graffu flaenorol, cyfeiriwyd at y gwaith o ddatblygu bwrdd gwasanaethau integredig cenedlaethol i ddarparu'r fframwaith gwasanaethau integredig i bobl hŷn. A allech ddweud wrthyf a yw'r bwrdd hwn bellach wedi ei sefydlu, ac, os felly, pa gynnydd y mae'n ei wneud?

13:39

Gwenda Thomas [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

The Minister for Health and Social Services and I are working very closely on developing a statement that will be issued very soon. That statement will make very plain how we see the way forward. However, both of us are absolutely committed to the integration agenda. We see it as key to successfully delivering services, not only to older people with complex needs, but we have to start somewhere. I would like to point out to the Chamber the effectiveness of the integrated family support service that we did legislate for under our previous powers. The principle set by those services show clearly that integrated working can benefit the most vulnerable among us and that we must develop our policies on integration, and we are doing that.

Diabetes

Mae'r Gweinidog Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol a minnau yn gweithio'n agos iawn ar ddatblygu datganiad a gaiff ei gyhoeddi yn fuan iawn. Bydd y datganiad hwnnw yn nodi'n glir iawn y ffordd ymlaen yn ein barn ni. Fodd bynnag, mae'r ddau ohonom yn gwbl ymrwymedig i'r agenda integreiddio. Fe'i gwelwn fel yr allwedd i ddarparu gwasanaethau yn llwyddiannus, nid yn unig i bobl hŷn ag anghenion cymhleth, ond rhaid inni ddechrau rywle. Hoffwn dynnu sylw'r Siambr at effeithiolrwydd y gwasanaeth cymorth integredig i deuluoedd a ddeddfwyd gennym o dan ein pwerau blaenorol. Mae'r egwyddor a bennwyd gan y gwasanaethau hynny yn dangos yn glir y gall gwaith integredig fod o fudd i'r rhai mwyaf agored i niwed yn ein plith a bod rhaid inni ddatblygu ein polisiau ar integreiddio, ac rydym yn gwneud hynny.

Diabetes

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

13:40

Mohammad Asghar [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

3. Pa gamau y mae Llywodraeth Cymru yn eu cymryd yn 2013 i fynd i'r afael â diabetes yng Nghymru? OAQ(4)0308(HSS)

3. What action will the Welsh Government take in 2013 to tackle diabetes in Wales? OAQ(4)0308(HSS)

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

13:40

Mark Drakeford [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Y Gweinidog Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol / The Minister for Health and Social Services

Delivery plans to tackle diabetes will be set out in 'Together against Diabetes', due for publication in September. It has been informed by the recent Health and Social Care Committee inquiry on diabetes and a new all-Wales diabetes implementation group will be established to oversee its introduction.

Nodir cynlluniau cyflawni i fynd i'r afael â diabetes yn 'Together against Diabetes', y mae disgwyl iddo gael ei gyhoeddi ym mis Medi. Cafodd ei lywio gan ymchwiliad diweddar y Pwyllgor Iechyd a Gofal Cymdeithasol ar ddiabetes a chaiff grŵp gweithredu diabetes Cymru gyfan newydd ei sefydlu i oruchwylio'r gwaith o'i gyflwyno.

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

13:40

Mohammad Asghar [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Thank you very much, Minister, for that reply. The Health and Social Care Committee has warned that the Welsh Government targets to improve services for people living with diabetes, as set out in the national service framework for diabetes, are likely to be missed. The national director of Diabetes UK Cymru said recently that health boards have 'failed miserably' in delivering strategies to deal with diabetes. What action does the Minister intend to take to ensure that a more co-ordinated approach is adopted across the NHS in Wales to tackle diabetes, so that he can meet the targets set by his own Government?

Diolch yn fawr iawn, Weinidog, am yr ateb hwnnw. Mae'r Pwyllgor Iechyd a Gofal Cymdeithasol wedi rhybuddio nad yw'n debygol y caiff targedau Llywodraeth Cymru i wella gwasanaethau i bobl sy'n byw gyda diabetes, fel y'u nodir yn y fframwaith gwasanaeth cenedlaethol ar gyfer diabetes, eu cyflawni. Dywedodd cyfarwyddwr cenedlaethol Diabetes UK Cymru yn ddiweddar fod byrddau iechyd wedi methu'n druenus â chyflawni strategaethau i ddelio â diabetes. Pa gamau y mae'r Gweinidog yn bwriadu eu cymryd i sicrhau bod dull mwy cydgyssylltiedig yn cael ei fabwysiadu ar draws y GIG yng Nghymru i fynd i'r afael â diabetes, fel y gall gyflawni'r targedau a bennwyd gan ei Lywodraeth ei hun?

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

13:41

Mark Drakeford [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Thank you for that question. The plan, 'Together against Diabetes', supplements but does not replace the national service framework for diabetes, which was published in 2003. Its work needs to continue and there are, inevitably, elements of that framework that will need to continue to be worked on into the future. I do not think that we should underestimate the achievements that have been forthcoming during the 10 years of the NSF—reductions in medication errors, better use of intravenous insulin infusions, reduction in bed occupation rates for people with diabetes, and so on. Where the Member is correct is that elements of that NSF will continue to be part of our work on diabetes beyond the end of this year.

Diolch ichi am y cwestiwn hwnnw. Mae'r cynllun, 'Together against Diabetes', yn ategu'r fframwaith gwasanaeth cenedlaethol ar gyfer diabetes, a gyhoeddwyd, yn 2003 ond nid yw'n ei ddisodli. Mae angen i'w waith barhau ac, yn anochel, mae elfennau o'r fframwaith hwnnw y bydd angen parhau i weithio arnynt yn y dyfodol. Ni chredaf y dylem ddiystyru'r cyflawniadau a fu yn ystod 10 mlynedd y Fframwaith Gwasanaeth Cenedlaethol—lleihad mewn gwallau meddyginiaethau, defnydd gwell o arllwysiadau inswlin mewnwythiennol, gostyngiad yng nghyfraddau defnydd gwelyau i bobl â diabetes ac yn y blaen. Bydd elfennau o'r Fframwaith Gwasanaeth Cenedlaethol hwnnw yn parhau i fod yn rhan o'n gwaith ar ddiabetes ar ôl diwedd y flwyddyn hon a dyna lle roedd yr Aelod yn gywir.

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

13:42

Alun Ffred Jones [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Mae sawl aelod o fy nheulu wedi dioddef o glefyd y siwgr, ac rydym wedi gweld colledion ar draws y blynyddoedd gan ei fod yn dal i fod yn glefyd difrifol. I ba raddau mae doctoriaid, hynny yw meddygon teulu, yn addysgu eu cleifion yn ddigonol ynglŷn â'r arferion gorau i allu byw gyda chlefyd y siwgr? Fe ymddengys i mi fod meddygon teulu yn gwbl hanfodol os ydych chi mewn gwirionedd yn mynd i alluogi pobl sy'n dioddef i fyw bywydau llawn.

Many members of my family have suffered from diabetes, and we have experienced losses over the years because it is a very serious disease. To what extent do doctors, that is general practitioners, adequately educate their patients on best practices in terms of being able to live with diabetes? It appears to me that GPs are crucial if you are to enable people who have diabetes to live full lives.

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

13:42

Mark Drakeford [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Diolch yn fawr am y cwestiwn. Mae'r Aelod yn rhoi ei fys ar rywbeth a gododd yn ystod ymchwiliad y Pwyllgor Iechyd a Gofal Cymdeithasol.

One of the issues that I think that we have to think more about in relation to diabetes is the whole issue of patient education. There has been a National Institute for Health and Care Excellence set of guidelines on patient education, and we have not succeeded very much in Wales, either in providing sufficient education or, indeed, in persuading patients to come forward for those courses where they have been mounted. I think that there is a case for adding to the repertoire of patient education services that we provide, so that there is more than just one form of patient education. I think that, while the NICE guidelines are the gold standard, and they lay down a very comprehensive form of patient education, it seems pretty clear from the evidence that that form of education does not meet the needs of all patients. A different approach, using family doctors, making sure that they provide a different level of, maybe simpler, but more regular, forms of input into people managing with diabetes, may be a better way of providing that patient education in the future.

Thank you very much for the question. The Member puts his finger on something that arose in the Health and Social Care Committee's inquiry.

Un o'r materion y mae'n rhaid inni feddwl mwy amdano yn fy marn i mewn perthynas â diabetes yw mater cyffredinol addysg cleifion. Cyhoeddwyd cyfres o ganllawiau ar addysg cleifion gan y Sefydliad Cenedlaethol dros Ragoriaeth mewn Iechyd a Gofal, ac nid ydym wedi llwyddo i raddau helaeth yng Nghymru, naill ai i ddarparu addysg ddigonol nac, yn wir, i berswadio cleifion i ddilyn y cyrsiau hynny lle maent wedi eu trefnu. Credaf fod achos dros ychwanegu at y repertoire gwasanaethau addysg i gleifion a ddarparwn, fel bod mwy nag un math o addysg i gleifion. Ymddengys yn eithaf amlwg i mi, er bod canllawiau NICE yn wych, ac yn cynnig ffurf gynhwysfawr iawn ar addysg cleifion, nad yw'r ffurf honno ar addysg yn diwallu anghenion pob claf. Gall dull gwahanol, sy'n defnyddio meddygon teulu, gan sicrhau eu bod yn darparu lefel wahanol, symlach efallai, ond mwy rheolaidd o anogaeth i bobl sy'n rheoli diabetes, yn ffordd well o ddarparu'r addysg honno i gleifion yn y dyfodol.

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

Ysmygu

Smoking

13:44

Gwyn R. Price [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

4. A wnaiff y Gweinidog ddatganiad am yr hyn y mae Llywodraeth Cymru yn ei wneud i annog pobl i roi'r gorau i smygu? OAQ(4)0323(HSS)

4. Will the Minister make a statement on what the Welsh Government is doing to encourage people to quit smoking? OAQ(4)0323(HSS)

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

- 13:44 **Mark Drakeford** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- Thank you for that question. The tobacco control action plan sets out how we aim to tackle smoking. We continue to invest in discouraging people from starting to smoke and supporting those who wish to give it up. The Welsh Government also supports actions to address the supply of tobacco, for example through banning its sale through vending machines.
- Diolch ichi am y cwestiwn hwnnw. Mae'r cynllun gweithredu ar reoli tybaco yn nodi sut rydym yn anelu at fynd i'r afael ag ysmegu. Rydym yn parhau i fuddsoddi yn y gwaith o annog pobl i beidio â dechrau ysmegu a chefnogi'r rhai sy'n dymuno rhoi'r gorau iddi. Mae Llywodraeth Cymru hefyd yn cefnogi camau gweithredu i fynd i'r afael â'r cyflenwad o dybaco, er enghraifft, drwy wahardd ei werthu mewn peiriannau gwerthu.
- 13:44 **Gwyn R. Price** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- Thank you for that answer. Minister, last week the UK Government announced the final u-turn on plain packaging for cigarettes. Minister, do you agree with me that the packaging that is deliberately targeted at young people to try to encourage smoking is completely unacceptable?
- Diolch ichi am yr ateb hwnnw. Weinidog, yr wythnos diwethaf, cyhoeddodd Llywodraeth y DU y tro pedol terfynol ar becynnau plaen ar gyfer sigarêts. Weinidog, a gytunwch â mi fod y deunydd pacio sy'n cael ei dargedu yn fwriadol at bobl ifanc er mwyn ceisio annog ysmegu yn gwbl annerbyniol?
- 13:44 **Mark Drakeford** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- I entirely agree with the point that the Member has made. I could say that the evidence is clear that packaging helps to recruit smokers, and if I were to say that, I would be quoting the words of Andrew Lansley, the UK Secretary of State for Health back in 2010. Or I could quote the words of Phillip Morris, the world's biggest tobacco company, which said:
- Cytunaf yn llwyr â'r pwynt a wnaeth yr Aelod. Gallwn ddweud bod y dystiolaeth yn glir bod y deunydd pacio yn helpu i recriwtio ysmygwyr, a phe bawn yn dweud hynny, byddwn yn dyfynnu geiriau Andrew Lansley, Ysgrifennydd Gwladol y DU dros lechyd nôl yn 2010. Neu gallwn ddyfynnu geiriau Phillip Morris, y cwmni tybaco mwyaf yn y byd, a ddywedodd:
- 'Our final communication vehicle with our smokers is the pack itself...our packaging is our marketing.'
- Ein cyfrwng cyfathrebu terfynol â'n smygwyr yw'r pecyn ei hun ... ein deunydd pacio yw ein dull marchnata.
- I do not think that you need to be clearer than that—that is how the industry regards packaging. I wrote in May to the Secretary of State urging him to make sure that plain packaging was included in the Queen's Speech. I wrote to him immediately after the Queen's Speech regretting its failure to appear there, but continuing to urge him to bring such legislation forward. It is a matter of real regret, and there is no doubt that packaging is used to target young people, young women in particular. Plain packaging would be a significant step forward in helping us to achieve our targets for reducing smoking among people of that age.
- Ni chredaf fod angen i chi fod yn gliriach na hynny—dyna sut y mae'r diwydiant yn ystyried deunydd pacio. Ysgrifennais ym mis Mai at yr Ysgrifennydd Gwladol yn ei annog i wneud yn siŵr bod deunydd pacio plaen yn cael ei gynnwys yn Araith y Frenhines. Ysgrifennais ato yn syth ar ôl Araith y Frenhines yn nodi fy siom nad oedd wedi ymddangos yno, ond gan barhau i'w annog i gyflwyno deddfwriaeth o'r fath. Mae'n siom wirioneddol, ac nid oes amheuaeth nad yw deunydd pacio yn cael ei ddefnyddio i dargedu pobl ifanc, merched ifanc yn arbennig. Byddai deunydd pacio plaen yn gam mawr ymlaen i'n helpu i gyrraedd ein targedau ar gyfer lleihau nifer y bobl o'r oedran hwnnw sy'n ysmegu.
- 13:46 **Darren Millar** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- Minister, smoking in cars with young children has a serious impact on their health, and can promote the acceptability to those young children of smoking in later life. What are you doing to tackle that issue?
- Weinidog, mae ysmegu mewn ceir gyda phlant ifanc yn cael effaith ddifrifol ar eu hiechyd, a gall hyrwyddo derbynioledeb ysmegu i'r bobl ifanc hynny yn ddiweddarach mewn bywyd. Beth rydych yn ei wneud i fynd i'r afael â'r mater hwnnw?

- 13:46 **Mark Drakeford** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- Thank you very much for that question. The Member is absolutely right—the UK Government’s website says that 9,500 children go into hospital each year with illnesses caused by second-hand smoke. One of the places that you are most likely to be exposed to second-hand smoke will be in a car. We know that people from disadvantaged backgrounds are even more likely to be in that position. We have a two-year programme of trying to persuade and educate people to not smoke in cars where children are present, and we have by no means ruled out taking more legislative action to enforce that if the programmes of education do not succeed.
- 13:47 **Elin Jones** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- Rwy’n cytuno’n llwyr gyda’ch siom o ran penderfyniad Llywodraeth y Deyrnas Gyfunol ar becynnu plaen ar gyfer sigarêts. Felly, beth ydych yn bwriadu ei wneud yn sgil y penderfyniad hwnnw? A ydych yn mynd i edrych i weld a yw’n bosibl i chi ddeddfu yn y maes i wahardd gwerthu sigarêts mewn pecynnau arferol ac i orfodi pecynnu plaen yng Nghymru? Os nad yw’n bosibl deddfu, a wnewch chi gynnal deialog a thrafodaeth gyda chwmnïau sigarêts i ddweud mai dymuniad Llywodraeth Cymru yw bod sigarêts yn cael eu gwerthu mewn pecynnau plaen yng Nghymru?
- 13:47 **Mark Drakeford** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- Y cam cyntaf i mi yw cael cyngor oddi wrth fy swyddogion i weld a yw hi’n bosibl deddfu ar hyn yng Nghymru. Os yw hi’n bosibl i ni wneud y gwaith nad yw San Steffan am ei wneud, rwy’n hapus i feddwl am sut y gallwn ni wneud hynny. Mae Llywodraeth yr Alban wedi dweud yn barod ei bod eisïau bwrw ymlaen i ddeddfu yn y maes hwn, felly rydym yn mynd i siarad a rhannu gwybodaeth gyda nhw i weld a yw hi’n bosibl i ni, gyda’r Alban a Gogledd Iwerddon, symud ymlaen gyda’r agenda. Dyna fydd y cam cyntaf i mi—trio gweld a ydym yn gallu deddfu. Os nad ydym yn gallu, bydd yn rhaid i ni feddwl am ffyrdd eraill i symud ymlaen, ac mae’n bosibl y bydd siarad gyda’r cwmnïau yn un ffordd o wneud hynny.
- 13:48 **Elin Jones** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- Diolch am yr ateb hwnnw. Roedd yn siom i mi ddoe i weld nad oedd y Prif Weinidog wedi cynnwys unrhyw gyfeiriad yn ei ddatganiad ar ddeddfwriaeth ar iechyd cyhoeddus. Mae atal ysmegu yn rhan o hyrwyddo iechyd cyhoeddus wrth gwrs, ond nid oedd cyfeiriad at hynny yn ei ddatganiad ddoe ar ddeddfwriaeth i ddod. Felly, beth yw eich cynlluniau ar gyfer deddfu ar iechyd cyhoeddus? Os byddwch yn gwneud hynny, yn ôl yr hyn rydych wedi ymrwymo iddo eisoes, beth fydd y blaenoriaethau o fewn deddfwriaeth o’r fath?
- 13:49 **Mark Drakeford** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- Ar hyn o bryd, rydym yn gweithio ar yr atebion a ddaeth i mewn ar ôl y Papur Gwyrdd. Rwyf eisïau cyflwyno Papur Gwyn yn yr hydref, a’r blaenoriaeth i ni yw pethau ymarferol ym meysydd ysmegu, alcohol, ‘obesity’ a phethau fel hynny, a cheisio meddwl am bethau ymarferol y gallwn eu gwneud yng Nghymru i helpu pobl i ddelio gyda phethau fel hyn, sy’n cael gymaint o effaith ar eu hiechyd hwy ac ar eu dyfodol hefyd.
- Diolch yn fawr iawn am y cwestiwn hwnnw. Mae’r Aelod yn llygad ei le—dywed gwefan Llywodraeth y DU fod 9,500 o blant yn mynd i’r ysbyty bob blwyddyn oherwydd afiechydon a achosir gan fwg ail-law. Un o’r manau yr ydych fwyaf tebygol o gael eich amlygu i fwg ail-law yw mewn car. Gwyddom fod pobl o gefndiroedd difreintiedig yn fwy tebygol hyd yn oed o fod yn y sefyllfa honno. Mae gennym raglen ddwy flynedd o geisio perswadio ac addysgu pobl i beidio ag ysmegu mewn ceir lle mae plant yn bresennol, ac nid ydym ar unrhyw gyfrif wedi diystyru cymryd camau deddfwriaethol pellach i orfodi hynny os na fydd y rhaglenni addysg yn llwyddo.
- I share entirely your disappointment at the United Kingdom Government’s decision on plain packaging for cigarettes. Therefore, what do you intend to do in the light of that decision? Will you look to see whether it is possible for you to legislate in this area in order to ban the sale of cigarettes in the packaging that we currently see and to enforce plain packaging in Wales? If legislation is not an option, will you enter into dialogue and discussion with the tobacco firms in order to say that the wish of the Welsh Government is that cigarettes should be sold in plain packaging in Wales?
- The first step for me is to take advice from my officials on whether it is possible to legislate on this matter here in Wales. If it is possible for us to do the work that they are not going to do in Westminster, I would be happy to think about how we can do it. The Scottish Government has already said that it wants to press ahead with legislation in this field, so we will be holding discussions and sharing information with them in order to see whether it is possible for us, with Scotland and Northern Ireland, to progress this agenda. That will be the first step for me—to see whether we can legislate. If we cannot do that, we will have to think of other ways in which we can progress matters, and talking to the companies might be one way of doing that.
- Thank you for that response. It was disappointing to see yesterday that the First Minister had not included in his statement any legislation on public health. Smoking cessation is one aspect of public health promotion of course, but there was no reference to that in yesterday’s statement on the legislative programme. Therefore, what are your plans for legislating on public health? If you intend to do that, in line with what you have already committed to doing, what will your priorities be within any such legislation?
- We are currently working on the responses received following the publication of the Green Paper. I want to publish a White Paper in the autumn, with the priorities being in the fields of smoking, alcohol, obesity and so forth, and trying to think about the practical things that we can do in Wales to help people deal with these issues that have such a major impact on their health and their future.

13:49 **Peter Black** [Bywgraffiad Biography](#) [Senedd.tv](#) [Fideo Video](#)
Minister, a number of groups such as pregnant women, routine and manual workers and those with mental health difficulties have a higher incidence of smoking than others. What extra support are you providing for those groups to help them to give up this habit?
Weinidog, mae canran y bobl sy'n ysmegu mewn nifer o grwpiau fel menywod beichiog, gweithwyr cyffredin a gweithwyr llaw a'r rhai sydd ag anawsterau iechyd meddwl yn uwch na grwpiau eraill. Pa gymorth ychwanegol yr ydych yn ei roi i'r grwpiau hynny er mwyn eu helpu i roi'r gorau i'r arfer hwn?

13:50 **Mark Drakeford** [Bywgraffiad Biography](#) [Senedd.tv](#) [Fideo Video](#)
We take a number of different steps to try to provide extra input to people who have a particular need to give up smoking. I answered a question in the Chamber from Lindsay Whittle recently on a target for smoking reduction among pregnant women, and I hope to receive advice on that shortly. There are efforts going on in five different health boards, trying out some new specific forms of intervention during pregnancy, to see if we can get those messages across to people more directly. In the field of mental health, there are some tricky ethical issues, but I intend to move ahead with removing the exemption to the ban on smoking in public places in mental health settings. I see no reason why people with a mental health difficulty should be more exposed to the dangers of passive smoking than other people in the community.
Cymerwn nifer o gamau gwahanol i geisio roi anogaeth ychwanegol i bobl sydd ag angen arbennig i roi'r gorau i ysmegu. Atebais gwestiwn yn y Siambr gan Lindsay Whittle yn ddiweddar ar darged ar gyfer lleihau ysmegu ymhlith merched beichiog, ac rwy'n gobeithio cael cyngor ar hynny cyn bo hir. Gwneir ymdrechion mewn pum bwrdd iechyd gwahanol, gan geisio rhoi cynnig ar ffurfiau penodol newydd ar ymyrraeth yn ystod beichiogrwydd, er mwyn gweld a allwn gyfleu'r negeseuon hynny i bobl yn fwy uniongyrchol. Ym maes iechyd meddwl, ceir rhai materion moesegol anodd, ond bwriadaf fwrw ati â'r gwaith o ddileu'r eithriad i'r gwaharddiad ar ysmegu mewn lleoedd cyhoeddus mewn lleoliadau iechyd meddwl. Ni welaf unrhyw reswm pam y dylai pobl ag anhawster iechyd meddwl gael eu hamlygu yn fwy i beryglon ysmegu goddefol na phobl eraill yn y gymuned.

Cynghorau Iechyd Cymuned

Community Health Councils

13:51 **Suzy Davies** [Bywgraffiad Biography](#) [Senedd.tv](#) [Fideo Video](#)
5. Pa gamau y mae Llywodraeth Cymru yn eu cymryd i sicrhau bod yr holl lleoedd sydd ar gael ar Gyngorau Iechyd Cymuned yn cael eu llenwi? OAQ(4)0318(HSS)
5. What steps does the Welsh Government take to ensure that all available places on Community Health Councils are filled? OAQ(4)0318(HSS)

13:51 **Mark Drakeford** [Bywgraffiad Biography](#) [Senedd.tv](#) [Fideo Video](#)
Diolch am y cwestiwn.
The 2012 recruitment drive for community health council members attracted 100 applicants and led to 51 new appointments. This year's recruitment campaign is about to begin, with interviews for potential new members taking place in the autumn. Filling vacancies, while broadening the base of CHC membership, remains a priority.
Thank you for the question.
Denodd ymgyrch recriwtio 2012 ar gyfer aelodau cynghorau iechyd cymuned 100 o ymgeiswyr ac arweiniodd at 51 o benodiadau newydd. Mae ymgyrch recriwtio eleni ar fin dechrau, gyda chyfweliadau ar gyfer darpar aelodau newydd yn cael eu cynnal yn yr hydref. Mae llenwi swyddi gwag, tra'n ehangu sylfaen aelodaeth Cynghorau Iechyd Cymuned, yn parhau i fod yn flaenoriaeth.

13:51 **Suzy Davies** [Bywgraffiad Biography](#) [Senedd.tv](#) [Fideo Video](#)
Thank you very much for that answer, Minister. As you know—thank you for your correspondence on this matter—the Abertawe Bro Morgannwg CHC, which is one of the CHCs in the region covered by the controversial south Wales programme, is not at full membership. Do you have a minimum membership in mind for CHCs that would be acceptable, bearing in mind the vital role that they will play in representing patients during the NHS reconfiguration?
Diolch yn fawr iawn am yr ateb hwnnw, Weinidog. Fel y gwyddoch—diolch ichi am eich gohebiaeth ar y mater hwn—nid oes gan Gyngor Iechyd Cymuned Abertawe Bro Morgannwg, sy'n un o'r Cynghorau Iechyd Cymuned yn y rhanbarth a gwmpesir gan raglen ddadleuol de Cymru, aelodaeth lawn eto. A oes gennych nifer ofynnol o aelodau mewn golwg ar gyfer Cynghorau Iechyd Cymuned a fyddai'n dderbyniol, o gofio'r rôl hanfodol y byddant yn ei chwarae wrth gynrychioli cleifion yn ystod y gwaith o ad-drefnu'r GIG?

- 13:52 **Mark Drakeford** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- I do not have a minimum in mind because I am working towards filling all vacancies that we have in our CHCs. There have been some recruitment issues in the ABMU area and it was not possible to fill all the vacancies following the last recruitment exercise. However, my ambition is that we fill all the places that fall to the Welsh Government to fill. We have succeeded in doing so to a much greater extent in a neighbouring local health board of ABMU, for example, where 11 out of the 12 places on that CHC are filled. So, it can be done.
- Nid oes gennyf nifer ofynnol mewn golwg gan fy mod yn anelu at lenwi pob swydd wag sydd gennym yn ein Cyngorau Iechyd Cymuned. Bu rhai materion recriwtio yn ardal PABM ac nid oedd yn bosibl llenwi'r holl swyddi gwag yn dilyn yr ymarfer recriwtio diwethaf. Fodd bynnag, fy uchelgais yw ein bod yn llenwi'r holl leoedd y mae disgwyl i Lywodraeth Cymru eu llenwi. Rydym wedi llwyddo i wneud hynny i raddau mwy o lawer yn un o fyrddau iechyd lleol cyfagos PABM, er enghraifft, lle mae 11 allan o'r 12 ll ar y Cyngor Iechyd Cymuned hwnnw wedi'u llenwi. Felly, gellir ei wneud.
- 13:52 **Christine Chapman** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- Minister, do you agree that it is vital that community health councils reflect the communities that they are meant to represent? If so, how can the Welsh Government maximise diversity within CHC appointments so that all sections are adequately represented?
- Weinidog, a gytunwch ei bod yn hanfodol bod cyngorau iechyd cymuned yn adlewyrchu'r cymunedau y mae disgwyl iddynt eu cynrychioli? Os felly, sut y gall Llywodraeth Cymru sicrhau'r amrywiaeth fwyaf o fewn penodiadau Cyngorau Iechyd Cymuned fel bod cynrychiolaeth ddigonol o bob adran?
- 13:53 **Mark Drakeford** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- Thank you very much for that question, which I think points to a challenge that has been in the recruitment of members to CHCs for a considerable period. They are populated by people drawn from a particular slice of life; predominantly people who are retired and who have time to devote to this. I expect a real effort to be made to broaden the base of CHC membership in Wales. We will advertise in a wider range of places, we will use GP surgeries more to recruit people and we will encourage CHCs themselves to build on efforts that they make. For example, they had a presence last year in the Cardiff Mardi Gras and they will be doing that again this year. I will be bringing forward amendments to the Community Health Councils (Constitution, Membership and Procedures) (Wales) Regulations 2010, and I am looking in those regulations to see whether there are some innovative forms of membership that will attract recruits from a wider spectrum of Welsh society.
- Diolch yn fawr iawn ichi am y cwestiwn hwnnw, sy'n cyfeirio, rwy'n credu, at her sydd wedi bodoli ers cryn amser wrth recriwtio aelodau i Gyngorau Iechyd Cymuned. Cânt eu llenwi gan bobl o haenen benodol o fywyd; pobl sydd wedi ymddeol ac sydd â'r amser i'w neilltuo i hyn ydynt ar y cyfan. Rwy'n disgwyl i ymdrech wirioneddol gael ei gwneud i ehangu sylfaen aelodaeth Cyngorau Iechyd Cymuned yng Nghymru. Byddwn yn hysbysebu mewn amrywiaeth ehangach o leoedd, yn defnyddio meddygfeydd i recriwtio pobl a byddwn yn annog Cyngorau Iechyd Cymuned eu hunain i adeiladu ar ymdrechion a wnânt. Er enghraifft, roedd ganddynt bresenoldeb y llynedd yn Mardi Gras Caerdydd a byddant yno eleni eto. Byddaf yn cyflwyno gwelliannau i Reoliadau Cyngorau Iechyd Cymuned (Cyfansoddiad, Aelodaeth a Gweithdrefnau) (Cymru) 2010, ac rwy'n ystyried y rheoliadau hynny er mwyn gweld a oes rhai mathau arloesol o aelodaeth a fydd yn denu recriwtiaid o sbectrwm ehangach o gymdeithas Cymru.
- 13:54 **Bethan Jenkins** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- Weinidog, mae'n wir i ddweud bod problemau ynghylch recriwtio, yn enwedig yn ardal ABMU. Rwyf ar ddeall ei bod wedi bod yn broblem i recriwtio o'r sector elusennol yn ogystal ag o ran cynrychiolaeth weinidogol. Pa waith ydych chi yn ei wneud i edrych ar hyn? Efallai mai'r rheswm nad yw pobl yn ceisio am y swydd yw oherwydd eu bod nhw'n meddwl mai'r bwrdd iechyd yw'r CHC weithiau, sy'n golygu eu bod yn meddwl ei fod yn rhywbeth a fydd yn peri gofid iddynt fod yn ymwneud ag ef. Felly, beth allwch chi ei wneud i newid y system fel mae'n sefyll?
- Minister, it is true that there are recruitment problems, especially in ABMU. I am given to understand that recruitment from the charity sector has been a problem, as well as in terms of ministerial representation. What work are you doing on this? People may not be applying for these posts because they sometimes think that the CHC is the health board, which means that they think of it as something that will worry them if they become involved. Therefore, what can you do to change the current system?
- 13:54 **Mark Drakeford** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- Diolch yn fawr am y cwestiwn.
- Thank you for the question.

The very first duty that I discharged on the floor of this Assembly was to respond to the review of CHCs—the Marcus Longley report—in which he touched on a number of points that the Member has raised. We ask a great deal of our CHC members; we ask them to get involved in some quite highly charged and contested areas, and, sometimes, it is not that much of a surprise that you have to work quite hard to persuade people to put themselves forward for these jobs. One of the points that was raised in the Marcus Longley review was the potential confusion between CHCs and boards, where they have the same name, and once we move to introduce the new regulations to strengthen the national board and its chair, that is one of the issues that I will be exploring directly with them.

Y ddyletswydd gyntaf oll a gyflawnais ar lawr y Cynulliad hwn oedd ymateb i'r adolygiad o Gyngorau Iechyd Cymuned—adroddiad Marcus Longley—Ile y soniodd am nifer o bwyntiau a godwyd gan yr Aelod. Rydym yn gofyn llawer iawn gan aelodau ein Cyngorau Iechyd Cymuned; rydym yn gofyn iddynt ymwneud â rhai meysydd tra emosïynol a dadleuol, ac, weithiau, nid yw'n gymaint o syndod bod yn rhaid ichi weithio'n eithaf caled i berswadio pobl i ymgynnig am y swyddi hyn. Un o'r pwyntiau a godwyd yn adolygiad Marcus Longley oedd y dryswch posibl rhwng Cyngorau Iechyd Cymuned a byrddau, lle mae ganddynt yr un enw, ac unwaith y byddwn wedi cyflwyno'r rheoliadau newydd i atgyfnerthu'r bwrdd cenedlaethol a'i gadeirydd, bydd hwnnw'n un o'r materion y byddaf yn ei drafod yn uniongyrchol â hwy.

13:55

Keith Davies [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Fel y dywedoch, Weinidog, llais y cleifion yw cyngorau iechyd cymuned; nhw sy'n siarad ar eu rhan. Fel sydd yn Abertawe Bro Morgannwg, mae problemau gennym yn ardal Hywel Dda ac yn sir Gâr. Gyda'r pwysigrwydd y rhoddir i'w rôl, beth mae'r Llywodraeth Cymru'n ei wneud i weithio ar y cyd gyda byrddau iechyd lleol i sicrhau bod y lleoedd yn cael eu llenwi?

As you said, Minister, community health councils are the voice of patients; they speak on their behalf. As in Abertawe Bro Morgannwg, we have problems in the Hywel Dda area and in Carmarthenshire. Given the importance attached to their role, what is the Welsh Government doing to work with local health boards to ensure that vacancies are filled?

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

13:56

Mark Drakeford [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Nid cyfrifoldeb y byrddau iechyd lleol yw llenwi'r lleoedd ar gyngorau iechyd cymuned Cymru. Mae'n bwysig cael rhyw fath o annibyniaeth rhwng y ddau fwrdd. Ni sy'n gyfrifol am lenwi'r cyngorau, ac fel rwyf wedi esbonio, mae nifer o bethau yr ydym yn trio eu gwneud i lenwi'r bylchau sydd gennym ar hyn o bryd. Yr hyn sy'n bwysig yw gwerthfawrogi'r gwaith y maen nhw'n ei wneud a'u helpu i wneud eu gwaith, gan ddelio â phethau sy'n ymosodol ac anawsterau, ac i weithio trwy bethau. Mae'n rhaid i ni werthfawrogi'r hyn y maen nhw'n ei wneud.

It is not the responsibility of local health boards to fill vacancies on Wales's community health councils. It is important to have some degree of independence between the boards. We are the ones responsible for filling boards, and as I have explained, we are trying a number of things to fill current vacancies. The important thing is to appreciate the work that they do and to help them to carry out that work, dealing with challenging and difficult issues, and working things out. We have to appreciate what they do.

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

Darpariaeth Gofal Iechyd yn Sir Drefaldwyn

Health Care Provision in Montgomeryshire

13:57

William Powell [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

6. A wnaiff y Gweinidog ddatganiad am y ddarpariaeth gofal iechyd yn Sir Drefaldwyn? OAQ(4)0317(HSS)

6. Will the Minister make a statement on health care provision in Montgomeryshire? OAQ(4)0317(HSS)

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

13:57

Mark Drakeford [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Powys Teaching Local Health Board and Betsi Cadwaladr University Local Health Board work together to ensure the people of Montgomeryshire continue to receive high-quality services that are safe, sustainable, and provided as close to their homes as possible.

Mae Bwrdd Addysgu Iechyd Lleol Powys a Bwrdd Iechyd Lleol Prifysgol Betsi Cadwaladr yn cydweithio er mwyn sicrhau bod pobl Sir Drefaldwyn yn parhau i gael gwasanaethau o ansawdd uchel sy'n ddiogel, yn gynaliadwy, ac yn cael eu darparu mor agos i'w cartrefi â phosibl.

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

13:57

William Powell [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Thank you very much for that initial answer, Minister. As you might be aware, there are some issues around there being no ShropDoc out-of-hours base in Newtown between 8 p.m. and midnight, and that is on every night of the week. As a result of this, people from the largest town in Powys have to travel some 15 miles to Welshpool to see a doctor between those hours, and, despite many promises, there has been no progress to rectify this situation. Will you please undertake to investigate this situation and to work with Powys Teaching Local Health Board to address this deficiency?

Diolch yn fawr iawn am yr ateb cychwynnol hwnnw Weinidog. Fel y byddwch yn ymwybodol, mae rhai materion yn ymwneud â'r ffaith nad oes unrhyw ganolfan ShropDoc y tu allan i oriau yn y Drenewydd rhwng 8 p.m. a hanner nos, a hynny ar bob noson o'r wythnos. O ganlyniad i hyn, mae pobl o'r dref fwyaf ym Mhowys yn gorfod teithio rhyw 15 milltir i'r Trallwng i weld meddyg rhwng yr oriau hynny, ac, er gwaethaf llawer o addewidion, ni wnaed unrhyw gynnydd i unioni'r sefyllfa hon. A wnewch chi ymrwymo i ymchwilio i'r sefyllfa hon ac i weithio gyda Bwrdd Addysg Iechyd Lleol Powys i fynd i'r afael â'r diffyg hwn?

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

13:58

Mark Drakeford [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Thank you for the question. I am aware of the issue and I am very happy to give that indication that I will work directly with the local health board, take this up directly with the chair and look for a resolution to the difficulties that the Member has identified.

Diolch i chi am y cwestiwn. Rwy'n ymwybodol o'r mater ac yn eithaf hapus i nodi y byddaf yn gweithio'n uniongyrchol â'r bwrdd iechyd lleol, yn codi'r mater hwn yn uniongyrchol gyda'r cadeirydd ac yn edrych am ateb i'r anawsterau a nodwyd gan yr Aelod.

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

13:58

Russell George [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Minister, some GPs in my constituency have raised concerns about recruitment into the NHS. Their view is that there is a GP recruitment crisis looming. Also, secondary care in rural areas is under pressure, and recruiting nurses is another significant issue that needs addressing. I would be interested in your opinion on that view. In relation to the funding announcement that you made last week for the recruitment of nurses, what initial assessments have you made at this stage regarding where capacity needs to be met across LHBs, or are you open to bids from LHBs for this money?

Weinidog, mae rhai meddygon teulu yn fy etholaeth wedi mynegi pryderon ynghylch recriwtio i'r GIG. Eu barn hwy yw bod argyfwng o ran recriwtio meddygon teulu ar y gorwel. Hefyd, mae gofal eilaidd mewn ardaloedd gwledig o dan bwysau, ac mae recriwtio nyrsys yn fater pwysig arall y mae angen mynd i'r afael ag ef. Byddai gennyf ddiddordeb clywed eich barn chi ar y safbwynt hwnnw. Mewn perthynas â'r cyhoeddiad ariannu a wnaethoch yr wythnos diwethaf ar gyfer recriwtio nyrsys, pa asesiadau cychwynnol yr ydych chi wedi'u gwneud ar hyn o bryd ynglŷn â lle y mae angen sicrhau bod digon o adnoddau ar gael ar draws y Byrddau Iechyd Lleol, neu a ydych chi yn agored i geisiadau gan Fyrddau Iechyd Lleol am yr arian hwn?

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

13:58

Mark Drakeford [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Thank you very much. Vacancy levels in the NHS in Wales are at an all-time low, at 2.3%. So, to talk about a recruitment crisis in any part of Wales, I think, is to exaggerate the difficulties that we face. We do, undoubtedly, face pockets of difficulty, both in shortage areas in certain specialisms and in some geographical areas where there are particular challenges in drawing staff to work in them. GP recruitment in rural areas is one of those hotspot issues. I recognise that. It is a complicated position in some ways, because, of course, GPs are not directly employed by the national health service; they are always responsible, and they jealously guard their responsibility, in the first instance, to recruit to vacancies themselves. The involvement of local health boards and the wider health service tends only to happen when GPs invite that to happen themselves. As for the announcement that I made last week about nurse numbers, I have already published the allocations to each local health board and those allocations have been made strictly on a population share and Townsend basis.

Diolch yn fawr iawn. Mae lefelau swyddi gwag yn y GIG yng Nghymru ar eu hisaf erioed, sef 2.3%. Felly, mae siarad am argyfwng recriwtio mewn unrhyw ran o Gymru, yn fy marn i, yn gorbwysleisio'r anawsterau a wynebwn. Rydym yn ddiau, yn wynebu pcedi o anhawster, o ran meysydd lle mae prinder mewn arbenigeddau penodol ac mewn rhai ardaloedd daearyddol lle mae heriau penodol o ran denu staff i weithio ynddynt. Mae recriwtio meddygon teulu mewn ardaloedd gwledig yn un o'r materion anodd hynny. Cydnabyddaf ei bod yn sefyllfa gymhleth mewn sawl ffordd, oherwydd, wrth gwrs, ni chaiff meddygon teulu eu cyflogi'n uniongyrchol gan y gwasanaeth iechyd gwladol; maent bob amser yn gyfrifol, ac yn gwarchod eu cyfrifoldeb yn ofalus, yn y lle cyntaf, i recriwtio pobl i swyddi gwag eu hunain. Dim ond pan fydd meddygon teulu eu hunain yn gwahodd byrddau iechyd lleol a'r gwasanaeth iechyd ehangach i gymryd rhan y bydd hynny'n digwydd. O ran y cyhoeddiad a wneuthum yr wythnos diwethaf ynghylch niferoedd nyrsys, rwyf eisoes wedi cyhoeddi'r dyraniadau i bob bwrdd iechyd lleol ac mae'r dyraniadau hynny wedi'u gwneud yn llwyr ar sail cyfran o'r boblogaeth a sail Townsend.

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

14:00

Simon Thomas [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Minister, I would like to ask you about the biggest drug problem facing the people of Montgomeryshire and Mid and West Wales, which is, of course, alcohol, which creates more problems than any illegal drug. This was brought home to me in a presentation by David Nutt—the former UK drugs adviser—in the Assembly on Monday evening. As the UK Government has not pursued the minimum price of alcohol, in the same vein as its decision on the public health issue of cigarettes, your Government has indicated, certainly to the press, that it is interested in seeing whether it has the competence to do that in Wales. Therefore, when can the people of Montgomeryshire expect to see a minimum price for alcohol in the garage in Machynlleth?

Weinidog, hoffwn ofyn i chi am y broblem cyffuriau fwyaf sy'n wynebu pobl Sir Drefaldwyn a'r Canolbarth a'r Gorllewin, sef, wrth gwrs, alcohol, sy'n creu mwy o broblemau nag unrhyw gyffur anghyfreithlon. Deuthum yn ymwybodol o hyn mewn cyflwyniad gan David Nutt—y cyn-gynghorydd ar gyffuriau yn y DU—yn y Cynulliad nos Lun. Gan nad yw Llywodraeth y DU wedi mynd ar drywydd isafswm pris ar gyfer alcohol, yn yr un modd â'i phenderfyniad ar fater iechyd cyhoeddus sigarêts, mae eich Llywodraeth wedi nodi, yn sicr i'r wasg, bod ganddi ddiddordeb mewn gweld a oes ganddi'r cymhwysedd i wneud hynny yng Nghymru. Felly, pryd y gall pobl Sir Drefaldwyn ddisgwyl gweld isafswm pris ar gyfer alcohol yn y garej ym Machynlleth?

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

14:00

Mark Drakeford [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Thank you very much for that question. I entirely agree with the points that you have made. It is a very disappointing development if, as I suspect—I think that the Home Office announcement was being made more or less as questions began today—that the UK Government is not going to press ahead with minimum pricing, despite many previous indications that it was persuaded of this. It really shows a desperate lack of ambition in relation to the public health agenda. My aim has always been, on these big questions of plain packaging and minimum pricing, to try to move ahead on a four-country basis. We have done everything that we can, I think, to encourage the UK Government down the path that we had hoped that it would take. Now that it is not, we must explore, as part of the run-up to the White Paper that I indicated earlier that we hope to publish in the public health field, the legislative competence and tools that we have in this area. Even if we are unable to pursue minimum pricing, there are other things that we can do in the alcohol field, and I am very keen to press at the boundaries of the powers of this Assembly to make an impact in an area that affects and adversely affects the lives of so many people in Wales.

Diolch yn fawr iawn am y cwestiwn hwnnw. Cytunaf yn llwyr â'r pwyntiau a wnaethoch. Mae'n ddatblygiad syomedig iawn os, fel y tybiais—credaf i gyhoeddiad y Swyddfa Gartref gael ei wneud fwy neu lai fel yr oedd y cwestiynau yn dechrau heddiw—nad yw Llywodraeth y DU yn mynd i fwrw ymlaen ag isafswm prisiau, er gwaethaf llawer o arwyddion blaenorol ei bod wedi cael ei pherswadio i wneud hyn. Mae wir yn dangos diffyg uchelgais difrifol mewn perthynas â'r agenda iechyd cyhoeddus. Fy nod bob amser, o ran y cwestiynau mawr hyn am ddeunydd pacio plaen ac isafswm prisiau, oedd ceisio symud ymlaen ar sail pedair gwlad. Rydym wedi gwneud popeth y gallwn, fe gredaf, i annog Llywodraeth y DU i gymryd y llwybr yr oeddem yn gobeithio y byddai'n ei gymryd. Gan nad yw'n gwneud hynny, rhaid inni archwilio, fel rhan o'r paratodau ar gyfer y Papur Gwyn y nodais yn gynharach yr ydym yn gobeithio ei gyhoeddi yn y maes iechyd cyhoeddus, y cymhwysedd deddfwriaethol a'r adnoddau sydd gennym yn y maes hwn. Hyd yn oed os na allwn ymdrin ag isafswm prisiau, mae pethau eraill y gallwn eu gwneud yn y maes alcohol, ac rwy'n awyddus iawn i bwysu ar ffiniau pwerau'r Cynulliad hwn i gael effaith mewn maes sy'n effeithio ac yn effeithio'n andwyol ar fywydau cymaint o bobl yng Nghymru.

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

Hyfforddi Staff Ambiwllans

Ambulance Staff Training

14:02

Mick Antoniw [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

7. A wnaiff y Gweinidog ddatganiad am y trefniadau presennol ar gyfer hyfforddi staff ambiwlans yng Nghymru? OAQ(4)0314(HSS)

7. Will the Minister make a statement on the current arrangements for the training of ambulance staff in Wales? OAQ(4)0314(HSS)

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

14:02

Mark Drakeford [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

A range of training routes for ambulance staff are supported in Wales. They include a two-year paramedic diploma course and a one-year course for technicians who wish to progress to paramedic status, delivered through Swansea University. From September this year, an advanced practice programme will be supported, which can be delivered at different locations across Wales.

Caiff amrywiaeth o lwybrau hyfforddi ar gyfer staff ambiwlans eu cefnogi yng Nghymru. Maent yn cynnwys cwrs diploma dwy flynedd i barafeddygon a chwrs blwyddyn i dechnegwyr sy'n dymuno datblygu er mwyn cyrraedd statws parafeddyg, a ddarperir drwy Brifysgol Abertawe. O fis Medi eleni, caiff rhaglen ymarfer uwch ei chefnogi, y gellir ei chyflwyno mewn lleoliadau gwahanol ledled Cymru.

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

- 14:02 **Mick Antoniw** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- Minister, one of the issues that arose from the McClelland report was a reference to the national training centre for ambulance staff that Scotland has in place. I wonder whether you have given any consideration as to whether Wales needs to establish its own national ambulance training centre.
- Weinidog, un o'r materion a gododd o adroddiad McClelland oedd cyfeiriad at y ganolfan hyfforddi genedlaethol ar gyfer staff ambiwlans sydd gan yr Alban. Tybed a ydych wedi ystyried a oes angen i Gymru sefydlu ei chanolfan hyfforddi genedlaethol ei hun ar gyfer staff ambiwlans.
- 14:03 **Mark Drakeford** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- I thank the Member for that question and thank him as well for the trouble that he took last week to provide me with some information that he had and to meet me to help me to make sure that I had understood the different issues that were identified in those documents. They were to do with mine the training of ambulance staff. We work closely with the ambulance service. The McClelland review identified the creation of a properly trained paramedic workforce, empowered to make the decisions that it is able to make, as one of the keys to providing an emergency medical service for the future. I do not currently have plans for a single centre for the training of all ambulance staff in Wales, but this is a matter that is actively under review.
- Diolch i'r Aelod am y cwestiwn hwnnw a diolch iddo hefyd am fynd i'r drafferth yr wythnos diwethaf i roi rhywfaint o wybodaeth i mi a oedd ganddo a chyfarfod â mi i'm helpu i wneud yn siŵr fy mod wedi deall y materion gwahanol a nodwyd yn y dogfennau hynny. Roeddent yn ymwneud â hyfforddi staff ambiwlans. Rydym yn gweithio'n agos gyda'r gwasanaeth ambiwlans. Nododd adolygiad McClelland fod creu gweithlu o barafeddygon wedi eu hyfforddi'n briodol, a grymuso'r gweithlu i wneud y penderfyniadau y gall eu gwneud, yn un o'r camau allweddol tuag at ddarparu gwasanaeth meddygol brys yn y dyfodol. Nid oes gennyf gynlluniau ar hyn o bryd ar gyfer un ganolfan i hyfforddi pob aelod o'r staff ambiwlans yng Nghymru, ond mae hwn yn fater sy'n cael ei adolygu ar hyn o bryd.
- 14:03 **Darren Millar** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- Minister, you will know that one of the concerns raised with me in north Wales is the unavailability of access to paramedic training and advanced practitioner training in that part of the country. That has contributed to recruitment difficulties, sometimes, in north Wales. Can you tell us with confidence today that there will be opportunities to train in north Wales in the future for those who want to advance their career in the ambulance service?
- Weinidog, byddwch yn gwybod mai un o'r pryderon a godwyd gyda mi yn y gogledd yw'r anallu i fanteisio ar hyfforddiant parafeddygon a hyfforddiant uwch ymarferwyr yn y rhan honno o'r wlad. Mae hynny wedi cyfrannu at anawsterau recriwtio, weithiau, yn y gogledd. A allwch ddweud wrthym yn hyderus heddiw y bydd cyfleoedd i hyfforddi yn y gogledd yn y dyfodol ar gyfer y rhai sydd am ddatblygu eu gyrfa yn y gwasanaeth ambiwlans?
- 14:04 **Mark Drakeford** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- I thank the Member for that question. It is a point that he has pursued regularly during the discussions that we have had on the McClelland review. I understand well the points that he makes. Someone who is settled in one part of Wales, who has begun on a career and who may have family and other commitments, will find it difficult to advance in their training if they have to move to another part of Wales in order to pursue it. Therefore, the point is well made and understood. I can give him an assurance that, as far as advanced practice is concerned, the programme that we are going to introduce from September is capable of being delivered at a series of different locations across Wales, and I have made it clear to the officials that I have worked with on this agenda that I expect that to be available to people who live in north Wales without them needing to uproot themselves in order to take advantage of it.
- Diolchaf i'r Aelod am y cwestiwn hwnnw. Mae'n bwynt y mae wedi ei godi'n rheolaidd yn ystod y trafodaethau a gawsom ar adolygiad McClelland. Deallaf yn dda y pwyntiau a wna. Bydd rhywun sydd wedi ymgartrefu yn un rhan o Gymru, sydd wedi dechrau ar yrfa ac sydd â theulu efallai ac ymrwymadau eraill, yn ei chael hi'n anodd datblygu ei hyfforddiant os oes rhaid iddo symud i ran arall o Gymru er mwyn gwneud hynny. Felly, gwneir y pwynt yn dda ac mae'n ddealladwy. Gallaf ei sicrhau, o ran ymarfer uwch, fod y rhaglen yr ydym yn mynd i'w chyflwyno o fis Medi ymlaen yn gallu cael ei darparu mewn cyfres o leoliadau gwahanol ledled Cymru, ac rwyf wedi ei gwneud yn glir i'r swyddogion y gweithiais gyda hwy ar yr agenda hon fy mod yn disgwyl i hynny fod ar gael i bobl sy'n byw yn y gogledd heb fod angen iddynt symud er mwyn manteisio arni.

14:05 **Rhodri Glyn Thomas** [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Weinidog, rwy'n croesawu'n fawr iawn eich ymrwymiad i sicrhau bod staff ambiwlansys yn cael y cyfle hwn i gynyddu eu sgiliau ac, yn y pen draw, i wneud penderfyniadau clinigol. A dderbyniwch, yn ogystal â'r pwynt roedd Darren Millar yn ei wneud—mae'r un peth yn wir am hyfforddiant yn y de-orllewin hefyd, yn sicr yn ardaloedd sir Gaerfyrddin, Aberteifi, Penfro a Phowys—oherwydd bod ambiwlansys yn aml iawn yn gorfod teithio cryn bellter mewn ardaloedd gwledig, bod mwy o angen i gael staff yn yr ambiwlansys hynny sy'n gallu gwneud penderfyniadau clinigol, a allai fod yn dyngedfennol mewn rhai achosion?

Minister, I warmly welcome your commitment to ensuring that ambulance staff have this opportunity to enhance their skills, and eventually to take clinical decisions. Would you accept, in addition to the point that Darren Millar made—and the same is also true of training in south-west Wales, particularly in the Carmarthenshire, Cardiganshire, Pembrokeshire and Powys areas—because ambulances very often have to travel great distances in rural areas, that there is a greater need for staff in those ambulances who are able to make clinical decisions, which could be crucial in certain cases?

[Senedd.tv](#)
[Fideo](#) [Video](#)

14:06 **Mark Drakeford** [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Rwy'n derbyn y pwynt yn llwyr. Dyna roedd adroddiad McClelland yn ei ddweud. Dyfodol gwasanaethau ambiwlans yw cael pobl sy'n gallu gwneud y gwaith, a rhoi'r grym iddynt wneud y gwaith maent yn gallu'i wneud. Rwy'n siŵr mai dyna fydd dyfodol y gwasanaeth ambiwlans.

I accept the point entirely. That is what the McClelland report stated. The future for the ambulance service is to have people who can do the work, and to give them the power to do the work that they can do. I am sure that that is the future for the ambulance service.

[Senedd.tv](#)
[Fideo](#) [Video](#)

Clefyd Crohn a Cholitis

Crohn's Disease and Colitis

14:06 **Rebecca Evans** [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

8. A wnaiff y Gweinidog ddatganiad am y gwasanaethau a'r cymorth sydd ar gael i bobl â chlefyd Crohn a Cholitis? OAQ(4)0311(HSS)

8. Will the Minister make a statement on the services and support available for people with Crohn's and Colitis? OAQ(4)0311(HSS)

[Senedd.tv](#)
[Fideo](#) [Video](#)

14:06 **Mark Drakeford** [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

There are standards, which are set out for people with Crohn's disease and colitis, and health boards in Wales are expected to follow those standards.

Ceir safonau, a nodir ar gyfer pobl â chlefyd Crohn a cholitis, a disgwylir i fyrddau iechyd yng Nghymru ddilyn y safonau hynny.

[Senedd.tv](#)
[Fideo](#) [Video](#)

14:06 **Rebecca Evans** [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Thank you for that answer, Minister. As part of the Together for Health agenda, the Welsh Government has committed to developing delivery plans for major services, such as cancer, cardiac care, stroke care and so on, some of which are already in place. Given that the analysis of the most recent UK inflammatory bowel disease audit showed that some Welsh hospitals are not even meeting basic standards of care, will the Minister consider developing a gastroenterology delivery plan to address variations and drive up standards of care?

Diolch ichi am yr ateb hwnnw, Weinidog. Fel rhan o agenda Law yn Llaw at lechyd, mae Llywodraeth Cymru wedi ymrwymo i ddatblygu cynlluniau cyflawni ar gyfer gwasanaethau o bwys, fel canser, gofal cardiaidd, gofal strôc ac yn y blaen, y mae rhai ohonynt eisoes ar waith. O ystyried bod y dadansoddiad o'r archwiliad diweddaraf yn y DU ar gyfer clefyd y coluddyn lliidiol wedi dangos nad yw rhai ysbytai yng Nghymru hyd yn oed yn cyrraedd safonau sylfaenol o ofal, a wnaiff y Gweinidog ystyried datblygu cynllun cyflawni gastroenteroleg i fynd i'r afael ag amrywiadau a chodi safonau gofal?

[Senedd.tv](#)
[Fideo](#) [Video](#)

14:07

Mark Drakeford [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

I thank the Member for that question. I have had an opportunity to look at the Crohn's and Colitis UK briefing on the need for a gastroenterology delivery plan. In many ways, the fact that it focuses on the delivery plans that we have already had in Wales, regards them as a successful motto, and has been able to draw together a series of ideas as to what such a plan might look like for Wales, is a tribute to the way that the plans that are already in the system are attracting the attention and support of people who work in the field. As the Member has said, we already have a number of these plans in place and there are a series of them in the pipeline that will be published over the coming weeks. There is one on diabetes, as we have mentioned earlier today; there is an eye care plan, which will be launched in September; and there is a neurological conditions delivery plan, which is due to be consulted on over the summer and into the autumn. I feel that, despite the case that is made by the voluntary organisation, I have to have some sense of a programme over these delivery plans and cannot commit to individual ones to add to the list just as they come my way. Therefore, while I am attracted to the idea—and I am impressed by the document—I am going to consider further whether this is a course of action that we should adopt. However, there is some compelling material in the plan; I will make sure that my officials consider it and provide advice to me on it.

Diolchaf i'r Aelod am y cwestiwn hwnnw. Rwyf wedi cael cyfle i edrych ar friff y DU ar glefyd Crohn a cholitis o ran yr angen am gynllun cyflawni gastroeneteroleg. Mewn llawer o ffyrdd, mae'r ffaith ei fod yn canolbwyntio ar y cynlluniau cyflawni sydd gennym eisoes yng Nghymru, yn eu hystyried yn egwyddor lwyddiannus, ac wedi gallu dwyn ynghyd gyfres o syniadau o ran sut gynllun allai fod ar gyfer Cymru, yn deyrnged i'r ffordd y mae'r cynlluniau sydd eisoes yn y system yn denu sylw a chefnogaeth pobl sy'n gweithio yn y maes. Fel y dywedodd yr Aelod, mae nifer o'r cynlluniau hyn ar waith eisoes gennym ac mae cyfres ohonynt yn yr arfaeth ac fe'u cyhoeddir yn ystod yr wythnosau nesaf. Mae un ar ddiabetes, fel y crybwyllwyd gennym yn gynharach heddiw; mae cynllun gofal llygaid, a gaiff ei lansio ym mis Medi; ac mae cynllun cyflawni cyflyrau niwrolegol, yr ymgynghorir arno dros yr haf a dechrau'r hydref. Teimlaf, er gwaethaf yr achos a gyflwynir gan y sefydliad gwirfoddol, fod yn rhaid imi gael rhyw fath o raglen ar y cynlluniau cyflawni hyn ac na allaf ymrwymo i rai unigol i ychwanegu at y rhestr wrth imi eu derbyn. Felly, er bod y syniad yn atyniadol—ac mae'r ddogfen yn drawiadol—rwy'n mynd i ystyried ymhellach a yw hyn yn gam gweithredu y dylem ei gymryd. Fodd bynnag, mae rhywfaint o ddeunydd cymhellol yn y cynllun; byddaf yn sicrhau bod fy swyddogion yn ei ystyried ac yn rhoi cyngor imi arno.

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

14:09

Nick Ramsay [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

I am not even going to try to say the name of the delivery plan that has already been mentioned. [Laughter.] The Welsh association for gastroenterology and endoscopy is very concerned about the delays within the NHS in Wales when it comes to patients waiting for elective surgery for irritable bowel disease, including Crohn's disease and colitis. I know that officials from your department met with the clinical endoscopy lead for Wales in the spring, and that a commitment was made to look into the issue. Can you update us on the progress that has been made in speeding up this type of surgery? Why is it taking so long to get these delays sorted out?

Nid wyf hyd yn oed yn mynd i geisio dweud enw'r cynllun cyflawni sydd eisoes wedi ei grybwyll. [Chwerthin.] Mae Cymdeithas gastroenteroleg ac endosgopi Cymru yn gofidio llawer am yr oedi yn y GIG yng Nghymru o ran cleifion sy'n aros am lawdriniaeth ddewisol ar gyfer clefyd y coluddyn lliidus, gan gynnwys clefyd Crohn a cholitis. Gwn fod swyddogion o'ch adran chi wedi cyfarfod ag arweinydd endosgopi clinigol Cymru yn y gwanwyn, ac i ymrwymiad gael ei wneud i ymchwilio i'r mater. A allwch roi'r newyddion diweddaraf inni ar y cynnydd a wnaed i gyflymu'r math hwn o lawdriniaeth? Pam mae'n cymryd gyhyd i ddatrys yr oedi hwn?

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

14:09

Mark Drakeford [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Since that meeting with officials, to which Nick Ramsay refers, I have met the leads since becoming Minister—I have met them with the chief medical officer, who was already able to report to them on some actions that she had set in motion to address the issues identified. Together, they have worked on a plan to make sure that we address some of the blockages in the system—some of which are to do with premises, and some to do with professional practices. We will see an improvement as a result of the issues that they have drawn to our attention and the joint work that we will be engaged in together.

Ers y cyfarfod hwnnw gyda swyddogion, y cyfeiria Nick Ramsay ato, rwyf wedi cyfarfod â'r arweinwyr ers imi ddod yn Weinidog—rwyf wedi cyfarfod â hwy yng nghwmni'r prif swyddog meddygol, a oedd eisoes yn gallu rhoi adroddiad iddynt ar rai o'r camau yr oedd wedi eu rhoi ar waith i fynd i'r afael â'r materion a nodwyd. Gyda'i gilydd, maent wedi gweithio ar gynllun i sicrhau ein bod yn mynd i'r afael â rhai o'r rhwystrau yn y system—y mae rhai ohonynt yn ymwneud â safleoedd, a rhai ag ymarfer proffesiynol. Byddwn yn gweld gwelliant o ganlyniad i'r materion y maent wedi tynnu ein sylw atynt a'r gwaith ar y cyd y byddwn yn ei wneud gyda'n gilydd.

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

- 14:10 **Bethan Jenkins** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- Minister, I know that you are conducting an inquiry into orphan drugs at the moment, and I was wondering whether you have had any representations from people in this sector, because, having looked online, I know that there are developments in the USA, for example, in this area. I think that it may be something that you could consider for the future, given that many people do suffer and are suffering unnecessarily on a number of occasions.
- 14:11 **Mark Drakeford** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- I thank the Member for raising that matter. The work on orphan and ultra-orphan drugs is being conducted at arm's length from the Assembly by a team of people who have been put together for that purpose, including Professor Ceri Phillips, from Swansea University, and Dr Paul Buss, from Aneurin Bevan Local Health Board. So, I do not at the moment get to see the evidence that they are collecting. They held their first public session in July; they will have further public sessions in August, September and October. I am sure that they would greatly value any information of the sort that the Member raises, so that they can take it into consideration with everything else that comes their way. They have made it very clear that they are keen to hear from anyone on any matter that they think is relevant to their remit.
- Bwrdd Iechyd Lleol Prifysgol Betsi Cadwaladr** **Betsi Cadwaladr University Local Health Board**
- 14:11 **Ann Jones** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- 9. Pa asesiad y mae'r Gweinidog wedi ei wneud o gydraddoldeb mynediad at wasanaethau iechyd a ddarperir gan Fwrdd Iechyd Betsi Cadwaladr? OAQ(4)0310(HSS)*
- 9. What assessment has the Minister made of equality of access to health services provided by Betsi Cadwaladr Health Board? OAQ(4)0310(HSS)*
- 14:12 **Mark Drakeford** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- Thank you for that question. Betsi Cadwaladr University Local Health Board has published its strategic equality and human rights plan for the four-year period from 2012 to 2016. Working together with other public sector organisations in north Wales, it commits the organisation to providing services that serve the whole population within the board's area.
- Diolch ichi am y cwestiwn hwnnw. Mae Bwrdd Iechyd Lleol Prifysgol Betsi Cadwaladr wedi cyhoeddi ei gynllun cydraddoldeb a hawliau dynol strategol ar gyfer y cyfnod o bedair blynedd rhwng 2012 a 2016. Gan gydweithio â sefydliadau eraill yn y sector cyhoeddus yn y gogledd, mae'n ymrwmo'r sefydliad i ddarparu gwasanaethau sy'n gwasanaethu'r boblogaeth gyfan o fewn ardal y bwrdd.
- 14:12 **Ann Jones** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- Thank you for that, Minister. Since that plan was published to span the four years mentioned we have, of course, had the report on the governance of Betsi Cadwaladr local health board. I feel that there are now many solutions that the board will be looking at that could disadvantage many of my constituents, such as those who have poor health inequalities at present and who may be asked to travel further if services are reconfigured without proper consultation. May I ask you, Minister, to bear all of this in mind when you or your officials meet with Betsi over the coming months to discuss the way forward, to make sure that people's inequalities are not further damaged?
- Diolch ichi am hynny, Weinidog. Ers i'r cynllun hwnnw gael ei gyhoeddi i rychwantu'r pedair blynedd a grybwyllwyd, rydym, wrth gwrs, wedi cael yr adroddiad ar lywodraethu bwrdd iechyd lleol Betsi Cadwaladr. Rwy'n teimlo bellach bod llawer o atebion y bydd y bwrdd yn eu hystyried a allai roi llawer o'm hetholwyr dan anfantais, fel y rhai sydd ag anghydraddoldebau iechyd gwael ar hyn o bryd a'r rhai y gofynnir iddynt deithio ymhellach os caiff gwasanaethau eu had-drefnu heb ymgynghoriad priodol. A gaf ofyn i chi, Weinidog, gofio am hyn i gyd pan fyddwch chi neu eich swyddogion yn cyfarfod â Betsi dros y misoedd i ddod i drafod y ffordd ymlaen, er mwyn sicrhau nad effeithir ymhellach ar anghydraddoldebau pobl?

14:13

Mark Drakeford [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

I thank the Member for that question. Of course, I would expect Betsi Cadwaladr University Local Health Board and any other health board to have thought carefully about the equalities impact of any proposals for reconfiguration that they bring forward. Indeed, in relation to the matters that were consulted on earlier this year and last year by that university health board, I know that it published 14 different documents that dealt with equality issues that arose from the proposals that they had outlined.

Diolch i'r Aelod am y cwestiwn hwnnw. Wrth gwrs, byddwn yn disgwyl bod Bwrdd Iechyd Lleol Prifysgol Betsi Cadwaladr ac unrhyw fwrdd iechyd arall wedi meddwl yn ofalus am effaith cydraddoldebau ar unrhyw gynigion ar gyfer ad-drefnu a gyflwynir ganddynt. Yn wir, mewn perthynas â'r materion yr ymgynghorwyd arnynt yn gynharach eleni a'r llynedd gan y bwrdd iechyd prifysgol hwnnw, gwn iddo gyhoeddi 14 o ddogfennau gwahanol a ymdriniodd â materion cydraddoldeb a ddeilliodd o'r cynigion a amlinellwyd ganddynt.

I would just say, in answer to this question, that I am very grateful to the board and to the community health council in north Wales for their recent agreement on the three remaining issues that were outstanding from that consultation, which they have now resolved to their mutual satisfaction. Having said that, I do not think that I can answer that supplementary question without drawing Members' attention to the final paragraph of the Wales audit report into the finances of the NHS in Wales, published this week, in which it said that,

Hoffwn ddweud, wrth ateb y cwestiwn hwn, fy mod yn ddiolchgar iawn i'r bwrdd ac i'r cyngor iechyd cymuned yn y gogledd am eu cytundeb diweddar ar y tri mater arall a oedd heb eu datrys o'r ymgynghoriaid hwnnw, y maent bellach wedi eu datrys er boddhad i'r ddwy ochr. Wedi dweud hynny, ni chredaf y gallaf ateb y cwestiwn atodol hwnnw heb dynnu sylw'r Aelodau at y paragraff olaf yn adroddiad Swyddfa Archwilio Cymru ar gyllid y GIG yng Nghymru, a gyhoeddwyd yr wythnos hon, lle y dywedodd mai

'in the longer term, reconfiguration which includes a radical transformation of services offers the best hope for putting the NHS in Wales on a sustainable footing.'

yn y tymor hwy, ad-drefnu sy'n cynnwys trawsnewid y gwasanaethau yn radical sy'n cynnig y gobaith gorau o osod y GIG yng Nghymru ar sylfaen gynaliadwy.

Change is inevitable.

Mae newid yn anochel.

14:14

Y Llywydd / The Presiding Officer [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

I call the opposition spokesperson, Darren Millar.

Galwaf ar lefarydd yr wrthblaid, Darren Millar.

14:14

Darren Millar [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

Minister, do you accept that it is unacceptable that people who have their operations planned should see them cancelled for purely financial reasons during the last quarter of the financial year? As we know, as you have just referred to it, the health finances report published by the Wales Audit Office confirmed that this was taking place in a number of health boards this year, and this was indeed borne out by the recent Healthcare Inspectorate Wales report, which was done jointly with the Wales Audit Office.

Weinidog, a dderbyniwch ei bod yn annerbyniol fod pobl y cynlluniwyd llawdriniaethau ar eu cyfer yn gorfod eu gweld yn cael eu canslo am resymau ariannol yn ystod chwarter olaf y flwyddyn ariannol? Fel y gwyddom, ac fel yr ydych newydd gyfeirio ato, cadarnhaodd yr adroddiad ar gyllid iechyd a gyhoeddwyd gan Swyddfa Archwilio Cymru fod hyn yn digwydd mewn sawl bwrdd iechyd eleni, a chadarnhwyd hyn yn wir gan adroddiad diweddar Arolygiaeth Gofal Iechyd Cymru, a luniwyd ar y cyd â Swyddfa Archwilio Cymru.

14:15

Mark Drakeford [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

Let us be accurate about what the report said: it said that some health boards, not all health boards, postponed, not cancelled, some elective surgery in order to do what boards have a statutory obligation to do, which is to live within the budget available to them, at the moment, on an annual basis. That is why this Government is going to bring forward a financial flexibilities Bill to make that a less year-in, year-out obligation on health boards and to mitigate some of those decisions that have to be made by some health boards in order to meet their statutory requirements.

Gadewch inni fod yn gywir am yr hyn a ddywedodd yr adroddiad: dywedodd fod rhai byrddau iechyd, nid pob bwrdd iechyd, wedi gohirio, nid canslo, rhai llawdriniaethau dewisol er mwyn gwneud yr hyn y mae gan fyrddau rwymedigaeth statudol i'w wneud, sef byw o fewn y gyllideb sydd ar gael iddynt, ar hyn o bryd, ar sail flynyddol. Dyna pam y mae'r Llywodraeth hon yn mynd i gyflwyno Bil hyblygrwydd ariannol i'w gwneud yn llai o rwymedigaeth o flwyddyn i flwyddyn ar fyrddau iechyd ac i liniaru rhai o'r penderfyniadau y mae'n rhaid i rai byrddau iechyd eu gwneud er mwyn bodloni eu gofynion statudol.

14:15

Darren Millar [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

You may want to make excuses for health boards that meet their statutory requirements by cancelling and postponing operations, but the fact that one in five people in Wales are now waiting more than 36 weeks to access the sometimes life-saving treatment that they need is absolutely shameful. Given your recent conversion to the fact that the Welsh health service is in dire straits and needs more money, do you accept that the record-breaking cuts that your Government has imposed on the NHS over the past few years have made services unsustainable and that there is a need for extra resources to go into the NHS, not just in the next financial year, but in this financial year too?

Efallai y byddwch am wneud egsusodion am fyrddau iechyd sy'n bodloni eu gofynion statudol drwy ganslo a gohirio llawdriniaethau, ond mae'r ffaith bod un o bob pump person yng Nghymru yn awr yn aros mwy na 36 wythnos i gael y driniaeth sydd ei hangen arnynt weithiau i achub bywyd yn gwbl gywilyddus. O ystyried eich bod bellach yn derbyn bod y gwasanaeth iechyd yng Nghymru mewn trafferthion enbyd a bod angen mwy o arian arno, a ydych yn derbyn bod y toriadau mwyaf erioed a orfordwyd ar y GIG gan eich Llywodraeth dros yr ychydig flynyddoedd diwethaf wedi gwneud gwasanaethau yn anghynaliadwy a bod angen neilltuo adnoddau ychwanegol ar gyfer y GIG, nid yn unig yn y flwyddyn ariannol nesaf, ond yn y flwyddyn ariannol hon hefyd?

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

14:16

Mark Drakeford [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

What I accept is this and this is what the Wales Audit Office report said: the outlook for public spending in Wales is bleak. Those are cuts that are not the making of this Government, but of his Government in Westminster. That is the position that this Government has to try to deal with week in and week out and that is what the Wales Audit Office says. You will know that I have agreed with the Minister for Finance that we will review the health budget over the summer in order to test it for Francis compliance. I look forward to that detailed work and to reporting it to the Assembly when we return in the autumn.

Yr hyn a dderbyniaf yw hyn a dyma'r hyn a ddywedodd adroddiad Swyddfa Archwilio Cymru: mae'r rhagolygon ar gyfer gwariant cyhoeddus yng Nghymru yn llwm. Nid y Llywodraeth hon sy'n gwneud y toriadau hyn, ond ei Lywodraeth yntau yn San Steffan. Dyna'r sefyllfa y mae'n rhaid i'r Llywodraeth hon geisio ymdrin â hi wythnos ar ôl wythnos a dyna'r hyn a ddywed Swyddfa Archwilio Cymru. Byddwch yn gwybod fy mod wedi cytuno â'r Gweinidog Cyllid y byddwn yn adolygu'r gyllideb iechyd dros yr haf er mwyn ei phrofi ar gyfer cydymffurfiaeth â Francis. Edrychaf ymlaen at y gwaith manwl hwnnw ac at gyflwyno adroddiad arno i'r Cynulliad pan ddychwelwn yn yr hydref.

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

14:17

Llyr Huws Gruffydd [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Rwyf eisiau dod yn ôl at y pwynt am dlodi trafnidiaeth a pha mor anodd yw hi i bobl gyrraedd nifer o'r gwasanaethau, yn enwedig os ydynt yn symud yn bellach i ffwrdd. Wrth gwrs, y dyhead yw y bydd mwy o wasanaethau ar gael ar lefel gymunedol a gobeithiwn y byddai hynny'n help i ymateb i rai o'r heriau hynny. Fodd bynnag, y realiti yng ngogledd Cymru yw ein bod yn gweld gwasanaethau, megis rhai o'r ysbytai cymunedol, yn cau nawr cyn bod y gwasanaethau cymunedol hynny yn eu lle. Pa asesiad a ydych chi'n ymwybodol ohono sydd wedi bod, o safbwynt effeithiau'r newidiadau byr dymor neu frys hyn, sydd wedi bod yn digwydd, ar allu pobl i gyrraedd gwasanaethau?

I want to return to the point on transport poverty and how difficult it is for people to reach many services, particularly if those services move further away. Of course, the aspiration is that there should be more services available at a community level and we hope that that would assist in responding to some of those challenges. However, the reality in north Wales is that we see some services, such as community hospitals, closing now before those community services are in place. What assessment are you aware of that has been undertaken, in terms of the effects of these short-term changes, or the changes that have happened very swiftly, on people's ability to access services?

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

- 14:17 **Mark Drakeford** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- The Member makes a number of points that I agree with. Transport is an important issue. I think that I reported to the Assembly some weeks ago that my colleague Edwina Hart has made some extra expertise available to the health department to look at ways in which transport budgets—particularly public transport budgets—might be better aligned with issues relating to access to health services in Wales, and I am grateful for that. He is right as well to say that the future for health services has to be in making routine pre-operation and recovery services available nearer to people's homes, to compensate for the fact that you may have to move further away to get the very specialist part of the treatment that you need. In north Wales, I expect those things that have been agreed between the local health board and the CHC to be implemented. They need to be implemented carefully and sensitively, but I do expect that those things will now go on and be made to happen.
- Gwna'r Aelod nifer o bwytiau y cytunaf â hwy. Mae trafniadaeth yn fater pwysig. Credaf imi sôn wrth y Cynulliad rai wythnosau yn ôl fod fy nghyd-Weinidog Edwina Hart wedi sicrhau bod rhywfaint o arbenigedd ychwanegol ar gael i'r adran iechyd er mwyn ystyried ffyrdd y gallai cyllidebau trafniadaeth—yn enwedig cyllidebau trafniadaeth gyhoeddus—fod yn fwy cyson â materion sy'n ymwneud â mynediad at wasanaethau iechyd yng Nghymru, ac rwy'n ddiolchgar am hynny. Mae hefyd yn llygad ei le i ddweud bod yn rhaid i ddyfodol gwasanaethau iechyd ymwneud â sicrhau bod gwasanaethau cyn llawdriniaeth a gwasanaethau gwella ar gael yn agosach at gartrefi pobl, er mwyn gwneud iawn am y ffaiht y bydd yn rhaid ichi symud ymhellach i ffwrdd efallai er mwyn cael y rhan arbenigol iawn o'r driniaeth sydd ei hangen arnoch. Yn y gogledd, disgwyliaf i'r pethau hynny y cytunwyd arnynt rhwng y bwrdd iechyd lleol a'r Cyngor Iechyd Cymuned gael eu rhoi ar waith. Mae angen iddynt gael eu rhoi ar waith yn ofalus ac mewn ffordd sensitif, ond rwy'n disgwyl y bydd y pethau hynny bellach yn parhau ac y byddant yn digwydd.
- 14:18 **Y Llywydd / The Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- I call on the Welsh Liberal Democrat spokesperson, Aled Roberts.
- Galwaf ar lefarydd Democratiaid Rhyddfrydol Cymru, Aled Roberts.
- 14:19 **Aled Roberts** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- Mae nifer ohonom ni, Weinidog, yn derbyn bod angen trawsnewid gwasanaethau ond, i ategu'r sylwadau a wnaethpwyd gan Llyr Huws Gruffydd, y broblem yn y gogledd yw nad yw'r gwasanaethau trawsnewidiol hynny mewn lle. Beth ydych chi'n ei wneud yn benodol fel Llywodraeth i asesu a yw Bwrdd Iechyd Lleol Prifysgol Betsi Cadwaladr yn darparu'r gwasanaethau hyn o'r newydd?
- Minister, many of us accept that we do need to transform services but, to endorse the comments made by Llyr Huws Gruffydd, the problem in north Wales is that those transitional services are not in place. What are you doing specifically as a Government to assess whether Betsi Cadwaladr University Local Health Board is providing these services anew?
- 14:19 **Mark Drakeford** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- It is the responsibility of the local health board, once it has secured the agreement of its community health council, to implement the plans that it has drawn up. I am constantly invited by correspondents and by people in this Chamber to act as some sort of final court of appeal whenever they do not happen to like what a local health board does. I cannot be in that position. These are agreed plans; they are agreed between the health board and the CHC. They must get on and implement them.
- Cyfrifoldeb y bwrdd iechyd lleol, ar ôl iddo sicrhau cytundeb ei gyngor iechyd cymuned, yw gweithredu'r cynlluniau a luniwyd ganddo. Caf fy ngwahodd gan ohebwyr a chan bobl yn y Siambr hon drwy'r amser i weithredu fel rhyw fath o lys apêl terfynol pryd bynnag y deuant ar draws sefyllfa lle nad ydynt yn hoffi'r hyn y mae bwrdd iechyd lleol yn ei wneud. Ni allaf fod yn y sefyllfa honno. Cynlluniau y cytunwyd arnynt yw'r rhain; cytunwyd arnynt rhwng y bwrdd iechyd a'r cyngor iechyd cymuned. Rhaid iddynt fwrw ati a'u rhoi ar waith.
- 14:20 **Aled Roberts** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- Y broblem wrth gwrs yn y gogledd yw nad yw trefniadau'r bwrdd iechyd yn gweithio. Dyna gasgliad yr adroddiad. Felly, a ydych chi fel Gweinidog iechyd yn barod i dderbyn sefyllfa lle nad yw cyllideb flynyddol y bwrdd iechyd mewn lle ar gychwyn blwyddyn, a hefyd lle nad yw adrannau'r byrddau iechyd eu hunain yn cytuno efo'u cyllidebau canolog erbyn diwedd mis Medi?
- The problem of course in north Wales is that the arrangements of the health board simply do not work. That is the conclusion of the report. So, are you as the Minister for health willing to accept a situation where the annual budget of the health board is not in place at the start of the year and also where the local health boards themselves do not have departments that agree with their central budgets by the end of September?

14:20

Mark Drakeford [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

The Member is right to point to a number of shortcomings in the operation of the board at Betsi Cadwaladr. That is why we have taken action to strengthen the board. The advert for the new chair of the board has already been published, and I expect to advertise the post of vice-chair of that board very shortly. We have extra assistance from the board by one of the most senior chairs of an NHS organisation in Wales, and further steps have been taken by the chief medical officer to strengthen professional oversight. The chief medical officer was at Betsi Cadwaladr last week, the chief nursing officer is there this week, and the chief executive of NHS Wales has taken steps to strengthen the executive team there as well. Those are the steps that will address the points that the Member has raised.

Mae'r Aelod yn iawn i dynnu sylw at nifer o ddiffygion yng ngweithrediad y bwrdd yn Betsi Cadwaladr. Dyna pam rydym wedi cymryd camau i gryfhau'r bwrdd. Mae'r hysbyseb ar gyfer cadeirydd newydd y bwrdd eisoes wedi ei chyhoeddi, ac rwy'n disgwyl hysbysebu swydd is-gadeirydd y bwrdd hwnnw yn fuan iawn. Cawn gymorth ychwanegol gan y bwrdd drwy gyfrwng un o gadeiryddion sefydliad y GIG yng Nghymru ar y lefel uchaf, ac mae camau pellach wedi'u cymryd gan y prif swyddog meddygol i gryfhau'r trosolwg proffesiynol. Roedd y prif swyddog meddygol yn Betsi Cadwaladr yr wythnos diwethaf, mae'r prif swyddog nyrso yno yr wythnos hon, ac mae prif weithredwr GIG Cymru wedi cymryd camau i gryfhau'r tîm gweithredol yno hefyd. Dyna'r camau a fydd yn mynd i'r afael â'r pwyntiau y mae'r Aelod wedi eu codi.

[Senedd.tv](#)
[Fideo](#) [Video](#)

Cwestiynau i'r Cwnsler Cyffredinol

Bil Sector Amaethyddol (Cymru)

14:21

Simon Thomas [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

1. Pa gyngor y mae'r Cwnsler Cyffredinol wedi ei ddarparu i'r Gweinidog Cyfoeth Naturiol a Bwyd ynglyn â chymhwysedd deddfwriaethol y Bil Sector Amaethyddol (Cymru)? OAQ(4)0050(CG)

Questions to the Counsel General

Agricultural Sector (Wales) Bill

1. What advice has the Counsel General provided to the Minister for Natural Resources and Food regarding the legislative competence of the Agricultural Sector (Wales) Bill? OAQ(4)0050(CG)

[Senedd.tv](#)
[Fideo](#) [Video](#)

14:21

Theodore Huckle

Y Cwnsler Cyffredinol / The Counsel General

Good afternoon, everyone. There is an established convention that neither law officers' advice, nor whether their advice has been given or sought on a particular matter, should be disclosed other than in exceptional circumstances.

Prynhawn da, bawb. Ceir confensiwn sefydledig na ddylai cyngor swyddogion y gyfraith, nac ychwaith pa un a ofynnwyd am eu cyngor ar fater penodol, gael ei ddatgelu heblaw mewn amgylchiadau eithriadol.

[Senedd.tv](#)
[Fideo](#) [Video](#)

14:21

Simon Thomas [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Roeddwn yn disgwyl yr ateb hwnnw i ryw raddau. Byddai'n syndod mawr i mi pe na bai cyngor wedi cael ei ddarparu yn y cyd-destun hwn. Yn fwy penodol, byddai'n syndod i mi, os caiff y Bil arbennig hwn ei gymeradwyo y prynhawn yma—ac erbyn hyn mae Plaid Cymru eisiau iddo gael ei gymeradwyo—os na fydd y Bil yn mynd i'r Goruchaf Lys. Nid wyf yn bwrw amheuaeth ar benderfyniadau yn y Siambr hon; rwy'n meddwl y bydd materion gwleidyddol ehangach yn gyrru'r broses. A fedrwch chi daflu goleuni ar rywbeth a ddywedodd y Prif Weinidog ddoe yn ystod y drafodaeth ar y Bil hwn? Dywedodd ef, pe bai'r Bil yn mynd i'r Goruchaf Lys, pe bai'r Goruchaf Lys wedyn yn canfod bod rhan o'r Bil yn anghymwys, byddai'r cyfan o'r Bil yn cael ei gollu, ac wedyn byddai'r broses ddeddfwriaethol yn aildechrau. Ai dyna'r sefyllfa, neu a oes modd gwella'r Bil ac ailgyflwyno'r Bil?

I half expected that response. It would be a huge surprise to me if no advice had been provided in this context. More specifically, it would be a great surprise to me, if this particular Bill were to be approved this afternoon—and Plaid Cymru now wants it to be approved—if that Bill were not taken to the Supreme Court. That is no criticism of decisions taken in this Chamber; I think that there are broader political issues that will drive that process. Could you shed any light on something that the First Minister said yesterday during the discussion on this Bill? He said that if the Bill were taken to the Supreme Court, and if the Supreme Court were to find that certain sections of the Bill were not within competence, then the whole Bill would fall, and the legislative process would have to be restarted. Is that the situation, or could the Bill be amended and reintroduced?

[Senedd.tv](#)
[Fideo](#) [Video](#)

14:23	<p>Theodore Huckle</p> <p>Under section 112, on the reference procedure, Members may know that it would depend on what the outcome of the hearing in the Supreme Court was, and how integral to the Bill as a whole were the parts that were, for want of a better expression, struck down. There is certainly an ability of this Assembly to reconsider Bills and to amend in accordance with the ruling of the Supreme Court. However, we do not expect that to be necessary.</p>	<p>O dan adran 112, ar y weithdrefn gyfeirio, efallai y bydd Aelodau yn gwybod y byddai'n dibynnu ar beth oedd canlyniad y gwrandawriad yn y Goruchaf Lys, a pha mor annatod i'r Bil yn gyffredinol oedd y rhannau a gafodd eu gwneud yn ddi-rym, yn niffyg ymadrodd gwell. Yn sicr mae gan y Cynulliad hwn y gallu i ailystyried Biliau a diwygio yn unol â dyfarniad y Goruchaf Lys. Fodd bynnag, nid ydym yn disgwyl y bydd angen gwneud hynny.</p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
<p>Cymhwysedd Deddfwriaethol Biliau Llywodraeth Cymru</p>		<p>Legislative Competence of Welsh Government Bills</p>	
14:23	<p>Simon Thomas Bywgraffiad Biography</p> <p><i>2. Pa drafodaethau y mae'r Cwnsler Cyffredinol wedi eu cael gyda swyddogion y gyfraith mewn manau eraill ynglyn â chymhwysedd deddfwriaethol Biliau Llywodraeth Cymru? OAQ(4)0049(CG)</i></p>	<p><i>2. What discussions has the Counsel General had with law officers elsewhere regarding the legislative competence of Welsh Government Bills? OAQ(4)0049(CG)</i></p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
14:23	<p>Theodore Huckle</p> <p>With regret, it is not my intention to make statements about discussions that I have had with UK law officers or to disclose the content of any such discussions.</p>	<p>Yn anffodus, nid fy mwriad yw gwneud datganiadau am drafodaethau yr wyf wedi eu cael â swyddogion y gyfraith yn y DU na datgelu cynnwys unrhyw drafodaethau o'r fath.</p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
14:24	<p>Simon Thomas Bywgraffiad Biography</p> <p>Rwy'n trio pob ffordd i gael rhywbeth mas ohonoch, ond dyna fe. Wrth basio ac wrth sôn am swyddogion y gyfraith mewn manau eraill, hoffem roi ar gofnod ein croeso i'r ffaith bod Syr John Thomas wedi ei benodi fel Prif Ustus Cymru a Lloegr—a Llanrwst, am wn i. Mae gweld dyn o Ystradgynlais yn y fan honno yn beth i'w groesawu, mae'n siŵr. Wrth i chi gael y trafodaethau hynny â swyddogion y gyfraith—ac mae'n siŵr eich bod yn eu cael o bryd i'w gilydd—ble mae'r syniad hwn, sydd wedi cael ei grybwyll gan y Prif Weinidog wrth roi tystiolaeth i'r Pwyllgor Materion Cyfansoddiadol a Deddfwriaethol, bod modd mynd â'r egwyddor ynglŷn â chymhwysedd i'r Goruchaf Lys ymlaen llaw, er mwyn cael rhyw fath o benderfyniad, yn hytrach nag aros reit i ddiwedd y broses, pan fydd yr holl waith wedi mynd drwyddo? A fyddai hynny, mewn system lle nad yw pwerau wedi eu cadw yn ôl, yn system mwy effeithlon i benderfynu ar gymhwysedd?</p>	<p>I am trying every way to get something out of you, but there we go. In passing and in mentioning law officers elsewhere, I would like to place on record our welcome to the fact that Sir John Thomas has been appointed Chief Justice for England and Wales—and Llanrwst, I suppose. To see a man from Ystradgynlais in that position is something that should be welcomed. While having those discussions with law officers—and I am sure that you do—where is this concept that has been mentioned by the First Minister, in giving evidence to Constitutional and Legislative Affairs Committee, that we can put principles about competence to the Supreme Court in advance, in order to have some sort of decision, rather than having to wait until the end of the process when all the work has been done? Would that, in a system where you do not have the powers withheld, be a more effective means of deciding on competency?</p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
14:25	<p>Theodore Huckle</p> <p>I am really sorry, but I think that I am going to have to ask you to clarify the question, because I am not sure that I entirely follow what it is that you are asking.</p>	<p>Mae'n wir ddrwg gennyf, ond credaf y bydd yn rhaid imi ofyn ichi egluro'r cwestiwn, gan nad wyf yn siŵr fy mod yn deall yn llwyr yr hyn yr ydych yn ei ofyn.</p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
14:25	<p>Y Llywydd / The Presiding Officer Bywgraffiad Biography</p> <p>It is unusual, but, if you could be short and sharp, please.</p>	<p>Mae'n anarferol, ond, os gallech chi fod yn fyr ac yn glir, os gwelwch yn dda.</p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
14:25	<p>Simon Thomas Bywgraffiad Biography</p> <p>Roedd tystiolaeth gan y Prif Weinidog yn dweud y byddai modd ystyried mynd ag egwyddor y cymhwysedd gerbron y Goruchaf Lys ymlaen llaw, cyn ystyried Bil cyfan. A fyddai hynny'n ffordd fwy effeithlon o gyrraedd y nod?</p>	<p>There was evidence from the First Minister that said that it would be possible to consider taking the principle of the competence before the Supreme Court beforehand, before considering the Bill as a whole. Would that be a more effective way of reaching one's aims?</p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>

14:25

Theodore Huckle

It might be. It is not the system that we work with at the moment, of course. What the format under a Government of Wales Act 3 might be, I do not know yet. Certainly, one can see an argument for a process by which prior approval could be given. However, on using that expression, you will immediately see that we think that we have got away from prior approval in this Assembly. Therefore, to re-introduce any form of it might be seen as a backward step.

Efallai. Nid dyna'r system yr ydym yn gweithio gyda hi ar hyn o bryd, wrth gwrs. Ni wn eto beth gallai'r fformat fod o dan Ddeddf Llywodraeth Cymru 3. Yn sicr, gellir gweld dadros gael proses lle y gallai cymeradwyaeth ymlaen llaw gael ei rhoi. Fodd bynnag, drwy ddefnyddio'r ymadrodd hwnnw, fe welwch ar unwaith ein bod yn credu inni osgoi cael cymeradwyaeth ymlaen llaw yn y Cynulliad hwn. Felly, gallai ailgyflwyno hyn ar unrhyw ffurf gael ei ystyried yn gam yn ôl.

Senedd.tv
[Fideo Video](#)

Cwestiynau i'r Gweinidog Cymunedau a Threchu Tlodi

Contractau Dim Oriau

Questions to the Minister for Communities and Tackling Poverty

Zero-hour Contracts

14:26

Gwyn R. Price [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

1. A wnaiff y Gweinidog ddatganiad am effaith contractau dim oriau ar safonau byw yng Nghymru? OAQ(4)0068(CTP)

1. Will the Minister make a statement on the effect of zero hours contracts on living standards in Wales? OAQ(4)0068(CTP)

Senedd.tv
[Fideo Video](#)

14:26

Jeff Cuthbert [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Y Gweinidog Cymunedau a Threchu Tlodi / The Minister for Communities and Tackling Poverty

Although it is not a matter within our competence, zero-hour contracts pose risks to the interests of employees. It is difficult to be certain of the impact of such contracts on living standards at this time, but we need to be alert to the dangers.

Er nad yw'n fater o fewn ein cymhwysedd, mae contractau dim oriau yn peri risgiau i fuddiannau gweithwyr. Mae'n anodd bod yn sicr o effaith contractau o'r fath ar safonau byw ar hyn o bryd, ond mae angen inni fod yn effro i'r yrglôn.

Senedd.tv
[Fideo Video](#)

14:26

Gwyn R. Price [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Thank you for that answer. Minister, some 200,000 people across Wales are affected by zero-hour contracts at the moment. It makes it impossible for them to plan for the next few weeks, never mind the long term. Do you agree with me that such contracts could force more people into difficult financial circumstances?

Diolch ichi am yr ateb hwnnw. Weinidog, mae contractau dim oriau yn effeithio ar oddeutu 200,000 o bobl ledled Cymru ar hyn o bryd. Mae'n ei gwneud yn amhosibl iddynt gynllunio ar gyfer yr ychydig wythnosau nesaf, heb sôn am yr hirdymor. A gytunwch â mi y gallai contractau o'r fath orfodi mwy o bobl i wynebu amgylchiadau ariannol anodd?

Senedd.tv
[Fideo Video](#)

14:26

Jeff Cuthbert [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

I certainly share the sentiments that you express. The UK Government, which is responsible for employment policy, has said that it has launched a review of the use of zero-hour contracts. I look forward with interest to examining the findings of that report.

Yn sicr, rhannaf y teimladau a fynegir gennych. Mae Llywodraeth y DU, sy'n gyfrifol am bolisi cyflogaeth, wedi dweud ei bod wedi lansio adolygiad o'r defnydd o gontractau dim oriau. Edrychaf ymlaen gyda diddordeb at ystyried canfyddiadau'r adroddiad hwnnw.

Senedd.tv
[Fideo Video](#)

14:27

William Graham [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Minister, I am sure that you will agree with the comments made by Gillian Guy, the chief executive of Citizens Advice, that a zero-hour contract does not mean zero responsibility for the employer. I am sure that, in preparing the answer to this question, you will have found that there are many examples where companies are only able to start up or survive by offering zero-hour contracts. What measures would you seek your colleagues to initiate to support inward investment and sustainable wages?

Weinidog, rwy'n siŵr y byddwch yn cytuno â'r sylwadau a wnaed gan Gillian Guy, prif weithredwr Cyngor ar Bopeth, nad yw contract dim oriau yn golygu dim cyfrifoldeb i'r cyflogwr. Rwy'n siŵr, wrth baratoi'r ateb i'r cwestiwn hwn, y byddwch wedi gweld bod llawer o enghreifftiau lle mai dim ond drwy gynnig contractau dim oriau y gall cwmnïau ddechrau neu oroesi. Pa fesurau y byddech am i'ch cyd-Weinidogion eu rhoi ar waith i gefnogi mewnfuddsoddiad a chyflogau cynaliadwy?

Senedd.tv
[Fideo Video](#)

14:27	Jeff Cuthbert Bywgraffiad Biography	<p>I know that there are certain categories of employment, for example, those working as consultants in a wide range of occupational areas, where a zero-hour contract might be quite acceptable. However, I think that the understandable great fear is that, for many people on low incomes, zero-hour contracts could be imposed and that is something that I would regret greatly.</p>	<p>Gwn fod rhai categorïau o gyflogaeth, er enghraifft, y rhai sy'n gweithio fel ymgynghorwyr mewn ystod eang o feysydd galwedigaethol, lle y gallai contract dim oriau fod yn eithaf derbyniol. Fodd bynnag, credaf mai'r ofn mawr, a hynny'n ddealladwy, yw y gallai contractau dim oriau gael eu gorfodi ar lawer o bobl ar incwm isel ac mae hynny'n rhywbeth y byddwn yn ei edifar yn fawr.</p>	Senedd.tv Fideo Video
14:28	Bethan Jenkins Bywgraffiad Biography	<p>Minister, you will know that I arranged an event here last week with the University and College Union, the trade union in further education and higher education, with regard to zero-hour contracts because of issues that many of my constituents have with Gower College Swansea, which uses zero-hour contracts. Can you tell me what you will be doing with regard to feeding into the review on a UK level, and whether you will commit here today to meeting with me and a delegation of trade unionists to discuss this matter further?</p>	<p>Weinidog, gwyddoch fy mod wedi trefnu digwyddiad yma yr wythnos diwethaf gyda'r Undeb Prifysgol a Choleg, yr undeb llafur mewn addysg bellach ac addysg uwch, mewn perthynas â chontractau dim oriau oherwydd materion y mae llawer o'm hetholwyr wedi'u codi gyda Choleg Gŵyr Abertawe, sy'n defnyddio contractau dim oriau. A allwch ddweud wrthyf beth y byddwch yn ei wneud o ran bwydo i'r adolygiad ar lefel y DU, ac a fyddwch yn ymrwymo yma heddiw i gyfarfod â mi a dirprwyaeth o undebwyr llafur i drafod y mater hwn ymhellach?</p>	Senedd.tv Fideo Video
14:28	Jeff Cuthbert Bywgraffiad Biography	<p>I am quite happy to meet with you and a delegation of trade unionists, if you wish to bring them along. As I have said, it is not a matter directly within our competence. The review is under way and I await its findings with interest.</p>	<p>Rwy'n fwy na pharod i gyfarfod â chi a dirprwyaeth o undebwyr llafur, os ydych yn dymuno dod â hwy gyda chi. Fel y dywedais, nid yw'n fater sy'n uniongyrchol o fewn ein cymhwysedd. Mae'r adolygiad yn mynd rhagddo ac edrychaf ymlaen at ei ganfyddiadau gyda diddordeb.</p>	Senedd.tv Fideo Video
14:28	Aled Roberts Bywgraffiad Biography	<p>Weinidog, roedd nifer ohonom yn synnu bod colegau, fel dywedodd Bethan Jenkins, yn gweithredu'r cynlluniau hyn —</p>	<p>Minister, many of us were surprised that there are colleges, as Bethan Jenkins said, implementing these schemes—</p>	Senedd.tv Fideo Video
14:29	Y Llywydd / The Presiding Officer Bywgraffiad Biography	<p>You have to switch it on, I think, Minister.</p>	<p>Rhaid ichi ei droi ymlaen, rwy'n meddwl, Weinidog.</p>	Senedd.tv Fideo Video
14:29	Jeff Cuthbert Bywgraffiad Biography	<p>I accidentally pressed the button.</p>	<p>Pwysais y botwm ar ddamwain.</p>	Senedd.tv Fideo Video
14:29	Aled Roberts Bywgraffiad Biography	<p>Weinidog, roedd nifer ohonom yn synnu bod colegau addysg bellach yn defnyddio'r cytundebau hyn, pan gawsom dystiolaeth yn y Pwyllgor Plant a Phobl Ifanc, fel dywedodd Bethan Jenkins. O ystyried bod y colegau hyn o fewn y sector cyhoeddus yng Nghymru ac yn cael eu cyllido gan Lywodraeth Cymru, a oes modd i'r Llywodraeth weithredu'n uniongyrchol, cyn i adolygiad Llywodraeth Prydain gael ei gwblhau?</p>	<p>Minister, many of us were surprised to hear that there are further education colleges that use these contracts, when we had evidence in the Children and Young People Committee, as Bethan Jenkins said. Given that these colleges are within the public sector in Wales and are funded by the Welsh Government, is it possible for the Government to act directly, before the UK Government's review is completed?</p>	Senedd.tv Fideo Video
14:29	Jeff Cuthbert Bywgraffiad Biography	<p>You are quite right that they receive public funds, but they are independent institutions in that sense in terms of their recruitment policies. However, the spirit of your question is quite clear. Indeed, I will be asking officials to prepare a brief for me on those public sector organisations, shall we say, that are making use of zero-hour contracts, and the circumstances involved.</p>	<p>Rydych yn llygad eich lle eu bod yn cael arian cyhoeddus, ond maent yn sefydliadau annibynnol yn hynny o beth o ran eu polisiau recriwtio. Fodd bynnag, mae naws eich cwestiwn yn eithaf clir. Yn wir, byddaf yn gofyn i swyddogion baratoi briff imi ar y sefydliadau hynny yn y sector cyhoeddus, dyweder, sy'n defnyddio contractau dim oriau, a'r amgylchiadau dan sylw.</p>	Senedd.tv Fideo Video

14:30 **Joyce Watson** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) [Senedd.tv](#) [Fideo](#) [Video](#)

Minister, zero-hour contracts are flexible, but they bend one way, and that is the way of the employers. So, with regard to the UK Government's review in the autumn, which you mentioned, will the Welsh Government argue the case for genuine flexibility within the benefits system, so that hard-working people on zero-hour contracts are not unfairly penalised? Furthermore, Minister, together with your colleague, the Minister for Local Government and Government Business, will you also remind Welsh local authorities that, even when they outsource contracts, they still have a responsibility for the employment rights of that publicly paid-for workforce?

Weinidog, mae contractau dim oriau yn hyblyg, ond un ffordd maent yn plygu, sef ffordd y cyflogwyr. Felly, o ran adolygiad Llywodraeth y DU yn yr hydref, a grybwyllwyd gennyh, bydd Llywodraeth Cymru yn dadlau'r achos dros hyblygrwydd gwirioneddol yn y system fudd-daliadau, fel na chaiff pobl sy'n gweithio'n galed ar contractau dim oriau eu cosbi'n annheg? Ar ben hynny, Weinidog, ynghyd â'ch cyd-Weinidog, y Gweinidog Llywodraeth Leol a Busnes y Llywodraeth, a wnewch chi hefyd atgoffa awdurdodau lleol yng Nghymru, hyd yn oed pan fyddant yn rhoi gwaith ar contractau allanol, eu bod dal yn gyfrifol am hawliau cyflogaeth y gweithlu hwnnw hynny a delir yn gyhoeddus?

14:30 **Jeff Cuthbert** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) [Senedd.tv](#) [Fideo](#) [Video](#)

As I said in response to the last question, I am going to assess those organisations, shall we say, that receive public funds, to see what use they are making of zero-hour contracts. As I mentioned to Gwyn Price, I share the sentiments that you express. I will certainly raise the matter with my ministerial colleagues to ensure that those responsible for the relevant department are aware of this issue.

Fel y dywedais mewn ymateb i'r cwestiwn olaf, rwyf am asesu'r sefydliadau hynny, dyweder, sy'n cael arian cyhoeddus, i weld pa ddefnydd maent yn ei wneud o contractau dim oriau. Fel y soniais wrth Gwyn Price, rhannaf eich teimladau. Byddaf yn sicr yn codi'r mater gyda'm cyd-Weinidogion i sicrhau bod y rhai sy'n gyfrifol am yr adran berthnasol yn ymwybodol o'r mater hwn.

Lefelau Tlodi

14:31 **Rhodri Glyn Thomas** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) [Senedd.tv](#) [Fideo](#) [Video](#)

2. A wnaiff y Gweinidog ddatganiad am lefelau tlodi yn Sir Gâr? OAQ(4)0065(CTP)

2. Will the Minister make a statement on poverty levels in Carmarthenshire? OAQ(4)0065(CTP)

14:31 **Vaughan Gething** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) [Senedd.tv](#) [Fideo](#) [Video](#)

Y Dirprwy Weinidog Trechu Tlodi / The Deputy Minister for Tackling Poverty

I thank Rhodri Glyn Thomas for the question. Data from Her Majesty's Revenue and Customs record that 21% of children in Carmarthenshire live in poverty. That is the twelfth highest rate for local authorities in Wales. Over 17% of adults in Carmarthenshire are on income-related benefits.

Diolchaf i Rhodri Glyn Thomas am y cwestiwn. Dengys data gan Gyllid a Thollau Ei Mawrhydi fod 21% o blant yn Sir Gaerfyrddin yn byw mewn tlodi. Dyna'r ddeuddegfed gyfradd uchaf ar gyfer awdurdodau lleol yng Nghymru. Mae dros 17% o oedolion yn Sir Gaerfyrddin ar fudd-daliadau sy'n gysylltiedig ag incwm.

14:31 **Rhodri Glyn Thomas** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) [Senedd.tv](#) [Fideo](#) [Video](#)

Diolch yn fawr iawn, Ddirprwy Weinidog, a llongyfarchiadau—rwy'n meddwl mai dyma'r cyfle cyntaf yr ydych wedi ei gael i ateb cwestiynau. Llongyfarchiadau ar eich dyrchafiad.

Thank you very much, Deputy Minister, and congratulations—I think this the first opportunity that you have had to answer questions. Congratulations on your promotion.

O ran y sefyllfa yn sir Gaerfyrddin, fel y dywedwch, o ran cyfartaledd y bobl sydd ar fudd-daliadau, mae hynny tua cyfartaledd Cymru. Mae llai o ddiweithdra, a llai o ddiweithdra ieuencid, ar gyfartaledd yn sir Gaerfyrddin, ac eto mae gennym y ffigur hwn o 38% o deuluoedd yn byw mewn tlodi. Beth allwch chi ei wneud, mewn cydweithrediad â Chyngor Sir Gâr, i fynd i'r afael â'r tlodi hwn, o dderbyn y bydd y sefyllfa'n gwaethgu gyda'r toriadau sy'n cael eu cyflwyno gan y glymblaid yn San Steffan ar hyn o bryd?

In terms of the situation in Carmarthenshire, as you said, in terms of the number of people claiming benefits on average, it is around the Welsh average. There is less unemployment, and less youth unemployment, than average in Carmarthenshire, and yet we have this figure of 38% of families living in poverty. What can you do, in collaboration with Carmarthenshire County Council, to tackle this poverty, bearing in mind that the situation is going to get worse with the cuts that are being imposed by the coalition in Westminster at present?

- 14:32 **Vaughan Gething** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- Thank you for the congratulations. I note the point that you make about Carmarthenshire, in general terms, being roughly around the Welsh average, but there are of course communities living in much more extreme poverty across the county as well. That is why we continue to plan with the tackling poverty action plan, looking at a range of measures that are being taken across Government to try to prevent poverty now and in the future, and also to mitigate the effects of poverty now. A significant sum of money has been awarded to the Carmarthenshire Communities First cluster, and I look forward to working with it, and with tackling poverty champions across Wales, to see how we can work together to try to prevent further people from moving into poverty in the future.
- 14:33 **Angela Burns** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- I, too, wish to add my congratulations to you, Deputy Minister, on your first public outing. [Laughter.] Following on from my colleague Rhodri Glyn Thomas's question, 'Eradicating Child Poverty in Wales: Measuring Success' very clearly points to a commitment to increase the overall pool of childcare places, giving priority to areas of very poor communities, which we do have in Carmarthenshire. Can you give this place an indication of how well the Government is succeeding against that measurement?
- 14:33 **Vaughan Gething** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- I can come back to you with more detail, but I can say that today, we launched the early years and childcare plan. When we look at choices around child poverty, expanding access to childcare is one of the key determinants in allowing people to return to work and to access opportunities for training to re-enter the world of work.
- 14:33 **Rebecca Evans** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- Congratulations from me also, Deputy Minister. The UK Government's welfare reforms will hit people in Carmarthenshire hard, taking around £65 million a year from the pockets of people living in the county. Some 2,100 households will be affected by the bedroom tax, 2,200 people will lose their entitlement to disability allowance, 80 households will be affected by the benefit cap, and so the list goes on. Further to your previous answers, what more can the Welsh Government do to support people in Carmarthenshire?
- 14:34 **Vaughan Gething** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- The tackling poverty action plan, which was launched earlier this month, includes a range of targets and milestones for action. Those actions will support people in Carmarthenshire, and across the rest of Wales. We have specific targets around helping people into work and training opportunities, and specific targets and milestones around closing the attainment gap. However, you are right to point out the impact of the UK Government's policy choices. In many ways, the biggest barrier to success for this Government in tackling poverty is the deliberate policy choices being made by the UK Government.
- Diolch am y llongyfarchiadau. Nodaf y pwynt a wneuch am Sir Gaerfyrddin, bod ei chyfartaledd yn fras yn debyg i gyfartaledd Cymru, ond, wrth gwrs, mae cymunedau sy'n byw mewn tldi llawer mwy eithafol ar draws y sir hefyd. Dyna pam rydym yn parhau i gynllunio gyda'r cynllun gweithredu ar gyfer trechu tldi, gan edrych ar ystod o fesurau a gymerir ar draws y Llywodraeth i geisio atal tldi nawr ac yn y dyfodol, a hefyd i liniaru effeithiau tldi nawr. Mae swm sylweddol o arian wedi cael ei ddyfarnu i glwstwr Cymunedau yn Gyntaf Sir Gaerfyrddin, ac edrychaf ymlaen at weithio gydag ef, a hyrwyddwyr trechu tldi ledled Cymru, i weld sut y gallwn gydweithio i geisio atal mwy o bobl rhag symud i mewn i dldi yn y dyfodol.
- Hefyd, hoffwn innau eich llongyfarch chi, Ddirprwy Weinidog, ar eich ymddangosiad cyhoeddus cyntaf. [Chwerthin.] Yn dilyn cwestiwn fy nghyd-Weinidog Rhodri Glyn Thomas, mae'n amlwg bod 'Dileu Tldi Plant yng Nghymru: Mesur Llwyddiant' yn nodi'n glir iawn ymrwymiad i gynyddu'r gronfa gyffredinol o leoedd gofal plant, gan roi blaenoriaeth i ardaloedd o gymunedau tlawd iawn sydd gennym yn Sir Gaerfyrddin. A allwch roi syniad o ba mor dda y mae'r Llywodraeth yn llwyddo yn erbyn y mesur hwnnw?
- Gallaf ddod yn ôl atoch gyda mwy o fanylion, ond gallaf ddweud ein bod, heddiw, wedi lansio cynllun y blynyddoedd cynnar a gofal plant. Pan edrychwn ar ddeisiadau ynghylch tldi plant, ehangu mynediad i ofal plant yw un o'r ffactorau allweddol i alluogi pobl i ddychwelyd i'r gwaith ac i fanteisio ar gyfleoedd ar gyfer hyfforddiant i ddychwelyd i'r byd gwaith.
- Hoffwn innau eich llongyfarch hefyd, Ddirprwy Weinidog. Bydd diwygiadau lles Llywodraeth y DU yn ergyd drom i bobl yn Sir Gaerfyrddin, gan gymryd tua £65 miliwn y flwyddyn o bocedi pobl sy'n byw yn y sir. Bydd y dreth ystafell wely yn effeithio ar tua 2,100 o aelwydydd, bydd 2,200 o bobl yn colli eu hawl i lwfans anabledd, bydd y cap ar fudd-daliadau yn effeithio ar 80 o aelwydydd, ac yn y blaen. Yn dilyn eich atebion blaenorol, beth arall y gall Llywodraeth Cymru ei wneud i gefnogi pobl yn Sir Gaerfyrddin?
- Mae'r cynllun gweithredu ar gyfer trechu tldi, a lansiwyd yn gynharach y mis hwn, yn cynnwys ystod o dargedau a cherrig milltir ar gyfer gweithredu. Bydd y camau hynny yn cefnogi pobl yn Sir Gaerfyrddin, a ledled gweddill Cymru. Mae gennym dargedau penodol yn ymwneud â helpu pobl i gael gwaith a chyfleoedd hyfforddi, a thargedau a cherrig milltir penodol ynghylch cau'r bwlch cyrhaeddiad. Fodd bynnag, rydych yn iawn i dynnu sylw at effaith deisiadau polisi Llywodraeth y DU. Mewn sawl ffordd, y prif ffactor sy'n rhwystro'r Llywodraeth hon rhag llwyddo i fynd i'r afael â thldi yw'r deisiadau polisi bwriadol a wneir gan Lywodraeth y DU.

14:35 **William Powell** [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Llongyfarchiadau, Ddirprwy Weinidog.

It is estimated that as many as 43% of households in Carmarthenshire are living in fuel poverty. The Welsh Government is listed as one of the numerous partners in Carmarthenshire's integrated community strategy for 2011 to 2016 in addressing these issues and

'ensuring those most in need claim what they are entitled to.'

What specific actions are you able to undertake to help address this situation?

Congratulations, Deputy Minister.

Amcangyfrifir bod cymaint â 43% o aelwydydd yn Sir Gaerfyrddin yn byw mewn tlodi tanwydd. Mae Llywodraeth Cymru wedi'i rhestru fel un o'r partneriaid niferus yn strategaeth gymunedol integredig Sir Gaerfyrddin ar gyfer 2011 i 2016 wrth fynd i'r afael â'r materion hyn a

sicrhau bod y rhai sydd â'r angen mwyaf yn cael yr hyn y mae ganddynt hawl iddo.

Pa gamau penodol y gallwch eu cymryd i helpu i fynd i'r afael â'r sefyllfa hon?

[Senedd.tv](#)
[Fideo Video](#)

14:35 **Vaughan Gething** [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

We are aware that, with regard to the help that is available from energy providers with bills, there is a problem in consumers taking up that help, in particular the poorest families. I have run a number of events, and I know that other Members have attended events, where that help has been available, but there is a lack of awareness. So, working in particular with the Minister for Natural Resources and Food, who has more specific responsibility, we will continue to highlight the help that is already available to help families in fuel poverty.

Rydym yn ymwybodol, o ran yr help sydd ar gael gan ddarparwyr ynni gyda biliau, bod problem o ran sicrhau bod defnyddwyr yn derbyn y cymorth hwnnw, yn enwedig y teuluoedd tlotaf. Rwyf wedi cynnal nifer o ddiwyddiadau, a gwn fod Aelodau eraill wedi mynychu digwyddiadau, lle mae'r help hwnnw wedi bod ar gael, ond mae diffyg ymwybyddiaeth. Felly, gan weithio yn benodol gyda'r Gweinidog Cyfoeth Naturiol a Bwyd, sydd â chyfrifoldeb mwy penodol, byddwn yn parhau i dynnu sylw at yr help sydd eisoes ar gael i helpu teuluoedd mewn tlodi tanwydd.

[Senedd.tv](#)
[Fideo Video](#)

14:36 **Keith Davies** [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Mi wnafl innau longyfarch y Ddirprwy Weinidog hefyd. Yn y cwestiwn cyntaf, mae'n gorfod siarad am Sir Gâr, a nawr am Llanelli. Mae Llanelli yn ddibynnol ar dri banc bwyd. Rwyf wedi siarad â rhai ohonynt yn ddiweddar ac maent yn pryderu o weld cynnydd mawr yn y nifer o blant sydd yn awr yn mynd i'r ysgol ond a fydd ar wyliau yr wythnos nesaf ac na fyddant yn cael brechwast yn yr ysgol na chinio am ddim. Beth allwch chi ei wneud i sicrhau, yn ogystal â mwy o gefnogaeth yn gyffredinol, bod cymorth yn cael ei dargedu i'r grwpiau penodol hyn yn ystod gwyliau'r haf?

I also congratulate the Deputy Minister. In the first question, he has to talk about Carmarthenshire, and now about Llanelli. Llanelli depends on three food banks. I have spoken to two of them recently and they are concerned to see a great increase in the number of children who are now going to school but who are on holiday next week and will not have breakfast in school or free school meals. So, what action can you take to ensure that, as well as more support generally, support is targeted at these specific groups during the summer holidays?

[Senedd.tv](#)
[Fideo Video](#)

14:36 **Vaughan Gething** [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

I recognise the issue and I am aware that officials in the Department for Education and Skills are already working with schools to make them aware of the role that they can play in raising awareness of any food banks and other community projects that operate in their area to help provide more support for families struggling through the extended holiday period. However, again, in recognising the work that food banks do—the Trussell Trust runs 27 food banks across Wales and FareShare Cymru helps to supply those—they are, of course, run by volunteers. I welcome the work that they do, but, unlike the Prime Minister, I do not consider it to be a mark of pride that, in twenty-first century Wales and Britain, the only banks extending their services to the public are food banks.

Rwy'n cydnabod y mater ac rwy'n ymwybodol bod swyddogion yn yr Adran Addysg a Sgiliau eisoes yn gweithio gydag ysgolion i sicrhau eu bod yn ymwybodol o'r rôl y gallant ei chwarae i godi ymwybyddiaeth o unrhyw fanciau bwyd a phrosiectau cymunedol eraill sy'n gweithredu yn eu hardal er mwyn helpu i roi mwy o gymorth i deuluoedd sy'n ei chael hi'n anodd dros gyfnod y gwyliau estynedig. Fodd bynnag, unwaith eto, wrth gydnabod y gwaith a wna banciau bwyd—mae Ymddiriedolaeth Trussell yn rhedeg 27 o fanciau bwyd ar draws Cymru ac mae FareShare Cymru yn helpu i'w cyflenwi—cânt eu rhedeg gan wirfoddolwyr, wrth gwrs. Croesawaf y gwaith a wneir ganddynt, ond, yn wahanol i'r Prif Weinidog, ni chredaf y dylem ymfalchïo, yng Nghymru a Phrydain yr unfed ganrif ar hugain, yn y ffaith mai'r unig fanciau sy'n ymestyn eu gwasanaethau i'r cyhoedd yw banciau bwyd.

[Senedd.tv](#)
[Fideo Video](#)

Undebau Credyd

Credit Unions

- 14:37 **Julie James** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) [Senedd.tv](#) [Fideo Video](#)
3. Pa gamau y mae'r Gweinidog yn eu cymryd i rymuso Undebau Credyd i'w galluogi hwy i ddarparu amrywiaeth lawn o wasanaethau? OAQ(4)0058(CTP) *3. What steps is the Minister taking to empower Credit Unions to enable them to provide a full range of services? OAQ(4)0058(CTP)*
- 14:37 **Jeff Cuthbert** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) [Senedd.tv](#) [Fideo Video](#)
 The Welsh Government has provided funding to credit unions since 2010 to provide services to financially excluded people. At the credit union summit in June, additional funding was announced this financial year for them to work together on ideas about how to expand their services further to develop their sustainability. Mae Llywodraeth Cymru wedi rhoi arian i undebau credyd ers 2010 i ddarparu gwasanaethau i bobl sydd wedi'u heithrio'n ariannol. Yn uwchgyhadledd yr undeb credyd ym mis Mehefin, cyhoeddwyd cyllid ychwanegol yn y flwyddyn ariannol hon er mwyn iddynt weithio gyda'i gilydd ar syniadau am sut i ehangu eu gwasanaethau ymhellach i ddatblygu eu cynaliadwyedd.
- 14:38 **Julie James** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) [Senedd.tv](#) [Fideo Video](#)
 Would the Minister consider encouraging credit unions in Wales to provide direct competition to the scandalous pay-day loan companies? Sadly, there seems to be a robust market for pay-day loans, which bring a plethora of misery for those caught up with the companies that provide these loans at outrageous interest rates; we are now seeing rates of over 500%, which is barely credible in a civilised society. Could credit unions be a socially responsible alternative to this by providing a full range of banking services, including loans, but also current accounts, which would allow people to receive decent banking services and perhaps not get into these difficulties in the first place? A fyddai'r Gweinidog yn ystyried annog undebau credyd yng Nghymru i gystadlu'n uniongyrchol â'r cwmnïau benthyciadau diwrnod cyflog gwarthus? Yn anffodus, ymddengys fod marchnad gadarn ar gyfer benthyciadau diwrnod cyflog, sy'n golygu llawer o ddifflastod i'r rhai sy'n cael eu dal gan y cwmnïau sy'n cynnig y benthyciadau hyn ar gyfraddau llog gwarthus; rydym bellach yn gweld cyfraddau o dros 500%, sy'n anodd ei gredu mewn cymdeithas wâr. A allai undebau credyd fod yn ddewis amgen cymdeithasol gyfrifol i hyn drwy gynnig ystod lawn o wasanaethau bancio, gan gynnwys benthyciadau, ond hefyd gyfrifon cyfredol, a fyddai'n caniatáu i bobl gael gwasanaethau bancio teg a sicrhau efallai na fyddent yn mynd i'r trafferthion hyn yn y lle cyntaf?
- 14:38 **Jeff Cuthbert** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) [Senedd.tv](#) [Fideo Video](#)
 Thank you for that question. Credit unions do not provide direct competition to pay-day loan companies. Credit unions strive to promote ethical and responsible lending to those who would otherwise be financially excluded. However, they are a much better choice for people who find themselves in that situation. I take this opportunity to recommend that all Assembly Members join their local credit union. I will be visiting two of them next week. Diolch am y cwestiwn hwnnw. Nid yw undebau credyd yn cystadlu'n uniongyrchol â chwmnïau benthyciadau diwrnod cyflog. Mae undebau credyd yn ymdrechu i hyrwyddo benthycia moesegol a chyfrifol i'r rhai a fyddai fel arall yn cael eu heithrio'n ariannol. Fodd bynnag, maent yn ddewis llawer gwell i bobl sydd yn y sefyllfa honno. Hoffwn fanteisio ar y cyfle hwn i argymhell bod holl Aelodau'r Cynulliad yn ymuno â'u hundeb credyd lleol. Byddaf yn ymweld â dau ohonynt yr wythnos nesaf.
- 14:39 **Darren Millar** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) [Senedd.tv](#) [Fideo Video](#)
 Minister, it is not just individuals who can sometimes have difficulty accessing finances, but also businesses. In the Republic of Ireland, credit unions play a huge role in providing finance to business. What is the Welsh Government doing to promote the opportunities for credit unions to expand into that territory in the future here in Wales? Weinidog, nid dim ond unigolion sydd weithiau'n ei chael hi'n anodd cael gafael ar gyllid, ond busnesau hefyd. Yng Ngweriniaeth Iwerddon, mae undebau credyd yn chwarae rôl enfawr o ran rhoi cyllid i fusnesau. Beth mae Llywodraeth Cymru yn ei wneud i hyrwyddo cyfleoedd i undebau credyd ehangu i'r diriogaeth honno yn y dyfodol yma yng Nghymru?
- 14:39 **Jeff Cuthbert** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) [Senedd.tv](#) [Fideo Video](#)
 I thank the Member for that question. I will certainly be meeting with credit unions and relevant officials soon to look at the way in which credit unions in general can develop their services to become a larger sector. That is a matter that I will take on board. Diolch i'r Aelod am y cwestiwn hwnnw. Byddaf yn sicr yn cyfarfod ag undebau credyd a swyddogion perthnasol yn fuan i edrych ar y ffordd y gall undebau credyd yn gyffredinol ddatblygu eu gwasanaethau i ddod yn sector mwy. Mae hwnnw'n fater y byddaf yn ei ystyried.
- 14:40 **Alun Ffred Jones** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) [Senedd.tv](#) [Fideo Video](#)
 Pam fod undebau credyd, er gwaethaf yr arian a'r gefnogaeth y mae'r Llywodraeth wedi'u rhoi iddynt, wedi bod mor araf yn datblygu yng Nghymru? Why have credit unions, despite the support and the funding that Government has given them, been so slow in developing in Wales?

- 14:40 **Jeff Cuthbert** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- Well, I do not accept that they have been slow. In 2000, the assets of credit unions totalled £4 million; in March of this year, they totalled £32 million. They have £16 million issued in loans, and savings worth £25 million. The moneys that we have provided to them are to stimulate membership and, therefore, increase growth of the credit union movement.
- Wel, ni dderbyniaf eu bod wedi bod yn araf. Yn 2000, roedd asedau undebau credyd yn £4 miliwn; ym mis Mawrth eleni, roeddent yn £32 miliwn. Mae ganddynt £16 miliwn wedi'i roi mewn benthyciadau, a chynilion gwerth £25 miliwn. Bwriad yr arian rydym wedi'i roi iddynt yw ysgogi aelodaeth ac, felly, gynyddu twf y mudiad undebau credyd.
- 14:40 **Y Llywydd / The Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- I call the Welsh Liberal Democrat spokesperson, Peter Black.
- Galwaf ar lefarydd Democratiaid Rhyddfrydol Cymru, Peter Black.
- 14:40 **Peter Black** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- Thank you, Presiding Officer. Can the Minister detail how his officials are working with those in the Department for Work and Pensions to ensure that the credit union expansion project works in tandem with his own support programme for credit unions?
- Diolch ichi, Lywydd. A all y Gweinidog roi manylion am sut y mae ei swyddogion yn gweithio gyda'r rheini yn yr Adran Gwaith a Phensiynau i sicrhau bod y prosiect ehangu undebau credyd yn gweithio ochr yn ochr â'i rhaglen gymorth ei hun ar gyfer undebau credyd?
- 14:41 **Jeff Cuthbert** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- Yes. We want to work closely with officials in the DWP on a range of matters, and this is one of them. We certainly do not want duplication of any support mechanism that there may be, in this case for credit unions. So, we will certainly look to ensure that all resources are used to best effect. So far, we have provided more moneys to credit unions. We have invested another £4 million since 2010, and that is in excess of the funding made available by the UK Government. However, it is very important that we work together.
- Gallaf. Rydym yn awyddus i weithio'n agos gyda swyddogion yn yr Adran Gwaith a Phensiynau ar amrywiaeth o faterion, ac mae hwn yn un ohonynt. Yn sicr, nid ydym am ddyblygu unrhyw ddull cymorth a geir o bosibl, yn yr achos hwn ar gyfer undebau credyd. Felly, byddwn yn sicr yn ceisio sicrhau bod yr holl adnoddau yn cael eu defnyddio yn y ffordd orau. Hyd yn hyn, rydym wedi rhoi mwy o arian i undebau credyd. Rydym wedi buddsoddi £4 miliwn arall ers 2010, ac mae hynny'n fwy na'r cyllid sydd ar gael gan Lywodraeth y DU. Fodd bynnag, mae'n bwysig iawn ein bod yn gweithio gyda'n gilydd.
- 14:41 **Peter Black** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- Thank you for that answer, Minister. Further to my short debate last week, when I raised this issue, have you been able to resolve the seeming confusion over the timescale for providing the Welsh Government with an all-Wales credit union plan? As you know, the former Minister indicated a four-month target in his statement. I understand that Welsh Government officials have recently reduced that target to two months. Could you confirm which is correct?
- Diolch ichi am yr ateb hwnnw, Weinidog. Yn dilyn fy nadd fer yr wythnos diwethaf, pan godais y mater hwn, a ydych chi wedi llwyddo i ddatrys y dryswch yn ôl pob golwg ynghylch yr amserlen ar gyfer darparu cynllun undeb credyd Cymru gyfan i Lywodraeth Cymru? Fel y gwyddoch, soniodd y cyn Weinidog am darged pedwar mis yn ei ddatganiad. Deallaf fod swyddogion Llywodraeth Cymru yn ddiweddar wedi gostwng y targed hwnnw i ddau fis. A allech gadarnhau pa un sy'n gywir?
- 14:42 **Jeff Cuthbert** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- I cannot answer that question precisely—I will write to you. I know that we are urging credit unions to reach agreement with us at an earlier date than originally planned, because it is very important, given the amount of public money that they receive from us, that they have a clear plan to work together and enhance the service.
- Ni allaf ateb y cwestiwn hwnnw yn union—ysgrifennaf atoch. Gwn ein bod yn annog undebau credyd i ddod i gytundeb gyda ni yn gynharach nag a gynlluniwyd yn wreiddiol, oherwydd mae'n bwysig iawn, o ystyried faint o arian cyhoeddus y maent yn ei gael gennym, bod ganddynt gynllun dir i gydweithio a gwella'r gwasanaeth.

14:42 **Keith Davies** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

Weinidog, gan ystyried y newidiadau i fudd-dal tai a'r cap ar fudd-daliadau sy'n cael eu rhoi ar waith yr wythnos hon, gall tenantiaid dddod o dan bwysau ychwanegol o ran eu biliau a chwympo yn ôl ar daliadau rhent, fel a ddigwyddodd yn yr ardaloedd peilot. A ydych yn cytuno bod y rhaglen undeb credyd yn fuddiol i'r rhai sy'n cael eu heffeithio waethaf gan ddiwygiadau lles? Pa weithred, os o gwbl, ydych yn bwriadu'i gwneud i helpu rhaglenni o'r fath?

Minister, bearing in mind the changes to housing benefit and the cap on benefits that are being implemented this week, tenants could come under increasing pressure in terms of their bills and fall behind on rent payments, as happened in the pilot areas. Do you agree that the credit union programme is beneficial to those people worst affected by changes in benefits? What action, if any, do you intend to take to promote such programmes?

14:42 **Jeff Cuthbert** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

Thank you very much for that question. We have to remember the backdrop to all of this, which is the welfare reform programmes that are going to have an enormous impact on people, especially in some of our most disadvantaged areas in Wales. Credit unions are not the solution to the problem, but they are part of the solution. I am well aware, for example, of the use of the credit union rent account, which administers the local housing allowance on behalf of tenants living in private rented accommodation. We will be reviewing that programme and looking at the evaluation to see whether that type of approach can be rolled out to other parts of Wales.

Diolch yn fawr iawn am y cwestiwn hwnnw. Mae'n rhaid inni gofio cefndir hyn oll, sef y rhaglenni diwygio lles a gaiff effaith enfawr ar bobl, yn enwedig yn rhai o'n hardaloedd mwyaf difreintiedig yng Nghymru. Nid undebau credyd yw'r ateb i'r broblem, ond maent yn rhan o'r ateb. Rwy'n ymwybodol iawn, er enghraifft, o'r defnydd o'r cyfrif rhent undeb credyd, sy'n gweinyddu'r lwfans tai lleol ar ran tenantiaid sy'n byw mewn llety rhent preifat. Byddwn yn adolygu'r rhaglen honno ac yn edrych ar y gwerthusiad i weld a ellir cyflwyno'r math hwnnw o ymagwedd i rannau eraill o Gymru.

Pobl sy'n Ceisio Lloches a Ffoaduriaid

Asylum-seeking People and Refugees

14:43 **Julie Morgan** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

4. A wnaiff y Gweinidog ddatganiad am y cymorth sydd ar gael yng Nghymru i bobl sy'n ceisio lloches a ffoaduriaid? OAQ(4)0060(CTP)

4. Will the Minister make a statement on the support available in Wales for asylum seeking people and refugees? OAQ(4)0060(CTP)

14:43 **Jeff Cuthbert** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

Thank you for that question. The refugee inclusion strategy action plan update, published in June of this year, sets out a range of support, including Welsh Government funding for the Welsh Refugee Council, Sova and Displaced People in Action—organisations that work directly with refugees and asylum seekers.

Diolch am y cwestiwn hwnnw. Mae diweddariad y cynllun gweithredu strategaeth cynnwys ffoaduriaid, a gyhoeddwyd ym mis Mehefin eleni, yn nodi amrywiaeth o gymorth, gan gynnwys cyllid Llywodraeth Cymru ar gyfer Cyngor Ffoaduriaid Cymru, Sova ac Alltudion ar Waith—sefydliadau sy'n gweithio'n uniongyrchol gyda ffoaduriaid a cheiswyr lloches.

14:44 **Julie Morgan** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

I thank the Minister for that response. Is the Minister aware of the organisation called Women Seeking Sanctuary, set up by Constance Nzeneu, which provides support and advice to women asylum seekers? It has no funds and it has no base, but it makes a huge difference to people's lives in such vulnerable situations. Is there anything that the Minister can do to help organisations such as this?

Diolch i'r Gweinidog am yr ymateb hwnnw. A yw'r Gweinidog yn ymwybodol o fudiad o'r enw Women Seeking Sanctuary, a sefydlwyd gan Constance Nzeneu, sy'n rhoi cymorth a chyngor i ferched sy'n geiswyr lloches? Nid oes ganddo unrhyw arian na chanolfan, ond mae'n gwneud gwahaniaeth enfawr i fywydau pobl mewn sefyllfaoedd sy'n agored i niwed. A oes unrhyw beth y gall y Gweinidog ei wneud i helpu sefydliadau fel hyn?

14:44 **Jeff Cuthbert** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

I am aware of that organisation, but I was not aware of the details of its difficulties. I ask you to write to me with those so that I can look into them in more detail. I can say more generally that I would encourage organisations such as that, which do a lot of good work, to apply for the new equality and inclusion grant when it is open for applications in a few weeks' time.

Rwy'n ymwybodol o'r sefydliad hwnnw, ond nid oeddwn yn ymwybodol o fanylion ei anawsterau. Gofynnaf ichi ysgrifennu ataf gyda'r rhain fel y gallaf ymchwilio iddynt yn fanylach. Gallaf ddweud yn fwy cyffredinol y byddwn yn annog sefydliadau o'r fath, sy'n gwneud llawer o waith da, i wneud cais am y grant cydraddoldeb a chynhwysiant newydd pan fydd yn agored i geisiadau ymhen ychydig wythnosau.

- 14:45 **Y Llywydd / The Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- I call the opposition equalities spokesperson, Mohammad Asghar. Galwaf ar lefarydd cydraddoldeb yr wrthblaid, Mohammad Asghar.
- 14:45 **Mohammad Asghar** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- Minister, research undertaken by Swansea University found that half of the refugees participating in the survey had experienced negative public attitudes and racism while living in Wales. Since the vast majority of asylum seekers and refugees in Wales live in Newport, Cardiff and Swansea, what action has the Welsh Government taken to tackle hate crime specifically in these three cities? Weinidog, canfu ymchwil a wnaed gan Brifysgol Abertawe fod hanner y ffoaduriaid a gymerodd ran yn yr arolwg wedi profi agweddau cyhoeddus negyddol a hiliaeth pan oeddent yn byw yng Nghymru. Gan fod y mwyafrif helaeth o geiswyr lloches a ffoaduriaid yng Nghymru yn byw yng Nghasnewydd, Caerdydd ac Abertawe, pa gamau y mae Llywodraeth Cymru wedi'u cymryd i fynd i'r afael â throseddau casineb yn benodol yn y tair dinas hyn?
- 14:45 **Jeff Cuthbert** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- Together with the Deputy Minister for Tackling Poverty, I launched the hate crime strategy last week in Cardiff. The purpose of that strategy is, first, to make people more aware of when a hate crime has occurred, then to encourage them to report it, and then to ensure that the police and community support officers are well aware of the issues and the importance of hate crime, and that they should deal with it as well as they do any other form of crime. Lansiais y strategaeth troseddau casineb yr wythnos diwethaf yng Nghaerdydd gyda'r Dirprwy Weinidog Trechu Tlodi. Diben y strategaeth honno, yn gyntaf, yw sicrhau bod pobl yn fwy ymwybodol o adegau pan fydd troseddau casineb wedi digwydd, yna eu hannog i'w cofnodi, ac yna sicrhau bod yr heddlu a swyddogion cymorth cymunedol yn ymwybodol iawn o'r materion a phwysigrwydd troseddau casineb, ac y dylent ddelio â hyn cystal ag y maent yn delio ag unrhyw fath arall o drosedd.
- 14:46 **Mohammad Asghar** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- Thank you very much, Minister; I am very encouraged by your support and help for refugees. Many racism incidents are not reported due to concerns that asylum seekers and refugees have about the consequences. Some, for example, fear the possible impact on their asylum claims. What is the Welsh Government doing to encourage asylum seekers and refugees to report racism incidents and to reassure them that this will not have an impact on their claim for asylum? Diolch yn fawr iawn, Weinidog; mae eich cefnogaeth a'ch help i ffoaduriaid yn fy nghalonogi'n fawr. Ni chaiff llawer o ddigwyddiadau hiliol eu cofnodi o ganlyniad i bryderon sydd gan geiswyr lloches a ffoaduriaid gennych am y canlyniadau. Mae rhai, er enghraifft, yn ofni'r effaith bosibl ar eu ceisiadau am loches. Beth mae Llywodraeth Cymru yn ei wneud i annog ceiswyr lloches a ffoaduriaid i gofnodi digwyddiadau hiliol ac i roi sicrwydd iddynt na fydd hyn yn cael effaith ar eu cais am loches?
- 14:46 **Jeff Cuthbert** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- I am disturbed to hear that, although I have been around a long time and I can understand why those fears may be there. However, it is very important and I hope that the strategy that we launched last week does make a difference in terms of raising the profile of hate crime and encouraging people to report it without fear of reprisals. Indeed, 'Getting on Together—a Community Cohesion Strategy for Wales' and the refugee inclusion strategy set out those very policies on which the hate crime programme has drawn, to an extent. Mae hynny'n fy mhryderu, er y gallaf ddeall pam y gallai'r ofnau hynny godi. Fodd bynnag, mae'n bwysig iawn a gobeithiaf y bydd y strategaeth a lansiwyd gennym yr wythnos diwethaf yn gwneud gwahaniaeth o ran codi proffil troseddau casineb ac annog pobl i'w cofnodi heb ofni y bydd rhywun yn dial arnynt. Yn wir, nododd 'Cymru'n Cyd-dynnu—Strategaeth Cydlyniant Cymunedol Cymru' a'r strategaeth cynnwys ffoaduriaid yr union bolisiau hynny y mae'r rhaglen troseddau casineb yn seiliedig arnynt, i raddau.
- 14:47 **Lindsay Whittle** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- Minister, how successful has progress been in Wales in helping unaccompanied asylum-seeking children to be integrated into our schools? I am sure that you will agree with me that these are possibly our most vulnerable children. Weinidog, i ba raddau y mae'r cynnydd a wnaed yng Nghymru wedi llwyddo i helpu plant sy'n ceisio lloches ac sydd ar eu pen eu hunain i gael eu hintegreiddio yn ein hysgolion? Rwy'n siŵr y byddwch yn cytuno â mi mai'r rhain yw'r plant mwyaf agored i niwed o bosibl.

14:47	<p>Jeff Cuthbert Bywgraffiad Biography</p> <p>Yes, they are. I do agree with you and it is absolutely crucial that it happens. Indeed, the Welsh Government's minority ethnic achievement grant has continued to provide support to pupils from minority ethnic backgrounds, including refugees and asylum seekers who are learning English as an additional language. Some £10.5 million has been spent in the current financial year so far, and that is shared between all 22 local authorities.</p>	<p>Ydynt, yn wir. Cytunaf â chi ac mae'n gwbl hanfodol ei fod yn digwydd. Yn wir, mae grant cyrhaeddiad lleiafrifoedd ethnig Llywodraeth Cymru wedi parhau i roi cymorth i ddisgyblion o gefndiroedd lleiafrifoedd ethnig, gan gynnwys ffoaduriaid a cheiswyr lloches sy'n dysgu Saesneg fel iaith ychwanegol. Gwariwyd tua £10.5 miliwn yn y flwyddyn ariannol gyfredol hyd yn hyn, a chaiff ei rannu rhwng y 22 awdurdod lleol.</p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
Tlodi Trafnidiaeth		Transport Poverty	
14:48	<p>Darren Millar Bywgraffiad Biography</p> <p><i>5. A wnaiff y Gweinidog ddatganiad am dlodi trafndiaeth yng Nghymru wledig? OAQ(4)0059(CTP)</i></p>	<p><i>5. Will the Minister make a statement on transport poverty in rural Wales? OAQ(4)0059(CTP)</i></p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
14:48	<p>Jeff Cuthbert Bywgraffiad Biography</p> <p>I recognise that, for those living in poverty in rural areas, the costs of transport are greater, with more people reliant on private transport with no viable alternatives. The next rural development plan will prioritise rural poverty and will include rural transport.</p>	<p>Rwy'n cydnabod bod costau trafndiaeth yn uwch i'r rhai sy'n byw mewn tlodi mewn ardaloedd gwledig, gyda mwy o bobl yn dibynnu ar drafndiaeth breifat heb ddewisiadau amgen hyfyw. Bydd y cynllun datblygu gwledig nesaf yn rhoi blaenoriaeth i dlodi gwledig a bydd yn cynnwys trafndiaeth wledig.</p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
14:48	<p>Darren Millar Bywgraffiad Biography</p> <p>Thank you for that answer, Minister. You will know that Department for Transport figures released last month show that Wales has been the worst-hit part of the UK for bus fare rises and we have seen the biggest fall in bus usage. Bus transport is vital in rural parts of Wales, particularly for those people without a car and for young people wanting to access college and education. Can you tell us what action you are taking in order to overcome those difficulties, so that people in rural areas can have equal access to adequate public transport that is at least as good as those in urban parts of Wales?</p>	<p>Diolch ichi am yr ateb hwnnw, Weinidog. Byddwch yn gwybod i ffigurau'r Adran Drafndiaeth a gyhoeddwyd fis diwethaf ddangos mai Cymru yw'r rhan o'r DU yr effeithiwyd arni waethaf o ran cynnydd mewn prisiau tocynnau bus ac mai ni sydd wedi gwledig y gostyngiad mwyaf yn y defnydd o fysiau. Mae trafndiaeth bus yn hanfodol mewn rhannau gwledig o Gymru, yn enwedig i'r bobl hynny sydd heb gar ac i bobl ifanc sydd am gyrraedd coleg ac addysg. A allwch ddweud wrthym pa gamau yr ydych yn eu cymryd er mwyn goresgyn yr anawsterau hynny, fel y gall pobl mewn ardaloedd gwledig gael mynediad cyfartal i drafndiaeth gyhoeddus ddigonol sydd o leiaf gystal â'r hyn a geir mewn rhannau trefol o Gymru?</p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
14:49	<p>Jeff Cuthbert Bywgraffiad Biography</p> <p>In many respects, I feel that your supplementary question should be addressed to the Minister for Economy, Science and Transport. However, I do know that she is providing funding of £25 million through new arrangements for supporting local bus services, following the bus funding review. Indeed, the purpose of those new funding arrangements is to ensure that passengers throughout Wales can look forward to a stable and sustainable bus network that is better co-ordinated.</p>	<p>Ar sawl cyfrif, teimlaf y dylai eich cwestiwn atodol gael ei gyfeirio at Weinidog yr Economi, Gwyddoniaeth a Thrafndiaeth. Fodd bynnag, gwn ei bod yn neilltuo £25 miliwn drwy drefniadau newydd ar gyfer cefnogi gwasanaethau bysiau lleol, yn dilyn yr adolygiad o gyllid bysiau. Yn wir, pwrpas y trefniadau cyllido newydd hynny yw sicrhau y gall teithwyr ledled Cymru edrych ymlaen at rwydwaith bysiau sefydlog a chynaliadwy sydd wedi'i gydgyssylltu'n well.</p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
14:49	<p>Llyr Huws Gruffydd Bywgraffiad Biography</p> <p>Pa asesiad mae'r Llywodraeth wedi ei wneud o effaith tlodi trafndiaeth a chrebachiad trafndiaeth gyhoeddus mewn cymunedau gwledig ar allu pobl i gael mynediad at waith?</p>	<p>What assessment has the Government made of the effect of transport poverty and the reduction in public transport in rural communities on people's ability to access work?</p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>

14:49	Jeff Cuthbert Bywgraffiad Biography	Senedd.tv Fideo Video
	<p>Thank you for that question. I do not wish to repeat the points that I have just made about what my colleague the Minister for Economy, Science and Transport is doing, but the ability to access work is crucial to us in the Welsh Government; we take that very seriously. Our No. 1 priority is jobs and the economy. However, I will ask my colleague the Minister for Economy, Science and Transport to write to you with the details that you request.</p>	<p>Diolch am y cwestiwn hwnnw. Nid wyf yn dymuno ailadrodd y pwyntiau yr wyf newydd eu gwneud am yr hyn y mae fy nghyd-Weinidog, Gweinidog yr Economi, Gwyddoniaeth a Thrafnidiaeth yn ei wneud, ond mae gallu cyrraedd gwaith yn hanfodol inni yn Llywodraeth Cymru; rydym yn cymryd hynny o ddifrif. Ein prif flaenoriaeth yw swyddi a'r economi. Fodd bynnag, byddaf yn gofyn i'm cyd-Weinidog, Gweinidog yr Economi, Gwyddoniaeth a Thrafnidiaeth, i ysgrifennu atoch gyda'r manylion rydych am eu cael.</p>
14:50	Eluned Parrott Bywgraffiad Biography	Senedd.tv Fideo Video
	<p>Minister, figures show that around 20% of jobseekers in parts of rural Wales have turned down a job interview due to lack of transport. As we have heard, large parts of rural Wales have poor and infrequent transport links and connections, which are forcing people into cars that they cannot afford to run. What specific discussions have you had with the Minister for Economy, Science and Transport about helping jobseekers to get to their interviews in rural Wales?</p>	<p>Weinidog, mae'r ffigurau yn dangos bod tua 20% o geiswyr gwaith mewn rhannau o Gymru wledig wedi gwrthod cyfweiliad am swydd oherwydd diffyg trafnidiaeth. Fel y clywsom, mae gan rannau mawr o Gymru wledig gysylltiadau trafnidiaeth gwael ac anfynych, sy'n gorfodi pobl i ddefnyddio ceir na allant fforddio eu rhedeg. Pa drafodaethau penodol rydych wedi'u cael gyda Gweinidog yr Economi, Gwyddoniaeth a Thrafnidiaeth ynglŷn â helpu ceiswyr gwaith i gyrraedd eu cyfweiliadau yn y Gymru wledig?</p>
14:50	Jeff Cuthbert Bywgraffiad Biography	Senedd.tv Fideo Video
	<p>This is the third—I am tempted to repeat the answer that I just gave, but it is important that I have a meeting with the Minister for Economy, Science and Transport on this matter.</p>	<p>Dyma'r trydydd—caf fy nhemtio i ailadrodd yr ateb rwyf newydd ei roi, ond mae'n bwysig fy mod yn cael cyfarfod â Gweinidog yr Economi, Gwyddoniaeth a Thrafnidiaeth ar y mater hwn.</p>
	Tlodi yng Nghwm Cynon	Poverty in the Cynon Valley
14:51	Christine Chapman Bywgraffiad Biography	Senedd.tv Fideo Video
	<p><i>6. A wnaiff y Gweinidog ddatganiad am yr hyn y mae Llywodraeth Cymru yn ei wneud i helpu i fynd i'r afael ag effeithiau tlodi yng Nghwm Cynon? OAQ(4)0063(CTP)</i></p>	<p><i>6. Will the Minister make a statement on what the Welsh Government is doing to help tackle the effects of poverty in the Cynon Valley? OAQ(4)0063(CTP)</i></p>
14:51	Vaughan Gething Bywgraffiad Biography	Senedd.tv Fideo Video
	<p>Thank you for the question. The Welsh Government is undertaking a range of measures to tackle poverty in the Cynon Valley. The measures described in the tackling poverty action plan will have particular importance to the Cynon Valley. In addition, Aberdare is benefitting from a £7.7 million regeneration project, including £1.4 million from the European regional development fund.</p>	<p>Diolch ichi am y cwestiwn. Mae Llywodraeth Cymru yn ymgymryd ag ystod o fesurau i fynd i'r afael â thlodi yng Nghwm Cynon. Bydd y mesurau a ddisgrifir yn y cynllun gweithredu ar gyfer trechu tlodi yn arbennig o bwysig i Gwm Cynon. Yn ogystal, mae Aberdâr yn elwa ar brosiect adfywio gwerth £7.7 miliwn, yn cynnwys £1.4 miliwn o gronfa datblygu rhanbarthol Ewrop.</p>
14:51	Christine Chapman Bywgraffiad Biography	Senedd.tv Fideo Video
	<p>Thank you for that, Deputy Minister. You will be aware of the huge social problems that are being rained down on the poorest communities as a result of the ruthless austerity measures put in place by the UK Government. This situation can lead to a whole range of health problems, such as alcohol abuse, poor diet and mental ill health. All of us are receiving evidence of this regularly from our constituents. How are you working with the Minister for health to adopt a holistic approach to these challenges?</p>	<p>Diolch ichi am hynny, Ddirprwy Weinidog. Byddwch yn ymwybodol o'r problemau cymdeithasol enfawr sy'n effeithio'n andwyol ar y cymunedau tlotaf o ganlyniad i'r camau cynilo didostur a roddwyd ar waith gan Lywodraeth y DU. Gall y sefyllfa hon arwain at amrywiaeth eang o broblemau iechyd, megis cam-drin alcohol, deiet gwael a salwch meddwl. Mae pob un ohonom yn cael tystiolaeth o hyn yn rheolaidd gan ein hetholwyr. Sut rydych yn gweithio gyda'r Gweinidog iechyd i fabwysiadu dull cyfannol o fynd i'r afael â'r heriau hyn?</p>

14:52	<p>Vaughan Gething Bywgraffiad Biography</p> <p>Thank you for the extra question. I will be working closely with the Minister for health. You will see through the tackling poverty action plan that a range of commitments require us to address health inequalities. In particular, I draw your attention to collaborative work involving the NHS and Communities First, and the work that is being undertaken in Cwm Taf and Aneurin Bevan local health boards to address the widely accepted inverse care law. The initial focus of the programme will relate to cardiovascular disease, as this has a major impact on our most vulnerable communities, and alcohol-related damage and mental health issues will also be part of this initiative.</p>	<p>Diolch am y cwestiwn ychwanegol. Byddaf yn gweithio'n agos gyda'r Gweinidog iechyd. Byddwch yn gweld drwy'r cynllun gweithredu ar gyfer trechu tlodi bod ystod o ymrwymadau yn ei gwneud yn ofynnol inni fynd i'r afael ag anghydraddoldebau iechyd. Yn benodol, tynnaf eich sylw at waith cydweithredol sy'n cynnwys y GIG a Chymunedau yn Gyntaf, a'r gwaith a wneir ym myrddau iechyd lleol Cwm Taf ac Aneurin Bevan i fynd i'r afael â'r ddeddf gofal gwrthgyfartal a dderbynnir yn gyffredinol. I ddechrau, bydd y rhaglen yn canolbwyntio ar glefyd cardiofasgwlaidd, gan fod hyn yn cael effaith fawr ar ein cymunedau mwyaf agored i niwed, a bydd niwed sy'n gysylltiedig ag alcohol a materion iechyd meddwl hefyd yn rhan o'r fenter hon.</p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
14:52	<p>Andrew R.T. Davies Bywgraffiad Biography <i>Arweinydd yr Wrthblaid / The Leader of the Opposition</i></p> <p>Deputy Minister, will you confirm that the Welsh Government will end up spending the next tranche of European money more effectively in areas such as the Cynon Valley to improve people's participation in work schemes, for example, and lift the overall prosperity level of that area?</p>	<p>Ddirprwy Weinidog, a wnewch chi gadarnhau y bydd Llywodraeth Cymru yn gwario'r gyfran nesaf o arian Ewropeaidd yn fwy effeithiol mewn ardaloedd megis Cwm Cynon i wella cyfranogiad pobl mewn cynlluniau gwaith, er enghraifft, ac i godi lefel ffyniant gyffredinol yr ardal honno?</p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
14:53	<p>Vaughan Gething Bywgraffiad Biography</p> <p>I think that your supplementary question should be primarily directed at my colleague and near neighbour the Deputy Minister for Skills and Technology.</p>	<p>Credaf y dylai eich cwestiwn atodol gael ei gyfeirio'n bennaf at fy nghyd-Weinidog a'm cymydog agos, y Dirprwy Weinidog Sgiliau a Thechnoleg.</p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
14:53	<p>Andrew R.T. Davies Bywgraffiad Biography</p> <p>How are you—</p>	<p>Sut ydych yn—</p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
14:53	<p>Y Llywydd / The Presiding Officer Bywgraffiad Biography</p> <p>Excuse me. Did you want clarification?</p>	<p>Esgusodwch fi. Oeddech chi am gael eglurhad?</p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
14:53	<p>Andrew R.T. Davies Bywgraffiad Biography</p> <p>I do not mind clarifying—</p>	<p>Nid oes ots gennyf egluro—</p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
14:53	<p>Y Llywydd / The Presiding Officer Bywgraffiad Biography</p> <p>No, I am asking whether the Deputy Minister wants clarification. I see not.</p> <p>I call on the Plaid Cymru spokesperson on poverty and welfare, Leanne Wood.</p>	<p>Na, rwy'n gofyn a yw'r Dirprwy Weinidog am gael eglurhad. Gwelaf nad ydyw.</p> <p>Galwaf ar lefarydd Plaid Cymru ar dlodi a lles, Leanne Wood.</p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
14:53	<p>Leanne Wood Bywgraffiad Biography</p> <p>Figures released by the Department for Work and Pensions show that levels of poverty in Wales are getting worse and not better. After housing costs, 33% of children in Wales are living in poverty compared with 31% in 2010-11. This represents the highest child poverty rate in the UK outside of London. Wales, along with the north of Ireland, are the only parts of the UK where child poverty has risen. In the light of these appalling figures, is your Government still confident of eliminating child poverty in less than seven years' time, or do you intend to move the goalposts?</p>	<p>Mae ffigurau a ryddhawyd gan yr Adran Gwaith a Phensiynau yn dangos bod lefelau tlodi yng Nghymru yn gwaethygu ac nid yn gwella. Ar ôl costau tai, mae 33% o blant yng Nghymru yn byw mewn tlodi o gymharu â 31% yn 2010-11. Mae hyn yn cynrychioli'r gyfradd tlodi plant uchaf yn y DU y tu allan i Lundain. Cymru, ynghyd â gogledd Iwerddon, yw'r unig rannau o'r DU lle mae tlodi plant wedi codi. Yng ngoleuni'r ffigurau gwarthus hyn, a yw eich Llywodraeth yn dal yn hyderus y gall ddileu tlodi plant mewn llai na saith mlynedd, neu a ydych yn bwriadu newid y nod?</p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>

14:54	Vaughan Gething Bywgraffiad Biography	<p>No, we do not intend to change the target. I have still not heard a convincing argument for why the target should be changed. We are committed to doing all that we can as a Government to mitigate the effects of poverty, and to reduce and remove child poverty. We recognise that it is an extremely challenging target, especially as I set out in answer to previous questions that the deliberate choices being taken by the UK Government are making life more difficult for our most vulnerable communities, rather than easier.</p>	<p>Na, nid ydym yn bwriadu newid y targed. Nid wyf wedi clywed dadl argyhoeddiadol o hyd ar gyfer pam y dylid newid y targed. Rydym wedi ymrwmo i wneud popeth o fewn ein gallu fel Llywodraeth i liniaru effeithiau tlodi, ac i leihau a dileu tlodi plant. Rydym yn cydnabod ei fod yn darged heriol iawn, yn enwedig fel y nodais wrth ateb cwestiynau blaenorol bod y dewisiadau bwriadol a wneir gan Lywodraeth y DU yn gwneud bywyd yn fwy anodd i'n cymunedau sydd fwyaf agored i niwed, yn hytrach nag yn haws.</p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
14:54	Leanne Wood Bywgraffiad Biography	<p>Thank you for that answer. I hope that you will agree, Deputy Minister, that employment is the best way out of poverty. Unemployment figures released today show that the Cynon Valley has a staggering youth unemployment rate of 48.6%. That is more than double the all-Wales youth unemployment rate. We know about initiatives like Jobs Growth Wales. They are trumpeted regularly here in the Chamber, and that is fine as far as it goes. However, in places such as the Cynon Valley and other Valleys communities, it is clearly not making a dent. Plaid Cymru has put forward—</p>	<p>Diolch ichi am yr ateb hwnnw. Gobeithiaf y byddwch yn cytuno, Ddirprwy Weinidog, mai cyflogaeth yw'r ffordd orau allan o dlodi. Dengys ffigurau diweithdra a gyhoeddwyd heddiw fod gan Gwm Cynon gyfradd diweithdra syfrdanol ymhlith pobl ifanc, sef 48.6%. Mae hynny'n fwy na dwbl y gyfradd diweithdra ymhlith pobl ifanc ledled Cymru gyfan. Gwyddom am fentrau megis Swyddi Cymru. Cânt eu hyrwyddo'n rheolaidd yma yn y Siambr, ac mae hynny'n iawn. Fodd bynnag, mewn llyfydd megis Cwm Cynon a chymunedau eraill yn y Cymoedd, mae'n amlwg nad yw'n gwneud gwahaniaeth. Mae Plaid Cymru wedi cyflwyno—</p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
14:55	Y Llywydd / The Presiding Officer Bywgraffiad Biography	<p>A question, please.</p>	<p>Cwestiwn, os gwelwch yn dda.</p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
14:55	Leanne Wood Bywgraffiad Biography	<p>Plaid Cymru has put forward our job creation proposals for the Valleys in 'A Greenprint for the Valleys'—</p>	<p>Mae Plaid Cymru wedi cyflwyno ein cynigion ar greu swyddi ar gyfer y Cymoedd yn 'Cynllun Gwyrdd i'r Cymoedd'—</p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
14:55	Y Llywydd / The Presiding Officer Bywgraffiad Biography	<p>The question, please.</p>	<p>Y cwestiwn, os gwelwch yn dda.</p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
14:55	Leanne Wood Bywgraffiad Biography	<p>Do you accept that a youth unemployment rate of 48.6% is shocking and unacceptable? If you do accept that, what, over and above Jobs Growth Wales, are you going to do about it?</p>	<p>A dderbyniwch fod cyfradd diweithdra o 48.6% ymhlith pobl ifanc yn frawychus ac yn annerbyniol? Os derbyniwch hynny, beth, yn ychwanegol at Dwf Swyddi Cymru, yr ydych yn mynd i'w wneud am y peth?</p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
14:55	Vaughan Gething Bywgraffiad Biography	<p>No Labour politician is going to stand up and say that 48% youth unemployment is acceptable. I would not be in this party or in this place if I thought that that was an acceptable way to run the country. We should trumpet the success of Jobs Growth Wales; it is much more successful than the Work Programme run by the UK Government. It is worth reminding people in some parties that that is a fact. When you look at the tackling poverty action plan, you will see that we have a commitment to creating 5,000 extra work and training opportunities for workless households. We are clear that work is the best route out of poverty—[Interruption.]</p>	<p>Nid oes unrhyw wleidydd Llafur yn mynd i sefyll i fyny a dweud bod cyfradd ddiweithdra o 48% ymhlith pobl ifanc yn dderbyniol. Ni fyddwn yn y blaid hon nac yn y lle hwn pe byddwn o'r farn fod honno'n ffordd dderbyniol o redeg y wlad. Dylem hyrwyddo llwyddiant Twf Swyddi Cymru; mae'n llawer mwy llwyddiannus na'r Rhaglen Waith a redir gan Lywodraeth y DU. Mae'n werth atgoffa pobl mewn rhai pleidiau fod hynny'n ffaith. Pan edrychwch ar y cynllun gweithredu ar gyfer trethu tlodi, gwelwch fod gennym ymrwymiad i greu 5,000 o gyfleoedd gwaith a hyfforddiant ychwanegol ar gyfer aelwydydd di-waith. Rydym yn glir mai gwaith yw'r llwybr gorau allan o dlodi—[Torri ar draws.]</p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>

- 14:56 **Y Llywydd / The Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- Andrew R.T. Davies, if you wish to mutter, will you mutter much more quietly? I can hear everything you are saying. I beg your pardon, Deputy Minister.
- Andrew R.T. Davies, os ydych am siarad dan eich gwynt, a wnewch chi hynny'n llawer tawelach? Gallaf glywed popeth rydych yn ei ddweud. Mae'n ddrwg gennyf, Ddirprwy Weinidog.
- 14:56 **Vaughan Gething** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- When looking at employment, we realise that it is the value of the employment and the wage that people earn that is important. We know that over half of the households with children living in poverty have a working adult within them. So, it is about work, but it is also about the quality of the work and the rate for the job. That is why the Government has a holistic approach across Government to try to raise people out of poverty. In particular, I echo the points made by the new Minister for education and my colleague the Minister for Communities and Tackling Poverty that we have to do more to close the attainment gap to give people a better start at the outset of life, because that is a fundamental determinant of their economic success later in life.
- Wrth edrych ar gyflogaeth, sylweddolwn mai gwerth y gyflogaeth a'r cyflog y mae pobl yn ei ennill sy'n bwysig. Gwyddom fod dros hanner yr aelwydydd gyda phlant sy'n byw mewn tlodi yn cynnwys oedolyn sy'n gweithio. Felly, mae a wnelo hyn â gwaith, ond hefyd ag ansawdd y gwaith a'r gyfradd ar gyfer y swydd. Dyna pam y mae gan y Llywodraeth ddull cyfannol ar draws y Llywodraeth i geisio codi pobl allan o dlodi. Yn benodol, ategaf y pwyntiau a wnaed gan y Gweinidog addysg newydd a'm cyd-Weinidog, y Gweinidog Cymunedau a Threchu Tlodi bod yn rhaid inni wneud mwy i gau'r bwch cyrhaeddiad er mwyn rhoi dechrau bywyd gwell i bobl, oherwydd mae hynny'n ffactor sylfaenol sy'n pennu eu llwyddiant economaidd yn ddiweddarach mewn bywyd.
- Trechu Tlodi** **Tackling Poverty**
- 14:57 **Alun Ffred Jones** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- 7. A wnaiff y Gweinidog ddatganiad am y targedau ar gyfer trechu tlodi y mae Llywodraeth Cymru wedi eu pennu? OAQ(4)0064(CTP)*
- 7. Will the Minister make a statement about the targets for tackling poverty the Welsh Government has set? OAQ(4)0064(CTP)*
- 14:57 **Vaughan Gething** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- Thank you for the question. Under the three themes of the updated tackling poverty action plan—preventing poverty, helping people into work and mitigating the impact of poverty—we have set out in detail the measureable targets and milestones in terms of our aim to make the biggest impact on poverty in Wales.
- Diolch ichi am y cwestiwn. O dan dair thema'r cynllun gweithredu diwygiedig ar gyfer trechu tlodi—atal tlodi, helpu pobl i gael gwaith a lliniaru effaith tlodi—rydym wedi nodi'n fanwl y targedau a'r cerrig milltir mesuradwy o ran ein nod o gael yr effaith fwyaf ar dlodi yng Nghymru.
- 14:57 **Alun Ffred Jones** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- Yn 2004, gosododd Llywodraeth Lafur y dydd darged i ddileu tlodi plant yng Nghymru erbyn 2020. Rydych newydd gyfeirio at hynny. Yn y strategaeth gwrthdlodi ddiweddaraf, ni allaf weld unrhyw gyfeiriad at y targed hwnnw o gwbl. Ac eto, ddoe, dywedodd y Prif Weinidog fod cyrraedd y targed hwn yn dal yn nod i'r Llywodraeth. Felly, mae'r cwestiwn yn un syml: a yw'r Llywodraeth yn glynu at ei tharged gwreiddiol neu a yw hi wedi rhoi'r gorau iddo?
- In 2004, the Labour Government of the day set a target to eradicate child poverty in Wales by 2020. You have just referred to that. In the most recent anti-poverty strategy, I do not see any reference to that target at all. Yet, yesterday, the First Minister said that reaching that target is still an objective of the Government. So, the question is a simple one: is the Government sticking to its original target or is it giving up on that target?

14:58 **Vaughan Gething** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

I think that I have made clear in a previous answer that, yes, we are sticking to our plan and to our target. It is worth noting that, across the UK, 1 million more children have been plunged into poverty since the current UK Government came into post. We recognise that achieving our target and our objective is difficult. We recognise that we are moving in a different direction to the UK Government. We recognise that the economic context in which we are now makes it more difficult. However, I see no reason to say that we will abandon the target. I do not believe that it is the job of Government to abandon communities to a life in poverty.

Credaf fy mod wedi egluro mewn ateb blaenorol y byddwn, wrth gwrs, yn cadw at ein cynllun a'n targed. Mae'n werth nodi, ar draws y DU, bod 1 filiwn yn fwy o blant wedi cael eu gwrthio i mewn i dlodi ers dechrau cyfnod Llywodraeth bresennol y DU. Rydym yn cydnabod ei bod yn anodd cyflawni ein targed a'n hamcan. Rydym yn cydnabod ein bod yn symud i gyfeiriad gwahanol i Lywodraeth y DU. Rydym yn cydnabod bod y cyd-destun economaidd ar hyn o bryd yn ei gwneud yn fwy anodd. Fodd bynnag, ni welaf unrhyw reswm dros ddweud y byddwn yn rhoi'r gorau i'r targed. Ni chredaf mai gwaith y Llywodraeth yw troi cefn ar gymunedau a gadael iddynt wynebu bywyd o dlodi.

14:58 **Paul Davies** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

Deputy Minister, the Children and Families (Wales) Measure 2010 makes statutory provision through a legislative framework to take forward the Welsh Government's commitment in terms of child poverty. Can you give me one real outcome that has been achieved to date by the implementation of this Measure?

Ddirprwy Weinidog, mae Mesur Plant a Theuluoedd (Cymru) 2010 yn gwneud darpariaeth statudol drwy fframwaith deddfwriaethol i fwrw ymlaen ag ymrwymiad Llywodraeth Cymru o ran tlodi plant. A allwch roi un canlyniad gwirioneddol a gyflawnwyd hyd yma yn sgil rhoi'r Mesur hwn ar waith?

14:59 **Vaughan Gething** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

I do not have figures to hand on progress made since 2010, but I will happily write to you. I can say that, in terms of dealing with children and families living in poverty, we already have Flying Start and we already have free school breakfasts. These are important matters. I can also tell you that, for children living in the poorest communities in Wales, the Flying Start programme has already helped more than 16,000 children, and that figure will be doubled to over 36,000 by the end of this period of Government. So, we will maintain our commitments to help people in the poorest and most disadvantaged situations across Wales.

Nid oes gennyf ffigurau wrth law ar y cynnydd a wnaed ers 2010, ond rwy'n fwy na bodlon ysgrifennu atoch. Gallaf ddweud, o ran delio â phlant a theuluoedd sy'n byw mewn tlodi, bod gennym Dechrau'n Deg a brecwast am ddim mewn ysgolion eisoes. Mae'r rhain yn faterion pwysig. Gallaf hefyd ddweud wrthy, ar gyfer plant sy'n byw yn y cymunedau tlotaf yng Nghymru, bod y rhaglen Dechrau'n Deg eisoes wedi helpu mwy na 16,000 o blant, a bydd y ffigur hwnnw'n cael ei ddyblu i dros 36,000 erbyn diwedd cyfnod y Llywodraeth hon. Felly, byddwn yn cynnal ein hymrwymiaidau i helpu pobl yn y sefyllfaoedd tlotaf a mwyaf difreintiedig ledled Cymru.

Dyledion Personol

Personal Debt

14:59 **Nick Ramsay** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

8. Beth y mae Llywodraeth Cymru yn ei wneud i fynd i'r afael â'r broblem o ddyledion personol yng Nghymru? OAQ(4)0062(CTP)

8. What is the Welsh Government doing to help tackle the issue of personal debt in Wales? OAQ(4)0062(CTP)

14:59 **Jeff Cuthbert** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

The Welsh Government published its tackling poverty action plan recently. Tackling personal debt in Wales through its financial inclusion strategy is a key part of that plan. The strategy aims to help and support financially vulnerable households by widening access to affordable credit and assisting those people who face personal debt.

Cyhoeddodd Llywodraeth Cymru ei chynllun gweithredu ar gyfer trechu tlodi yn ddiweddar. Mae mynd i'r afael â dyledion personol yng Nghymru drwy ei strategaeth cynhwysiant ariannol yn rhan allweddol o'r cynllun hwnnw. Nod y strategaeth yw helpu a chefnogi teuluoedd sy'n agored i niwed yn ariannol drwy ehangu mynediad i gredyd fforddiadwy a chynorthwyo'r bobl hynny sy'n wynebu dyled personol.

- 15:00 **Nick Ramsay** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- Thank you, Minister. I recently met with a group of churches in my constituency, which has opened a debt counselling service in partnership with Christians Against Poverty. They recently undertook a survey, and in that survey, worryingly, three quarters of respondents said that they had sought medical advice due to the pressure of debt, and over a third had contemplated suicide. What is the Welsh Government doing to support organisations such as Christians Against Poverty, which, clearly, do an invaluable job to protect some extremely vulnerable people in our society?
- 15:00 **Jeff Cuthbert** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- I do not know if we are supporting that organisation directly, but I will ask officials to check on that. We are funding Citizens Advice Cymru for the consolidated benefit take-up scheme called Better Advice: Better Lives, which encourages families to get the best information, through easily accessible schemes, to deal with issues such as council tax and housing benefits. Funding of £2.2 million per year will be given for that purpose until March 2015.
- 15:01 **Mike Hedges** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- Minister, surely one of the most effective ways of educating people about managing personal debt is to give them budgeting and financial education within the school system. What discussions, if any, have you had with the Minister for education about using ICT and arithmetic classes to follow practical examples on budgeting, personal debt and, most importantly, the high rates of interest that is being charged?
- 15:01 **Jeff Cuthbert** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- You will understand when I say that I have not yet had a meeting with the current Minister for Education and Skills. We have only been in post for three weeks. However, I know from my former post, which is currently held by my colleague Ken Skates, that such issues are very important and they will form part of the national literacy and numeracy framework. Functional numeracy, in particular, is very much about being able to deal with those daily household tasks, which they will undoubtedly face as they get older, such as, understanding pay packets, interest rates and repayments. Also, I know that it is a key part of the essential skills Wales framework, and you are right in your sentiments here; it is a matter that should be pursued further.
- 15:02 **Rhodri Glyn Thomas** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- Weinidog, rwy'n croesawu'n fawr yr hyn rydych chi wedi'i ddweud ynglŷn â'r angen i addysgu pobl sydd yn y sefyllfa hon, oherwydd mae dyled bersonol yn cynyddu yng Nghymru. Ond, er fy mod i'n croesawu'n fawr iawn yr hyn a ddywedodd Nick Ramsay ynglŷn â chymunedau ffydd yn ei etholaeth ef yn ymateb i'r broblem hon, onid yw hi'n bwysig i ni sicrhau bod y cyngor gorau'n cael ei rhoi, a bod y bobl sy'n cynnig y cyngor yn gallu sicrhau nad ydynt yn gwaethygu sefyllfaedd pobl yn anfwriadol? Sut ydych chi'n mynd i sicrhau bod y lefel honno o gyngor ar gael i bobl?
- Diolch, Weinidog. Yn ddiweddar, cyfarfûm â grŵp o eglwysy yn fy etholaeth i, sydd wedi agor gwasanaeth cwnsela ar gyfer dyledion mewn partneriaeth â Christnogion yn Erbyn Tlodi. Yn ddiweddar, gwnaethant gynnal arolwg, ac yn yr arolwg hwnnw, sy'n destun pryder, nododd tri chwarter yr ymatebwyr eu bod wedi ceisio cyngor meddygol oherwydd pwysau dyled, ac roedd dros draean wedi ystyried hunanladdiad. Beth mae Llywodraeth Cymru yn ei wneud i gefnogi sefydliadau fel Cristnogion yn erbyn Tlodi, sydd, yn amlwg, yn gwneud gwaith amhrisiadwy i ddiogelu rhai pobl sy'n hynod o agored i niwed yn ein cymdeithas?
- Ni wn a ydym yn cefnogi'r sefydliad hwnnw yn uniongyrchol, ond gofynnaf i swyddogion edrych ar hynny. Rydym yn ariannu Cyngor ar Bopeth Cymru ar gyfer y cynllun defnyddio budd-dal cyfunol a elwir yn Cyngor Da: Byw'n Well, sy'n annog teuluoedd i gael y wybodaeth orau, drwy gynlluniau hygyrch, i ddelio â materion megis y dreth gyngor a budd-dal tai. Rhoddir £2.2 miliwn y flwyddyn at y diben hwnnw hyd at fis Mawrth 2015.
- Weinidog, mae'n rhaid mai un o'r ffyrdd mwyaf effeithiol o addysgu pobl am reoli dyledion personol yw rhoi addysg cyllidebu ac ariannol iddynt yn y system ysgol. Pa drafodaethau, os o gwbl, rydych wedi'u cael gyda'r Gweinidog addysg ynghylch defnyddio dosbarthiadau TGCh a rhifydddeg i ddilyn enghreifftiau ymarferol ar gyllidebu, dyled bersonol ac, yn bwysicaf oll, y cyfraddau llog uchel a godir?
- Byddwch yn deall pan ddywedaf nad wyf wedi cael cyfarfod â'r Gweinidog Addysg a Sgiliau presennol eto. Dim ond ers tair wythnos rydym wedi bod yn ein swyddi. Fodd bynnag, gwn o'm hen swydd, a ddelir gan fy nghyd-Weinidog Ken Skates ar hyn o bryd, bod materion o'r fath yn bwysig iawn a byddant yn ffurfio rhan o'r fframwaith llythrennedd a rhifedd cenedlaethol. Mae a wnelo rhifedd swyddogaethol, yn arbennig, i raddau helaeth â gallu delio â'r tasgau beunyddiol hynny yn y cartref, y byddant yn sicr yn eu hwynebu wrth iddynt fynd yn hŷn, fel deall pecynnau cyflog, cyfraddau llog ac ad-daliadau. Hefyd, gwn ei fod yn rhan allweddol o fframwaith sgiliau hanfodol Cymru, ac rydych yn llygad eich lle; mae'n fater y dylid mynd i'r afael ag ef ymhellach.
- Minister, I very much welcome what you have said about the need to educate people who are in this situation, because personal debt is increasing in Wales. However, even though I welcome very much what Nick Ramsay said about faith communities in his constituency responding to this problem, is it not important for us to ensure that the best advice is given, and for those providing the advice to ensure that they do not unintentionally make things worse for people? How will you ensure that that level of advice is available for people?

15:03	Jeff Cuthbert Bywgraffiad Biography	Senedd.tv Fideo Video
	<p>Thank you for that question. One of the key ways of providing advice and support is through credit unions, but I will not repeat the points that I have already made about their work. A review of advice services was commissioned last year and the outcomes were published on 13 May. That report makes a number of recommendations and draws together evidence on the impacts of welfare reform in Wales. Additional revenue of £1.8 million for this financial year has been made available to provide immediate support to the advice sector for this purpose.</p>	<p>Diolch am y cwestiwn hwnnw. Un o'r prif ffyrdd o roi cyngor a chymorth yw drwy undebau credyd, ond nid wyf am ailadrodd y pwyntiau yr wyf eisoes wedi'u gwneud am eu gwaith. Comisiynwyd adolygiad o wasanaethau cyngori y llynedd a chyhoeddwyd y canlyniadau ar 13 Mai. Mae'r adroddiad hwnnw'n gwneud nifer o argymhellion ac yn tynnu ynghyd dystiolaeth ar effeithiau diwygio lles yng Nghymru. Neilltuwyd refereniw ychwanegol o £1.8 miliwn ar gyfer y flwyddyn ariannol hon i roi cymorth uniongyrchol i'r sector cyngori at y diben hwn.</p>
	Cydraddoldeb	Equality
15:03	Paul Davies Bywgraffiad Biography	Senedd.tv Fideo Video
	<p><i>9. A wnaiff y Gweinidog ddatganiad am yr hyn y mae Llywodraeth Cymru yn ei wneud i oresgyn rhwystrau i gydraddoldeb? OAQ(4)0057(CTP)</i></p>	<p><i>9. Will the Minister make a statement on what the Welsh Government is doing to overcome barriers to equality? OAQ(4)0057(CTP)</i></p>
15:04	Jeff Cuthbert Bywgraffiad Biography	Senedd.tv Fideo Video
	<p>We are delivering on the commitments in our programme for government and the objectives in our strategic equality plan, including action to support independent living and to combat hate crime.</p>	<p>Rydym yn cyflawni'r ymrwymadau yn ein rhaglen lywodraethu a'r amcanion yn ein cynllun cydraddoldeb strategol, gan gynnwys camau i helpu pobl i fyw'n annibynnol ac i fynd i'r afael â throeddau casineb.</p>
15:04	Paul Davies Bywgraffiad Biography	Senedd.tv Fideo Video
	<p>I am grateful to the Minister for that answer. The previous Minister responsible for equalities committed to bringing forward a statement on the Welsh Government's framework for action on independent living for disabled people, which would, of course, support people in overcoming barriers to equality. Minister, will you today confirm whether it is your intention to issue a statement on this framework? If so, can you tell us when that statement is likely to be published?</p>	<p>Rwy'n ddiolchgar i'r Gweinidog am yr ateb hwnnw. Ymrwymodd y Gweinidog blaenorol gyda chyfrifoldeb am gydraddoldeb i gyflwyno datganiad ar fframwaith Llywodraeth Cymru ar gyfer gweithredu ar fyw'n annibynnol i bobl anabl, a fyddai, wrth gwrs, yn cefnogi pobl i oresgyn rhwystrau i gydraddoldeb. Weinidog, a wnewch gadarnhau heddiw a yw'n fwrriad gennych gyhoeddi datganiad ar y fframwaith hwn? Os felly, a allwch ddweud wrthym pryd y bydd yn debygol y caiff y datganiad hwnnw ei gyhoeddi?</p>
15:04	Jeff Cuthbert Bywgraffiad Biography	Senedd.tv Fideo Video
	<p>You are quite right; the framework for action on independent living has been developed following a great deal of engagement with disabled people who identified the many barriers that still prevent them from participating fully in society. Indeed, I chaired a disabled forum last week on this and other related matters. I will willingly issue a statement on the future of that document—I cannot give you a date at this moment, but I will write to you with that information.</p>	<p>Rydych yn llygad eich lle; datblygwyd y fframwaith ar gyfer byw'n annibynnol yn dilyn llawer o ymgysylltu â phobl anabl a nododd y rhwystrau niferus sy'n parhau i'w hatal rhag cymryd rhan lawn mewn cymdeithas. Yn wir, cadeiriais fforwm ar anabledd yr wythnos diwethaf ar hyn a materion cysylltiedig eraill. Rwy'n fwy na bodlon cyhoeddi datganiad ar ddyfodol y ddogfen honno—ni allaf roi dyddiad ichi ar hyn o bryd, ond ysgrifennaf atoch gyda'r wybodaeth honno.</p>
15:05	Lindsay Whittle Bywgraffiad Biography	Senedd.tv Fideo Video
	<p>Minister, yesterday, the House of Commons gave a final passage to the Marriage (Same Sex Couples) Bill in England and Wales. I think that this is a historic occasion, and I am sure that you will join me in congratulating the House of Commons on this historic development in the cause of human and civil rights. Do you agree that this barrier to equality would have been lifted much earlier in Wales if we had more powers?</p>	<p>Weinidog, ddoe, rhoddodd Tŷ'r Cyffredin sêl bendith ar y Bil Priodas (Cyplau o'r un Rhyw) yng Nghymru a Lloegr. Mae hwn yn achlysur hanesyddol yn fy marn i, ac rwy'n siŵr yr ymunwch â mi i longyfarch Tŷ'r Cyffredin ar y datblygiad hanesyddol hwn yn achos hawliau dynol a sifil. A gytunwch y byddai'r rhwystr hwn i gydraddoldeb wedi cael ei godi'n llawer cynharach yng Nghymru pe bai gennym fwy o bwerau?</p>

15:05	Jeff Cuthbert Bywgraffiad Biography	Senedd.tv Fideo Video
	<p>I cannot answer for what an Assembly might have done if the power was devolved to it, but may I say that I tweeted on this very matter this morning, congratulating all those involved and welcoming that decision?</p>	<p>Ni allaf ateb dros yr hyn y gallai Cynulliad fod wedi'i wneud pe bai'r pŵer wedi'i ddatganoli iddo, ond a gaf ddweud fy mod wedi trydar ar yr union fater hwn y bore yma, i longyfarch pawb dan sylw ac i groesawu'r penderfyniad hwnnw?</p>
	Gofal Plant	Childcare
15:06	Julie Morgan Bywgraffiad Biography	Senedd.tv Fideo Video
	<p><i>10. Pa asesiad y mae'r Gweinidog wedi ei wneud o argaeledd gofal plant fforddiadwy i rieni sy'n gweithio? OAQ(4)0061(CTP)</i></p>	<p><i>10. What assessment has the Minister made of the availability of affordable childcare for working parents? OAQ(4)0061(CTP)</i></p>
15:06	Vaughan Gething Bywgraffiad Biography	Senedd.tv Fideo Video
	<p>I recognise the significant body of evidence that highlights the essential role of affordable childcare. That is why childcare is a priority within the tackling poverty action plan and the early years and childcare plan, which it was a pleasure to launch this morning with the Minister for Education and Skills and the Minister for Communities and Tackling Poverty at Greenway Primary School.</p>	<p>Rwy'n cydnabod y corff sylweddol o dystiolaeth sy'n tynnu sylw at rôl hanfodol gofal plant fforddiadwy. Dyna pam mae gofal plant yn flaenoriaeth yn y cynllun gweithredu ar gyfer trechu tlodi a'r cynllun blynyddoedd cynnar a gofal plant, yr oedd yn bleser ei lansio y bore yma gyda'r Gweinidog Addysg a Sgiliau a'r Gweinidog Cymunedau a Threchu Tlodi yn Ysgol Gynradd Greenway.</p>
15:06	Julie Morgan Bywgraffiad Biography	Senedd.tv Fideo Video
	<p>Thank you for that response, and I extend my congratulations on your appointment. I did a quick check on the day-care prices in Cardiff yesterday, and they came up at an average of £200 a week, depending on the age of the child, which is very expensive. Some working parents find it difficult to use the free time available in the local authority nurseries because of the inflexibility. Can the Deputy Minister tell me how he could tackle this issue?</p>	<p>Diolch ichi am yr ymateb hwnnw, a llongyfarchiadau ar eich penodiad. Ymchwiliais yn gyflym i'r prisiau gofal dydd yng Nghaerdydd ddoe, ac roeddent yn £200 yr wythnos ar gyfartaledd, yn dibynnu ar oedran y plentyn, sy'n ddrud iawn. Mae rhai rhieni sy'n gweithio yn ei chael hi'n anodd defnyddio'r amser rhydd sydd ar gael mewn meithrinfeydd awdurdodau lleol oherwydd eu natur anhyblyg. A all y Dirprwy Weinidog ddweud wrthyf sut y gallai fynd i'r afael â'r mater hwn?</p>
15:07	Vaughan Gething Bywgraffiad Biography	Senedd.tv Fideo Video
	<p>Interestingly, in the launch of the early years and childcare plan, we recognised that flexibility of childcare is an issue for working parents and for parents who wish to undertake training. That is why we have set a target to have greater flexibility and wraparound care provision around Flying Start and the foundation phase. It is also why we have announced that there will be a refresh of the childcare sufficiency assessments that local authorities have to undertake to try to make sure that they are getting the balance right to provide a more flexible offer for parents in each local authority.</p>	<p>Yn ddiddorol, yn lansiad y cynllun blynyddoedd cynnar a gofal plant, gwnaethom gydnabod bod hyblygrwydd gofal plant yn bwysig i rieni sy'n gweithio ac i rieni sydd am ymgymryd â hyfforddiant. Dyna pam rydym wedi gosod targed i gael mwy o hyblygrwydd a darpariaeth gofal cofleidol o amgylch Dechrau'n Deg a'r cyfnod sylfaen. Dyna pam rydym hefyd wedi cyhoeddi y caiff yr asesiadau digonolrwydd gofal plant y mae'n rhaid i awdurdodau lleol eu cynnal eu diwygio er mwyn sicrhau eu bod yn cael y cydbwysedd cywir i ddarparu cynnig mwy hyblyg i rieni ym mhob awdurdod lleol.</p>
15:07	Russell George Bywgraffiad Biography	Senedd.tv Fideo Video
	<p>I have not had time yet to read the early years and childcare plan announced this morning. However, one of the issues for me is how we increase capacity in the market so that there is greater choice and flexibility for parents, while ensuring that the provision is of the highest quality. I was interested in your childcare co-operative model. Can you provide a bit more information on that or unpack it a little more? What initial assessment have you made of the viability of developing a pilot study and who will you be working with to take this forward?</p>	<p>Nid wyf wedi cael amser eto i ddarllen y cynllun blynyddoedd cynnar a gofal plant a gyhoeddwyd y bore yma. Fodd bynnag, un o'r materion imi yw sut rydym yn cynyddu capasiti yn y farchnad fel bod mwy o ddewis a hyblygrwydd i rieni, gan sicrhau bod y ddarpariaeth o'r ansawdd uchaf. Roedd gennyf ddiddordeb yn eich model gofal plant cydweithredol. A allwch roi ychydig mwy o wybodaeth am hynny neu ymhelaethu ychydig yn fwy arno? Pa asesiad cychwynnol rydych wedi'i wneud o hyfywedd datblygu astudiaeth beilot a gyda phwy y byddwch yn gweithio i fwrw ymlaen â hyn?</p>

- 15:08 **Vaughan Gething** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- We announced today that, working with the Minister for Economy, Science and Transport, there will be two pilot schemes to increase childcare in areas where we recognise that there are gaps. This will follow the refresh of the childcare sufficiency assessments. Therefore, there will be two further pilot schemes, and we will come up with more details on those pilot schemes in due course.
- Cyhoeddwyd heddiw, gan weithio gyda Gweinidog yr Economi, Gwyddoniaeth a Thrafnidiaeth, y bydd dau gynllun peilot i gynyddu gofal plant mewn ardaloedd lle rydym yn cydnabod bod bylchau. Bydd hyn yn dilyn y broses o ddiwygio'r asesiadau digonolrwydd gofal plant. Felly, bydd dau gynllun peilot pellach, a byddwn yn rhoi mwy o fanylion am y cynlluniau peilot hynny maes o law.
- Benthyciadau Diwrnod Cyflog** **Pay Day Loans**
- 15:08 **Bethan Jenkins** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- 11. Pa gamau y mae Llywodraeth Cymru wedi eu cymryd i liniaru effeithiau benthyciadau diwrnod cyflog?*
OAQ(4)0069(CTP)
- 11. What action has the Welsh Government taken to mitigate the effects of pay day loans?* OAQ(4)0069(CTP)
- 15:08 **Jeff Cuthbert** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- The Welsh Government continues to support credit unions to improve access to affordable financial products as an alternative to the high-cost lenders. We are also supporting advice providers in Wales to help people who are struggling with unimaginable debt and who need advice on a range of issues.
- Mae Llywodraeth Cymru yn parhau i gefnogi undebau credyd i wella mynediad i gynhyrchion ariannol fforddiadwy fel dewis arall yn lle'r benthycwyr cost uchel. Rydym hefyd yn cefnogi darparwyr cyngor yng Nghymru i helpu pobl sy'n cael anawsterau â dyled annirnadwy ac y mae angen cyngor arnynt ar amrywiaeth o faterion.
- 15:09 **Bethan Jenkins** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- Thank you for that answer, Minister. I raised with the previous Minister, Huw Lewis, the example of the fact that Dundee City Council blocks access on council computers to pay-day loan companies' websites. I then pursued that information with Bridgend County Borough Council, which intimated that it was not possible. I was wondering whether there was any progress from a Government perspective. Have you looked into this and at whether council and Welsh Government IT departments can look at this as a possible alternative to people accessing such websites that give potentially damaging advice?
- Diolch ichi am yr ateb hwnnw, Weinidog. Soniais wrth y Gweinidog blaenorol, Huw Lewis, am yr enghraifft bod Cyngor Dinas Dundee yn blocio mynediad ar gyfrifiaduron y cyngor i wefannau cwmnïau benthyciadau diwrnod cyflog. Codais hynny wedyn gyda Chyngor Bwrdeistref Siroi Pen-y-bont ar Ogwr, a awgrymodd nad oedd yn bosibl. Tybed a oes unrhyw gynnydd o safbwynt y Llywodraeth? A ydych wedi ymchwilio i hyn ac i weld a all adrannau TG cyngorau a Llywodraeth Cymru ystyried hyn yn ddewis arall posibl yn lle cael pobl yn defnyddio gwefannau o'r fath sy'n rhoi cyngor a allai fod yn niweidiol?
- 15:09 **Jeff Cuthbert** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- Thank you for that supplementary question. I will certainly look at the issue of what appears on Welsh Government computers, but in relation to local government, your question should be addressed to my colleague the Minister for Local Government and Government Business, and I am sure that she has heard that question.
- Diolch ichi am y cwestiwn atodol. Byddaf yn sicr yn edrych ar yr hyn sy'n ymddangos ar gyfrifiaduron Llywodraeth Cymru, ond mewn perthynas â llywodraeth leol, dylech gyfeirio eich cwestiwn at fy nghyd-Weinidog, y Gweinidog Llywodraeth Leol a Busnes y Llywodraeth, ac rwy'n siŵr ei bod wedi clywed y cwestiwn hwnnw.
- 15:09 **Y Llywydd / The Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- I call on Janet Finch-Saunders. Galwaf ar Janet Finch-Saunders.
- 15:10 **Janet Finch-Saunders** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- I do not have a question today; definitely not. Nid oes gennyf gwestiwn heddiw; yn bendant.
- 15:10 **Y Llywydd / The Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- Okay; we will move to question 12. Iawn; symudwn i gwestiwn 12.

Trechu Tlodi

Tackling Poverty

- 15:10 **Angela Burns** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- 12. A wnaiff y Gweinidog roi'r wybodaeth ddiweddaraf am sut y mae Llywodraeth Cymru yn bwriadu mesur ei llwyddiant o ran trechu tlodi? OAQ(4)0067(CTP)*
- 12. Will the Minister provide an update on how the Welsh Government intends to measure its success in tackling poverty? OAQ(4)0067(CTP)*
- 15:10 **Vaughan Gething** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- The updated tackling poverty action plan sets out in detail measurable targets where we aim to make the biggest difference. We intend to meet those targets together with the milestones.
- Mae'r cynllun gweithredu diwygiedig ar gyfer trechu tlodi yn nodi'n fanwl dargedau mesuradwy lle rydym yn anelu at wneud y gwahaniaeth mwyaf. Rydym yn bwriadu cyrraedd y targedau hynny ynghyd â'r cerrig milltir.
- 15:10 **Angela Burns** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- Thank you for that fairly evasive answer, Minister. I refer back to eradicating child poverty in Wales and measuring success. In my previous question, you referred to a new initiative that you have launched, and you have talked again about an updated plan. One of the disadvantages of hopping around from one new initiative to another is that you never stop long enough to look at how the current initiatives are working so that you can learn the lessons going forward. I would like to know how successful the Welsh Government has been in eradicating child poverty in Wales and measuring success, and how well you have succeeded against the monitors that that plan was supposed to have.
- Diolch ichi am yr ateb cymharol oichelgar hwnnw, Weinidog. Cyfeiriaf yn ôl at ddileu tlodi plant yng Nghymru a mesur llwyddiant. Yn fy nghwestiwn blaenorol, cyfeiriasoch at fenter newydd rydych wedi'i lansio, ac rydych wedi siarad eto am gynllun diwygiedig. Un o anfanteision symud o un fenter newydd i un arall yw nad ydych byth yn aros yn ddigon hir i edrych ar hynt y mentrau cyfredol er mwyn dysgu gwersi wrth symud ymlaen. Hoffwn wybod pa mor llwyddiannus y mae Llywodraeth Cymru wedi bod yn dileu tlodi plant yng Nghymru a mesur llwyddiant, ac i ba raddau rydych wedi llwyddo yn erbyn y prosesau monitro yr oedd disgwyl i'r cynllun hwnnw eu cael.
- 15:10 **Vaughan Gething** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- We recognise that there is a significant challenge in reducing child poverty in Wales and across the rest of the United Kingdom. There is a flatlining economy, and there is a deliberate programme by the current UK Government that makes things more difficult for people living in poverty and more difficult for families raising children in poverty. [Interruption.] That is the honest reality of where we are. When we look at the levers that this Government has available to it, we have to recognise that the biggest levers affecting people living in poverty are driven by the decisions made by the United Kingdom Government. Members in this Chamber who support the UK Government need to look at what that Government is doing and the impact that it has across Wales. It is not just this Government that is saying so; but every single objective observer who recognises what is happening in child poverty across England, Wales and the rest of the UK says that the UK's Government's deliberate policy is driving more people into poverty. [Interruption.]
- Rydym yn cydnabod bod her sylweddol o ran lleihau tlodi plant yng Nghymru ac ar draws gweddill y Deyrnas Unedig. Mae'r economi ar ei gliniau, ac mae rhaglen fwriadol gan Lywodraeth bresennol y DU sy'n gwneud pethau'n fwy anodd i bobl sy'n byw mewn tlodi ac yn fwy anodd i deuluoedd sy'n magu plant mewn tlodi. [Torri ar draws.] Dyna realiti'r sefyllfa fel y mae. Pan edrychwn ar y pwerau sydd ar gael i'r Llywodraeth hon, mae'n rhaid inni gydnabod y caiff y pwerau mwyaf sy'n effeithio ar bobl sy'n byw mewn tlodi eu llywio gan y penderfyniadau a wneir gan Lywodraeth y Deyrnas Unedig. Mae angen i aelodau yn y Siambr hon sy'n cefnogi Llywodraeth y DU edrych ar yr hyn y mae'r Llywodraeth yn ei wneud a'r effaith a gaiff ledled Cymru. Nid dim ond y Llywodraeth hon sy'n dweud hynny; ond mae pob arsylwr gwrthrychol unigol sy'n cydnabod yr hyn sy'n digwydd ym maes tlodi plant ar draws Cymru, Lloegr a gweddill y DU yn dweud bod polisi bwriadol Llywodraeth y DU yn gwrthio mwy o bobl i dlodi. [Torri ar draws.]
- 15:11 **Y Llywydd / The Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- I think that the honeymoon is over, Deputy Minister. Credaf fod y mis mêl wedi dod i ben, Ddirprwy Weinidog.
- Budd-daliadau nas Hawliwyd** **Unclaimed Benefits**
- 15:12 **Jenny Rathbone** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- 13. Pa drafodaethau y mae Llywodraeth Cymru wedi eu cael gyda Llywodraeth y DU ynglyn â lleihau budd-daliadau nas hawliwyd yng Nghymru? OAQ(4)0066(CTP)*
- 13. What discussions has the Welsh Government had with the UK Government regarding minimizing unclaimed benefits in Wales? OAQ(4)0066(CTP)*

- 15:12 **Jeff Cuthbert** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- My predecessor, Huw Lewis, has met the UK Minister to discuss issues around the welfare reforms, and that included digital exclusion, which we are very concerned could become a major cause of benefits being unclaimed as universal credit rolls out. My officials are in the process of making arrangements for me to meet with the UK Government Minister with responsibility for benefits in Wales.
- Mae fy rhagflaenydd, Huw Lewis, wedi cyfarfod â Gweinidog y DU i drafod materion yn ymwneud â'r diwygiadau lles, ac roedd hynny'n cynnwys allgáu digidol, yr ydym yn bryderus iawn y gallai ddod yn un o'r prif resymau pam nad yw budd-daliadau'n cael eu hawlio wrth i'r credyd cynhwysol gael ei gyflwyno. Mae fy swyddogion wrthi'n gwneud trefniadau imi gyfarfod â Gweinidog Llywodraeth y DU sy'n gyfrifol am fudd-daliadau yng Nghymru.
- 15:12 **Jenny Rathbone** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- I admit that universal credit will indeed make things worse, but we already have a very sorry situation where the Department for Work and Pensions estimates that up to £12.3 billion has gone unclaimed across the UK, which equates to £600 million in Wales. The HMRC says that there are 60,000 eligible households in Wales that are not claiming tax credits. I observe that, in areas where primary schools have all of the children getting free school meals, there has been a huge increase in the number of people who are identified as eligible for benefits. In one school, in another area, up to 90% are on free school meals. This could be the level of underclaiming that is going on in Wales. Given the struggle that everyone is having with cuts in benefits and rising prices, what more can the Government do to ensure that everyone who is entitled to tax credits actually gets them?
- Rwy'n cyfaddef y bydd credyd cynhwysol, yn sicr, yn gwneud pethau'n waeth, ond mae gennym sefyllfa wael iawn eisoes lle mae'r Adran Gwaith a Phensiynau yn amcangyfrif bod hyd at £12.3 biliwn heb ei hawlio ledled DU, sy'n cyfateb i £600 miliwn yng Nghymru. Dywed Cyllid a Thollau EM fod 60,000 o gartrefi cymwys yng Nghymru nad ydynt yn hawlio credydau treth. Nodaf, mewn ardaloedd lle mae'r holl blant mewn ysgolion cynradd yn cael prydau ysgol am ddim, y bu cynnydd mawr yn nifer y bobl y nodir eu bod yn gymwys i gael budd-daliadau. Mewn un ysgol, mewn ardal arall, mae hyd at 90% yn cael prydau ysgol am ddim. Gallai hyn fod oherwydd y diffyg hawlio sy'n digwydd yng Nghymru. O ystyried y frwydr sy'n wynebu pawb gyda thoriadau mewn budd-daliadau a phrisiau'n codi, beth arall y gall y Llywodraeth ei wneud i sicrhau bod pawb sydd â hawl i gredydau treth yn eu cael mewn gwirionedd?
- 15:13 **Jeff Cuthbert** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- Thank you very much indeed. You have highlighted a really great danger made even worse, of course, by the UK Government's welfare reform process. We have undertaken a review of advice services in Wales to ensure that the very best of advice is available for those who need it most. We are committed to helping people and, in particular, we used the scheme Better Advice: Better Lives. One of the key commitments in our tackling poverty tackling action plan, which I launched together with the First Minister and the Deputy Minister for Tackling Poverty, is to generate £8 million in additional confirmed benefits for individuals per year through advice services.
- Diolch yn fawr iawn. Rydych wedi tynnu sylw at berygl mawr iawn a wnaed hyd yn oed yn waeth, wrth gwrs, gan broses diwygio lles Llywodraeth y DU. Rydym wedi cynnal adolygiad o wasanaethau cynghori yng Nghymru er mwyn sicrhau bod y cyngor gorau ar gael i'r rheini sydd ei angen fwyaf. Rydym wedi ymrwymo i helpu pobl ac, yn benodol, defnyddiwyd y cynllun Gwell Cyngor: Byw'n Well. Un o'r ymrwymadau allweddol yn ein cynllun gweithredu ar gyfer trechu tlodi, a lansiais gyda'r Prif Weinidog a'r Dirprwy Weinidog Trechu Tlodi, yw cynhyrchu £8 miliwn mewn budd-daliadau ychwanegol a gadarnhawyd ar gyfer unigolion bob blwyddyn drwy wasanaethau cynghori.
- 15:14 **Paul Davies** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- What role is the Welsh Government playing to minimise unclaimed benefits in Wales, particularly in relation to older people who live in rural and isolated communities, such as the one that I represent. What work are you doing with organisations such as Citizens Advice, for example, to ensure that they are suitably placed to offer support to people?
- Pa rôl y mae Llywodraeth Cymru'n ei chwarae i leihau'r budd-daliadau heb eu hawlio yng Nghymru, yn enwedig mewn perthynas â phobl hŷn sy'n byw mewn cymunedau gwledig ac anghysbell, megis yr un rwyf i'n ei chynrychioli. Pa waith rydych yn ei wneud gyda sefydliadau megis Cyngor ar Bopeth, er enghraifft, i sicrhau eu bod mewn sefyllfa addas i gynnig cymorth i bobl?

15:14	<p>Jeff Cuthbert Bywgraffiad Biography</p> <p>I mentioned, in response to an earlier question, the investment that we are making with Citizens Advice Cymru to make sure that, within resources, it is well equipped to provide top-class advice to people. In terms of older people more specifically, we recently launched the third phase of the strategy for older people in Wales, to ensure that older people have an adequate standard of income and are receiving all the financial benefits to which they are entitled. This was reinforced through our tackling poverty action plan, and we will be making this a reality.</p>	<p>Soniais, mewn ymateb i gwestiwn cynharach, bod y buddsoddiad rydym yn ei wneud â Chyngor ar Bopeth Cymru i sicrhau ei fod, o fewn cyfyngiadau adnoddau, mewn sefyllfa dda i ddarparu cyngor o'r radd flaenaf i bobl. O ran pobl hŷn yn fwy penodol, yn ddiweddar gwnaethom lansio trydydd cam y strategaeth ar gyfer pobl hŷn yng Nghymru, er mwyn sicrhau bod gan bobl hŷn safon ddigonol o incwm a'u bod yn cael yr holl fudd-daliadau ariannol y mae ganddynt hawl iddynt. Atgyfnerthwyd hyn drwy ein cynllun gweithredu ar gyfer trechu tlodi, a byddwn yn gwneud hyn yn realiti.</p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
Dechrau'n Deg		Flying Start	
15:15	<p>Mike Hedges Bywgraffiad Biography</p> <p>14. A wnaiff y Gweinidog roi'r wybodaeth ddiweddaraf am raglen Dechrau'n Deg Llywodraeth Cymru yn ardal Abertawe? OAQ(4)0056(CTP)</p>	<p>14. Will the Minister provide an update on the Welsh Government's Flying Start programme in the Swansea area? OAQ(4)0056(CTP)</p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
15:15	<p>Jeff Cuthbert Bywgraffiad Biography</p> <p>A total of 2,237 children and their families are currently benefiting from Flying Start in Swansea. Over £13.5 million will be allocated to Swansea for the expansion of the programme up until 2015; by that date, over 2,600 children and their families will benefit from the programme in Swansea.</p>	<p>Mae cyfanswm o 2,237 o blant a'u teuluoedd yn manteisio ar Dechrau'n Deg yn Abertawe ar hyn o bryd. Caiff dros £13.5 miliwn yn cael ei ddyrannu i Abertawe ar gyfer ehangu'r rhaglen hyd at 2015; erbyn y dyddiad hwnnw, bydd dros 2,600 o blant a'u teuluoedd yn manteisio ar y rhaglen yn Abertawe.</p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
15:16	<p>Mike Hedges Bywgraffiad Biography</p> <p>I speak as somebody who is a great fan of the Flying Start programme. I am very pleased to see it being expanded; I have seen the benefit of it for a number of my constituents. What do you believe can be done to help to support those children and their families with equal or, in many cases, greater need who live just outside the designated Flying Start area and who therefore do not get the benefits?</p>	<p>Siaradaf fel rhywun sy'n gefnogwr mawr o'r rhaglen Dechrau'n Deg. Rwy'n falch iawn o'i gweld yn cael ei ehangu; rwyf wedi gweld manteision hynny i nifer o'm hetholwyr. Beth ydych yn credu y gellir ei wneud er mwyn helpu i gynorthwyo'r plant hynny a'u teuluoedd ag anghenion cyffelyb neu waeth, mewn llawer o achosion, sy'n byw ychydig y tu allan i'r ardal Dechrau'n Deg ddynodedig ac nad ydynt yn cael y budd-daliadau felly?</p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
15:16	<p>Jeff Cuthbert Bywgraffiad Biography</p> <p>It is a geographically based programme, and it is therefore bound to have boundaries, which means that some families living in poverty who are not within the boundaries will inadvertently be excluded. However, I do know that some outreach work is going on where there is a robust case to look at particular families who live outside Flying Start areas, to see if they can be supported. I will ask the Deputy Minister for Tackling Poverty, who has responsibility for Flying Start on a day-to-day basis, to look into this matter further with you.</p>	<p>Mae'n rhaglen ddaearyddol, ac felly mae'n siŵr o gael ffiniau, sy'n golygu y bydd rhai teuluoedd sy'n byw mewn tlodi nad ydynt o fewn y ffiniau yn cael eu heithrio yn anfwriadol. Fodd bynnag, gwn fod rhywfaint o waith allgymorth yn mynd rhagddo lle mae achos cadarn dros edrych ar deuluoedd penodol sy'n byw y tu allan i ardaloedd Dechrau'n Deg, i weld a oes modd eu cefnogi. Byddaf yn gofyn i'r Dirprwy Weinidog Trechu Tlodi, sydd â chyfrifoldeb am Dechrau'n Deg o ddydd i ddydd, ystyried y mater hwn ymhellach gyda chi.</p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
15:17	<p>Byron Davies Bywgraffiad Biography</p> <p>Minister, while welcoming the extra £19 million towards Flying Start, can you detail how much will be released to South Wales West from this sum?</p>	<p>Weinidog, er fy mod yn croesawu'r £19 miliwn ychwanegol tuag at Dechrau'n Deg, a allwch roi nodi faint fydd yn cael ei ryddhau i Orllewin De Cymru o'r swm hwn?</p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>

- 15:17 **Jeff Cuthbert** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- I will need to write to you with a precise breakdown, if that is acceptable. However, you are right to point to the doubling of the money that we put into Flying Start, which demonstrates the Welsh Government's commitment to helping children and families in our most disadvantaged areas.
- Bydd angen imi ysgrifennu atoch gydag union ddadansoddiad, os yw hynny'n dderbyniol. Fodd bynnag, rydych yn iawn i dynnu sylw at ddyblu'r arian rydym yn ei fuddsoddi yn Dechrau'n Deg, sy'n dangos ymrwymiad Llywodraeth Cymru i helpu plant a theuluoedd yn ein hardaloedd mwyaf difreintiedig.
- Undebau Credyd** **Credit Unions**
- 15:17 **Ann Jones** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- 15. A wnaiff y Gweinidog ddatganiad am gymorth Llywodraeth Cymru i undebau credyd? OAQ(4)0055(CTP)*
- 15. Will the Minister make a statement on Welsh Government support for credit unions? OAQ(4)0055(CTP)*
- 15:17 **Jeff Cuthbert** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- Thank you for that question. Additional funding of up to £2 million for credit unions this financial year was announced at the credit union summit in June. We have asked credit unions to work together on ideas for how to extend their work with people who are financially excluded, and to improve their own financial sustainability.
- Diolch am y cwestiwn hwnnw. Cyhoeddwyd cyllid ychwanegol o hyd at £2 filiwn ar gyfer undebau credyd y flwyddyn ariannol hon yn yr uwchgynhadledd undeb credyd ym mis Mehefin. Rydym wedi gofyn i undebau credyd gydweithio ar syniadau ynghylch sut i ymestyn eu gwaith gyda phobl sydd wedi'u hallgáu'n ariannol, ac i wella eu cynaliadwyedd ariannol eu hunain.
- 15:17 **Ann Jones** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- Thank you very much for that, Minister. That £2 million is, indeed, most welcome. I think that credit unions now have their rightful place on the high street and are seen as a good, sound financial institution that can offer people who may otherwise be financially excluded the same conditions that many of us enjoy. I wonder, Minister, whether, with some of that money, you would not consider allowing credit unions to advertise their rates for loans and for the saving element of their work, so that they can combat the extortionate interest rates of 5,000% and more from some of the payday loan companies that are trying to encroach on communities that are deprived. Is that something that you could consider, to allow the credit unions, as I say, to combat that 5,000% interest on a payday loan?
- Diolch yn fawr iawn am hynny, Weinidog. Yn sicr, gwerthfawrogir y swm hwnnw o £2 filiwn. Credaf fod undebau credyd yn haeddu eu lle ar y stryd fawr bellach ac y cânt eu hystyried yn sefydliad ariannol da, cadarn a all gynnig yr un amodau y mae llawer ohonom yn eu mwynhau i bobl a fyddai fel arall yn cael eu hallgáu'n ariannol. Tybed, Weinidog, gyda rhywfaint o'r arian hwnnw, a fydech yn ystyried caniatáu i undebau credyd hysbysebu eu cyfraddau ar gyfer benthyciadau ac ar gyfer elfen cynilo eu gwaith, fel y gallant drechu'r cyfraddau llog afresymol o 5,000% a mwy gan rai o'r cwmnïau benthyciadau diwrnod cyflog sy'n ceisio tresmasu ar gymunedau difreintiedig. A yw hynny'n rhywbeth y gallech ei ystyried, er mwyn galluogi'r undebau credyd, fel y dywedaf, i drechu'r llog hwnnw o 5,000% ar fenthyciadau diwrnod cyflog?
- 15:18 **Jeff Cuthbert** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- I thank Ann Jones for that question. Yes, like every other person in this Chamber, I have seen the adverts for payday loan companies, and it is absolutely clear that they have considerable resources, which we cannot really match. Nevertheless, we have been working, through our contractor, the Social Investment Business, to raise awareness of credit unions. A television campaign took place last February, and there was a radio advertising campaign in January this year. As we have already announced, there has been further funding for credit unions, and I made quite a few points about the role of credit unions in response to earlier questions.
- Diolch i Ann Jones am y cwestiwn hwnnw. Ie, fel pob person arall yn y Siambr hon, rwyf wedi gweld yr hysbysebion ar gyfer cwmnïau benthyciadau diwrnod cyflog, ac mae'n gwbl amlwg bod ganddynt adnoddau sylweddol, ac na allwn gystadlu â hynny. Serch hynny, rydym wedi bod yn gweithio, drwy ein contractwr, y Busnes Buddsoddi Cymdeithasol, i godi ymwybyddiaeth o undebau credyd. Cynhaliwyd ymgyrch deledu fis Chwefror diwethaf, ac ymgyrch hysbysebu ar y radio ym mis Ionawr eleni. Fel y cyhoeddwyd gennym eisoes, cafwyd cyllid pellach ar gyfer undebau credyd, a gwneuthum gryn dipyn o bwyntiau am rôl undebau credyd mewn ymateb i gwestiynau cynharach.
- 15:19 **Y Llywydd / The Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- Nick—oh, he is not in the Chamber. In that case, thank you, Minister.
- Nick—o, nid yw yn y Siambr. Os felly, diolch ichi, Weinidog.

15:19	<p>Datganiad gan y Llywydd</p> <p>Llywydd / The Presiding Officer Bywgraffiad Biography</p> <p>Before we move to the next item, I wish to announce the results of the legislative ballot held today. Bethan Jenkins may seek the Assembly's agreement to introduce a Member proposed financial literacy Bill. Congratulations.</p>	<p>Statement by the Presiding Officer Senedd.tv Fideo Video</p> <p>Cyn inni symud at yr eitem nesaf, hoffwn gyhoeddi canlyniadau pleidlais ddeddfwriaethol a gynhaliwyd heddiw. Gall Bethan Jenkins geisio cytundeb y Cynulliad i gyflwyno Bil llythrennedd ariannol arfaethedig Aelod. Llongyfarchiadau.</p>
15:20	<p>Adroddiad y Pwyllgor Materion Cyfansoddiadol a Deddfwriaethol ar yr Ymchwiliad i Ddeddfu a'r Eglwys yng Nghymru</p> <p>Llywydd / The Presiding Officer Bywgraffiad Biography</p> <p>I call on the Chair of the Constitutional and Legislative Affairs Committee to move the motion.</p> <p>Cynnig NDM5295 David Melding</p> <p>Cynnig bod Cynulliad Cenedlaethol Cymru:</p> <p>Yn nodi adroddiad y Pwyllgor Materion Cyfansoddiadol a Deddfwriaethol ar ei ymchwiliad i Ddeddfu a'r Eglwys yng Nghymru, a osodwyd yn y Swyddfa Gyflwyno ar 13 Mehefin 2013.</p>	<p>The Constitutional and Legislative Y Affairs Committee's Report on the Inquiry into Law Making and the Church in Wales Senedd.tv Fideo Video</p> <p>Galwaf ar Gadeirydd y Pwyllgor Materion Cyfansoddiadol a Deddfwriaethol i gynnig y cynnig.</p> <p>Motion NDM5295 David Melding</p> <p>To propose that the National Assembly for Wales:</p> <p>Notes the report of the Constitutional and Legislative Affairs Committee on its inquiry into Law-making and the Church in Wales, which was laid in the Table Office on 13 June 2013.</p>
15:20	<p>David Melding Bywgraffiad Biography</p> <p>I move the motion.</p> <p>I am very pleased to be able to open today's debate on the Constitutional and Legislative Affairs Committee's inquiry into law-making and the Church in Wales. I think that some background and context is necessary, and that is what I am now going to set out.</p> <p>Our inquiry was prompted by the UK Government's proposals for equal marriage and the subsequent confusion about how these proposals would apply in Wales, given that the UK Government referred to the 'established nature' of the Church in Wales. Part of the purpose of our inquiry was to seek background information about the law as it applies to the Church in Wales. To assist in this task, we took expert evidence from academics in the field, namely Professor Norman Doe and Professor Thomas Watkin, and the Most Reverend Barry Morgan, the Archbishop of Wales and Bishop of Llandaff. I would like to take this opportunity to thank them all for their evidence, which has significantly aided our understanding of this surprisingly complex area of law.</p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p> <p>Cynigiad y cynnig.</p> <p>Rwy'n falch iawn o gael agor y ddadl heddiw ar ymchwiliad y Pwyllgor Materion Cyfansoddiadol a Deddfwriaethol i ddeddfu a'r Eglwys yng Nghymru. Credaf fod angen nodi rhywfaint o gefndir a chyd-destun, a dyna'r hyn yr wyf yn bwriadu ei amlinellu yn awr.</p> <p>Ysgogwyd ein hymchwiliad gan gynigion Llywodraeth y DU ar gyfer priodas gyfartal a'r dryswch wedyn ynghylch sut y byddai'r cynigion hyn yn gymwys yng Nghymru, o gofio bod Llywodraeth y DU wedi cyfeirio at 'natur sefydledig' yr Eglwys yng Nghymru. Rhan o ddiben ein hymchwiliad oedd ceisio gwybodaeth gefndir am y gyfraith fel y mae'n gymwys i'r Eglwys yng Nghymru. Er mwyn cynorthwyo yn y dasg hon, cymerwyd tystiolaeth arbenigol gan academyddion yn y maes, sef yr Athro Norman Doe a'r Athro Thomas Watkin, a'r Parchedigaf Barry Morgan, Archesgob Cymru ac Esgob Llandaf. Hoffwn achub ar y cyfle hwn i ddiolch i bob un ohonynt am eu tystiolaeth, sydd wedi bod o gymorth mawr i'n helpu i ddeall y maes cyfreithiol hwn sy'n rhyfeddol o gymhleth.</p>

I will now move to our main conclusions. We heard that, although the Church in Wales was disestablished in 1920, there are still functions that the Church in Wales has a historic duty to undertake in relation to its parishioners, for example in relation to marriage and burials. These are referred to as the vestiges of establishment and they, therefore, influence the way in which the Church in Wales operates. Indeed, the existence of these vestiges of establishment may explain the UK Government's initial confusion about how its proposals for equal marriage were to apply in Wales. In our conclusions, we expressed concern at the UK Government's initial lack of consultation with the Church in Wales over its proposals. Nevertheless, it was welcome and reassuring to hear that the UK Government subsequently worked very closely with the Church in Wales in finalising its legislative proposals.

As Members will be aware—it has already been referred to this afternoon—the Marriage (Same Sex Couples) Bill has now been passed in the UK Parliament. The Bill, as now passed, provides for a mechanism to be used to allow the Church in Wales to opt-in to its provisions, and this mechanism requires the Lord Chancellor to act on the Church in Wales's wishes. While this mechanism is somewhat opaque, we felt that it was more achievable than using a private Member's Bill, particularly as there is no guarantee of a peer and a Member of Parliament being in a position to take through a Bill, or that parliamentary time would be made available to do so. We felt that this is a crucial area because, for the Church in Wales to catch up with the Church of England's legislative position, still requires, in most cases, a private Member's Bill, with all the difficulties that that entails. However, we believe that this mechanism should only be used as a temporary solution and should not be seen as a precedent or long-term solution for dealing with the legislative problems arising from the vestiges of establishment.

In our view, full disestablishment of the Church in Wales, in line with the original intention of the Welsh Church Act 1914, represents the most sensible solution to overcome the current difficulties with the uneven way in which law-making affects the Church in Wales. Any long-term solution will, of course, also need to take account of the work of the Silk commission into the future powers of the National Assembly unless the issue is resolved promptly.

Symudaf yn awr at ein prif gasgliadau. Clywsom, er i'r Eglwys yng Nghymru gael ei datgysylltu yn 1920, fod swyddogaethau o hyd y mae gan yr Eglwys yng Nghymru ddyletswydd hanesyddol i ymgymryd â hwy mewn perthynas â'i phlwyfolion, er enghraifft mewn perthynas â phriodas a chladdedaethau. Cyfeirir at y rhain fel olion y setliad sefydledig ac maent, felly, yn dylanwadu ar y ffordd y mae'r Eglwys yng Nghymru yn gweithredu. Yn wir, efallai y bydd bodolaeth yr olion hyn o'r setliad sefydledig yn egluro dryswch Llywodraeth y DU ar y cychwyn ynghylch sut y byddai ei chynigion ar gyfer priodas gyfartal yn gymwys yng Nghymru. Yn ein casgliadau, mynegwyd pryder ynglŷn â methiant Llywodraeth y DU ar y dechrau i ymgynghori â'r Eglwys yng Nghymru ynglŷn â'i chynigion. Serch hynny, roedd yn galonogol clywed i Lywodraeth y DU weithio'n agos iawn wedyn gyda'r Eglwys yng Nghymru wrth gwblhau ei chynigion deddfwriaethol.

Fel y gwŷr yr Aelodau—cyfeiriwyd at hyn eisoes y prynhawn yma—mae Bil Priodas (Cyplau o'r un Rhyw) wedi cael ei basio yn Senedd y DU. Mae'r Bil, fel y'i pasiwyd erbyn hyn, yn cynnwys darpariaeth y gellid ei defnyddio i ganiatáu i'r Eglwys yng Nghymru ddewis dod yn rhan o ddarpariaethau'r Bil, ac mae'r ddarpariaeth hon yn ei gwneud yn ofynnol i'r Arglwydd Ganghellor weithredu yn unol â dymuniadau'r Eglwys yng Nghymru. Er bod y ddarpariaeth hon braidd yn aneglur, roeddem yn teimlo ei bod yn ffordd fwy hwylus na defnyddio Bil Aelod preifat, yn enwedig gan nad oes sicrwydd y byddai arglwydd ac Aelod Seneddol mewn sefyllfa i dywys Bil drwy'r Senedd, neu y byddai amser seneddol ar gael i wneud hynny. Roeddem yn teimlo bod hwn yn faes hollbwysig oherwydd, er mwyn i'r Eglwys yng Nghymru adlewyrchu sefyllfa deddfwriaethol Eglwys Loegr, mae angen Bil Aelod preifat o hyd, yn y rhan fwyaf o achosion, gyda'r holl anawsterau y mae hynny'n ei olygu. Fodd bynnag, credwn mai dim ond fel ateb dros dro y dylid defnyddio'r ddarpariaeth hon ac na ddylid ei hystyried yn gysail nac yn ateb hirdymor i ymdrin â'r problemau deddfwriaethol sy'n deillio o olion y setliad sefydledig.

Yn ein barn ni, datgysylltu'r Eglwys yng Nghymru yn llawn, yn unol â bwriad gwreiddiol Deddf Eglwys Cymru 1914, yw'r ateb mwyaf synhwyrol i oresgyn yr anawsterau presennol sy'n deillio o'r ffordd anwastad y mae deddfu yn effeithio ar yr Eglwys yng Nghymru. Wrth gwrs, bydd angen hefyd i unrhyw ateb hirdymor ystyried gwaith comisiwn Silk ar bwerau'r Cynulliad Cenedlaethol yn y dyfodol oni bai bod y mater yn cael ei ddatrys yn fuan.

We therefore recommended that the Church in Wales should be fully disestablished. That is our principal and first recommendation. In our view, this recommendation should be implemented by either a UK Government Bill or a Welsh Government Bill in the event of a reserved-powers model being introduced in Wales, and relevant subjects, including, marriage policy, being devolved as part of that process. The use of either UK or Welsh Government Bills is clearly a longer term solution. As an interim measure, therefore, we recommended that the Church in Wales and the relevant UK Government departments should explore the possibility of putting in place an appropriate constitutional convention to ensure that the UK Parliament does not legislate in policy areas uniquely affecting the Church in Wales without its consent. As I have said already, if it does so, the only remedy for the Church in Wales at the moment is to use a private Member's Bill. In our view, such a convention would help to alleviate the kind of confusion and concern that I referred to earlier in my speech.

Finally, I would like to move on to the issue of burial law in Wales. The Archbishop of Wales told us of anomalies that exist in Wales, essentially as a result of the vestiges of establishment. For example, fees for burials are set through the Office of the First Minister. In addition, closed churchyards cannot be handed over to local authorities and the Church in Wales is responsible for maintaining them. This is not the position in England, where there are permissive powers, which enable the Church of England then to open new cemeteries. Legislative powers in relation to burials are devolved to Welsh Ministers and the National Assembly. Any potential solution to overcome anomalies in burial law therefore rests with the Welsh Government and the Assembly.

We believe that the Church in Wales should have full control over its day to day operational matters and that there should be no interference by the state. As such, and in line with our recommendations for full disestablishment, we recommend that the Welsh Government should introduce legislation to remove the vestiges of establishment in respect of burial law. This would, for example, relate to the legal obligation under the Welsh Church (Burial Grounds) Act 1945 to bury all parishioners in Church in Wales burial grounds and the prescription of burial fees by Welsh Ministers.

We also felt that there should be no legal bar on the Church in Wales transferring closed churchyards to local authorities. We do not believe that the legislation needed to effect such changes has to be delivered by means of a separate Bill. Instead, the legislation could be incorporated into a future Welsh Government Bill on a broadly related matter. We hope that the First Minister will respond positively to this recommendation.

Felly, argymhellwyd gennym y dylai'r Eglwys yng Nghymru gael ei datgysylltu'n llawn. Dyna ein prif argymhelliad a'n hargymhelliad cyntaf. Yn ein barn ni, dylai'r argymhelliad hwn gael ei weithredu naill ai drwy Fil gan Llywodraeth y DU neu Fil gan Lywodraeth Cymru os caiff model pwerau a gedwir yn ôl ei gyflwyno yng Nghymru, ac os caiff y pynciau perthnasol, gan gynnwys polisi priodas, eu datganoli fel rhan o'r broses honno. Yn amlwg, ateb yn y tymor hwy yw'r defnydd o Fil gan Lywodraeth y DU neu Lywodraeth Cymru. Fel mesur dros dro, felly, argymhellwyd y dylai'r Eglwys yng Nghymru ac adrannau perthnasol Llywodraeth y DU edrych ar y posibilrwydd o roi confensiwn cyfansoddiadol priodol ar waith i sicrhau nad yw Senedd y DU yn deddfu mewn meysydd polisi sy'n effeithio'n benodol ar yr Eglwys yng Nghymru heb ei chaniatâd. Fel rwyf eisoes wedi dweud, os gwna hynny, yr unig ateb i'r Eglwys yng Nghymru ar hyn o bryd yw defnyddio Bil Aelod preifat. Yn ein barn ni, byddai confensiwn o'r fath yn helpu i leihau'r dryswch a'r pryder y cyfeiriais atynt yn gynharach yn fy arraith.

Yn olaf, hoffwn symud ymlaen at fater cyfraith claddedigaethau yng Nghymru. Soniodd Archesgob Cymru wrthym am anghysondebau sy'n bodoli yng Nghymru, oherwydd olion y setliad sefydledig yn y bôn. Er enghraifft, pennir ffioedd ar gyfer claddedigaethau drwy Swyddfa Prif Weinidog Cymru. Yn ogystal, ni all mynwentydd eglwysydd wedi cael eu cau gael eu trosglwyddo i awdurdodau lleol, a'r Eglwys yng Nghymru sy'n gyfrifol am eu cynnal a'u cadw. Nid felly y mae yn Lloegr, lle y ceir pwerau caniatáu, sy'n galluogi Eglwys Loegr i agor mynwentydd newydd. Mae pwerau deddfu mewn perthynas â chladdedigaethau wedi eu datganoli i Weinidogion Cymru a'r Cynulliad Cenedlaethol. Felly mae unrhyw ateb posibl i oresgyn anghysondebau yn y gyfraith claddedigaethau yn nwylo Llywodraeth Cymru a'r Cynulliad.

Credwn y dylai'r Eglwys yng Nghymru gael rheolaeth lawn dros ei gweithrediadau o ddydd i ddydd ac na ddylai fod unrhyw ymyrraeth gan y wladwriaeth. Fel y cyfryw, ac yn unol â'n hargymhellion ar gyfer datgysylltu llawn, rydym yn argymhell y dylai Llywodraeth Cymru gyflwyno deddfwriaeth i gael gwared ar olion y setliad sefydledig mewn perthynas â chyfraith claddedigaethau. Byddai hyn, er enghraifft, yn ymwneud â'r rhwymedigaeth gyfreithiol o dan Ddeddf Eglwys Cymru (Claddfeydd) 1945 i gladdu plwyfolion yng nghladdfeydd yr Eglwys yng Nghymru a rhagnodi ffioedd claddu gan Weinidogion Cymru.

Roeddem hefyd yn teimlo na ddylai fod unrhyw rwystr cyfreithiol ar yr Eglwys yng Nghymru i drosglwyddo mynwentydd wedi'u cau i awdurdodau lleol. Ni chredwn fod yn rhaid i'r ddeddfwriaeth sydd ei hangen i weithredu newidiadau o'r fath gael ei chyflwyno drwy gyfrwng Bil ar wahân. Yn lle hynny, gallai'r ddeddfwriaeth gael ei hymgorffori mewn Bil gan Lywodraeth Cymru yn y dyfodol ar fater sy'n gysylltiedig yn fras. Gobeithio y bydd y Prif Weinidog yn ymateb yn gadarnhaol i'r argymhelliad hwn.

Roeddwn am ofyn ichi pam nad oeddech wedi ystyried y gyfraith sy'n ymwneud ag ysgolion eglwysig, gan fod hynny'n rhywbeth sydd o ddiddordeb arbennig imi. Beth sy'n caniatáu i ysgolion eglwysig weithredu rheolau derbyn sy'n wahanol i ysgolion eraill a ariennir gan y wladwriaeth?

15:27

Jenny Rathbone [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

I just wanted to ask you why you had not considered the law relating to church schools, as that is something of particular interest to me. What is it that allows church schools to operate different admission rules to other state-funded schools?

Senedd.tv
[Fideo Video](#)

I want to speak in this debate as someone who chairs the cross-party group on faith and has a keen interest in funerals and bereavements, being a member of that cross-party group as well. We know that there are these anomalies, and I fully support and endorse the recommendations of the CLA committee. In fact, I want to pay tribute to the committee for its work on this issue.

It does seem rather strange that, since the birth of the Church in Wales in 1914, there are these anomalies that have not been addressed. It is almost as though the umbilical cord was not completely cut at that time, and that disestablishment was not delivered completely successfully. I find it quite strange, frankly, that the issue in relation to burial grounds has not been fully addressed by now. It is unusual that the First Minister is able to set burial fees for the Church in Wales and that those burial fees do not reflect the absolute cost of maintaining burial grounds, nor indeed do they reflect the cost of being able to provide new burial grounds when burial grounds become full. Indeed, the availability of burial space is a problem throughout Wales. In my own constituency, in places like Abergele, there is hardly any capacity left for burial provision for the town, and, in Rhuthun, the situation is very similar. You cannot expect the Church in Wales to pick up the tab for purchasing new plots of land, securing all of the permissions from the local authority to provide for new burial space if it does not have the resources to be able to meet those costs.

I think that is inappropriate for the Welsh Government or, indeed, any Government, to have any role in setting the burial fees for a disestablished church. I think that we need to address these anomalies sooner rather than later. Perhaps the First Minister, in his contribution to today's debate, can talk about that. We know also that, in England, there is a duty on English local authorities to take responsibility for burial grounds once they are full. That then frees up resources for the Church of England to be able to purchase new land in order to provide for future burial space. However, that is not the situation here in Wales; local authorities have absolutely no duty to take on responsibility for the maintenance and upkeep of full burial grounds. Again, it seems strange that, while the Welsh Government can set the fees, that other duty that local authorities currently have in England is not there. Again, I think that the First Minister ought to address this somehow, through some legislative opportunity that might come down the line. You announced your legislative programme yesterday, First Minister, and indeed the future generations Bill—or whatever it was termed—may be an opportunity to do that, because we are talking about future generations needing to be buried at some point down the line.

Rwyf am siarad yn y ddadl hon fel rhywun sy'n cadeirio'r grŵp trawsbleidiol ar ffydd ac un sydd â diddordeb mawr mewn angladdau a phrofedigaethau, gan fy mod yn aelod o'r grŵp trawsbleidiol hwnnw hefyd. Gwyddom fod anghysondebau o'r fath, ac rwy'n llwyr gefnogi a chymeradwyo argymhellion y pwyllgor materion cyfansoddiadol a deddfwriaethol. Yn wir, hoffwn dalu teyrnged i'r pwyllgor am ei waith ar y mater hwn.

Ymddengys braidd yn rhyfedd, ers genedigaeth yr Eglwys yng Nghymru yn 1914, nad yw'r anghysondebau hyn wedi cael sylw. Mae bron fel na thorrwyd y llinyn bogail yn gyfan gwbl ar y pryd, ac nad esgorodd ar ddatgysylltu yn gwbl lwyddiannus. Mae'n eithaf rhyfedd, a dweud y gwir, nad yw'r mater mewn perthynas â chladdfeydd wedi cael sylw manwl erbyn hyn. Mae'n anarferol bod y Prif Weinidog yn gallu pennu ffioedd claddu i'r Eglwys yng Nghymru ac nad yw'r ffioedd claddu hynny yn adlewyrchu cost lawn cynnal a chadw claddfeydd, nac yn wir yn adlewyrchu cost darparu mynwentydd newydd pan fydd claddfeydd yn llawn. Yn wir, mae'r lle sydd ar gael ar gyfer claddedigaethau yn broblem ledled Cymru. Yn fy etholaeth fy hun, mewn lleoedd fel Abergele, prin fod lle ar ôl ar gyfer claddedigaethau yn y dref, ac, yn Rhuthun, mae'r sefyllfa yn debyg iawn. Ni allwch ddisgwyl i'r Eglwys yng Nghymru dalu'r bil am brynu lleiniau newydd o dir, gan sicrhau'r holl ganiatadau gan yr awdurdod lleol i ddarparu ar gyfer mannau claddu newydd os nad oes ganddi'r adnoddau i allu talu am y costau hynny.

Credaf ei bod yn amhriodol i Lywodraeth Cymru neu, yn wir, unrhyw Lywodraeth, chwarae unrhyw ran yn y broses o bennu'r ffioedd claddu i eglwys ddatgysylltiedig. Credaf fod angen inni fynd i'r afael â'r anghysondebau hyn cyn gynted ag y bo modd. Efallai y bydd y Prif Weinidog, yn ei gyfraniad at y ddadl heddiw, yn gallu sôn am hynny. Gwyddom hefyd, yn Lloegr, fod dyletswydd ar awdurdodau lleol yn Lloegr i ymgymryd â'r cyfrifoldeb am gladdfeydd unwaith y byddant yn llawn. Mae hynny wedyn yn rhyddhau adnoddau i Eglwys Loegr brynu tir newydd er mwyn darparu ar gyfer lle claddu yn y dyfodol. Fodd bynnag, nid felly y mae yng Nghymru; nid oes unrhyw ddyletswydd ar awdurdodau lleol i ymgymryd â'r cyfrifoldeb am gynnal a chadw claddfeydd llawn. Unwaith eto, ymddengys yn rhyfedd, er y gall Llywodraeth Cymru bennu'r ffioedd, nad yw'r ddyletswydd arall sydd ar awdurdodau lleol yn Lloegr ar hyn o bryd yn bodoli. Unwaith eto, credaf y dylai'r Prif Weinidog fynd i'r afael â hyn rywsut, drwy ryw gyfle deddfwriaethol a allai fod ar y gwefl. Bu ichi gyhoeddi eich rhaglen deddfwriaethol ddoe, Brif Weinidog, ac yn wir efallai y bydd Bil y cenedlaethau i ddod—neu beth bynnag y'i gelwid—yn rhoi cyfle i wneud hynny, oherwydd rydym yn sôn am genedlaethau'r dyfodol a'u hangen i gael eu claddu rywbryd yn y dyfodol.

I also think that there needs to be some sort of incentive for local authorities to support those burial grounds that are already there, and are maintained at significant cost. That is particularly true where congregations have dwindled and churches have closed, but there is still a responsibility, currently, for the Church in Wales to maintain the burial ground around the church in the way that it had done previously, when that church was fully occupied and open and was receiving income from the parishioners that came in.

These are issues that I think need to be addressed sooner rather than later. I do not think that there needs to be a completely separate Bill in order to address this. I support recommendation 4 in the committee report, which suggests that there will be opportunities to do this through other legislative mechanisms, and other Bills that might be coming through the pipeline. I would ask the First Minister, in addressing the Senedd today in this debate, to address those concerns.

15:31

Simon Thomas [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Mae'n dda gennyf gymryd rhan yn y ddadl hon fel un a oedd ar y pwyllgor yn trafod y pwnc hwn ar y pryd. Efallai ei bod yn ymddangos yn ddadl sych iawn i nifer ohonoch, ond, i bryfyn cyfansoddiadol fel fi, rwy'n ymddiddori'n fawr yn y culfannau hyn sy'n llechu yn y cyfansoddiad Prydeinig, sy'n dod i'r fei o bryd i'w gilydd. Yn sicr, pan gefais fy ethol i'r Senedd hon, nid oeddwn yn disgwyl cefnogi cynnig yn gofyn am ddatgysylltu'r Eglwys yng Nghymru—roeddwn yn meddwl ein bod wedi gwneud hynny 90 o flynyddoedd yn ôl, a bod y gwaith drosodd.

Fodd bynnag, fel y dywedodd y Cadeirydd, wrth edrych ar sefyllfa'r Eglwys yng Nghymru mewn cyd-destun priodas gyfartal—ac mae'n dda gennyf weld bod deddfwriaeth priodas gyfartal yn awr bron â bennu ei thaith, ac y byddwn yn gweld hynny, y tu fâs i'r eglwys o leiaf, yn digwydd yng Nghymru—gwelsom nad yw triniaeth gyfartal i'r Eglwys yng Nghymru yn golygu triniaeth yr un fath. Er bod yr eglwys wedi ei datgysylltu, mae goblygiadau arni i fihafio mewn perthynas â phriodas fel pe na bai wedi cael ei datgysylltu.

Yr oedd Archesgob Cymru yn glir iawn yn ei dystiolaeth i ni ei fod ef am i'r Eglwys yng Nghymru briodi, a bod yn agored i briodi, pawb yng Nghymru—nid dim ond aelodau ffyddlon yr eglwys honno, ond pawb. Dywedodd ei fod yn gweld hyn fel rhan o genhadaeth yr eglwys. Rwy'n derbyn yr Archesgob wrth ei air, wrth gwrs, ond mae'n gofyn y cwestiwn hwn: sut yn y byd y gallwn ni drefnu bod hawl gan yr Eglwys yng Nghymru i benderfynu, yn y pen draw, i briodi dau ddyn, neu ddwy fenyw, os mai dyna yw dymuniad yr Eglwys yng Nghymru, heb orfod mynd drwy'r strwythur mwyaf lletchwith ac anodd gyfansoddiadol o gael Bil Aelod preifat drwy Dŷ'r Cyffredin? Drwy agor y bocsbach hwnnw, gwelsom nifer o bethau eraill, megis claddedigaethau—a amlinellwyd gan Darren Millar—a oedd hefyd heb eu trin yn llwyr ers datgysylltu'r Eglwys yng Nghymru.

Credaf hefyd fod angen rhyw fath o gymhelliant i awdurdodau lleol gefnogi'r claddfeydd hynny sydd eisoes yn bodoli, ac sy'n cael eu cynnal a'u cadw ar gost sylweddol. Mae hynny'n arbennig o wir lle mae cynulleidfaoedd wedi prinhau ac mae eglwysi wedi cau, ond mae cyfrifoldeb o hyd, ar hyn o bryd, ar yr Eglwys yng Nghymru i gynnal a chadw'r fynwent o amgylch yr eglwys yn y modd y gwnaethai yn y gorffennol, pan oedd yr eglwys yn llawn ac yn agored ac yn derbyn incwm o'r plwyfolion a ddeuai i mewn.

Mae'r rhain yn faterion y mae angen mynd i'r afael â hwy cyn gynted ag y bo modd yn fy marn i. Ni chredaf fod angen Bil cwbl ar wahân, er mwyn ymdrin â hyn. Cefnogaf argymhelliad 4 yn adroddiad y pwyllgor, sy'n awgrymu y bydd cyfleoedd i wneud hyn drwy ddulliau deddfwriaethol eraill, a Biliau eraill sydd ar y gweill o bosibl. Gofynnaf i'r Prif Weinidog, wrth annerch y Senedd heddiw yn y ddadl hon, fynd i'r afael â'r pryderon hynny.

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

I am pleased to participate in this debate as a member of the committee that discussed this issue. It may appear a very dry topic to some of you, but a constitutional anorak like me enjoys these nooks and crannies of the British constitution, which emerge from time to time. Certainly, when I was elected to this Senedd, I did not expect to be supporting a motion calling for the disestablishment of the Church in Wales—I thought that that had happened 90 years ago, and that the work had been completed.

However, as the Chair said, in looking at the situation of the Church in Wales in the context of equal marriage—and I am pleased to say that equal marriage legislation has almost completed its journey, and that we will see that happening in Wales, at least outside the church—we saw that equal treatment for the Church in Wales did not mean the exact same treatment. Although the church is disestablished, it is expected to behave in relation to marriage as if it had not been disestablished.

The Archbishop of Wales was very clear in his evidence that he wanted the Church in Wales to marry, and to be open to marry, everyone in Wales—not just the church faithful, but everyone. He said that he saw that as part of the church's mission. I take the Archbishop at his word, of course, but it does pose a question as to how exactly we can ensure that the Church in Wales has the right to decide, at the end of the day, to marry two men or two women, if that is the wish of the Church in Wales, without having to go through the most awkward and constitutionally complex structure of having a private Member's Bill taken through the House of Commons. By opening that box, we saw a number of other things emerge, such as issues around burial—outlined by Darren Millar—which had not been disestablished entirely with the Church in Wales.

Rwy'n gobeithio yn fawr y bydd y Cynulliad yn cymeradwyo'r adroddiad hwn, ac rwy'n gobeithio y bydd gwersi i'r Prif Weinidog yn hyn. Felly, gan gamu yn ôl—a pheidio â thrafod priodi neu gladdu fel y cyfryw—beth yw'r brif wers o'r holl beth i ni fel pobl sy'n deddfu, i'r Senedd hon, ac i'r Senedd yn San Steffan, wrth benderfynu sut i ddatganoli pwerau? Yr hyn yr ydym wedi ei weld yn achos yr Eglwys yng Nghymru a datgysylltu yw, os nad yw'r pwerau wedi eu datganoli yn glir, ac os nad yw'r llinell naill ai yn cael ei thorri yn llwyr neu'n cael ei chynnal mewn ffordd amlwg a hysbys, mae modd i bethau lithro nes bod modd iddynt beidio cael eu gweld am 90 o flynyddoedd, i bob pwrpas.

I fi, mae'r gwersi hefyd yn troi o gwmpas y ffaith, wrth i ni symud tuag at ystyried comisiwn Silk, a Silk rhan 2, ac wrth ystyried, fel y dywedodd y Cwnsler Cyffredinol yn gynharach, y posibilrwydd o Bil Llywodraeth Cymru rhan 3, ein bod yn glir iawn o ran y model rydym eisiau ei weld. Rwy'n dadlau y dylem weld model pwerau wedi eu cadw yn ôl—'reserved powers'—fel rhywbeth sy'n fwy amlwg a chlir ynglŷn â dyletswyddau y gwahanol sefydliadau. Yr hyn rydym wedi ei weld yn yr achos hwn yw nad oedd eglurdeb, a bod rhyw fath o 'fudge', i bob pwrpas, wedi digwydd o gwmpas y rhyfel byd cyntaf, a bod hwnnw wedi arwain at sefyllfa heddiw, lle nad yw wedi bod yn gwbl glir pwy sy'n gyfrifol am sicrhau priodas gyfartal yn yr Eglwys yng Nghymru.

I very much hope that the Assembly will support this report, and I hope that there will be lessons for the First Minister here. Therefore, taking a step back—and not talking about marriage or burial, as such—what are the main lessons for us as legislators, for the Senedd here and for the Westminster Parliament, in deciding on how to devolve powers? What we have seen in the case of the disestablishment of the Church in Wales is that, if powers are not clearly devolved, and if there has not been a clean break or if it is not maintained with clarity, there can be some slippage, with things not becoming apparent for 90 years, in effect.

For me, the lessons also revolve around the fact that, as we move towards consideration of the Silk commission, and Silk part 2, and as we consider, as the Counsel General said earlier, the possibility of a Government of Wales Bill part 3, we should be very clear on the model that we wish to see. I argue that we should see a reserved powers model, as something that gives clarity in terms of the different duties of the different institutions. What we have seen in this case is that there was not that clarity, and that there was a fudge, in reality, at the time of the first world war, and that that led to the position seen today, where it is not entirely apparent who is responsible for ensuring equal marriage in the Church in Wales.

15:36 **Eluned Parrott** [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Diolch, Llywydd, and I also thank you for the opportunity to speak in this debate. The trigger for this inquiry was the initial confusion over the position of the Church in Wales when the UK Government first set out the Marriage (Same Sex Couples) Bill. If you will allow me the diversion, I would like to welcome the passage of that Bill in the House of Commons last night and thank all those who have fought to make it happen. We cannot understate the symbolic as well as the practical importance of this Bill in tackling discrimination in our society. It demonstrates that we will not give bigotry credence by maintaining artificial distinctions in our marriage laws and that is an incredibly important message for young people.

One of the unanticipated consequences of that Bill's passage through the Commons was that it uncovered some of the confusion about just how fully disestablished the Church in Wales is. I do not claim to out myself as a constitutional anorak, Simon, but I did find it incredibly—

Diolch, Lywydd, hoffwn innau hefyd ddiolch ichi am y cyfle i siarad yn y ddadl hon. Y sbardun i'r ymchwiliad hwn oedd y dryswch ar y cychwyn ynglŷn â sefyllfa'r Eglwys yng Nghymru pan amlinellodd Llywodraeth y DU Fil Priodasau (Cyplau o'r un Rhyw) am y tro cyntaf. Os gwnewch adael imi grwydro ychydig, hoffwn groesawu hynt y Bil hwnnw yn Nhŷ'r Cyffredin neithiwr a diolch i bawb sydd wedi brwydro i wneud iddo ddigwydd. Ni allwn orbwysleisio pwysigrwydd symbolaidd ac ymarferol y Bil hwn o ran mynd i'r afael â gwahaniaethu yn ein cymdeithas. Dengys na fyddwn yn rhoi coel ar ragfarn drwy gynnal gwahaniaethau artiffisial yn ein cyfreithiau priodas ac mae hynny'n neges hynod bwysig i bobl ifanc.

Un o ganlyniadau annisgwyl hynt y Bil hwnnw drwy Dŷ'r Cyffredin oedd iddo ddatgelu ychydig o'r dryswch ynghylch pa mor ddatgysylltiedig yw'r Eglwys yng Nghymru. Nid wyf yn honni fy mod yn bryfyn cyfansoddiadol, Simon, ond mae'n hynod—

[Senedd.tv](#)
[Fideo Video](#)

15:37 **Simon Thomas** [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

You are really. [Laughter.]

Ydych, mewn gwirionedd. [Chwerthin.]

[Senedd.tv](#)
[Fideo Video](#)

Eluned Parrott [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

I am trying not to be. We did find it very interesting to see the legal position of the Church in Wales emerge, initially with regard to marriage, but also subsequently with regard to burials in Wales. In that evidence, we did see that the Church in Wales's disestablishment was not as clean cut as we had all assumed that it had been. In fact, some of the vestiges of establishment of these two areas are not just philosophical issues, but are things that have the potential to cause real difficulties and real practical problems for people in Wales particularly, as Darren Millar said, for people who are bereaved and seeking burial in their local churchyards.

The vestiges of establishment with regard to marriage could have left the Church in Wales either automatically excluded from offering equal marriage, as originally drafted, or powerless to change its own rules to allow it, should it even wish to do so. The Marriage (Same Sex Couples) Bill has resolved this, in this instance, by introducing a mechanism to change the rules, as we have heard, by asking the Lord Chancellor to make an Order to that effect. Interestingly, that now means that the Church in Wales has a much simpler route to change its own rules than the Church of England, which has to try to get private Members' Bills through the House of Lords and the House of Commons as well. However, we have to recognise that this kind of convention, while helpful in this instance, is not robust enough as a long-term solution and we need to think more seriously about how we are going to achieve the fullest disestablishment of the Church in Wales.

As I said, as a consequence of the original query over marriage, we discovered that there are also vestiges of establishment surrounding burial that are causing very practical problems, although in this area they are devolved, and the Welsh Government prescribes things like burial fees for parish churchyards in Wales. We did receive evidence from the Church in Wales that it was experiencing problems with full and closed graveyards, which it is not able to hand over to local authorities to manage, but has to pay for from historic burial fees. There was a sense of powerlessness over this situation, and it is something that is worth discussing in much more detail.

When we look at this situation in the round, the philosophical aspect of it comes back to the fore. As a Liberal, I am proud of the idea that we disestablished the Church in Wales, but kind of disappointed to find that while we cut the umbilical cord, we perhaps left some of the apron strings tied. The Church in Wales must be fully disestablished so that it is able to set its own rules within the law. I can see absolutely no reason for the state to be able to interfere in the management and running of the church, any more than we would welcome the intervention of the church in the state. In a healthy multicultural, multi-faith society, such as we would all wish Wales to be, the clean separation between the church and the state is absolutely vital.

Nid dyna fy nod. Roedd yn ddiddorol iawn gweld sefyllfa gyfreithiol yr Eglwys yng Nghymru yn dod i'r amlwg, yn gyntaf mewn perthynas â phriodas, ond hefyd wedyn mewn perthynas â chladdedigaethau yng Nghymru. Yn y dystiolaeth honno, gwelwom nad oedd datgysylltu'r Eglwys yng Nghymru mor syml ag y tybid. Yn wir, mae rhai o olion y setliad sefydledig yn y ddau faes hyn nid yn unig yn faterion athronyddol, ond yn bethau a allai achosi anawsterau gwirioneddol a phroblemau ymarferol gwirioneddol i bobl yng Nghymru, yn enwedig, fel y dywedodd Darren Millar, i bobl mewn profedigaeth sydd am drefnu claddedigaeth yn eu mynwentydd lleol.

Gallai olion y setliad sefydledig o ran priodas fod wedi gadael yr Eglwys yng Nghymru naill ai wedi'i gwahardd yn awtomatig rhag cynnig priodas gyfartal, fel y'i drafftwyd yn wreiddiol, neu'n ddi-rym i newid ei rheolau ei hun i'w chaniatáu, pe bai hyd yn oed yn dymuno gwneud hynny. Mae'r Bil Priodas (Cyplau o'r un Rhyw) wedi datrys hyn, yn yr achos hwn, drwy gyflwyno ffordd o newid y rheolau, fel y clywsom, drwy ofyn i'r Arglwydd Ganghellor wneud Gorchymyn i'r perwyl hwnnw. Yn ddiddorol ddigon, golyga hynny bellach fod gan yr Eglwys yng Nghymru lwybr llawer symlach tuag at newid ei rheolau ei hun nag Eglwys Loegr, y mae'n rhaid iddi geisio cael Biliau Aelod Preifat drwy Dŷ'r Arglwyddi a Thŷ'r Cyffredin hefyd. Fodd bynnag, rhaid inni gydnabod nad yw'r math hwn o gonfensiwn, er ei fod yn ddefnyddiol yn yr achos hwn, yn ddigon cadarn fel ateb hirdymor ac mae angen inni feddwl yn fwy dwys ynglŷn â sut y gellir datgysylltu'r Eglwys yng Nghymru yn gyfan gwbl.

Fel y dywedais, o ganlyniad i'r ymholiad gwreiddiol ynglŷn â phriodas, darganfuom fod olion y setliad sefydledig sy'n ymwneud â chladdedigaethau yn achosi problemau ymarferol iawn hefyd, er yn y maes hwn maent wedi eu datganoli, a bod Llywodraeth Cymru yn rhagnodi pethau fel ffioedd claddu ar gyfer mynwentydd plwyfi yng Nghymru. Cawsom dystiolaeth gan yr Eglwys yng Nghymru ei bod yn cael problemau gyda mynwentydd llawn a chaeedig, na all eu trosglwyddo i reolaeth awdurdodau lleol, ond y mae'n rhaid iddi dalu amdanynt o ffioedd claddu hanesyddol. Roedd ymdeimlad o ddiffyg grym ynghylch y sefyllfa hon, ac mae'n rhywbeth sy'n werth ei drafod yn llawer manylach.

Pan edrychwn ar y sefyllfa yn gyffredinol, mae'r agwedd athronyddol yn dod i'r amlwg unwaith eto. Fel Rhyddfrydwr, rwy'n falch o'r syniad inni ddatgysylltu'r Eglwys yng Nghymru, ond braidd yn siomedig cael ar ddeall, er inni dorri'r llinyn bogail, nad oeddem o bosibl wedi torri llinynnau'r ffedog. Rhaid i'r Eglwys yng Nghymru gael ei datgysylltu'n llawn fel y gall bennu ei rheolau ei hun o dan y gyfraith. Ni allaf weld unrhyw reswm o gwbl pam y dylai'r wladwriaeth gael ymyrryd â'r gwaith o reoli a rhedeg yr eglwys, mwy nag y byddem yn croesawu ymyrraeth yr eglwys yn y wladwriaeth. Mewn cymdeithas amlddiwylliannol, aml-ffydd iach, fel y byddem i gyd yn dymuno ei chael yng Nghymru, mae rhaniad llwyr rhwng yr eglwys a'r wladwriaeth yn gwbl hanfodol.

Y Llywydd / The Presiding Officer [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

I call on the First Minister, Carwyn Jones.

Galwaf ar Carwyn Jones, y Prif Weinidog.

Like Simon Thomas, I find myself amazed to be standing up to speak in a debate about the disestablishment of the Church in Wales. As the son of a Presbyterian, brought up as an 'annibyn', as we would say in Welsh, married to a Roman Catholic, it was always my impression that I lived in a land where there was no established religion, and that was to our great benefit.

I think that it is right to say that these vestiges of establishment have been discovered by accident. They were not picked up on, first of all, by the UK Government. I do not attach any blame to it in that regard, because everybody laboured under the same impression: that disestablishment had happened. It was not fully appreciated by anyone what the consequences of the last vestiges of establishment actually were.

In some way, I suppose, the ghost of Lloyd George is in this Chamber today. He made his political name because of the Llanfrothen burial case, when nonconformists were turned away from the gates of the local churchyard even as funerals were taking place. Subsequently, that led to him taking a very strong interest in disestablishment in the course of his political career. I have no doubt that the ghost of Lord Birkenhead—I think it was him; David Melding will know this—who vehemently opposed Welsh disestablishment is with us at this very moment in time, suggesting perhaps that establishment should be a process that sees the flow of powers backwards and forwards, but I will not refer to that any further in the present day.

The situation is clearly an anomaly. It is right to say that, as we have all come to expect that we do not have an established religion in Wales, full disestablishment must take place. That is in the interests of all. The question is how that can happen. It is not clear whether in fact the Assembly has the full competence to achieve such a thing. Many Members will have heard me say over the years that my strong belief that matters only affecting Wales should be decided and determined in Wales, and there is no greater example of that than what we see before us here, with the Church in Wales. It is the UK Parliament that takes certain decisions with regard to its governance and operation, and that clearly is an anomaly in the modern age.

In terms of marriage, many Members have welcomed the passage of the legislation yesterday; I do so as well. It is crucial that we continue to move to a society that is more equal, and the passage of that legislation will help us to achieve that. What has happened as part of the Marriage (Same Sex Couples) Bill as well is that the Lord Chancellor will be obliged to act on the advice of the Church in Wales with regard to requests made by the Church in Wales with regard to marriage, and possibly some other matters as well. That is a step forward, but of course here we have a disestablished church requiring the consent of Government in order to do what it wishes to do. My view is that this is not the role of the UK Parliament, nor indeed should it be the role of the Assembly. If we are talking about full disestablishment, that applies equally to a devolved legislature as to the UK legislature.

Fel Simon Thomas, synnaf yn fawr fy mod yn codi i siarad mewn dadl am ddatgysylltu'r Eglwys yng Nghymru. Fel mab i Bresbyteriad a gafodd ei fagu'n 'annibyn', sy'n briod â Chatholig, roeddwn bob amser o dan yr argraff fy mod yn byw mewn gwlad lle nad oedd unrhyw grefydd sefydledig, a bod hynny o fudd mawr inni.

Credaf ei bod yn iawn dweud i'r olion hyn o'r setliad sefydledig gael eu darganfod ar hap. Ni sylweddolwyd eu bod yn bodoli, yn gyntaf oll, gan Lywodraeth y DU. Nid wyf yn ei beio o gwbl yn hynny o beth, gan fod pawb o dan yr un argraff: bod datgysylltu wedi digwydd. Nid oedd neb wedi sylweddoli'n llawn beth oedd goblygiadau olion olaf y setliad sefydledig mewn gwirionedd.

Ar un ystyr, mae'n debyg bod ysbryd Lloyd George yn y Siambr hon heddiw. Gwnaeth enw gwleidyddol iddo'i hun yn sgil achos claddu Llanfrothen, pan gafodd anghydfurfwr eu troi i ffwrdd wrth byrth y fynwent leol hyd yn oed pan oedd angladdau yn digwydd. O ganlyniad i hynny, dechreuodd gymryd diddordeb mawr iawn mewn datgysylltu yn ystod ei yrfa wleidyddol. Yn ddiau, credaf fod ysbryd Arglwydd Birkenhead—credaf mai ef ydoedd; bydd David Melding yn gwybod hyn—a wrthwynebodd yn ffyrnig ddatgysylltu yng Nghymru gyda ni ar hyn o bryd, sy'n awgrymu y dylai'r setliad hwnnw fod yn broses sy'n gweld pwerau'n llifo yn ôl ac ymlaen, ond ni soniaf ragor am hynny heddiw.

Mae'r sefyllfa yn amlwg yn anghyson. Mae'n briodol dweud, a ninnau wedi dod yn gyfarwydd â disgwyl nad oes gennym grefydd sefydledig yng Nghymru, fod yn rhaid wrth ddatgysylltu llawn. Mae hynny er budd pawb. Y cwestiwn yw sut y gall hynny ddigwydd. Nid yw'n glir a oes gan y Cynulliad y cymhwysedd llawn i gyflawni'r fath beth mewn gwirionedd. Bydd llawer o Aelodau wedi fy nghlywed yn dweud dros y blynyddoedd fy mod yn credu'n gryf y dylai materion sy'n effeithio ar Gymru yn unig gael eu penderfynu yng Nghymru, ac nid oes enghraifft well o hynny na'r hyn a welwn ger ein bron yma, o ran yr Eglwys yng Nghymru. Mae Senedd y DU yn gwneud penderfyniadau penodol o ran ei llywodraethu a'i gweithredu, ac mae hynny'n amlwg yn anghyson yn yr oes fodern.

O ran priodas, mae llawer o Aelodau wedi croesawu hynt y ddeddfwriaeth ddoe; gwnaf hynny hefyd. Mae'n hanfodol ein bod yn parhau i symud tuag at gymdeithas sy'n fwy cyfartal, a bydd hynt y ddeddfwriaeth honno yn ein helpu i gyflawni hynny. Yr hyn sydd wedi digwydd fel rhan o'r Bil Priodas (Cyplau o'r un Rhyw) hefyd yw y bydd yn rhaid i'r Arglwydd Ganghellor weithredu yn unol â chyngor yr Eglwys yng Nghymru ynglŷn â cheisiadau a wneir gan yr Eglwys yng Nghymru mewn perthynas â phriodas, a rhai materion eraill o bosibl hefyd. Mae hynny'n gam ymlaen, ond wrth gwrs, dyma eglwys ddatgysylltiedig yn gorfod gofyn am gydsyniad Llywodraeth er mwyn gwneud yr hyn y mae'n dymuno ei wneud. Yn fy marn i, nid dyna rôl Senedd y DU, nac yn wir rôl y Cynulliad ychwaith. Os ydym yn sôn am ddatgysylltu llawn, mae hynny yn mor berthnasol i ddeddfwriaeth ddatganoledig ag y mae i ddeddfwriaeth y DU.

If I could turn to burials, it is right to say that the Assembly does have powers to legislate in relation to burials. It is not clear, I must say, whether that would extend to removing the vestiges of establishment. It can be argued that, as burial is devolved, any legislation that the Assembly wished to pass with regard to burials would be fully devolved, and so the issue of burial grounds would be a matter for this Assembly to decide.

When it comes to discussing burial fees, the Constitutional and Legislative Affairs Committee report is not correct in saying that Church in Wales burial fees are prescribed by Welsh Ministers. In fact, the situation is that the burial fees are proposed by the Church in Wales itself and are approved by Welsh Ministers. We have given indications to the Church in Wales that we are willing to consider a more realistic level of burial fees in the future. That is for it, of course, to propose, not for us to propose and decide. Members will perhaps want to know that that position is governed by the Welsh Church (Burial Grounds) Act 1945. The Minister for Local Government and Government Business has written today to the archbishop reaffirming that position with regard to burial fees.

The maintenance of closed churchyards is perhaps a trickier matter. There are several issues to consider here. If closed churchyards can automatically be transferred to the care of local authorities, there is a cost of course to local authorities. It may not be an enormous cost, but cumulatively there is a cost there, and so there would need to be an assessment of the impact of those costs with regard to any change in the law. It is said that the Church in Wales is obliged to bury people within its churchyards. The question is: why should it be? If no other faith is obliged to do that, then why should the Church in Wales have to do that in this day and age? That would, in my view, remove a burden from the church that it has had to the present day.

It also follows, of course, that there are churchyards and chapel graveyards that are in the current control and responsibility of other faiths as well. Why, then, should the Church in Wales have the right to pass on closed burial grounds to local authorities for them to maintain and other faiths not have that particular right? We have to be consistent in the approach. If we are saying that only the Church in Wales should be able to do that, then we are coming back to the view that, in some way, the Church in Wales is an established church, in a way that, of course, most people in Wales believe was not the case, until recent events.

Os caf droi at gladdedigaethau, mae'n iawn dweud bod gan y Cynulliad bwerau i ddeddfu mewn perthynas â chladdedigaethau. Rhaid dweud nad yw'n glir a fyddai hynny'n ymestyn i gael gwared ar olion y setliad sefydledig. Gellir dadlau, gan fod claddedigaethau wedi eu datganoli, y byddai unrhyw ddeddfwriaeth yr hoffai'r Cynulliad ei phasio mewn perthynas â chladdedigaethau wedi ei datganoli'n llwyr, ac felly byddai claddfeydd yn fater i'r Cynulliad hwn benderfynu arno.

O ran ffioedd claddu, mae adroddiad y Pwyllgor Materion Cyfansoddiadol a Ddeddfwriaethol yn anghywir wrth ddweud mai Gweinidogion Cymru sy'n rhagnodi ffioedd claddu'r Eglwys yng Nghymru. Mewn gwirionedd, y sefyllfa yw bod y ffioedd claddu yn cael eu cynnig gan yr Eglwys yng Nghymru ei hun a'u cymeradwyo gan Weinidogion Cymru. Rydym wedi awgrymu i'r Eglwys yng Nghymru ein bod yn barod i ystyried lefel fwy realistig o ffioedd claddu yn y dyfodol. Mae hynny'n rhywbeth y mae'n rhaid i'r Eglwys yng Nghymru ei gynnig, wrth gwrs, nid yw'n rhywbeth inni ei gynnig a phenderfynu arno. Efallai y bydd yr Aelodau am wybod bod y sefyllfa honno yn cael ei llywodraethu gan Ddeddf Eglwys Cymru (Claddfeydd) 1945. Mae'r Gweinidog Llywodraeth Leol a Busnes y Llywodraeth wedi ysgrifennu heddiw at yr archesgob er mwyn ailddatgan y sefyllfa honno o ran ffioedd claddu.

Mae cynnal a chadw mynwentydd wedi'u cau yn fater mwy anodd o bosibl. Mae sawl mater i'w hystyried o ran hyn. Os gellir trosglwyddo mynwentydd sydd wedi'u cau yn awtomatig i ofal awdurdodau lleol, bydd cost, wrth gwrs, i awdurdodau lleol. Efallai na fydd yn gost enfawr, ond yn gronol, bydd cost, ac felly byddai angen asesiad o effaith y costau hynny mewn perthynas ag unrhyw newid yn y gyfraith. Dywedir ei bod yn orfodol i'r Eglwys yng Nghymru gladdu pobl yn ei mynwentydd. Y cwestiwn yw: pam felly? Os nad oes unrhyw rwymedigaeth ar grefyddau eraill i wneud hynny, yna pam y dylai'r Eglwys yng Nghymru wneud hynny yn yr oes sydd ohoni? Byddai hynny, yn fy marn i, yn codi baich oddi ar yr eglwys a fu arni hyd heddiw.

Mae'n dilyn hefyd, wrth gwrs, fod mynwentydd eglwysi a mynwentydd capeli o dan reolaeth a chyfrifoldeb crefyddau eraill hefyd ar hyn o bryd. Pam, felly, y dylai fod hawl gan yr Eglwys yng Nghymru i drosglwyddo claddfeydd wedi'u cau i awdurdodau lleol er mwyn iddynt eu cynnal a'u cadw os na fydd yr hawl benodol honno gan grefyddau eraill? Rhaid inni fod yn gyson yn y ffordd yr ydym yn gweithredu. Os ydym yn dweud mai dim ond yr Eglwys yng Nghymru ddylai fod yn gallu gwneud hynny, yna rydym yn dod yn ôl at y farn bod yr Eglwys yng Nghymru, rywsut, yn eglwys sefydledig, mewn ffordd, wrth gwrs, nad oedd yn wir yn nhyb y rhan fwyaf o bobl yng Nghymru, tan y digwyddiadau diweddar.

In terms of the way forward, I have outlined the position with regard to burial fees, I have outlined the position with regard to churchyards, and I have outlined the position with regard to the Assembly's powers. Religion is not devolved. It is not a field within the Government of Wales Act 2006. Whether there is a way of bringing disestablishment within the bounds of the Assembly's competence in other ways is not clear at this moment in time. Undoubtedly, the easiest way to secure disestablishment would be via an Act—call it 'The Church in Wales, we finally realised, is not fully disestablished Act', or whatever you will. That is certainly the clearest way of ensuring that disestablishment fully occurs and that the will of Parliament, which was put in place in 1914 and subsequently put into practical effect in 1920, is finally carried through in 2013 and beyond.

O ran y ffordd ymlaen, rwyf wedi amlinellu'r sefyllfa o ran ffoedd claddu, rwyf wedi amlinellu'r sefyllfa o ran mynwentydd, ac rwyf wedi amlinellu'r sefyllfa o ran pwerau'r Cynulliad. Nid yw crefydd yn faes sydd wedi ei ddatganoli. Nid yw'n faes o fewn Deddf Llywodraeth Cymru 2006. Nid yw'n glir ar hyn o bryd a oes ffordd o ddod â datgysylltu o fewn ffiniau cymhwysedd y Cynulliad mewn ffyrdd eraill. Heb os, y ffordd hawsaf o sicrhau datgysylltu fyddai drwy Ddeddf—y gallwch ei galw yn Ddeddf 'rydym wedi sylweddoli o'r diwedd nad yw'r Eglwys yng Nghymru wedi ei datgysylltu'n llwyr', neu beth bynnag a fyynnwch. Dyna'n sicr yw'r ffordd gliriaf o sicrhau datgysylltu llwyr a bod ewyllys y Senedd, a gafodd ei rhoi ar waith yn 1914 ac wedyn ei rhoi ar waith yn ymarferol yn 1920, yn cael ei gwireddu o'r diwedd yn 2013 a thu hwnt.

15:46 **Y Llywydd / The Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

I call on the Chair of the Constitutional and Legislative Affairs Committee to reply to the debate.

Galwaf ar Gadeirydd y Pwyllgor Materion Cyfansoddiadol o Deddfwriaethol i ymateb i'r ddadl.

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

15:47 **David Melding** [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Thank you, Llywydd. I thank Members for what I think has been a very useful and, dare I say, erudite debate. I will now go through some of the contributions and respond to the particular questions that have been raised.

Diolch ichi, Lywydd. Diolch i'r Aelodau am yr hyn a fu'n ddadl ddefnyddiol iawn, yn fy marn i, ac yn ddadl ddysgedig, os caf ddweud. Byddaf yn awr yn mynd drwy rai o'r cyfraniadau ac yn ymateb i'r cwestiynau penodol a godwyd.

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

We started with Jenny Rathbone talking about church schools and admission policy, which helps us to make an important distinction. We have been looking at ecclesiastical law in our inquiry, but, of course, the Education Act 1944, which looked at the provision of state education via various routes including church schools, is secular law. It is quite distinct, so your question really would have to go to the Minister for education to scrutinise current practice in terms of admission policy.

I ddechrau, soniodd Jenny Rathbone am ysgolion eglwysig a pholisi mynediad, sy'n ein helpu i wneud gwahaniaeth pwysig. Rydym wedi bod yn edrych ar gyfraith eglwysig yn ein hymchwiliad, ond, wrth gwrs, deddf seciwlar yw Deddf Addysg 1944, a oedd yn edrych ar ddarpariaeth addysg wladol drwy wahanol lwybrau gan gynnwys ysgolion eglwysig. Mae'n gwbl wahanol, felly byddai'n rhaid i'ch cwestiwn gael ei gyflwyno i'r Gweinidog addysg mewn gwirionedd er mwyn iddo graffu ar arferion presennol o ran polisi derbyn.

Darren Millar said that disestablishment was not complete. That was a surprise, and one shared by many other Members as well. We were surprised when we were told about it and it was one of the main reasons why we thought that there should be an inquiry. He also emphasised the need for new burial grounds, because burial remains an option that many people wish to choose. At the moment, probably more people are cremated than the deceased or their families would wish, because often there is not the option of having a burial in or near your local community. We do not think that that is very satisfactory when there clearly is a demand for burial as well as cremation.

Dyweddodd Darren Millar nad oedd datgysylltu yn gyflawn. Roedd hynny'n syndod, ac yn un a rannwyd gan nifer o Aelodau eraill hefyd. Roeddem yn synnu pan ddywedwyd wrthym am hyn a dyna un o'r prif resymau pam roeddem yn credu y dylid cynnal ymchwiliad. Pwysleisiodd hefyd yr angen am gladdfeydd newydd, gan fod claddu yn parhau i fod yn opsiwn yr hoffai llawer o bobl ei ddewis. Ar hyn o bryd, yn ôl pob tebyg mae mwy o bobl yn cael eu hamlosgi nag y byddai'r ymadawedig, neu eu teuluoedd yn ei ddymuno, oherwydd yn aml nid oes modd cael claddigaeth yn eich cymuned leol nac yn y cyffiniau. Ni chredwn fod hynny'n foddhaol iawn pan fo galw amlwg am gladdu yn ogystal ag amlosgi.

Simon Thomas talked about the nooks and crannies of the constitution. Well, this is the British constitution. We always thought we had disestablishment, but it was not complete. There is establishment in Scotland. Well, there is an official Church of Scotland—that is how it is termed. There is also establishment in England, but they are not the same. We all know that the monarch changes religion, technically—or denomination, actually; perhaps not religion—when she travels up to Edinburgh. When you come to Wales there is no establishment at all, or so we thought. There we are; we are battling with this wonderful ancient resource called the British constitution, which has many anomalies.

He also touched on a very important point in terms of marriage law, which is that the church ought to have the right to determine its own marriage rules, which all other churches and faiths have. Why should the state have control over one church in particular when there is supposed to be disestablishment? Frankly, what are churches about if one of the core functions is not marriage? Clearly, to be impeded on that is a very great incubus for one particular church to carry. That, really, was at the heart of our inquiry.

Eluned Parrott made the important point that these are practical issues. We have had a bit of fun about the fact that the original Welsh Church Act 1914 is about to celebrate its centenary, yet here we are and we do not quite understand the Act or its implications. However, these are practical issues, and Eluned Parrott is right to mention that, in terms of marriage and burial, we will all have the latter, and many will have the former, so it is a matter of great interest to the public.

Finally, I turn to the First Minister's very thoughtful response. I have to say that I was very pleased by its tone and the way that it grappled with the issues. There are difficulties here; we are not in a very clear situation, even now. However, I think that we know more about the place that we are in than we did before these vestiges were suddenly discovered—as the First Minister very colourfully put it—almost by accident. I think that some people realised that they were there already because of the need, in the past, to modernise church law in Wales through private Members' Bills in Parliament. Often, the Church in Wales would be 20 years behind the Church of England because it did not have that mechanism. However, I think that the First Minister is right—for most people, this issue has been found by accident, and we did not realise that it existed.

Soniodd Simon Thomas am y culfannau hyn sy'n llechu yn y cyfansoddiad. Wel, y cyfansoddiad Prydeinig ydyw. Roeddem bob amser yn meddwl bod yr eglwys wedi ei datgysylltu, ond nis datgysylltwyd yn gyflawn. Ceir eglwys sefydledig yn yr Alban. Wel, ceir Eglwys swyddogol yr Alban—dyna'r hyn y'i gelwir. Ceir eglwys sefydledig yn Lloegr hefyd, ond nid ydynt yr un fath. Gwyddom oll fbod y frenhines yn newid crefydd, yn dechnegol—neu enwad, mewn gwirionedd; nid crefydd o bosibl—pan fydd yn teithio i fyny i Gaeredin. O ran Cymru ni cheir eglwys sefydledig o gwbl, neu felly roeddem yn meddwl. Dyna ni; rydym yn brwydro â'r adnodd hynafol gwych hwn o'r enw y cyfansoddiad Prydeinig, a chanddo lawer o anghysondebau.

Soniodd hefyd am bwynt pwysig iawn o ran cyfraith priodas, sef y dylai fod gan yr eglwys yr hawl i benderfynu ar ei rheolau ei hun ynglŷn â phriodas, fel sydd gan bob eglwys a chrefydd arall. Pam y dylai fod gan y wladwriaeth reolaeth dros un eglwys yn benodol a hithau wedi'i datgysylltu yn ôl y dybiaeth? A dweud y gwir, beth yw diben eglwysi os nad priodas yw un o'r swyddogaethau craidd? Yn amlwg, mae rhwystr o ran hynny yn fwrn mawr iawn ar un eglwys benodol. Dyna, mewn gwirionedd, oedd wrth wraidd ein hymchwiliad.

Gwnaeth Eluned Parrott y pwynt pwysig bod y rhain yn faterion ymarferol. Rydym wedi cael tipyn o hwyl am y faith fod deddf wreiddiol Deddf Eglwys Cymru 1914 ar fin dathlu ei chanmlwyddiant, ac eto dyma ni, ac nid ydym yn deall y Ddeddf na'i goblygiadau'n iawn. Fodd bynnag, materion ymarferol yw'r rhain, ac mae Eluned Parrott yn llygad ei lle i nodi, o ran priodas a chladdu, y byddwn i gyd yn profi'r olaf, ac y bydd llawer yn profi'r cyntaf, felly mae'n fater o ddiddordeb mawr i'r cyhoedd.

Yn olaf, trof at ymateb meddylgar iawn y Prif Weinidog. Rhaid imi ddweud fy mod yn falch iawn o'i naws a'r ffordd yr aeth i'r afael â'r materion. Cyfyd anawsterau yn hyn o beth; nid ydym mewn sefyllfa glir iawn, hyd yn oed yn awr. Fodd bynnag, credaf ein bod yn gwybod mwy am y sefyllfa sydd ohoni nag yr oeddem cyn i'r olion hyn gael eu darganfod yn sydyn— yn ôl disgrifiad lliwgar iawn y Prif Weinidog—bron ar hap. Credaf fod rhai pobl eisoes yn ymwybodol eu bod yn bodoli oherwydd yr angen, yn y gorffennol, i foderneiddio cyfraith eglwysig yng Nghymru drwy Filiau Aelod Preifat yn y Senedd. Yn aml, byddai'r Eglwys yng Nghymru 20 mlynedd ar ei hôl hi o'i chymharu ag Eglwys Loegr am na allai weithredu. Fodd bynnag, credaf fod y Prif Weinidog yn iawn—i'r rhan fwyaf o bobl, darganfuwyd y mater hwn drwy hap, ac nid oeddem yn sylweddoli ei fod yn bodoli.

I loved the reference to Lord Birkenhead. I am not going to tell you my favourite stories about F.E. Smith; I think that that is more for an after-dinner speech than a mid-afternoon speech in the Assembly. [Interruption.] No, I am afraid that I am going to have to disappoint Members. I take heart from the First Minister saying that the current situation is still an anomaly and that it needs to be tackled. It cannot be tackled easily, and I think that we would have to accept that, but it should be tackled and we should have full disestablishment. That is an important principle to state in the National Assembly, I think. The practical question is how we achieve that and whether we have, potentially, the right to get it via some form of reserved powers model, or whether it would be difficult under the British constitution to have responsibility for religion as by law established—I think that was the Tudor phrase.

The First Minister then turned to burial policy and said that he will look at this. He clarified something that was in our report about the powers of Ministers; they still have powers to approve, and he has indicated that perhaps a more realistic burial fee level is now appropriate. Presumably, therefore, that is likely to meet with the approval of Welsh Ministers. I am sure that the Church in Wales's authorities will be pleased to hear that.

The First Minister then touched on the issue of churchyards and cemeteries as they become full. I think that he set out an important principle that, whatever happens, this should potentially apply to all denominations, and we should not suddenly create a new anomaly whereby the Church in Wales has particular protection.

In England, local authorities are allowed to take charge of cemeteries when they become full—I do not think that they are required to do so, but they are allowed to do so. I think that the way forward is that, if there is a proposal to open a new churchyard or cemetery—this could, potentially, be for any faith, not just for the Church in Wales—the old one is then passed over for maintenance to the local authority. Presumably, that takes away the need for a local authority to open a churchyard, especially in terms of the Church in Wales.

The archbishop made it very clear to us that, while he did not think that it was appropriate to have a legal responsibility, via a vestige of disestablishment, to be required to bury all parishioners who want to be buried, the Church in Wales would regard that as part of its mission. I think that this needs careful attention, but it is an area where, in our view, some measures should now be brought forward by the Government whenever, and in whatever way, is appropriate—it may be through a change in the law. However, I agree with the First Minister that the issue of how other denominations are affected is important.

Roeddwn wrth fy modd yn clywed y cyfeiriad at Arglwydd Birkenhead. Nid wyf yn mynd i adrodd fy hoff straeon am F.E. Smith; credaf fod hynny'n fwy addas ar gyfer araith ar ôl cinio yn hytrach nag araith yng nghanol y prynhawn yn y Cynulliad. [Torri ar draws.] Na, rhaid imi siomi'r Aelodau, mae arnaf ofn. Bu'n galonogol hefyd glywed y Prif Weinidog yn dweud bod y sefyllfa bresennol yn anghyson o hyd a bod angen mynd i'r afael â hi. Ni fydd yn hawdd mynd i'r afael â hi, a chredaf y byddai'n rhaid inni dderbyn hynny, ond dylid mynd i'r afael â hi a dylem fynnu datgysylltu llawn. Mae honno'n egwyddor bwysig i'w nodi yn y Cynulliad Cenedlaethol, fe gredaf. Y cwestiwn ymarferol yw sut y byddwn yn cyflawni hynny ac a oes gennym, o bosibl, yr hawl i'w gyflawni drwy ryw fath o fodel pwerau a gedwir yn ôl, neu a fyddai'n anodd o dan y cyfansoddiad Prydeinig i fod yn gyfrifol am grefydd fel y'i sefydlwyd yn ôl y gyfraith— credaf mai dyna oedd ymadrodd y Tuduriaid.

Yna trodd y Prif Weinidog at bolisi claddu a dywedodd y bydd yn edrych ar hyn. Eglurodd rywbeth a oedd yn ein hadroddiad ynghylch pwerau Gweinidogion; mae ganddynt bwerau i gymeradwyo o hyd, ac mae wedi nodi y bydd lefel fwy realistig o ffioedd claddu yn briodol o bosibl bellach. Yn ôl pob tebyg, felly, mae hynny'n debygol o gael ei gymeradwyo gan Weinidogion Cymru. Rwy'n siŵr y bydd awdurdodau'r Eglwys yng Nghymru yn falch o glywed hynny.

Yna cyfeiriodd y Prif Weinidog at fater mynwentydd eglwys a mynwentydd eraill wrth iddynt ddod yn llawn. Credaf iddo nodi egwyddor bwysig, sef beth bynnag sy'n digwydd, y dylai hyn fod yn berthnasol i bob enwad, ac na ddylem yn sydyn greu anghysondeb newydd lle mae'r Eglwys yng Nghymru yn cael ei diogelu'n benodol.

Yn Lloegr, caniateir i awdurdodau lleol ddod yn gyfrifol am fynwentydd pan fyddant yn llawn—ni chredaf ei bod yn ofynnol iddynt wneud hynny, ond maent yn cael gwneud hynny. Credaf mai'r ffordd ymlaen yw, os bydd cynnig i agor mynwent eglwys newydd neu fath arall o fynwent—gallai hyn fod i unrhyw ffydd, nid yn unig i'r Eglwys yng Nghymru—y dylai'r hen un wedyn gael ei throsglwyddo i'w chynnal a'i chadw gan yr awdurdod lleol. Yn ôl pob tebyg, byddai hyn yn dileu'r angen i awdurdod lleol agor mynwent eglwys yn enwedig o ran yr Eglwys yng Nghymru.

Eglurodd yr archesgob inni, er nad oedd yn briodol cael cyfrifoldeb cyfreithiol, yn ei farn ef, drwy olion o ddatgysylltu, a olygai ei bod yn ofynnol claddu pob plwyflyn sydd am gael ei gladdu, y byddai'r Eglwys yng Nghymru yn ystyried hynny yn rhan o'i chenhadaeth. Credaf fod hyn yn gofyn am sylw gofalus, ond mae'n faes lle, yn ein barn ni, y dylai rhai mesurau gael eu cyflwyno yn awr gan y Llywodraeth pryd bynnag, ac ym mha ffordd bynnag, y bydd yn briodol—gall fod drwy newid yn y gyfraith. Fodd bynnag, cytunaf â'r Prif Weinidog fod yr effaith ar enwadau eraill yn fater pwysig.

I will finish by saying that, on 10 July, there was a BBC news report about the community of Llanddona on Anglesey, about the cemetery being full there, the real difficulties that is creating and the worries of many local people that they or their loved ones will not be able to be buried there. That reminds us how these issues, while they may seem a bit arcane at times, really do lead us to the very essentials of life and death.

Gorffennaf drwy ddweud, ar 10 Gorffennaf, fod adroddiad newyddion gan y BBC am gymuned Llanddona ar Ynys Môn, ynglŷn â'r ffaith bod y fynwent yn llawn yno, yr anawsterau gwirioneddol y mae hynny yn eu creu a phryderon llawer o bobl leol na fydd modd iddynt hwy na'u teulu gael eu claddu yno. Mae hynny'n ein hatgoffa sut mae'r materion hyn, er eu bod yn ymddangos braidd yn ddirgel ar adegau, yn ein harwain mewn gwirionedd at hanfodion bywyd a marwolaeth.

15:55 **Y Llywydd / The Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

The proposal is to note the Constitutional and Legislative Affairs Committee's report. Does any Member object? There are no objections. Therefore, the report is agreed in accordance with Standing Order No. 12.36.

Y cynnig yw y dylid nodi adroddiad y Pwyllgor Materion Cyfansoddiadol a Deddfwriaethol. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Nid oes unrhyw wrthwynebiad. Derbynnir yr adroddiad, felly, yn unol â Rheol Sefydlog Rhif 12.36.

Derbyniwyd y cynnig.

Motion agreed.

[Senedd.tv](#)
[Fideo](#) [Video](#)

15:55 **Cynnig i Gymeradwyo Cynllun
Ieithoedd Swyddogol Comisiwn y
Cynulliad**

Llywydd / The Presiding Officer [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

I call on Rhodri Glyn Thomas to speak on behalf of the Commission.

Cynnig NDM5297 Rhodri Glyn Thomas

Cynnig bod Cynulliad Cenedlaethol Cymru, yn unol â pharagraff 8(11)(d) o Atodlen 2 i Ddeddf Llywodraeth Cymru 2006:

Yn cymeradwyo Cynllun Ieithoedd Swyddogol Comisiwn y Cynulliad, a osodwyd gerbron Cynulliad Cenedlaethol Cymru ar 10 Gorffennaf 2013.

**Motion to Approve the Assembly
Commission's Official Languages
Scheme**

Galwaf ar Rhodri Glyn Thomas i siarad ar ran y Comisiwn.

Motion NDM5297 Rhodri Glyn Thomas

To propose that the National Assembly for Wales, in accordance with paragraph 8(11)(d) of Schedule 2 of the Government of Wales Act 2006:

Approves the Assembly Commission's Official Languages Scheme, laid before the National Assembly for Wales on 10 July 2013.

[Senedd.tv](#)
[Fideo](#) [Video](#)

15:55 **Rhodri Glyn Thomas** [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Cynigiaf y cynnig.

Mae'n bleser gennyf gyflwyno cynnig gerbron y Cynulliad heddiw i gymeradwyo cynllun ieithoedd swyddogol y Comisiwn. Fe gofiwch inni bleidleisio'n unfrydol fis Hydref diwethaf o blaid Bil Cynulliad Cenedlaethol Cymru (Ieithoedd Swyddogol)—y ddeddf Gymreig gyntaf ers 600 o flynyddoedd. Prif effaith y Bil oedd gosod dyletswydd statudol ar y Comisiwn a'r Cynulliad i drin y Gymraeg a'r Saesneg fel ein hieithoedd swyddogol yn nhrefodion y Cynulliad, ac yn gyfartal. Gosododd hefyd ddyletswydd ar y Comisiwn i fabwysiadu a chyhoeddi cynllun ieithoedd swyddogol yn amlinellu'r gwasanaethau dwyieithog a ddarperir gennym. Bellach, ni ellir amau ein hymrwymiad i'r Gymraeg.

I move the motion.

It gives me great pleasure to bring a motion before the Assembly today to approve the Commission's official languages scheme. You will remember that we voted unanimously last October in favour of the National Assembly for Wales (Official Languages) Bill—the first Welsh law for 600 years. The main effect of the Bill was to place a statutory duty on the Commission and Assembly to treat Welsh and English as our official languages in the Assembly's proceedings and to place them on an equal footing. It also placed a duty on the Commission to adopt and publish an official languages scheme outlining the bilingual services that we provide. There can be no doubt about our commitment to the Welsh language.

[Senedd.tv](#)
[Fideo](#) [Video](#)

Fel yr Aelod â chyfrifoldeb am y cynllun, ac ar ran y Comisiwn, hoffwn ddiolch i Aelodau'r Cynulliad a'r cyhoedd am weithio gyda ni ar ddatblygu'r cynllun ieithoedd swyddogol. Rydym wedi gwrandio arnoch, ac wedi ymateb i'ch disgwyliadau. Rwy'n arbennig o ddiolchgar i staff y Comisiwn am eu hystyriaeth ofalus o'r cynllun a'r uchelgais a'r ymrwymiad y maent wedi'i ddangos i gynnig gwasanaethau blaengar ac arloesol. Rwy'n falch o'r cynllun, ac o agwedd ein staff tuag at ddarparu gwasanaethau dwyieithog rhagorol.

Amlinellaf yr hyn y mae'r Ddeddf yn galw ar y Comisiwn i'w gynnwys yn y cynllun. Fe gofiwch, rwy'n siŵr, bod Deddf Cynulliad Cenedlaethol Cymru (Ieithoedd Swyddogol) 2012 yn gosod dyletswydd ar y Comisiwn i ymdrin â'r materion hyn, ymysg eraill, yn ei gynllun: cyfieithu ar y pryd o un iaith swyddogol i'r llall; cyhoeddi dogfennau yn y ddwy iaith swyddogol; ymgysylltiad cyhoeddus â thrafodion y Cynulliad; targedau, amserlenni a system ar gyfer mesur cyrhaeddiad yn erbyn disgwyliadau'r cynllun; y cyfrifoldebau am weithredu'r cynllun; strategaeth i sicrhau bod gan staff y sgiliau dwyieithog angenrheidiol i weithredu'r cynllun; a system ar gyfer monitro cwynion. Mae hefyd yn gosod dyletswydd ar y Comisiwn i adrodd yn ôl yn flynyddol i'r Cynulliad ar weithrediad y cynllun.

Rwy'n gwbl hyderus bod y cynllun drafft yn cydymffurfio â gofynion y Ddeddf ieithoedd swyddogol a gyflwynwyd gan y Comisiwn ac a basiwyd gan y Cynulliad. Gosododd y Ddeddf ieithoedd swyddogol nod uchelgeisiol i ni, ac rwy'n argyhoeddedig bod y cynllun yn ategu'r uchelgais hwnnw ac yn cynnig arweiniad blaenllaw o ran y ddarpariaeth o wasanaethau dwyieithog.

Hoffwn grybwyll yn awr y newidiadau i'r cynllun ers i ni a'r pwyllgor perthnasol ymgynghori ar ei gynnwys. Mae'r cynllun wedi elwa yn sylweddol o drafodaethau â llefarwyr y grwpiau ar y Gymraeg, ac rwyf yn ddiolchgar iddynt am eu hystyriaeth lawn a theg o'r gwaith sydd wedi'i wneud. Heb os, mae'r trafodaethau hynny, a'n hystyriaeth o waith craffu rhagorol y Pwyllgor Cymunedau, Cydraddoldeb a Llywodraeth Leol o dan arweinyddiaeth, bryd hynny, Ann Jones, wedi esgor ar ddogfen glir, ddiamwys. Yn unol â sylwadau'r pwyllgor, mae tòn, arddull ac iaith y dogfennau wedi cael eu diwygio i sicrhau bod y cynllun yn eglur a dealladwy. Fe gofiwch hefyd bod y Ddeddf yn ei gwneud hi'n ddyletswydd statudol arnom i adrodd yn ôl yn flynyddol i'r Cynulliad ar ein cyflawniadau.

Daeth y Dirprwy Lywydd (David Melding) i'r Gadair am 3.59 p.m.

Rhodri Glyn Thomas [Bywgraffiad Biography](#)

Mae'r cynllun yn amlinellu mai uchelgais y Comisiwn ar gyfer ei ddarpariaeth ddwyieithog yw darparu gwasanaethau dwyieithog rhagorol ac i gael ein cydnabod yn sefydliad gwirioneddol ddwyieithog lle gall Aelodau'r Cynulliad, y cyhoedd a staff ddewis gweithio neu gyfathrebu drwy ddefnyddio'r naill iaith neu'r llall, neu'r ddwy iaith swyddogol, yn ôl eu dewis.

As the Member responsible for the scheme, and on behalf of the Commission, I wish to thank Assembly Members and the public for co-operating with us on developing the official languages scheme. We have listened to you, and have responded to your expectations. I am particularly grateful to Commission staff for their careful consideration of the scheme and for the ambition and commitment that they have shown to providing progressive and ambitious services. I am proud of the scheme and of the attitude of our staff towards providing excellent bilingual services.

I will outline what the Act calls on the Commission to include in the scheme. I am sure that you will recall that the National Assembly for Wales (Official Languages) Act 2012 places a duty on the Commission to deal with the following matters, among others, in its scheme: simultaneous interpretation from one official language into the other; publishing documents in both official languages; public engagement with the proceedings of the Assembly; targets, timetables and a system for measuring achievement against what is expected under the scheme; responsibility for implementing the scheme; a strategy to ensure that staff possess the necessary bilingual skills to implement the scheme; and a system to monitor complaints. It also places a duty on the Commission to report annually to the Assembly on the operation of the scheme.

I am entirely confident that the draft scheme conforms to the requirements of the official languages Act tabled by the Commission and passed by the Assembly. The official languages Act set us an ambitious target, and I am convinced that the scheme is an endorsement of that ambition and that it offers clear leadership with regard to the provision of bilingual services.

I now wish to mention the changes to the scheme since we and the relevant committee consulted on its contents. The scheme has benefited significantly from discussions with party spokespeople on the Welsh language, and I wish to thank them for their full and fair consideration of the work that has been done. Without doubt, those discussions, along with our consideration of the excellent scrutiny undertaken by the Communities, Equality and Local Government Committee under the leadership, at the time, of Ann Jones, have led to a clear and unambiguous document. In accordance with the committee's comments, the tone, style and language of the documents have been amended to ensure that the scheme is clear and understandable. You will also remember that the Act makes it a statutory duty for us to report to the Assembly on an annual basis on our achievements.

The Deputy Presiding Officer (David Melding) took the Chair at 3.59 p.m.

The scheme notes that the Commission's ambition for its bilingual provision is to provide exemplary bilingual services and to be recognised as a truly bilingual institution where Assembly Members, the public and staff can choose to work or communicate in either or both of our official languages, as they choose.

Mae'r cynllun wedi'i rannu'n bum prif adran, ac yn darparu trosolwg o ddull y Comisiwn o ddarparu gwasanaethau dwyieithog. Mae'r ddogfen yn amlinellu'n fanwl yr ystod eang o wasanaethau dwyieithog sydd ar gael i Aelodau, y cyhoedd a staff. Mae hefyd yn nodi'r gwasanaethau neu weithgarwch dwyieithog newydd a fydd yn cael eu blaenoriaethu gennym dros y 12 mis nesaf, gyda dyddiadau targed ar gyfer eu cyflawni.

Y flaenoriaeth gyntaf yw darparu cymorth arloesol sydd wedi'i deilwra er mwyn galluogi pobl i ddefnyddio'r ddwy iaith yng nghyd-destun busnes y Cynulliad. Rwy'n mawr obeithio bod Aelodau eisoes yn manteisio ar y rhain, yn ewedig wrth ymdrin â deddfwriaeth.

Yr ail flaenoriaeth yw gwneud y defnydd gorau o dechnoleg. Elfen sylweddol, arloesol o'r cynllun, sy'n arbennig o gyffrous yn fy marn i, yw potensial y dechnoleg hon i'n galluogi i wneud defnydd mwy ystwyth ac effeithlon o'n hadnoddau, ac i gynhyrchu mwy o destun dwyieithog. Rwyf hefyd yn mawr obeithio y gallwn sicrhau bod yr adnodd hwn ar gael i gyrrff, sefydliadau a mudiadau y tu allan i'r Cynulliad.

Rydym hefyd wedi ymrwmo i ddatblygu sgiliau a hyder staff y Cynulliad, Aelodau'r Cynulliad a'u staff cymorth i ddefnyddio'r Gymraeg.

Trwy'r cynllun rydym yn cyflawni'r uchelgais rydym wedi'i osod yn Neddf Cynulliad Cenedlaethol Cymru (Ieithoedd Swyddogol). Gan mai'r Cynulliad yw prif sefydliad democrataidd Cymru, mae'r Comisiwn yn ei ystyried yn ddyletswydd i rannu'r profiadau hynny â sefydliadau eraill yng Nghymru a deddfwrfeydd eraill, a cheisio dysgu ganddynt.

Os caiff ei gymeradwyo gan y Cynulliad heddiw, bydd y cynllun ieithoedd swyddogol yn weithredol o fis Medi 2013. Mae rheolwr newydd wedi ei benodi i fod yn gyfrifol am gyd-drefnu gweithgareddau a datblygu'r cynllun. Mae hwn yn ddatblygiad newydd.

Dechrau taith gyffrous yw'r cynllun hwn. Rwy'n benderfynol, fel y gwn y mae'r prif weithredwr a chyfarwyddwr cyfarwyddiaeth fusnes y Comisiwn, i ddatblygu'n gwasanaethau dwyieithog yn barhaus trwy gydol y pedwerydd Cynulliad. Rwyf wedi tystio ac wedi fy nghalonogi o weld ymrwymiad digyfaddawd staff y Comisiwn i ddarparu gwasanaethau dwyieithog dros y ddwy flynedd ddiwethaf. Rwy'n gwybod eu bod yn ymwybodol o'n disgwyliadau arnynt i fod yn gwbl ymroddedig i roi'r cynllun hwn ar waith.

Rwy'n ddiolchgar i chi gyd am eich gwrandawriad, a gofynnaf i chi ymddiried yn of fi a'r Comisiwn i weithredu ar eich rhan. Credaf fod y cynllun ger eich bron heddiw yn profi, heb unrhyw amheuaeth, ein bod yn arwain y ffordd, ac wedi ymroi i alluogi pobl i ddefnyddio eu hiaith swyddogol ddewisol yn y gweithle a phan fyddant yn ymgysylltu â'r ddeddfwrfwa Gymreig. Bydd hyn oll yn ein galluogi i wireddu'r uchelgais o fod yn sefydliad gwirioneddol ddwyieithog.

The scheme is divided into five sections, and provides an overview of the Commission's methods of providing bilingual services. The document details the wide range of bilingual services that are available to Members, public and staff. It also notes the new bilingual services or activities that will be prioritised by us over the next 12 months, with target dates for their achievement.

The first priority is to provide innovative support that is tailored to allow people to use both languages in the context of Assembly business. I very much hope that Members are already taking advantage of these, particularly in dealing with legislation.

The second priority is to make the best use of technology. A significant and innovative element of the scheme, which is particularly exciting in my view, is the potential of this technology to allow us to make more flexible and efficient use of our resources and to produce more bilingual text. I also very much hope that we will be able to ensure that this resource is available to other organisations and institutions beyond the Assembly.

We have also committed to developing the skills and confidence of Assembly staff, Assembly Members and support staff in using the Welsh language.

Through the scheme, we are achieving the ambition set out in the National Assembly for Wales (Official Languages) Act. Given that the Assembly is Wales's primary democratic institution, the Commission considers it a duty to share those experiences with other organisations in Wales and with other legislatures, and to try to learn from them.

If approved today, the official languages scheme will be implemented from September 2013. A new manager has been appointed to be responsible for co-ordinating activities and for developing the scheme. This is a new development.

This scheme is the start of an exciting journey. I am determined, as I know are the chief executive and the director of Assembly business, to develop our bilingual services continuously throughout the fourth Assembly. I have seen for myself, and I have been greatly heartened by, the unstinting commitment of Commission staff to providing bilingual services over the past two years. I know that they are aware of our expectations of them to be entirely dedicated to implementing this scheme.

I am grateful to you all for listening to me, and I ask that you place your trust in the Commission and in me to act on your behalf. I believe that the scheme before you today proves, without a shadow of a doubt, that we are leading the way and that we are committed to enabling people to use the official language of their choice in the workplace and when they engage with the Welsh legislature. All of this will enable us to achieve the ambition of being a truly bilingual institution.

Hoffwn ddiolch i Rhodri Glyn Thomas am yr araith honno. Mae'n bwysig ein bod yn sylweddoli mai Cynulliad dwyieithog ydym ni, ac mae'n bwysig hybu'r iaith Gymraeg ac i sicrhau cyfartaledd i'r iaith Gymraeg yn y lle hwn. Nid wyf yn aml yn tynnu ar Gwynfor Evans fel ffynhonnell, ond rwy'n cofio pan gafodd ei ethol fel Aelod Seneddol Caerfyrddin yn 1966—nid wyf yn cofio, ond rwyf wedi clywed y stori—mynnodd gymryd y llw yn Gymraeg. Nid oedd yn gallu gwneud hynny ar y pryd. Ei eiriau ef ar y pryd oedd ei bod yn siom nad oedd yn gallu defnyddio'r iaith Gymraeg yn yr unig Senedd oedd gan Gymru. Mae pethau, wrth gwrs, wedi newid ers hynny—mae gan Gymru Gynulliad yn awr yng Nghaerdydd, ac mae wedi dod yn rhywbeth hollol arferol i ddefnyddio'r Gymraeg a'r Saesneg. Nid oes raid mynd yn ôl yn rhy bell i gofio amser lle nad oedd hyn yn digwydd. Os ewch yn ôl 20 mlynedd, fe welwch nad oedd rhai awdurdodau lleol yng Nghymru yn dod i arwyddion dwyieithog ar yr hewlydd, ac nid oedd rhai ohonynt yn ateb unrhyw fath o lythyr yn Gymraeg, hyd yn oed yr awdurdodau hynny gyda nifer o siaradwyr Cymraeg o fewn eu ffiniau.

Mae'n bwysig hefyd bod pobl yn gweld y Gymraeg yn cael ei defnyddio fel iaith arferol—yn y byd gwleidyddol, wrth gwrs, ond hefyd yn y byd cyfreithiol ac yn y byd gwyddonol. Un o'r ffyrdd o sicrhau bod hynny'n dod yn rhywbeth arferol yw trwy sicrhau ein bod ni fel sefydliad yn gweld ein hunain yn sefydliad hollol naturiol ddwyieithog.

Mae'n bwysig hefyd i bobl fel fi. Cyn i fi ddod i'r lle yma, ni fydddech fyth wedi fy nghlywed i'n siarad Cymraeg yn gyhoeddus yn unman. Roeddwn i'n siarad Cymraeg yn gymdeithasol ac roeddwn yn clywed Cymraeg yn y capel, heb ddeall bob amser beth oedd yn cael ei ddweud, oherwydd y Gymraeg lenyddol a oedd yn cael ei defnyddio yno. Mae sawl un fel fi wedi cael yr hyder i sefyll a siarad yn Gymraeg heb nodiadau, i feddwl yn Gymraeg ac i ddefnyddio geirfa newydd yn Gymraeg, a hynny oherwydd bod y Gymraeg yn cael ei defnyddio mewn ffordd mor naturiol ac arferol yn y Cynulliad.

Nid wyf am siarad yn hir ar y pwnc hwn. Mae'n bwysig bod y cynllun hwn yn cael ei ystyried fel rhan o'r gweithgarwch sy'n anelu at dyfu'r iaith Gymraeg y tu fas i'r Siambr hon. Mae hynny'n cynnwys edrych i adeiladu ar 'Y Gynhadledd Fawr' a gynhaliwyd yn Aberystwyth bythefnos yn ôl ac i adeiladu ar y safonau iaith Gymraeg a fydd yn cael eu hystyried yn ystod yr hydref. Felly, rwy'n croesawu'r hyn sydd wedi cael ei ddweud heddiw ac rwy'n croesawu'r cynllun. Rwy'n cefnogi'n gryf iawn y syniad y dylai'r lle hwn fod yn lle hollol ddwyieithog.

I thank Rhodri Glyn Thomas for his opening remarks. It is important that we realise that we are a bilingual Assembly, and it is important that we promote the Welsh language and ensure equality for the language in this place. I do not often draw on Gwynfor Evans as a source, but I remember that when he was elected as Member of Parliament for Carmarthen in 1966—I do not remember, but I have heard the story—he insisted on taking the oath in Welsh. He was not able to do that at the time. His words at the time were that it was disappointing that he could not use the Welsh language in the only Parliament that Wales had. Things have changed since then, of course—Wales now has an Assembly here in Cardiff, and it has become something entirely normal and natural to use both Welsh and English. We do not have to go back too far to remember a time when this was not the case. If you go back 20 years, you will see that certain local authorities in Wales did not provide bilingual signage on roads, and some of them did not respond to any correspondence in Wales, even those with a high number of Welsh speakers within their boundaries.

It is also important that people see the Welsh language as commonplace—in political activity, of course, but also in law and in science. One of the means of ensuring that that does become the norm is through ensuring that we as an institution see ourselves as a naturally bilingual institution.

It is also very important for people like me. Before I came to this place, you would never have heard me speaking Welsh anywhere in public. I spoke Welsh socially and I heard Welsh in the chapel, without always understanding what was being said, given that literary Welsh was used there. Many people like me have found the confidence to stand up to speak Welsh without notes, and to think in Welsh and to use new Welsh terminology, because of the fact that the Welsh language has been used in such a natural and normal way in the Assembly.

I do not want to speak too long on this issue. It is important that this scheme is considered as part of the activities aimed at developing the Welsh language outwith the Chamber. That includes looking to build on 'Y Gynhadledd Fawr' that was held in Aberystwyth a fortnight ago and to build on the Welsh language standards, which will be considered during the autumn months. So, I welcome what has been said today and the scheme itself. I strongly support the idea that this place should be a truly bilingual institution.

Rwyf am ddechrau hefyd trwy gofnodi fy niolch i Rhodri Glyn Thomas ac i staff y Comisiwn, sydd wedi gweithio'n galed i baratoi'r cynllun hwn. Nid oedd genedigaeith y Ddeddf ieithoedd swyddogol mor syml â'r hyn a ddisgwyliwyd, rwy'n gwybod hynny, ond wedi'r Ddeddf, daeth yn amlwg beth yw disgwyliadau Aelodau'r Cynulliad o'r cynllun ac o ran sut y dylid ei fonitro. Rwyf hefyd yn credu bod y swyddogion wedi ymateb yn eithaf cyflym ac yn effeithlon. Mae'r cynllun yn rhoi arweiniad ynghylch beth y gellid ei gyflawni gan safonau iaith Gymraeg pan fyddant yn cael eu cyflwyno gan y Llywodraeth. Dylai'r Cynulliad a'r Llywodraeth ddangos yr arfer orau.

Nid wyf wedi bod drwy'r cynllun llinell wrth linell i fodloni fy hun ei fod yn cydymffurfio'n llwyr ag adran 2 o'r Ddeddf, felly mae'n gysur i mi gofio bod gan y Comisiwn ddyletswydd i adrodd yn ôl yn flynyddol ac y bydd y cynllun hwn yn cael ei adolygu ymhen dwy flynedd, fwy neu lai. Ar ben hynny, os bydd yn glir nad yw cyflawniad y cynllun yn cyrraedd y disgwyliadau cyn hynny, gellir ei ddiwygio trwy gytundeb y Cynulliad hwn.

Wedi dweud hynny, rwy'n fodlon gyda fersiwn gyntaf y cynllun, sy'n cydnabod elfen weddillol gwaith ar drai, os ca'ddweud hynny. Rwy'n deall na all aelod staff ddatblygu ei sgiliau iaith Gymraeg dros nos; mae'n cymryd amser. Rwyf hefyd yn deall na all y dechnoleg ddiweddaraf gynhyrchu cyfieithiad hollol gywir ac ni all brawfddarllen deunyddiau ysgrifenedig, er bod y cynllun yn derbyn y gallai cyflymder a chywirdeb wella yn hynny o beth. Rwy'n edrych ymlaen yn fawr at hynny; byddai'r dechnoleg honno wedi bod yn help mawr gyda'r araith hon.

Fodd bynnag, nid yw 'wriggle room' yr un fath ag achub y Comisiwn rhag helynt. Byddwn yn gobeithio gweld gwelliant flwyddyn ar ôl blwyddyn o ran yr amser a gymerir i gyhoeddi Cofnod cwbl ddwyieithog o'r Cyfarfod Llawn, er enghraifft. Byddwn yn sicr yn hoffi gweld gwelliant o ran yr amser a gymerir i gyhoeddi trawsgrifiadau pwyllgorau.

Mae'n debyg i mi, yn gyffredinol, bod y cynllun yn cydymffurfio â'r Ddeddf. Mae'n cynnwys amserlenni y gellir mesur llwyddiant yn eu herbyn, ac mae'n ymdrin â chyhoeddi dogfennau dwyieithog, ac eithriadau. Mae'n glir pwy sy'n gyfrifol am symud yr agenda ymlaen ac mae'n ein hatgoffa hefyd bod gan bobl eraill gyfrifoldeb am gydymffurfio â'u cynlluniau neu eu safonau hwy eu hunain.

I want to start by noting my gratitude to Rhodri Glyn Thomas and to the Commission staff, who have worked hard in preparing this scheme. I know that the birth of the official languages Act was not as easy as expected, but it did then become clear what Assembly Members expected from the scheme and how it should be monitored. I also believe that the officials responded quite quickly and efficiently. The scheme shows what Welsh standards can achieve when introduced by the Government. The Government and the Assembly should be exemplars.

I have not been through the scheme line by line to satisfy myself that it fully complies with section 2 of the Act, so it is of comfort to me to bear in mind that the Commission has a duty to report annually and that the scheme will be reviewed in two years' time, more or less. In addition, if it becomes clear before then that the scheme does not fulfil the expectations, it can be reformed with the Assembly's agreement.

Having said that, I am happy with the first version of the scheme, which acknowledges the residual element of the work, if I can put it like that. I understand that staff members cannot develop their language skills overnight; it takes time. I also understand that the most recent technology cannot produce completely perfect translations and cannot proofread written material, although the scheme accepts that speed and accuracy can improve. I look forward very much to that; the technology would have been a great help with this speech.

However, wriggle room is not the same as saving the Commission from deep trouble. We will hope to see improvements year on year with regard to the time that it takes to produce a fully bilingual Record of Proceedings, for example. We would certainly like to see improvements in the time taken to publish committee transcripts.

It appears to me that, in general, the scheme conforms to the Act. It includes targets against which we can measure success, and it deals with the publication of bilingual documents, as well as exceptions. It is clear who is responsible for moving this agenda forward and it reminds us that others also have responsibility for conforming to their own schemes or standards.

Fodd bynnag, rwy'n meddwl y gallai'r Cynulliad fod wedi gwneud rhywbeth ychwanegol ynghylch un mater, sef y cytundebau lefel gwasanaeth. Mae rhai unigolion yn rhan o'n tirwedd, ond nid gweithwyr cyflogedig y Cynulliad ydynt. Mae'r unigolion hyn yn cynnwys yr heddlu, ein harlwywyr a'n glanhawyr sydd wedi dod yn rhan o'n bywydau pob dydd, o ganlyniad i gontract gwasanaeth. Nid ydynt yn ymwneud â busnes swyddogol y Cynulliad, ond mae eu presenoldeb yn cyfrannu at enw da y Cynulliad. Nid oes neb o'r tu allan yn gwybod yn sicr a ydynt yn weithwyr cyflogedig, neu'n gontractwyr. Felly, fel rhan o wyneb cyhoeddus y Cynulliad hwn, rwy'n credu bod dadl dros wella eu sgiliau iaith Gymraeg hwy mewn ffordd berthnasol, neu, o leiaf, eu bod yn cael rhyw fath o gymorth ynghylch ymwybyddiaeth o'r iaith Gymraeg. Efallai fod y cynllun yn gyfle i ystyried ffordd o wneud hynny.

I gloi, nid oes gennyf bryderon difrifol o ran y cynllun, ac rwy'n edrych ymlaen at drafod yr adroddiad blynyddol cyntaf.

However, I believe that the Assembly could have gone the extra mile in relation to one issue, namely service level agreements. There are some individuals who are part of the landscape but they are not employed by the Assembly. They include the police, our caterers and our cleaners, who have become part of our everyday lives as a result of their service contracts. They are not involved with the official business of the Assembly, but their presence contributes to the Assembly's reputation. No-one beyond the Assembly knows whether they are contractors or employees. Therefore, as part of the Assembly's public face, I believe that there is an argument for improving their Welsh language skills in a relevant way, or at least that they should have some sort of assistance with Welsh language awareness. The scheme might be a means of considering how that could be done.

In conclusion, I have no serious concerns about the scheme, and I look forward to discussing the first annual report.

16:10

Simon Thomas [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Mae'n dda gennyf gydnabod y cynllun iethoedd swyddogol a dweud bod Plaid Cymru yn dymuno gweld y cynllun yn cael ei gymeradwyo heddiw. Rwyf hefyd yn dymuno cyfleu nifer o negeseuon ar gyfer y dyfodol.

Hoffwn ddweud pa mor bwysig ydyw bod y Siambr hon yn gosod esiampl o ran gweithredu a deddfu ac o ran bod yn fforwm cenedlaethol i weithio yn y ddwy iaith swyddogol yng Nghymru. Gyda hynny, rwy'n derbyn geiriau'r Prif Weinidog. Er bod ei eiriau'n hollol ddiffuant, mae'n bwysig rhoi ar gofnod ei fod yn parhau i fod yn broblem i aelodau ein hawdurdodau lleol fedru siarad yn Gymraeg yn siambrau ein cyngorau. Dim ond yn ddiweddar bu Rebecca Evans—Rebecca Lewis, mae'n ddrwg gennyf—cynghorwraig ifanc Plaid Cymru yng Nghastell Nedd Port Talbot yn brwydro'n galed i gael offer cyfieithu ar y pryd yn y siambr yn y fan honno. Felly, mae wir o hyd fod gosod esiampl yn bwysig i ni yn y fan hon, fel ein bod yn gallu dod â phawb ymlaen drwy Gymru gyfan. Dyna'r hyn roeddem yn ceisio ei wneud drwy osod y Bil yn y lle cyntaf a'r hyn rydym yn ceisio'i wneud gyda'r cynllun iaith hwn.

Dymuniad Plaid Cymru, gyda'r Ddeddf ac wedyn gyda'r cynllun iaith, yw, yn bennaf oll, galluogi Aelodau'r Cynulliad i weithio yn eu priod iaith—eu dewis iaith. Rwy'n dewis gweithio yn y ddwy iaith, mae'n rhaid imi ddweud; rwy'n gweithio yn Gymraeg ac yn Saesneg. Nid wyf eisiau papurau yn y Gymraeg yn unig nac yn Saesneg yn unig; rwyf eisiau dewis yr iaith i'w defnyddio mewn dadl benodol, mewn sefyllfa benodol ac mewn pwyllgor penodol. Ambell waith, rwyf eisiau siarad yn Saesneg, a thro arall, rwyf eisiau siarad yn Gymraeg.

I am pleased to recognise the official languages scheme and say that Plaid Cymru would wish to see its adoption today. I also wish to convey some messages for the future.

I would like to say how important it is that the Chamber sets an example in terms of operating and legislating and in terms of being a national forum that works in both of the official languages of Wales. In saying that, I accept the words of the First Minister. Although his words were entirely sincere, it is worth placing on record that there is still a problem for the members of our local authorities to be able to contribute in Welsh in our council chambers. Only recently Rebecca Evans—sorry, Rebecca Lewis—a young Plaid Cymru councillor in Neath Port Talbot had to battle hard to get interpretation equipment to be made available in the chamber there. So, it is still true that setting an example is important for us here, so that we can then bring everyone forward through the whole of Wales. That is what we endeavoured to do with the Bill in the first place and what we are endeavouring to do with this language scheme.

Plaid Cymru's aspiration, with the Act and then with the language scheme, is, above all, to enable Assembly Members to work in their language of choice. I choose to work through the medium of both languages, I have to say; I work through the medium of Welsh and English. I do not want papers in Welsh only or in English only; I want to choose the language that I use in a certain debate, in a certain situation and in a certain committee. On occasion, I will want to speak in English, and on another occasion, I will want to speak in Welsh.

Senedd.tv
[Fideo Video](#)

Yr egwyddor i ni yw gweld y ddwy iaith yn cael eu trin yn gwbl gyfartal. Dyna'r egwyddor sydd wedi'i sefydlu yn Neddf Ieithoedd Swyddogol y Cynulliad, a dyna hefyd yw'r egwyddor rydym eisiau ei hamlygu a'i gweithredu trwy'r cynllun iaith. Mae'n bwysig tanlinellu hefyd, wrth gwrs, bod Plaid Cymru wedi bod yn dadlau mai'r cynllun oedd y lle i weld hyn yn cael ei weithredu, ac nid ar wyneb y Ddeddf. Rydym yn aros, felly, yn drwm i'n hegwyddorion o safbwynt hynny.

Mae'n rhaid imi ddweud nad yw'r cynllun yn berffaith; rwy'n meddwl bod pawb yn derbyn hynny. Dywedodd Suzy Davies hefyd ei bod eisiau gweld gwelliant o flwyddyn i flwyddyn. Dyna yw pwrpas cynllun—gweld gwelliant. Fodd bynnag, rydym ni eisiau gweld y golau oren, fel petai, yn cael ei roi i'r cynllun heddiw, fel ein bod yn gweld y Comisiwn, wrth fynd ymlaen, yn gweithio gydag Aelodau'r Cynulliad a chydä rhanddeiliaid allanol i sicrhau bod y gwelliant parhaol—sydd erbyn hyn yn jargon cyffredin—yn digwydd.

Rwyf i a Phlaid Cymru'n croesawu y rhan fwyaf o'r pethau penodol hyn, yn sicr yr ymrwymiad i weithio tuag at gael Cofnod ar yr un pryd yn y ddwy iaith. Rwy'n meddwl fod hynny'n bwysig, ac rwy'n meddwl bod Elin Jones wedi dweud hynny hefyd wrth drafod y Bil. Mae'r ymrwymiad yn y cynllun, ac fe fyddwn yn ei adolygu o flwyddyn i flwyddyn.

Rwy'n gresynu at ddau beth sydd ddim mor glir yn y cynllun. Yn gyntaf, er bod cyfeiriad at sgiliau iaith, nid oes cyfeiriad clir iawn ynghylch archwilio sgiliau ieithyddol, na chynllun datblygu sgiliau ieithyddol, a sut y byddai hynny'n gweithio trwy'r Cynulliad i gyd. Rwy'n deall y bydd y Comisiwn yn cyflwyno strategaeth sgiliau dros yr haf, ac rwy'n edrych ymlaen at hynny. Fodd bynnag, dylai'r cynllun nesaf a gaiff ei gyhoeddi gynnwys elfen o'r strategaeth honno, fel ein bod yn glir ynghylch yr hyn sy'n digwydd. Mae fy ail bryder yn adlewyrchu hynny. Mae'n deg i ddweud bod y cynllun, o bryd i'w gilydd, wedi ei ysgrifennu o safbwynt y meddylfryd mai iaith weithredol bob dydd y Cynulliad yw'r Saesneg, a'n bod wedyn yn delifro cyfieithiad Cymraeg o'r Saesneg. Er bod y cyd-destun hwnnw yn gwbl deg—bod hynny yn cael ei wneud ar yr un pryd ac ati—rwy'n meddwl bod y meddylfryd a'r ieithwedd yn anffodus mewn ambell le, lle gellid gosod pethau yn llawer cliriach ynglŷn â defnydd y ddwy iaith. Wrth gwrs, bydd y strategaeth sgiliau mewnol wedyn yn golygu bod y tua 100 o aelodau staff y Comisiwn sydd yn medru'r Gymraeg yn cael gwybod sut maent yn gallu defnyddio'r Gymraeg yn fewnol wrth gyfathrebu gydag Aelodau'r Cynulliad ac wrth ein helpu i wneud ein gwaith. Y prif beth rwyf yn chwilio amdano yw deunyddiau yn Gymraeg yr wyf yn gallu eu defnyddio yn y Cyfarfod Llawn, y pwyllgorau ac ati. Felly, dyna negeseuon i wella'r cynllun. Wrth gwrs, bydd adolygiad bob blwyddyn a ffordd o fonitro. Rydym yn edrych ymlaen at weld hynny yn cael ei weithredu a byddwn yn cadw llygad barcud ar y gwelliannau hynny yn ystod y broses.

Y peth olaf sydd gennyf i'w ddweud yw bod y cynllun yn dibynnu llawer ar drawsnewid y ffordd rydym yn gweithio drwy dechnoleg. Rwy'n croesawu hynny, ond rwy'n gwybod bod technoleg newydd weithiau yn methu, ac rwy'n gobeithio, felly, y bydd y Comisiwn a'r Comisiynwyr yn barod i weithredu os oes methiant.

The principle for us is to see both languages being treated on the basis of equality. That is the principle that is established in the official languages Act adopted by the Assembly, and that is also the principle that we want to see highlighted and implemented through the language scheme. It is true to say that Plaid Cymru had argued that the scheme was the place to see this being implemented, and not on the face of the Act. We therefore remain true to our principles from that point of view.

I have to say that the scheme is not perfect; I think that everyone would accept that. Suzy Davies also said that we do need to see improvements year on year. That is the purpose of a scheme—that we should see those improvements. However, we want to see the amber light given, if you like, to the scheme today, so that we see the Commission, in proceeding, working with Assembly Members and external stakeholders to ensure that continuous improvement—which is such common jargon nowadays—is taking place.

Plaid Cymru and I welcome most of the specifics contained herein, particularly the commitment to work towards a bilingual Record published simultaneously in both languages. I think that is important and I think that Elin Jones also said that in discussing the Bill. The commitment is there in the scheme and we will review that year on year.

I regret two things that are not clear in the scheme. First, although there is a reference to language skills, there is no clear reference to an audit of language skills or a language skills development plan, or how that would work throughout the Assembly. I understand that the Commission will bring forward a skills strategy over the summer and I look forward to seeing that. However, the next scheme to be published should include an element of that strategy, so that we are clear as to what is happening. My second concern reflects that. It is fair to say that, from time to time, the scheme is written in a mindset that means that the everyday working language of the Assembly is English, and that we will then deliver a translation in Welsh of the English original. Although that context is fair—that it should be provided simultaneously—the thinking and the language are unfortunate in certain places where things could be made far clearer in relation to the use of both languages. Of course, the internal skills strategy will mean that the 100 or so Welsh-speaking Commission staff will know how they can use the language internally in communicating with Assembly Members and in assisting us to undertake our work. The main thing that I am looking for is Welsh-language material that I can use in Plenary, committees and so on. Therefore, those are my messages in terms of improving the scheme. Of course, there will be an annual review and a means of monitoring the implementation. We look forward to that taking place and we will be keeping a very close eye on improvements made during the process.

My final point is that the scheme is very dependent on transforming the way we work through technology. I welcome that, but we know that new technology can fail on occasion, and I hope that the Commission and Commissioners will be prepared to take action if there is such a failure.

Keith Davies [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Rwyf hefyd yn falch o gael y cyfle i gyfrannu heddiw at drafodaeth sydd, fel y dywedodd Rhodri Glyn yn gynharach, yn dilyn pasio'r Ddeddf Gymreig gyntaf mewn 600 blynedd. Ers 600 blynedd, wrth gwrs, mae llawer wedi newid yn gysylltiedig â'r iaith, ond, i mi, mae'n bwysig dros ben ac yn arwyddocaol fy mod yn awr yn siarad yng Nghynulliad Cenedlaethol Cymru yn yr iaith Gymraeg. Fel Cynulliad gyda rôl arwyddocaol yn y Gymru gyfoes, mae'n bwysig ein bod yn arwain y ffordd. Mae'n bwysig ein bod yn rhoi ein polisiau ar waith yn ogystal â'u ffurfio. Fel cadeirydd y grŵp trawsbleidiol ar yr iaith Gymraeg, gallaf ddweud y bydd gennyf ddiddordeb i drafod y pwnc hwn mewn cyfarfod yn y dyfodol agos.

Mae pedwar o bethau yr wyf eisiau sôn amdanynt. Yn gyntaf, ar y nod i gael holl fusnes y Cynulliad yn ddwyieithog, fel y dywedodd Simon yn gynharach, mae angen mwy o drafodaeth am hyn, gan gynnwys ffigurau penodol ar y gwir gost, ac, os yw'n rhesymol, bydd angen gwireddu'r dymuniad. Yn ail, hoffwn weld ychydig mwy o fanylion ar hyfforddiant staff. Fel Aelodau, mae staff gennym yn ein hetholaethau ac mae gan y Llywodraeth swyddfeydd ledled Cymru. Hynny yw, hoffwn weld cynlluniau fel bod cymaint o hyfforddiant yn cael ei ddarparu ledled y wlad â phosibl. Yn drydydd, mae'r cynllun yn creu system monitro flynyddol, ond hoffwn weld mwy o wybodaeth ar sut y gallwn ni i gyd graffu ar, a gwneud sylwadau am y cynllun rhwng yr adroddiadau blynyddol. Yn olaf, efallai byddai'n syniad cael trafodaeth ehangach ar ein cyfarpar a deunyddiau fel Aelodau ar gyfer gwasanaethau cyfieithu. Fodd bynnag, i ddiweddu, rwy'n falch o gael y cyfle i fod yn rhan o'r ddadl hon y prynhawn yma.

I, too, am pleased to have the opportunity to contribute to today's debate, which, as Rhodri Glyn said earlier, follows the passing of the first Welsh Act in 600 years. In 600 years, of course, a great deal has changed in relation to the language, but, to me, it is extremely important and significant that I am now speaking in the National Assembly for Wales in Welsh. As an Assembly with a significant role in contemporary Wales, it is important that we lead the way and that we not only create policy, but implement it. As chair of the cross-party group on the Welsh language, I can say that we have an interest in discussing this subject in a meeting to be held in the not too distant future.

I would like to mention four subjects. First, on the aim of making all Assembly business bilingual, as Simon said earlier, we need more discussion on this matter, along with specific figures on the real cost and, if that is reasonable, then we should realise that aim. Secondly, I would like to see more detail on staff training. As Members, we have staff in our constituency offices, and the Government has offices throughout Wales. Therefore, I would like to see plans that would enable as much training as possible to be delivered across Wales. Thirdly, the scheme will lead to annual monitoring, but I would like to see more information on how we can scrutinise and comment on the scheme between annual reports. Finally, perhaps it would be an idea to have a broader discussion of the services and facilities offered to Members as regards translation. However, in closing, I would like to say that I pleased to have the opportunity to be part of the debate this afternoon.

Aled Roberts [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Rwyf hefyd yn falch o gael y cyfle i drafod cynllun ieithoedd swyddogol y Comisiwn heddiw. Rwy'n meddwl ei bod yn bwysig ein bod yn cydnabod rôl arweiniol y Cynulliad o ran datblygu polisiau dwyieithrwydd effeithiol ar draws Cymru. Fel mae Simon Thomas eisoes wedi dweud, mae'n debyg, oni bai am ddylanwad y capel a nain gartref, y buaswn i hefyd ar gyrsiau gloywi iaith erbyn hyn, gan nad oeddwn yn cael y cyfle i ddefnyddio'r Gymraeg un ai yn y gweithle neu mewn bywyd cyhoeddus. Felly, er bod rhai yn anfodlon efo lle rydym ni, rwy'n croesawu'r ffaith bod y cynllun hwn yn gam ymlaen. Rwyf hefyd yn ymfalchio yn y ffaith bod y Comisiwn wedi symud rhywfaint ers y trafodaethau cynnar, i'r sefyllfa rydym ynddi heddiw.

Fodd bynnag, rwyf am ganolbwyntio ar ddau beth pwysig. Yn ystod y pleidleisio yng Nghyfnod 2 yn y pwyllgor, newidiwyd y Bil i gynnwys gwelliant a oedd yn sicrhau y byddai cofnod dwyieithog o drafodion y Cyfarfodydd Llawn. Roedd llawer o drafod yn y Senedd yn ystod taith y Bil am gael y fersiwn Gymraeg ar yr un pryd â'r fersiwn Saesneg. Mae pawb yn derbyn nad dyma'r sefyllfa ar hyn o bryd o ran gweithredu mewnol y sefydliad. Serch hynny, wrth edrych ar y cynllun, mae blaenoriaethau'r Comisiwn ar gyfer 2013-14 yn nodi y bydd y Comisiwn

I am also pleased to have the opportunity to discuss the Commission's official languages scheme today. I think that it is very important that we recognise the leading role taken by the Assembly in developing effective bilingual policies across Wales. As Simon Thomas referred, without the influence of the chapel and 'nain', or my grandmother, at home, it is likely that I, too, would be following Welsh-language courses now, because I did not have the opportunity to use the Welsh language in the workplace or within public life. Therefore, even though some people are discontent with where we currently stand, I welcome the fact that the scheme is a step forward. I take pride in the fact that the Commission has shifted somewhat since the early negotiations to the position in which we find ourselves today.

However, I wish to concentrate on two important aspects. During the voting at Stage 2 in committee, the Bill was amended to include a provision that would ensure a bilingual record of the Assembly's Plenary proceedings. There was a great deal of discussion in the Senedd during the Bill's passage as to whether the Welsh-language version would be made available simultaneously with the English version. Everyone accepts that this is not the position at present in terms of the internal operation of the institution. However, in looking at the scheme, the Commission's priorities for 2013-14 note that the Commission

'yn gwneud y defnydd gorau o dechnoleg i gyfieithu dogfennau yn gynt ac yn fwy effeithlon, gan ddefnyddio'r dechnoleg honno i symud tuag at sefyllfa lle bydd mwy o ddogfennau, gan gynnwys Cofnod y Trafodion, ar gael yn y ddwy iaith ar yr un pryd.'

Mae'r cynllun ei hun yn sôn bod y gwaith prosiect cychwynol i'w gwblhau erbyn mis Medi 2013. A yw hi'n bosibl, felly, i'r Comisiwn esbonio sut yn union y bydd yn cymryd y gwaith hwn ymlaen ar ôl mis Hydref er mwyn i ni allu mesur llwyddiant y gwaith pan fyddwn yn adolygu'r cynllun y flwyddyn nesaf?

Rwyf hefyd yn meddwl ei bod yn bwysig inni gymryd sylw o'r hyn a ddywedodd Simon Thomas ynghylch yr adran yn y cynllun sy'n sôn am reoli a hybu sgiliau dwyieithog staff y Cynulliad. Rwy'n cyd-fynd â Simon mai'r awgrym a wneir yn y cynllun yw mai iaith weithredol y Cynulliad fydd Saesneg ac mai cyfieithu, i ryw raddau, o'r Saesneg i'r Gymraeg fydd yn digwydd. Mae hynny'n gwbl wahanol, wrth gwrs, i sefyllfa lle mae'r ddwy iaith yn gyfartal a lle mae cyfle i staff ddefnyddio'r iaith Gymraeg o ddydd i ddydd yn eu gwaith. Felly, yn y memorandwm esboniadol a gyhoeddwyd, mae ymrwymiad i asesu nifer y staff dwyieithog ym mhob maes gwasanaeth yn flynyddol, ac mae'r esboniad yn mynd ymlaen i gadarnhau bod y Comisiwn yn bwriadu darparu strategaeth sgiliau dwyieithog drafft erbyn Mawrth 2012, ac y bydd y strategaeth honno'n ystyried materion sy'n cynnwys archwiliadau cyfnodol ar nifer y staff dwyieithog a'u lleoliad. Mae hefyd yn sôn am edrych ar lefel y sgiliau siarad, darllen ac ysgrifennu Cymraeg, gan fonitro gwelliannau, yn flynyddol. Felly, a yw hi'n bosibl i chi, Rhodri Glyn Thomas, wrth ymateb, esbonio a yw'r archwiliadau hynny wedi dechrau? Os nad ydynt—a rwy'n deall y bydd gwaith yn digwydd yn ystod yr haf—sut yn union fydd yr amserlen honno'n cael ei chanlyn gan y Comisiwn? O'm mhrofiad i ym Wrecsam, lle oedd ymrwymiad i gynnal archwiliad tebyg yn y cyngor, cymerodd rhyw dair blynedd i'r gwasanaeth adnoddau dynol gwblhau'r broses. Felly, rwy'n meddwl bod hwn yn gam pwysig ymlaen ac rwy'n eithaf positif am y ffordd y mae'r peth wedi datblygu, ond bydd yn rhaid inni weld sut fath o gamu ymlaen sydd wedi digwydd yn ystod y flwyddyn, oherwydd mae'n debyg bod pob un ohonom yn derbyn mai proses fydd hon yn hytrach na newid ar unwaith.

'will make best use of technology to translate documents more quickly and efficiently, using that technology to progress towards a position where more documents, including the Record of Proceedings, are provided in both languages at the same time.'

The scheme itself mentions that the initial project work is to be completed by September 2013. Is it possible, therefore, for the Commission to explain how exactly it will take this work forward after October so that we can measure its success when we review the scheme next year?

I also believe that it is important that we take note of Simon Thomas's comments on the section in the scheme that refers to managing and promoting the bilingual skills of Assembly staff. I agree with Simon that the suggestion made in the scheme is that the working language of the Assembly will be English and that, to a certain extent, Welsh will be a language for translation. That is entirely different, of course, to creating a situation where both languages are equal and where there is an opportunity for staff to use the Welsh language in their daily work. Within the explanatory memorandum published, there is a commitment to assess the number of bilingual staff in all service areas on an annual basis, and the explanation goes on to confirm that the Commission intends to provide a draft bilingual skills strategy by March 2012, and that that strategy would consider issues including the periodical auditing of the number of bilingual staff and their location. It also mentions a study of the level of oral, reading and written skills in Welsh, with improvements monitored on an annual basis. Therefore, would it be possible, as you respond, Rhodri Glyn Thomas, for you to explain whether those audits have commenced? If they have not—because I understand that there is work to be carried out over the summer—how exactly will that timetable be monitored by the Commission? In my experience in Wrexham, where there was a commitment to have a similar audit within the council, it took the human resources department some three years to complete the process. Therefore, I think that this is an important step forward. I am relatively positive about the way it has developed, but we will have to see exactly what sort of progress has been made during the year, because it seems likely that each and every one of us accepts that this will be a process rather than an event.

16:23 **Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Galwaf ar Rhodri Glyn Thomas i ymateb i'r ddadl.

I call on Rhodri Glyn Thomas to respond to the debate.

[Senedd.tv](#)
[Fideo Video](#)

16:23 **Rhodri Glyn Thomas** [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Diolch yn fawr, Ddirprwy Lywydd. Rwy'n diolch i bawb sydd wedi cyfrannu at y drafodaeth y prynhawn yma. Mae nifer o'r siaradwyr wedi cyfrannu at y broses, dros y flwyddyn ddiwethaf, o ddatblygu y cynllun ieithoedd swyddogol.

Thank you, Deputy Presiding Officer. I thank everyone who has contributed to this debate this afternoon. Many of the speakers today have also contributed to the process, over the past year, of developing this official languages scheme.

[Senedd.tv](#)
[Fideo Video](#)

Dechreuodd y Prif Weinidog drwy sôn am yr angen i bob un ohonom gael yr hyder i ddefnyddio'r Gymraeg yn gyhoeddus. Yr hyn y mae'r cynllun yn ceisio'i wneud yn paratōi'r ffordd i sefyllfa lle gall Aelodau yn y lle hwn ddewis, o'r ieithoedd swyddogol, ba iaith y maent am ei defnyddio neu gyfuniad o'r ddwy iaith. Ni ddylai dim byd eu hatal rhag gwneud y dewis hwnnw a chaniatáu iddynt ddefnyddio'r iaith y maent wedi'i dewis. Rwy'n mawr hyderu, cyn imi sefyll i lawr o'r lle hwn mewn llai na tair blynedd, y byddaf yn gallu cyflawni pob elfen ar fy ngwaith fel Aelod Cynulliad drwy gyfrwng y Gymraeg. Rwy'n gallu gwneud y rhan fwyaf ohono yn awr, ond rwyf am allu cyflawni pob elfen drwy gyfrwng y Gymraeg os mai dyna fydd fy newis.

Cododd Simon Thomas y pwynt, y mae nifer wedi'i ategu, fod y cynllun yn rhoi'r argraff mewn rhai adrannau mai iaith weithredol y lle hwn yw Saesneg ac mai, at ei gilydd, cyfieithu i'r Gymraeg sy'n digwydd. Yn anffodus, rydym yn gorfod nodi'r realiti; a hwnnw yw'r realiti. Rydym am newid hynny a chreu sefyllfa lle mae Aelodau Cynulliad yn gallu defnyddio'r iaith Gymraeg a lle mae staff yn gallu gweithio drwy gyfrwng y Gymraeg, gan greu mwy o ddogfennau yn y Gymraeg ac yn eu cyfieithu i'r Saesneg, yn hytrach na bod y gwaith cyfieithu hwnnw ond yn digwydd un ffordd.

Croesawodd Suzy Davies y cynllun hwn. Dywedodd hithau a'r llefaryddion eraill y byddant yn cadw llygad barcud ar y datblygiadau hyn. Os nad ydym yn cyflawni, byddant yn rhoi gwybod inni ac yn ein hatgoffa am hynny. Croesawaf hynny'n fawr iawn. Edrychaf ymlaen at eu cyfraniadau, a hynny er mwyn sicrhau ein bod yn symud o flwyddyn i flwyddyn i gryfhau'r cynllun hwn a'i wneud yn fwy pwrpasol at ein defnydd yn y fan hon.

O ran darparu dogfennau yn y ddwy iaith, dywedaf yn gwbl glir fy mod yn derbyn yr egwyddor honno, sef y dylai dogfennau ymddangos yn y ddwy iaith ar yr un pryd. Rydym yn gweithio tuag at y nod hwnnw. Ni allaf dweud ar hyn o bryd ein bod yn gallu cyflawni hynny bob amser. Fodd bynnag, dyna yw'r nod yr ydym yn gweithio tuag ato. Rwyf yn mawr obeithio y byddwn, yn fuan, mewn sefyllfa i wneud hynny.

Gwnaed cyfeiriadau gan nifer ohonoch hefyd at y strategaeth sgiliau. Dywedodd Aled Roberts bod gwaith yn mynd yn ei flaen ar hyn o bryd ar y strategaeth honno; mae'r strategaeth wedi'i drafftio a rydym ar fin ymgynghori â staff am ei chynnwys. Fel yr amlinellir yn y cynllun, bydd y strategaeth yn fodd o sicrhau bod gennym y bobl, y sgiliau a'r cymorth priodol i alluogi'r Comisiwn i gyflawni, yn ôl y cynllun. Bydd yn cadarnhau'r trefniadau ar gyfer cynllunio, datblygu a rheoli adnodd dwyieithog y Comisiwn. Bydd yn darparu ystod o gyfleoedd hyfforddi a dysgu i Aelodau, eu staff a staff y Comisiwn, er mwyn datblygu eu sgiliau. A dweud y gwir, mae'n mynd ymhellach na'r gofyniad statudol, gan ei bod yn ystyried hefyd y gefnogaeth y mae Aelodau a'u staff ei hangen i ddatblygu eu sgiliau yn y Gymraeg. Byddwn yn eich hysbysu o'r datblygiadau hynny. Unwaith eto, croesawaf yr alwad i bobl gadw llygad ar y datblygiadau hyn, ac i sicrhau ein bod yn gallu dod yn ôl y flwyddyn nesaf a dangos yn glir y cynnydd a wnaed.

The First Minister began by talking about the need for each one of us to have the confidence to use the Welsh language publicly. The scheme endeavours to prepare the way for a situation where Assembly Members can choose, from the two official languages, the language that they want to use or a combination of both. However, nothing should hinder them from making that choice and allowing them to use the language of their choice. I am confident that, before I step down from this place in three years' time, I will be able to accomplish every element of my work as an Assembly Member through the medium of Welsh. I can do most of it already, but I want to be able to do all of my work in Welsh if that is my choice.

Simon Thomas raised the point, which many have endorsed, that the scheme gives the impression in some sections that the working language of this place is English, and that, generally, Welsh is used for translation. Unfortunately, we have to note the reality; and that is the reality. However, we want to change that and create a situation where Assembly Members can use the Welsh language and where staff can work through the medium of Welsh, by generating more documents in Welsh and translating them into English rather than having the translation working in one way only.

Suzy Davies welcomed the scheme, and she and the other spokespeople said that they will be keeping a close eye on developments. If we do not deliver, then they will let us know and remind us of the need to do so. I welcome that very much indeed. I look forward to their contributions, in order to ensure that we make progress year on year in strengthening the scheme and making it more purposeful for our use here.

As regards the provision of documents in both languages, I state quite clearly that I accept the principle that documents should appear in both languages simultaneously. We are working towards that aim. I cannot say at present that we are able to deliver that at all times, but that is our aim and it is what we are working towards. I very much hope that, very soon, we will be in a position to do that.

A number of Members referred to the skills strategy. Aled Roberts stated that work in ongoing on that strategy; it has been drafted and we are about to consult staff on its content. As the scheme outlines, the strategy will be a means of ensuring that we have the people, the skills and the appropriate support to enable the Commission to conform with the scheme. It will also confirm the arrangements for planning, developing and managing the Commission's bilingual resource. It will provide training and learning opportunities for Members, their staff and the staff of the Commission in order to develop their skills. In fact, it goes further than the statutory requirement, as it also considers the support that Members and their staff need in order to develop their Welsh-language skills. We will update you on developments in this regard. Once again, I welcome the call for people to keep an eye on the developments, so that we can return next year to demonstrate clearly the progress made.

Mae'n bwysig tanlinellu'r ffaith ein bod yn cynnig yr hyfforddiant hwn a'r cyfle i ddatblygu sgiliau Cymraeg yn ôl yr alwad amdanynt. Os ydych chi a'ch staff yn galw am y pethau hyn, byddwn yn eu darparu. Mae llawer o'r ymrwymadau yn y cynllun ieithoedd swyddogol yn dweud y bydd y Comisiwn yn ymateb i'ch galwadau chi. Felly, pan fydd pobl yn sôn am gost, ni allaf roi ffigurau. Nid ydym wedi gosod ffin ar y costau hyn, oherwydd byddwn yn ymateb i'ch galwadau chi mewn perthynas â'r materion hyn.

Nododd nifer ohonoch, gan gynnwys Simon Thomas a Keith Davies, yr arweiniad y gallwn ni fel sefydliad ei gynnig i sefydliadau eraill yng Nghymru. Rwyf yn derbyn pwynt Simon nad yw technoleg bob amser yn rhoi'r union beth yr ydych yn gobeithio ei gael. Os nad yw'r dechnoleg honno'n ymateb yn ôl ein disgwyliadau, bydd yn rhaid inni edrych eto ar yr hyn yr ydym yn ei wneud. Holl bwrpas y dechnoleg hon yw ein galluogi ni i fodoli fel sefydliad cwbl ddwyieithog a'n galluogi i baratoi'r holl ddogfennau ar yr un pryd yn y ddwy iaith. Credaf fod angen inni edrych yn feirniadol iawn ar hynny i weld sut y gallwn n wireddu'r ymrwymiad hwnnw, a hynny heb feddwl, o reidrydd, am ddogfennau Saesneg yn cael eu cyfieithu i'r Gymraeg ac yn cyrraedd yr Aelodau ar yr un pryd. Serch hynny, gobeithiaf y bydd y dechnoleg honno ar gael, yn enwedig i'r mudiadau hynny yn y trydydd sector, fel mudiadau elusenol, lle mae'r baich cyfieithu'n gallu bod yn drwm iawn. Felly, gobeithiaf y gallwn helpu mewn modd ymarferol. O fis Medi ymlaen, bydd yr hyn sy'n cael ei gyflawni drwy dechnoleg yn y fan hon ar gael i'r cyhoedd i'w ddefnyddio. Felly, parhewch i gadw llygad barcud arnom ni, a byddwn yn dod yn ôl atoch yn gyson, gan adrodd yn ôl ymhen y flwyddyn. Rydym bob amser yn barod i drafod, ac os ydych yn teimlo nad yw'r datblygiadau'n digwydd mor gyflym ag y bydddech yn dymuno, dewch yn ôl atom a phwyso arnom, oherwydd gwaith y Comisiwn a gwaith y staff yn y lle hwn, a gyflogir gan y Comisiwn, yw ymateb i alwadau Aelodau. Dyna rwyf yn gobeithio rydym wedi llwyddo ei wneud drwy'r Ddeddf Ieithoedd Swyddogol, a hefyd y cynllun sydd ger eich bron heddiw.

It is important to emphasise the fact that we offer this training and the opportunity to develop Welsh-language skills according to demand. If you and your staff call for it, then we will deliver. Many of the commitments made in the official languages scheme state that the Commission will respond to your requests. Therefore, when people talk about cost, I cannot give you a figure. We have not capped the costs, as we will respond to your demands in relation to these matters.

A number of Members, including Simon Thomas and Keith Davies, referred to the lead that we as an institution can offer other institutions in Wales. I accept Simon's point that technology does not always deliver what someone had hoped for. If the technology does not respond according to our expectations, we will have to look again at what we are doing. The whole purpose of technology is to enable us to exist as a truly bilingual institution and to prepare all documents simultaneously in both languages. I believe that we need to look exceptionally critically at that in order to see how we can realise the commitment, without necessarily thinking of English documents being translated into Welsh and sent to Members simultaneously. However, I hope that the technology will be available, particularly for organisations in the third sector, such as charitable organisations, where the burden of translation can be exceptionally heavy. Therefore, I hope that we will be able to help in a practical way. From September onwards, what is achieved through technology in this place will be available for public use. So, continue to keep a very close eye upon us, and we will be coming back to you regularly, and we will report back in a year's time. We are always willing to discuss, and if you feel that the developments are not materialising as quickly as you would like, then come back to us and put pressure upon us, because it is the work of the Commission and the staff who are employed here by the Commission to respond to the demands of Members. I hope that that is what we have succeeded in doing through the official languages Act and the scheme before you today.

16:30

Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Senedd.tv
[Fideo Video](#)

Y cwestiwn yw a ddylid derbyn y cynnig. A oes gwrthwynebiad? Gwelaf nad oes, felly derbynnir y cynnig yn unol â Rheol Sefydlog Rhif 12.36.

The question is that the motion be agreed to. Is there objection? There is no objection, so the motion is agreed in accordance with Standing Order No. 12.36.

Derbyniwd y cynnig.

Motion agreed.

Dadl Plaid Cymru: Addysg

Dehtholwyd y gwelliannau canlynol: gwelliannau 1, 3 a 4 yn enw Aled Roberts, a gwelliannau 2 a 5 yn enw William Graham.

Cynnig NDM5298 Jocelyn Davies

Plaid Cymru Debate: Education

The following amendments have been selected: amendments 1, 3 and 4, and amendments 2 and 5 in the name of William Graham.

Motion NDM5298 Jocelyn Davies

Cynnig bod Cynulliad Cenedlaethol Cymru:

To propose that the National Assembly for Wales:

1. Yn nodi gyda phryder bod 48.9% o ddisgyblion Cymru yn gadael yr ysgol heb 5 TGAU A*-C gan gynnwys Cymraeg/Saesneg a mathemateg.

1. Notes with concern that 48.9% of Wales' pupils leave school without 5 GCSEs at A*-C including English/Welsh and mathematics.

2. Yn nodi gyda phryder bod y bwlch cyrhaeddiad rhwng disgyblion o gefndir difreintiedig a mwy breintiedig yn tyfu drwy'r cyfnodau allweddol, gan gyrraedd 33% yng Nghyfnod Allweddol 4.

3. Yn credu y dylid ailwerthuso polisiau i fynd i'r afael â lleoedd dros ben i gynorthwyo safonau uchel fel blaenoriaeth.

4. Yn cydnabod pwysigrwydd sicrhau bod disgyblion yn gadael yr ysgol gyda chymwysterau perthnasol ac yn galw ar Lywodraeth Cymru i flaenoriaethu sefydlu Cymwysterau Cymru yn sefydliad annibynnol i reoleiddio cymwysterau yn lle cyntaf.

5. Yn cydnabod pwysigrwydd cau'r bwlch cyrhaeddiad rhwng disgyblion o gefndir difreintiedig a disgyblion o gefndir mwy breintiedig ac yn galw ar Lywodraeth Cymru i sicrhau bod y grant amddifadedd disgyblion yn cael ei ddyrannu i bolisiau sy'n mynd i'r afael â hyn.

6. Yn galw ar Lywodraeth Cymru i gyflwyno ei chynigion cynhwysfawr i weithredu'r argymhellion yn adroddiad Hill.

7. Yn croesawu cytundeb Plaid Cymru gyda Llywodraeth Cymru i greu 5,650 o gyfleoedd prentisiaeth ychwanegol, gan roi cyfleoedd gwerthfawr i bobl ifanc ddatblygu eu sgiliau a chael gwaith.

2. Notes with concern that the attainment gap between pupils from disadvantaged and more advantaged backgrounds grows through the key stages, reaching 33% in key stage 4.

3. Believes policies to address surplus places should be re-evaluated to support high standards as a priority.

4. Recognises the importance of ensuring that pupils leave school with relevant qualifications and calls upon the Welsh Government to prioritise the establishment of Qualifications Wales as an independent organisation to regulate qualifications in the first instance.

5. Recognises the importance of closing the attainment gap between pupils from disadvantaged backgrounds and pupils from more advantaged backgrounds and calls upon the Welsh Government to ensure that the pupil deprivation grant is allocated towards policies that address this.

6. Calls on the Welsh Government to bring forward its comprehensive proposals to enact the recommendations in the Hill report.

7. Welcomes The Party of Wales' agreement with the Welsh Government to create 5,650 additional apprenticeship opportunities, providing young people with valuable opportunities to develop their skills and obtain employment.

16:31

Simon Thomas [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Cynigiad y cynnig.

Mae'n dda gennyf gynnig y cynnig yn enw Plaid Cymru. Dywedaf ar y cychwyn ein bod yn derbyn gwelliannau 1, 2 a 3, ond ni fyddwn—wel, nid y Nadolig yw hi, felly nid wyf yn mynd i ddefnyddio ein cynnig ni i hwyluso gobeithion y Democratiaid Rhyddfrydol na'r Toriaid ynglŷn â'u cynlluniau hwythau am gytundeb gyda'r Llywodraeth, neu unrhyw beth arall. Arhoswch nes y bydd Siôn Corn yn galw, Aled, a chawn weld beth sy'n digwydd wedyn.

Dechreuaf drwy sôn am yr hyn rydym yn ceisio ei wneud. Wrth gynnig y cynnig hwn, rwyf am ei gwneud yn glir bod Plaid Cymru yn derbyn, yn y bôn, mai arweiniad dosbarth ac arweiniad ysgol sy'n arwain at safonau gwell. Felly, y cwbl rydym yn ceisio ei wneud yw rhoi ar waith y pethau sy'n rhoi hyder yn y system—cefnogaeth i athrawon, byrddau rheoli a llywodraethu, datblygiad proffesiynol, ac wrth gwrs, yr ymyrraeth benodol honno sy'n mynd i'r afael â'r bwlch rhwng y plant mwyaf anghenus yng Nghymru a'r plant mwyaf lwcus, os liciwch chi. Mae'r bwlch hwnnw'n un cyson, sy'n dal Cymru yn ôl yn economaidd ac o ran safonau addysg. Felly, mae popeth yn cael ei ddweud yn y cyd-destun hwnnw. Yr hyn rydym yn chwilio amdano yw nifer o gynlluniau ac ymyrraethau gan y Llywodraeth a fydd yn mynd i'r afael â'r problemau hynny a'n helpu ni wrth eu gwella.

I move the motion.

I am pleased to move the motion in the name of Plaid Cymru. I say at the outset that we accept amendments 1, 2 and 3, but we will not—well, it is not Christmas, so I am not going to use our motion to facilitate the hopes of the Liberal Democrats or the Tories in terms of their proposals for an agreement with the Government, or anything else. Wait until Father Christmas turns up, Aled, and then we will see what happens.

I will start by outlining what we are trying to do here. In moving this motion, I want to make it clear that Plaid Cymru accepts that, essentially, it is leadership in schools and classrooms that will lead to improved standards. Therefore, all we are trying to do is to put in place those things that give confidence in the system—support for teachers, boards of governors, management boards, professional development and, of course, the specific intervention that tackles the gap between the most disadvantaged children in Wales and the luckiest children, if you like. That gap is persistent, and it holds Wales back economically and in terms of educational standards. So, all comments are made in that context. What we are seeking is a number of plans and interventions from the Government that will tackle those problems and assist us in improving them.

Senedd.tv
[Fideo Video](#)

Dyma'r tro cyntaf inni gael cyfle i weld a oes gan y Gweinidog newydd olwg wahanol i'r cyn Weinidog ar y materion hyn. Yn gyffredinol, fodd bynnag, rydym o'r farn bod angen cyfnod o weithredu yn awr. Roeddem yn gefnogol i'r rhan fwyaf o'r hyn roedd y Gweinidog blaenorol yn ei wneud, ac rydym yn awr am weld hynny'n cael ei weithredu gan y Gweinidog presennol.

Rydym yn gweld yn gyson—mewn adroddiadau Estyn ac adroddiadau annibynnol ar sefyllfa addysg yng Nghymru, megis yr adroddiad diweddaraf gan Brifysgol Caeredin—yr anghysondeb rhwng gwahanol ysgolion yn yr un awdurdod a'r un rhanbarth, a hyd yn oed o fewn ysgolion unigol, gyda gwahanol ddosbarthiadau yn cyflwyno gwahanol bethau, gyda'r un deunydd craidd.

Rydym hefyd yn credu ei bod yn hanfodol bod athrawon yn derbyn y gefnogaeth sydd ei hangen arnynt i wella eu sgiliau, eu bod yn cael eu hyfforddi yn well, a'u bod yn cael eu mentora yn well. Er ein bod yn cytuno yn llwyr â dyheadau Llywodraeth Cymru i fonitro'r disgybl unigol—ar y Pwyllgor Plant a Phobl Ifanc rydym wedi gweld enghreifftiau da iawn o'r gwaith hwn ar waith, megis yng Ngheredigion, a mannau eraill—rydym hefyd o'r farn bod y monitro hwnnw'n gorfod rhoi cyn lleied o faich ag y bo modd ar yr athro, a bod y monitro yn digwydd yng nghymdeithas yr ysgol, er mwyn cael cysondeb a gwerthusiad o natur y plentyn a natur y gefnogaeth a'r gofal amdano. Yn y cyd-destun hwnnw, mae'r ffaith bod y Llywodraeth am ailgyflwyno'r asesiad cyntaf yn y cyfnod sylfaen yn golygu bod yn rhaid iddi fod yn eithriadol o ofalus yn y ffordd y mae'n gwneud hynny.

Y cyd-destun i hynny yw bod gan y Llywodraeth amcan uchelgeisiol o sicrhau cynnydd i 65% o ran plant yn gadael yr ysgol â chymwysterau lefel 2 mewn pynciau sy'n cynnwys mathemateg, Saesneg a Chymraeg. Ar hyn o bryd, 51% yw'r lefel, a bydd mynd o 51% i 65% erbyn 2015 yn uchelgeisiol, a bron yn amhosibl, o ystyried y sefyllfa rydym ynddi—nid ein bod ni eisiau gweld methiant. Rwyf eisiau clywed gan y Gweinidog heddiw pa gamau sydd ganddo mewn golwg i sicrhau bod hynny'n digwydd.

Rydym hefyd eisiau gweld Cymru yn gwella yn rhyngwladol—yn benodol yn y tablau PISA—ac mae'n dda gennyf weld bod y Gweinidog yn ei gyfweiliad gyda'r 'Western Mail' neu'r 'Times Educational Supplement' yn dweud ei fod eisiau bod yn yr 20 gwlad uchaf erbyn 2015, ar ddarllen beth bynnag. Fodd bynnag, mae yna ffordd i fynd. Soniais am y trothwy lefel 2, ac mae'r bwlch yn cynyddu rhwng y rhai sy'n cyrraedd rhyw fath o drothwy lefel 2 mewn rhyw fath o bwnc a'r rhai sy'n cyrraedd hynny mewn iaith a mathemateg. Nid yw'r sefyllfa'n gwella ac mae hynny'n peri gofid i mi. Nid oes gwelliant sylfaenol ychwaith o ran y rhai sydd wedi cyrraedd rhyw fath o gymhwyster yn yr hyn a elwir yn ddangosyddion pwnc craidd. Bu 'flatlining' yn hynny o beth. Yn adroddiad Estyn ar gyfer 2011-12, roedd cydnabyddiaeth glir iawn bod athrawon eisiau mwy o gefnogaeth i gyflawni hynny.

This is the first opportunity that we have had with the new Minister to see whether he has a different take to the previous Minister on these issues. Generally speaking, however, we are of the opinion that we need a period of action now. We were supportive of most of what the previous Minister did, and we now want to see action taken on that by the current Minister.

We consistently see—in Estyn reports and in independent reports on education in Wales, such as the most recent report by the University of Edinburgh—the inconsistency between schools within the same authority and region, and even within individual schools, with different classes delivering different things, with the same core material.

We also think that it is crucially important that teachers are given the support that they need to enhance their skills, that they are better trained and that they are mentored more effectively. Although we agree entirely with the aspirations of the Welsh Government in monitoring the individual pupil—the Children and Young People Committee has seen excellent examples of this work, in Ceredigion and elsewhere—we are also of the opinion that that monitoring has to place as little burden as possible on the teachers, and that the monitoring takes place within the school community, so that there is consistency and an evaluation of the nature of the pupil and the care that he or she receives. In that context, the fact that the Government wishes to reintroduce the initial assessment in the foundation phase means that it will have to be exceptionally careful in going about that.

The context for that is that the Government has an ambitious objective of meeting a target of 65% of children leaving school with level 2 qualifications in subjects including mathematics, English and Welsh. At the moment, the level is 51%, and going from 51% to 65% by 2015 is ambitious and virtually impossible, given the situation that we are currently in—not that we want to see failure. I want to hear from the Minister today what steps he has in mind to ensure that that is achieved.

We also want to see Wales improving internationally—specifically in the PISA tables—and I was pleased to see the Minister confirm in his interview with the 'Western Mail' or the 'Times Educational Supplement' that he wants to be in the top 20 countries by 2015, in reading anyway. However, there is some way to go. I mentioned the level 2 threshold, and the gap between those achieving some sort of level 2 threshold in any subject and those achieving that in mathematics and language is growing. The situation is not improving, which is a cause of concern. There is no fundamental improvement either in those who have achieved some sort of qualification in what have been called the core subject indicators. That has been flatlining. In the Estyn report for 2011-12, there was clear recognition that teachers needed more support to achieve that.

Rwy'n sicr yn cytuno â'r hyn a ddywedodd David Reynolds yng nghynhadledd y Sefydliad Materion Cymreig ar 9 Mawrth, pan ddywedodd yn glir iawn bod canlyniadau PISA 2013—ar ddiwedd y flwyddyn hon, ym mis Rhagfyr—yn debygol o fod yn wael. Roedd yn rhoi'r bai ar y broblem o ran sicrhau cysondeb rhwng ysgolion, o fewn ysgolion a rhwng yr awdurdodau lleol a'r consortia rhanbarthol. Beth sy'n digwydd ar hynny, lle mae ansicrwydd ynglŷn â'r datblygiad hwnnw? Mae rhan o'n cynnig ni heddiw yn sôn am adroddiad Robert Hill a sut y bydd y Llywodraeth yn gweithredu ar yr adroddiad hwnnw—er y bydd ymgynghoriad dros yr haf, rwy'n gwybod. Bydd rhai o fy nghyd-Aelodau, os cânt eu galw gennyh, Ddirprwy Lywydd, yn sôn am rai agweddau eraill ar hyn, megis adroddiad Hill, cyrhaeddiad plant a lleoedd gwag.

I want to conclude by looking at one particular aspect of our motion today, which relates to qualifications. We think that it is essential that qualifications in Wales are valued by employers and universities, both in Wales and beyond. We have long said that Qualifications Wales, the new proposed body, must be independent from Government. We have proposed a two-stage approach, whereby Qualifications Wales is established as an independent regulator first and then works with WJEC on examinations. I do not know where that has reached, and I would like to ask the Minister for an update. We had a task and finish group, the results of which we have not seen yet, and the previous Minister said on 21 May that he was exploring dual-country regulation with Northern Ireland, following the changes in England. Therefore, we all need to know what the new Minister's intentions are with the establishment of Qualifications Wales.

However, I need to urge a note of caution. It has come to my attention that there has been political interference in the workings of WJEC. I think that that is very unfortunate, because we want to see an independent Qualifications Wales and real independence between these bodies and Government.

A letter written by Councillor David Lewis, the former cabinet member for education in Neath Port Talbot County Borough Council and the vice chair, and then acting chair, of WJEC, was sent to the First Minister just a few days before the previous Minister for education lost his post. I will put a copy of the letter in the Library, because it makes a number of serious allegations regarding the conduct of the previous Minister; Members can read it and come to their own conclusions. He particularly alleges that the Welsh Government and the Welsh Local Government Association were trying to interfere with the independence of WJEC as a charity. He states that

'there emerged a restructuring proposal from WLGA to WJEC to reduce the Board to a membership of 6'

and that

'the letter made a direct reference to the proposal having the support of the WLGA Labour Group.'

I certainly agree with what David Reynolds had to say in the Institute of Welsh Affairs conference on 9 March, when he said very clearly that the PISA results for 2013—at the end of this year, in December—are likely to be poor. He placed the blame for that on the problem of ensuring consistency between schools, within schools and between local authorities and the regional consortia. What is happening there, where there is uncertainty about those developments? Part of our motion today mentions the Robert Hill report and how the Government will take that report forward—although I know that there will be a consultation over the summer. Some of my colleagues, if they catch your eye, Deputy Presiding Officer, will mention some other aspects of this, such as the Hill report, pupil achievement and surplus school places.

Hoffwn gloi drwy ystyried un agwedd benodol ar ein cynnig heddiw, sy'n ymwneud â chymwysterau. Credwn ei bod yn hanfodol bod cymwysterau yng Nghymru yn cael eu gwerthfawrogi gan gyflogwyr a phrifysgolion, yng Nghymru a thu hwnt. Rydym wedi dweud ers tro fod yn rhaid i Cymwysterau Cymru, sef y corff arfaethedig newydd, fod yn annibynnol ar y Llywodraeth. Rydym wedi cynnig dull dau gam, lle y caiff Cymwysterau Cymru ei sefydlu fel rheoleiddiwr annibynnol yn y lle cyntaf ac yna bydd yn gweithio gyda CBAC mewn perthynas ag arholiadau. Ni wn ar ba gam y mae hynny erbyn hyn, a hoffwn ofyn i'r Gweinidog am y wybodaeth ddiweddaraf. Cafwyd grŵp gorchwyl a gorffen, nad ydym wedi gweld ei ganlyniadau eto, a dywedodd y Gweinidog blaenorol ar 21 Mai ei fod yn ystyried dull rheoleiddio dwy wlad ar y cyd â Gogledd Iwerddon, yn dilyn y newidiadau yn Lloegr. Felly, mae angen inni wybod bwriadau'r Gweinidog newydd wrth sefydlu Cymwysterau Cymru.

Fodd bynnag, mae angen imi roi gair o rybudd. Tynnwyd fy sylw at y ffaith y cafwyd ymyrraeth wleidyddol yng ngweithrediadau CBAC. Credaf fod hynny'n anffodus iawn, gan ein bod am weld Cymwysterau Cymru annibynnol ac annibyniaeth wirioneddol rhwng y cyrff hyn a'r Llywodraeth.

Anfonwyd llythyr a ysgrifennwyd gan y Cyngorydd David Lewis, cyn-aelod cabinet dros addysg yng Nghyngor Bwrdeistref Sirol Castell-nedd Port Talbot ac is-gadeirydd, a chadeirydd dros dro ar y pryd, CBAC, at y Prif Weinidog ychydig ddyddiau cyn i'r Gweinidog blaenorol dros addysg gollu ei swydd. Rhoddaf gopi o'r llythyr yn y Llyfrgell, oherwydd mae'n gwneud nifer o honiadau difrifol ynghylch ymddygiad y Gweinidog blaenorol; gall Aelodau ei ddarllen a dod i'w casgliadau eu hunain. Mae'n honni'n benodol fod Llywodraeth Cymru a Chymdeithas Llywodraeth Leol Cymru yn ceisio ymyrryd ag annibyniaeth CBAC fel elusen. Dywed fod

cynnig ailstrwythuro wedi dod i'r amlwg gan CLIC i CBAC leihau aelodaeth y Bwrdd i chwech

a bod

y llythyr yn cyfeirio'n uniongyrchol at y ffaith bod Grŵp Llafur CLIC yn cefnogi'r cynnig.

That is direct political interference in an independent charity, and I think that the Charity Commission should be aware of that attempt by a political party to affect the governance of an independent charity. The letter goes on to allege that there was an ongoing campaign to remove the chief executive of WJEC and that WJEC was

'left in no doubt that GP'—

that is the chief executive of WJEC—

'was a serious impediment to progressing the (Labour) government's policies and that 'he should be removed'.

The letter goes on to state further that the previous Minister asked for a private meeting with Councillor Mary Barnett, the chair of WJEC, in his office, and also said that the meeting would not be noted. Councillor Mary Barnett, the then chair of WJEC, had to report back to directors orally in a subsequent meeting. The letter alleges that she said that the previous Minister had made it quite clear that he wanted her to,

'do something about Gareth Pierce, you've got to get rid of him'.

That is direct political interference in the governance of an independent charity. The letter concludes:

'Surely, the politically engineered sacking of two chairs of WJEC'—

because the two people I have mentioned lost their jobs as members of WJEC, having been taken off by their local authorities—

'in three months must establish a new record and mark one of the most sordid examples of Partnership Working in Welsh Labour politics'.

That is not me, Deputy Presiding Officer—that is a Labour councillor in Neath Port Talbot writing to a Labour First Minister about the conduct of his own Government. That clearly is not the basis of good faith and partnership that we want to see working for the establishment of the new body, Qualifications Wales. As I said earlier, we have always advocated a two-stage approach: the regulation coming across first, then the examination certification. However, in my opinion, it is now clearer than ever that the new Qualifications Wales organisation must be fully independent of Government and should be established first as the independent regulator to deal with the regulatory issues. That is then the body that should deal with WJEC and take on board how WJEC may come into that new body in an appropriate way and in a way that is consistent with charity law and with the laws of good Government.

I ask the new Minister, who is in his place now, to wipe the slate clean with WJEC and to deal honestly with it in future.

Mae hynny'n ymyrraeth wleidyddol uniongyrchol mewn elusen annibynnol, a chredaf y dylai'r Comisiwn Elusennau fod yn ymwybodol o'r ymgais hwnnw gan blaid wleidyddol i effeithio ar ddull llywodraethu elusen annibynnol. Mae'r llythyr yn mynd ymlaen i honni bod ymgyrch barhaus ar waith i gael gwared ar brif weithredwr CBAC ac

nad oedd unrhyw amheuaeth gan CBAC fod GP—

sef prif weithredwr CBAC —

yn rhwystr difrifol i ddatblygu polisiau'r llywodraeth (Lafur) ac y dylid ei ddiswyddo.

Mae'r llythyr yn mynd ymlaen i ddatgan ymhellach fod y Gweinidog blaenorol wedi gofyn am gael cyfarfod preifat â'r Cynghorydd Mary Barnett, cadeirydd CBAC, yn ei swyddfa, ac wedi dweud hefyd na fyddai'r cyfarfod yn cael ei nodi. Roedd yn rhaid i'r Cynghorydd Mary Barnett, cadeirydd CBAC ar y pryd, adrodd yn ôl i gyfarwyddwyr ar lafar mewn cyfarfod dilynol. Mae'r llythyr yn honni ei bod wedi dweud bod y Gweinidog blaenorol wedi ei gwneud yn gwbl glir ei fod am iddi,

wneud rhywbeth ynglŷn â Gareth Pierce, mae'n rhaid ichi gael gwared arno.

Mae hynny'n ymyrraeth wleidyddol uniongyrchol yn y gwaith o lywodraethu elusen annibynnol Daw'r llythyr i'r casgliad

bod diswyddo dau o gadeiryddion CBAC mewn modd gwleidyddol —

gan fod y ddau unigolyn y soniais amdanynt wedi colli eu swyddi fel aelodau o CBAC, ar ôl cael eu diswyddo gan eu hawdurdodau lleol —

mewn tri mis, yn sicr yn record newydd ac yn nodi un o'r enghreifftiau gwaethaf o Weithio mewn Partneriaeth yng ngwleidyddiaeth Llafur Cymru.

Nid llythyr gennyf i ydoedd, Ddirprwy Lywydd—ond llythyr gan gynghorydd Llafur yng Nghastell-nedd Port Talbot at Brif Weinidog Llafur am ymddygiad ei Lywodraeth ei hun. Yn amlwg, nid yw hynny'n sail i'r didwylledd a'r bartneriaeth dda yr ydym am eu gweld wrth sefydlu corff newydd Cymwysterau Cymru. Fel y dywedais yn gynharach, rydym bob amser wedi hyrwyddo dull dau gam: cyflwyno'r gwaith rheoleiddio yn gyntaf, ac yna ardystio arholiadau. Fodd bynnag, yn fy marn i, mae bellach yn gliriach nag erioed fod yn rhaid i sefydliad newydd Cymwysterau Cymru fod yn gwbl annibynnol ar y Llywodraeth ac y dylid ei sefydlu yn y lle cyntaf fel rheoleiddiwr annibynnol i ymdrin â'r materion rheoleiddio. Y corff hwnnw a ddylai wedyn ddelio â CBAC ac ystyried sut y gall CBAC ddod yn rhan o'r corff newydd hwnnw mewn ffordd briodol ac sy'n gyson â chyfraith elusennau ac â chyfreithiau Llywodraeth dda.

Gofynnaf i'r Gweinidog newydd, sydd bellach yn ei swydd, droi dalen lân ac ymdrin yn onest â CBAC yn y dyfodol.

- 16:42 **Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- I understand that that correspondence has been made available to the Members mentioned, and indeed it should have been—I am glad that it was. Caf ar ddeall bod yr ohebiaeth honno bellach ar gael i'r Aelodau a grybwyllwyd, a hynny'n gywir ddigon—rwy'n falch ei bod ar gael.
- Leighton Andrews a gododd—* *Leighton Andrews rose—*
- 16:42 **Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- May I say that I do think that—[Interruption.] No; I am going to finish my statement. I think that it is very important that we have full scrutiny in this Chamber, which is why I did not intervene. There are times, if you are going to raise issues of such seriousness, that disclosure in advance to those directly affected is appropriate. A gaf ddweud y credaf ei bod—[Torri ar draws.] Na, byddaf yn gorffen fy natganiad. Credaf ei bod yn bwysig iawn bod craffu llawn yn y Siambr hon, a dyna pam nad ymyrrais. Mae adegau, os ydych yn bwriadu codi materion mor ddifrifol, pan fo'n briodol eu datgelu ymlaen llaw i'r rhai yr effeithir arnynt yn uniongyrchol.
- 16:42 **Simon Thomas** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- As a point of order, I told the Member two hours in advance of this debate that I was going to raise this issue. Fel mater o drefn, dywedais wrth yr Aelod ddwy awr cyn y ddadl hon fy mod yn bwriadu codi'r mater hwn.
- Leighton Andrews a gododd—* *Leighton Andrews rose—*
- 16:42 **Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- Hold on. That is not a point of order. However, I will hear the Member, in terms of an explanation as to whether he did receive the correspondence. Arhoswch funud. Nid yw hynny'n fater o drefn. Fodd bynnag, byddaf yn clywed yr Aelod, mewn perthynas ag eglurhad ynghylch a gafodd yr ohebiaeth.
- 16:42 **Leighton Andrews** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- Further to that point of order, I received an e-mail at 3.30 p.m. from Simon Thomas saying that he would raise the issue. He enclosed no correspondence. Ymhellach at y mater o drefn hwnnw, cefais e-bost am 3.30pm gan Simon Thomas yn dweud y byddai'n codi'r mater. Nid amgaeodd unrhyw ohebiaeth.
- 16:43 **Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- That will now be on the record, and I think that it is appropriate that it is available for people to read. We will move on. Bydd hynny bellach wedi ei gofnodi, a chredaf ei bod yn briodol ei fod ar gael i bobl ei ddarllen. Symudwn ymlaen.
- Gwelliant 1—Aled Roberts* *Amendment 1—Aled Roberts*
- Cynnwys ar ddiwedd pwynt un:* *Insert at end of point one:*
- 'ac yn galw ar Lywodraeth Cymru i weithio gydag Estyn er mwyn sicrhau bod pob ysgol yn mabwysiadu rhaglen monitro disgyblion unigol, i fesur cynnydd disgyblion a chefnogi ysgolion i dargedu ymdrechion at y disgyblion hynny nad ydynt yn cyflawni eu potensial yn llawn.'* *'and calls on the Welsh Government to work with Estyn to ensure that every school adopts an individual pupil monitoring programme, to measure pupils' progress and support schools to target efforts at those pupils who are not meeting their full potential'.*
- Gwelliant 3—Aled Roberts* *Amendment 3—Aled Roberts*
- Cynnwys ar ddiwedd pwynt 4:* *Insert at end of point 4:*
- 'ac i gyhoeddi strategaeth gyfathrebu i hyrwyddo cymwysterau sy'n unigryw i Gymru ymysg darpar gyflogwyr a sefydliadau addysg.'* *'and to publish a communications strategy to promote distinctly Welsh qualifications to prospective employers and educational institutions'.*
- Gwelliant 4—Aled Roberts* *Amendment 4—Aled Roberts*
- Cynnwys pwynt 6 newydd ac ailrifo yn unol â hynny:* *Insert as new point 6 and renumber accordingly:*

Yn croesawu cytundeb Democratiaid Rhyddfrydol Cymru gyda Llywodraeth Cymru i sefydlu'r Grant Amddifadedd Disgyblion, sydd wedi rhoi £32.4 miliwn o nawdd i ysgolion yn 2012-13 a £36.3 miliwn yn 2013-14, i helpu i dorri'r cysylltiad rhwng tlodi a chyrhaeddiad isel, ac yn galw ar Lywodraeth Cymru i sicrhau y bydd cyllid ar gael yn y dyfodol.

Welcomes the Welsh Liberal Democrats' agreement with the Welsh Government to establish the Pupil Deprivation Grant, which has seen £32.4million of funding for schools in 2012-13 and £36.3m in 2013-14, to help break the link between poverty and low attainment, and calls on the Welsh Government to ensure certainty of funding for the future.

16:43

Aled Roberts [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

I move amendments 1, 3, 4 in my name.

Cynigiad welliannau 1, 3, 4 yn fy enw i.

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

I begin by thanking Plaid Cymru for bringing this debate to the Siambr today. We are in a position where we have received the Robert Hill report, and his contribution to the potential for improved educational standards in Wales. However, we wish to note some concerns that we have with regard to the time frames being proposed for school improvement. While we will be supporting Plaid's efforts within the motion to call on the Welsh Government to bring forward comprehensive proposals to enact the recommendations of the Hill report, we do think that there needs to be an element of caution given that the consultation process is not due to end until October, but that the report itself calls for the implementation of changes by April 2014.

Dechreuaf drwy ddiolch i Blaid Cymru am gyflwyno'r ddatl hon yn y Siambr heddiw. Rydym mewn sefyllfa lle rydym wedi derbyn adroddiad Robert Hill, a'i gyfraniad at y potensial ar gyfer safonau addysgol gwell yng Nghymru. Fodd bynnag, dymunwn nodi rhai pryderon sydd gennym o ran y terfynau amser a gynigir ar gyfer gwella ysgolion. Er y byddwn yn cefnogi ymdrechion Plaid fel rhan o'r cynnig i alw ar Lywodraeth Cymru i gyflwyno cynigion cynhwysfawr i gyflawni argymhellion adroddiad Hill, credwn fod angen elfen o rybudd o gofio na ddisgwylir i'r broses ymgynghori ddod i ben tan fis Hydref, ond bod yr adroddiad ei hun yn galw am weithredu'r newidiadau erbyn mis Ebrill 2014.

There is also the current consultation on public services, which is under way. We need to avoid a situation where regional consortia, some of which will only be functional in full from September this year, are then subject to further changes as any new proposals are brought forward. Therefore, we would be interested to hear the new Minister's thoughts on where the Hill proposals currently stand as far as the public services commission is concerned.

Ceir hefyd yr ymgynghoriad presennol ar wasanaethau cyhoeddus, sy'n mynd rhagddo. Mae angen inni osgoi sefyllfa lle bydd consortia rhanbarthol, y bydd rhai ohonynt ond yn weithredol yn llawn o fis Medi eleni, yna'n destun newidiadau pellach wrth i unrhyw gynigion newydd gael eu cyflwyno. Felly, hoffem glywed barn y Gweinidog newydd ynghylch safbwynt presennol cynigion Hill o ran y comisiwn gwasanaethau cyhoeddus.

There is a danger, given the time that we spend in the Chamber talking about educational standards, that we ourselves focus on the structure and the system itself, while losing sight of some of the fundamental weaknesses currently affecting our education system, such as the quality of professional development, leadership within schools, and school governance.

Mae perygl, o gofio'r amser rydym yn ei dreulio yn y Siambr yn trafod safonau addysgol, ein bod yn canolbwyntio ar y strwythur a'r system ei hun, ac yn colli golwg ar rai o'r gwendidau sylfaenol sy'n effeithio ar ein system addysg ar hyn o bryd, megis ansawdd datblygiad proffesiynol, arweinyddiaeth mewn ysgolion, a llywodraethu ysgolion.

The threat of constant upheaval is no good for the standard of teaching and learning in Wales. It is our belief that we need fewer strategies and initiatives and just more effective implementation of the existing ones. Minister, I am sure that you will accept, some weeks into your tenure, that the system is in dire need of attention, with six local education authorities, including your own, in special measures. Monitoring, scrutiny and action are therefore needed.

Nid yw'r perygl o newid cyson yn gwneud unrhyw les i safonau addysgu a dysgu yng Nghymru. Credwn fod angen llai o strategaethau a mentrau ac yn syml weithredu'r rhai sy'n bodoli eisoes yn fwy effeithiol. Weinidog, rwy'n siŵr y byddwch yn derbyn, ychydig wythnosau ers ichi ddechrau yn eich swydd, fod angen rhoi sylw o ddifrif i'r system, gyda chwe awdurdod addysg lleol, gan gynnwys eich awdurdod eich hun, yn destun mesurau arbennig. Felly, mae angen monitro, craffu a gweithredu.

The results of the national survey for Wales, published in May—turning to the issue of apprenticeships—show that, as an institution, we have some work to do with regard to raising parity as far as apprenticeships are concerned. When parents of children aged 11 to 15 were asked what they would like their child to do when they reached 16, 79% wanted their child to go on to full-time education, but only 10% considered that their child should go on a training course or apprenticeship. It is critical that apprenticeships are relevant and sustainable in devising new systems, such as the one envisaged in the agreement reached between Plaid Cymru and Labour this year. However, as I learnt in Wrexham on Friday, portability between schemes is also an issue. Apprentices who start with Jobs Growth Wales find it difficult to enter more traditional schemes.

Moving on to the pupil deprivation grant, although I accept that Plaid Cymru, and Simon Thomas in particular, are not feeling in a charitable mode on this last day of term, our research suggests, with a response rate of 42% within my region, that schools feel that it would be of enormous help if they had some idea as to when the pupil deprivation grant will still apply. I am somewhat encouraged by a written response from the Minister today that suggests that the Ipsos MORI work with regard to the effectiveness of spend on the grant is not envisaged to report until 2015. One of the clear findings to emerge is that 69% of respondents are not aware of use of the grant.

Turning to amendment 1, we call on the Welsh Government to,

‘work with Estyn to ensure that every school adopts an individual pupil monitoring programme, to measure pupils’ progress and support schools to target efforts at those pupils who are not meeting their full potential’.

Dr Stevie Upton’s 2011 work, ‘Making a difference at Key Stage 3: Learning from five successful schools’, shows the work that is needed as far as transition between primary and secondary schools is concerned. The report concludes that each of the schools focuses on the trajectory of its pupils as much as on their absolute standard of attainment. That is an issue that we will need to consider over the coming years. I thank Plaid Cymru again for bringing this matter before us today.

Gwelliant 2—William Graham

Ychwanegu fel pwynt 3 newydd ac ailrifo yn unol â hynny:

Yn nodi gyda phryder y diffyg cysondeb rhwng Ysgolion ac Awdurdodau Addysg Lleol ar wella a rheoli'r broses bontio rhwng ysgol gynradd ac ysgol uwchradd yn gadarnhaol.

Gwelliant 5—William Graham

Dileu pwynt 7 a rhoi yn ei le:

Mae canlyniadau arolwg cenedlaethol Cymru, a gyhoeddwyd ym mis Mai—gan droi at brentisiaethau—yn dangos bod gennym, fel sefydliad, rywfaint o waith i’w wneud o ran cael mwy o gydraddoldeb mewn perthynas â phrentisiaethau. Pan ofynnwyd i rieni plant rhwng 11 a 15 oed beth oeddent am i’w plentyn ei wneud pan fyddai’n cyrraedd 16 oed, roedd 79% am i’w plentyn fynd ymlaen i addysg amser llawn, ond dim ond 10% oedd o’r farn y dylai eu plentyn fynd ar gwrs hyfforddiant neu brentisiaeth. Mae’n hanfodol bod prentisiaethau’n berthnasol ac yn gynaliadwy wrth lunio systemau newydd, megis yr un a ragwelir yn y cytundeb a wnaed rhwng Plaid Cymru a Llafur eleni. Fodd bynnag, fel y gwelais yn Wrecsam ddydd Gwener, mae trosglwyddo rhwng cynlluniau hefyd yn broblem. Mae prentisiaid sy’n dechrau gyda Twf Swyddi Cymru yn ei chael hi’n anodd symud i gynlluniau mwy traddodiadol.

Gan symud ymlaen at y grant amddifadedd disgyblion, er fy mod yn derbyn nad yw Plaid Cymru, a Simon Thomas yn benodol, yn teimlo’n raslon iawn ar ddiwrnod olaf y tymor hwn, awgryma ein hymchwil, gyda chyfradd ymateb o 42% yn fy rhanbarth i, fod ysgolion o’r farn y byddai o gymorth mawr pe bai ganddynt ryw syniad ynghylch pryd y bydd y grant amddifadedd disgyblion yn gymwys o hyd. Rwyf wedi fy nghalonogi i raddau gan ymateb ysgrifenedig y Gweinidog heddiw sy’n awgrymu na chaiff yr adroddiad ar waith MORI Ipsos mewn perthynas ag effeithiolrwydd gwariant ar y grant ei gyhoeddi tan 2015. Un o’r canfyddiadau clir a nodwyd yw nad yw 69% o ymatebwyr yn ymwybodol o’r defnydd o’r grant.

Gan droi at welliant 1, galwn ar Lywodraeth Cymru i,

‘gydag Estyn er mwyn sicrhau bod pob ysgol yn mabwysiadu rhaglen monitro disgyblion unigol, i fesur cynnydd disgyblion a chefnogi ysgolion i dargedu ymdrechion at y disgyblion hynny nad ydynt yn cyflawni eu potensial yn llawn.’

Mae gwaith Dr Stevie Upton yn 2011, sef ‘Making a difference at Key Stage 3: Learning from five successful schools’, yn dangos y gwaith sydd angen ei wneud mewn perthynas â phontio rhwng ysgolion cynradd ac uwchradd. Daw’r adroddiad i’r casgliad fod pob un o’r ysgolion yn canolbwyntio ar lwybr ei disgyblion cymaint ag y maent ar safon absoliwt eu cyrhaeddiad. Mae hwnnwn’n fater y bydd angen inni ei ystyried dros y blynyddoedd nesaf. Hoffwn ddiolch i Blaid Cymru unwaith eto am gyflwyno’r mater hwn ger ein bron heddiw.

Amendment 2—William Graham

Add as new point 3 and renumber accordingly:

Notes with concern the lack of consistency between Schools and Local Education Authorities on improving and managing positive transitions between primary and secondary school.

Amendment 5—William Graham

Delete point 7 and replace with:

Yn nodi ymrwymiad Llywodraeth Cymru i greu 5,650 o gyfleoedd prentisiaeth ychwanegol, ac yn galw ar Lywodraeth Cymru i:

a) monitro'r gwaith o greu'r prentisiaethau ychwanegol hyn; a

b) sicrhau bod y sgiliau a geir ar y prentisiaethau hyn yn cyfateb i anghenion y farchnad waith.

Notes the Welsh Government's commitment to create 5,650 additional apprenticeship opportunities, and calls on the Welsh Government to:

a) monitor the creation of these additional apprenticeships; and

b) ensure that the skills gained on these apprenticeships match the needs of the employment market.

16:48

Angela Burns [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

I move amendments 2 and 5 in the name of William Graham.

I thank Plaid Cymru for bringing forward this debate. I have very little quarrel with the facts that Plaid Cymru put forward in points 1, 2, 3, 4 and 5. They are sad statements of absolute fact—statements that we have discussed a number of times in the Chamber and statements that are worth discussing again and again until we get it right.

I had hoped that our amendments added to the spirit of the motion. I particularly felt that our new point 3, on the lack of consistency between schools and local education authorities on improving and managing positive transitions, was factually accurate. Again, it is particularly aimed at children from more disadvantaged background.

I have slight concerns about your point 6 about the Hill review, simply because it reads as if all the recommendations by Hill should come forward. I think that a great many of the recommendations by Hill should come forward, but there are some that I have raised concerns about in a previous debate, namely the geographical footprint of how these new education consortia might work, or how other public service delivery might work.

I cannot support point 7 of the motion, although not because I do not welcome 5,650 additional apprenticeships—they are always welcome. Again, I cannot support amendment 4, and not because I do not welcome that additional funding for children who are educationally disadvantaged—of course we support that as a principle. My message to Plaid Cymru and the Liberal Democrats is that I fear that the price that you have paid for supporting the budget was very great. We have a situation where we have hospitals that are struggling to maintain basic services in some areas and in some hospitals. We have schools with poor buildings, not enough textbooks and not enough trained teachers. We have an economy that has not kicked off and moved forward. We have had this extraordinary £50 million spend on Cardiff Airport—it was a completely random thing. We have a budget for roads that has overspent by some £200 million. We also have a Government that does not scrutinise the money that it gives away—look at the scandal involving the All Wales Ethnic Minority Association, to which there was never really an answer. Although I welcome the apprenticeships and that extra money, I fear that the cost of shoring up a Government that is struggling, that does not control its budgets properly and that does not plan its spending well was high. Otherwise, I really appreciate the motion that you have brought forward.

Cynigiad welliannau 2 a 5 yn enw William Graham.

Hoffwn ddiolch i Blaid Cymru am gyflwyno'r ddatl hon. Nid anghytunaf â'r ffeithiau a gyflwynwyd gan Blaid Cymru ym mhwyntiau 1, 2, 3, 4 na 5. Maent yn ddatganiadau anffodus o ffeithiau absoliwt—datganiadau a drafodwyd gennym droeon yn y Siambr a datganiadau sy'n werth eu trafod eto ac eto nes inni gael pethau'n iawn.

Roeddwn wedi gobeithio bod ein gwelliannau yn ychwanegu at ysbryd y cynnig. Teimlais yn benodol fod ein pwynt 3 newydd, ar ddiffyg cysondeb rhwng ysgolion ac awdurdodau addysg lleol o ran gwella a rheoli cyfnodau pontio cadarnhaol, yn ffeithiol gywir. Unwaith eto, fe'i hanelir yn benodol at blant o gefndir mwy difreintiedig.

Mae gennyf ychydig o bryderon am eich pwynt 6 ynghylch adolygiad Hill, yn syml am ei fod yn awgrymu y dylid cyflwyno'r holl argymhellion a wnaed gan Hill. Credaf y dylid cyflwyno llawer o'r argymhellion a wnaed gan Hill, ond rwyf wedi codi pryderon ynghylch rhai ohonynt mewn dadl flaenorol, sef ôl troed daearyddol y modd y gallai'r consortia addysg newydd hyn weithio, neu sut y gellid darparu gwasanaethau cyhoeddus eraill.

Ni allaf gefnogi pwynt 7 y cynnig, ond nid am nad wyf yn croesawu 5,650 o brentisiaethau ychwanegol—maent bob amser i'w croesawu. Unwaith eto, ni allaf gefnogi gwelliant 4, ac nid am nad wyf yn croesawu'r cyllid ychwanegol i blant sydd dan anfantais addysgol—wrth gwrs, rydym yn cefnogi hynny fel egwyddor. Fy neges i Blaid Cymru a'r Democratiaid Rhyddfrydol yw fy mod yn ofni bod y pris yr ydych wedi'i dalu am gefnogi'r gyllideb yn un mawr iawn. Mae gennym sefyllfa lle mae ysbytai yn cael trafferth cynnal gwasanaethau sylfaenol mewn rhai ardaloedd ac mewn rhai ysbytai. Mae ysgolion ag adeiladau gwael, heb ddigon o werslyfrau na digon o athrawon hyfforddedig. Mae economi nad yw wedi symud yn ei blaen. Gwelsom £50 miliwn yn cael ei wario ar Faes Awyry Caerdydd, sy'n swm rhyfeddol—roedd yn beth cwbl ar hap. Mae gennym gyllideb ar gyfer ffyrdd sydd wedi gorwario tua £200 miliwn. Mae gennym hefyd Lywodraeth nad yw'n craffu ar yr arian y mae'n ei drosglwyddo i eraill—edrychiwch ar y sgandal yn ymwneud â Chymdeithas Lleiafrifoedd Ethnig Cymru Gyfan, na chafwyd byth ateb iddo mewn gwirionedd. Er fy mod yn croesawu'r prentisiaethau a'r arian ychwanegol hwnnw, ofnaf fod cost cefnogi Llywodraeth sydd mewn trafferthion, nad yw'n rheoli ei chyllidebau'n gywir ac nad yw'n cynllunio ei gwariant yn dda yn un fawr. Fel arall, gwerthfawrogaf y cynnig a gyflwynwyd gennych.

Senedd.tv
[Fideo Video](#)

I would like to spend a few moments talking about our amendment 2 in terms of transitions. I think that there are huge risks associated with the transition between primary and secondary school. We have known and talked about these transitional issues for a long time. They particularly hurt children from disadvantaged backgrounds. I think that one of the most compelling arguments that I ever heard—I quote this source a lot, as I think that he is very sound on many things—was put forward by Professor David Egan, who said that,

‘Primary schools seem systematically more capable of helping young people to overcome the effects of disadvantage and poverty—though not all the effects—but as children get to secondary school, an effect kicks in. It is happening somewhere within the experience of 11-14 year olds.’

Basically, the way that a primary school operates, and the pastoral care that it offers, means that a child from a very disadvantaged background can be brought up to speed, so that they are almost indistinguishable from their better-off peers, but pop them into a secondary school and they get lost. The recidivism rate is incredibly high—it is some 80%. All of that money that we have spent, all of the effort that we have made and all of the thought processes that have gone into helping that child get completely washed away. That is why we have put in this amendment about trying to have a consistent and coherent approach throughout Wales, local education authorities, regional consortia and individual schools, to ensure that every single child is retained, that they have the best chance in life and that we keep them in our education system. Thank you for the opportunity to debate this. Diolch yn fawr.

Hoffwn dreulio ychydig funudau yn trafod ein gwelliant 2 ynghylch cyfnodau pontio. Credaf fod risgiau enfawr yn gysylltiedig â'r cyfnod pontio rhwng yr ysgol gynradd a'r ysgol uwchradd. Rydym wedi bod yn ymwybodol o'r materion hyn ynglŷn â phontio ac wedi eu trafod ers tro. Maent yn effeithio'n arbennig o wael ar blant o gefndiroedd difreintiedig. Credaf mai un o'r dadleuon mwyaf grymus yr wyf erioed wedi ei chlywed—dyfynnaf y ffynhonnell hon cryn dipyn, gan fy mod yn credu bod ganddo safbwynt cadarn iawn ar lawer o bethau—yw'r un a gyflwynwyd gan yr Athro David Egan, a ddywedodd

bod ysgolion cynradd yn ymddangos yn fwy abl yn systematig i helpu pobl ifanc i oresgyn effeithiau anfantais a thlodi—ond nid pob un—ond wrth i blant gyrraedd yr ysgol uwchradd, gwelir effaith yn dod i'r amlwg. Mae'n digwydd rhywle o fewn profiad disgyblion rhwng 11 a 14 oed. '

Yn y bôn, mae'r ffordd y mae ysgol gynradd yn gweithredu, a'r gofal bugeiliol a gynigir yno, yn golygu y gall plentyn o gefndir difreintiedig iawn ddal i fyny, fel mai prin y gellir gwahaniaethu rhyngddo ef a'i gyfoedion gwel eu byd, ond rhowch ef mewn ysgol uwchradd ac mae ar goll. Mae'r gyfradd atgwympo yn eithriadol o uchel—tua 80%. Mae'r holl arian hwnnw a wariwyd gennym, yr holl ymdrech a wnaed a'r holl brosesau meddwl sydd wedi cyfrannu at helpu'r plentyn hwnnw yn gwbl ofer. Dyna pam rydym wedi cynnwys y gwelliant hwn ynghylch ceisio cael dull gweithredu cyson a chydlynol ledled Cymru, ac ar draws awdurdodau addysg lleol, consortia rhanbarthol ac ysgolion unigol, er mwyn sicrhau bod pob plentyn yn cael ei gadw, ei fod yn cael y cyfle gorau mewn bywyd, a'n bod yn ei gadw yn ein system addysg. Diolch ichi am y cyfle i drafod hyn. Diolch yn fawr.

16:53

Elin Jones [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Byddaf yn canolbwyntio ar bwynt 3 o gynneg Plaid Cymru, ar lefydd gwag, yn fy nghyfraniad y prynhawn yma. Yr hyn sy'n flaenoriaeth i Blaid Cymru yw bod safonau addysg yn codi ac yn gwella ym mhob cymuned yng Nghymru ac ym mhob ysgol. Dylai pob agwedd ar y sector addysg fod yn canolbwyntio ar hyn—athrawon, llywodraethwyr ac awdurdodau addysg, yn ogystal â ni, fel gwleidyddion, hefyd.

Fodd bynnag, yn hytrach na chanolbwyntio'n llwyr ar wella safonau, mae awdurdodau lleol hefyd yn gorfod canolbwyntio ar agweddau llai pwysig ar bolisi addysg Llywodraeth Cymru—er enghraifft, y polisi i leihau lleoedd gwag mewn ysgolion. Mae'n uchelgais dymunol, wrth gwrs, i leihau lleoedd gwag mewn ysgolion, ond mae'r pwysau gan Lywodraeth Cymru ar awdurdodau lleol i gyrraedd targed o 10% yn unig o lefydd gwag yn gallu bod yn afresymol ar adegau. Wrth i awdurdodau lleol gymryd penderfyniadau i gau a chyfuno ysgolion i leihau lleoedd gwag, mae perygl gwirioneddol i'r materion hyn herwgipio amser ac egni awdurdodau addysg, llywodraethwyr ac athrawon, a dargyfeirio'r egni hwnnw bant o'r angen i wella safonau addysgol y plant.

I will concentrate on point 3 of the Plaid Cymru motion, on surplus school places, in my contribution this afternoon. The priority for Plaid Cymru is to ensure that education standards are improved and improved in all communities in Wales and in every school. All aspects of the education sector should be concentrating on this—teachers, governors and education authorities, as well as us as politicians.

However, rather than concentrating entirely on raising standards, local authorities also have to concentrate on the less important aspects of Welsh Government education policy—for example, the policy to reduce surplus school places. It is a laudable ambition, of course, to reduce the number of surplus places, but the pressure by the Welsh Government on local authorities to achieve a target of surplus places of just 10% can be unreasonable at times. As local authorities take decisions to close and merge schools in order to reduce surplus places, there is a very real risk that these issues can hijack the time and energies of local authorities, governors and teachers, and divert that energy away from the need to improve educational standards for pupils.

Senedd.tv
[Fideo Video](#)

Yng Ngheredigion, mae agwedd bragmatig, organig wedi datblygu i leihau lleoedd gwag. Ychydig flynyddoedd yn ôl, crëwyd Ysgol Bro Siôn Cwilt allan o dair ysgol gynradd yn gwirfoddoli i gau. Bythefnos yn ôl, fe fues i yn agoriad Ysgol Gynradd Gymunedol T. Llew Jones, sy'n gyfuniad o bum ysgol gynradd flaenorol. Mae cynlluniau arloesol, diddorol yn y blynyddoedd nesaf i gau ysgolion a lleihau'r nifer o leoedd gwag, a sefydlu ysgol ardal yn Llandysul a fydd yn ysgol tri i 19 oed, a hefyd ysgol ardal newydd ym mhlwyf Llanwenog.

Fodd bynnag, mae egni pawb ar hyn o bryd yn ardal Tregaron wedi'i anelu at yr ymgynghoriad i gyfuno ysgolion a chau addysg chweched dosbarth yn yr ardal honno. Mae'r fformiwla lleoedd gwag, a'r fformiwla ariannu addysg ôl-16, yn gorfodi ystyriaeth gan y cyngor sir i gau'r chweched dosbarth oherwydd niferoedd isel. Wrth gwrs, nid yw'r fformiwla lleoedd gwag na'r fformiwla ariannu ôl-16 yn cydnabod y realiti gwirioneddol o ddarparu addysg mewn cyd-destun gwledig, yn enwedig y ffactorau o gludo myfyrwyr dros bellteroedd helaeth os yw ysgolion yn cael eu cyfuno.

Mae cyngor sir wledig, fel Ceredigion, angen i Lywodraeth Cymru, felly, adolygu'r fformiwla lleoedd gwag i gydnabod yn well rhai o'r ffactorau gwledig. Fel man cychwyn, byddwn yn gofyn i Lywodraeth Cymru ymwrthod rhag gorfodi targed mor haearnidd ar awdurdodau lleol o ran lleihau lleoedd gwag. Weinidog, gan eich bod yn newydd yn eich swydd, rwy'n mawr obeithio na fyddwch mor haearnidd â'r awdurdodau lleol ag yr oedd eich rhagflaenydd o ran y polisi o gwrdd â'r targed lleoedd gwag, ac yn hytrach na hynny y byddwch yn caniatáu i awdurdodau lleol ac ysgolion i ganolbwyntio ar wella safonau addysgol ein pobl ifanc. Mae honno'n flaenoriaeth yr wyf yn gobeithio y gallwn ni i gyd ei rannu.

In Ceredigion, a pragmatic, organic attitude has developed to the reduction of surplus school places. A few years ago, Ysgol Bro Siôn Cwilt was created when three primary schools closed voluntarily. A fortnight ago, I attended the opening of Ysgol Gynradd Gymunedol T. Llew Jones, which is a merger of five former primary schools. There are innovative and interesting schemes in the pipeline for the next few years to close schools and reduce surplus places, and to create an area school in Llandysul, for children aged three to 19, and also a new area school in the parish of Llanwenog.

However, at present, everyone's energies in the Tregaron area are focused on the consultation to merge schools and to close sixth-form provision in that area. The surplus places formula and the post-16 education funding formula force the county council to consider sixth-form closures because of low numbers. Of course, neither the surplus places formula nor the post-16 funding formula recognise the reality of providing education in a rural context, particularly the factor of transporting pupils over long distances if schools are merged.

Rural county councils, such as Ceredigion, need the Welsh Government, therefore, to review the surplus places formula to better recognise some of the rural factors. As a starting point, I would ask the Welsh Government to reject the enforcement of such a stringent target on local authorities in terms of reducing surplus school places. Minister, as you are new to your post, I very much hope that you will not be as stringent on local authorities as your predecessor was in terms of meeting the target for surplus school places, and that, instead, you will allow local authorities and schools to concentrate on improving the educational standards of our young people. That, I hope, is a priority that we can all share.

16:57

Leighton Andrews [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

I will be making a different speech from the one that I intended to make originally. The Plaid Cymru spokesperson did not have the courtesy to share Councillor David Lewis's letter with me. I can say that I think that I have only met Councillor David Lewis in his former role as the chair of the WJEC on one occasion, which was a meeting in May that was also attended by my colleague, the then Deputy Minister for Skills and Technology. I had two issues on my mind at that meeting: the first was an issue of justice for Welsh A-level students; the second was the issue of the establishment of Qualifications Wales.

Byddaf yn gwneud araith wahanol i'r un y bwriadais ei gwneud yn wreiddiol. Nid oedd gan lefarydd Plaid Cymru y cwrteisi i rannu llythyr y Cyngorydd David Lewis â mi. Gallaf ddweud fy mod yn credu mai dim ond ar un achlysur y cyfarfum â'r Cyngorydd David Lewis yn ei rôl flaenorol fel cadeirydd CBAC, sef cyfarfod ym mis Mai lle roedd fy nghyd-Weinidog, y Dirprwy Weinidog Sgiliau a Thechnoleg ar y pryd, hefyd yn bresennol. Roedd gennyf ddau fater ar fy meddwl yn y cyfarfod hwnnw: mater yn ymwneud â chyfiawnder i fyfyrwyr Safon Uwch yng Nghymru oedd y cyntaf; sefydlu Cymwysterau Cymru oedd yr ail.

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

Let me start with the issue of justice for Welsh A-level students. Two days before my meeting with the WJEC, the chief executive of the WJEC had said that the WJEC would not give Welsh A-level candidates the January re-sit opportunities that they had expected when they began their courses in September 2012. I had already said as Minister that we expected those opportunities to be given. Therefore, I had to spell out to members of the WJEC board—members from Ceredigion, Bridgend, Monmouthshire, Neath Port Talbot, Conwy and virtually every other local authority in Wales—that they personally would be responsible for denying students in their local authorities the right to those January re-sits if they did not overturn what the chief executive of the WJEC was proposing. Do you know what? After my intervention, the WJEC made sure that those re-sit opportunities were available to students in Wales. If it is inappropriate to stand up for A-level students in Wales, then I plead guilty.

The second issue was the establishment of Qualifications Wales. The chief executive of the WJEC has dragged his feet for months in the supply of information that is necessary to make realistic decisions about the forward work on the establishment of Qualifications Wales. That cannot go on. The mistake of the then chair of the WJEC, I think, was to believe that he and his organisation could behave as though it enjoyed a position of equality with the Welsh regulator and with the democratically-elected Welsh Government. It cannot. Indeed, during that meeting, Councillor Hag Harris, the cabinet member for education in Ceredigion, rightly referred to the problem of governance when you have a board of 22 local authority representatives and a few non-executives. He was right and I am glad that local authorities in Wales have taken steps to sort out the WJEC's governance, and those decisions, as I understand it, are supported by the Plaid Cymru leaders in Ceredigion and Gwynedd, and the Conservative leader in Monmouthshire as well. How the WLGA has done that, of course, is a matter for it.

We need Qualifications Wales as both a regulator and an awarding body, just as the Scottish Qualifications Authority is in Scotland and the Council for the Curriculum, Examinations and Assessment is in Northern Ireland. Unfortunately, we know that the WJEC, as currently constituted, will always look over its shoulder to its market in England and the regulator, Ofqual, in England.

Frankly, it is absurd that a representative of a nationalist party should want to leave Wales in a situation where it has to spend its time second-guessing the WJEC and the regulator in England, rather than forging ahead with the development of a robust system for Wales that gives clarity for headteachers, teachers and students. I urge the Minister to press on with establishing Qualifications Wales as both a regulator and as an awarding body. Sadly, the Plaid Cymru spokesperson has always preferred soundbites to sound policy.

Gadewch imi ddechrau gyda'r mater yn ymwneud â chyfiawnder i fyfyrwyr Safon Uwch yng Nghymru. Ddeuddydd cyn fy nghyfarfod â CBAC, dywedodd prif weithredwr CBAC na fyddai CBAC yn rhoi'r cyfle i ymgeiswyr Safon Uwch yng Nghymru ailsefyll arholiadau ym mis Ionawr, fel yr oeddent wedi disgwyl ei wneud pan ddechreuwyd ar eu cyrsiau ym mis Medi 2012. Roeddwn eisoes wedi dweud fel y Gweinidog ein bod yn disgwyl i'r cyfleoedd hynny gael eu rhoi. Felly, bu'n rhaid imi ddweud wrth aelodau bwrdd CBAC—aelodau o Geredigion, Pen-y-bont ar Ogwr, Sir Fynwy, Castell-nedd Port Talbot, Conwy a bron pob awdurdod lleol arall yng Nghymru—y byddent yn gyfrifol yn bersonol am wrthod yr hawl i fyfyrwyr yn eu hawdurdodau lleol ailsefyll yr arholiadau hynny ym mis Ionawr pe na baent yn gwrthdroi'r hyn yr oedd prif weithredwr CBAC yn ei gynnig. Wyddech chi? Ar ôl imi ymyrryd, sicraodd CBAC fod y cyfleoedd hynny i ailsefyll arholiadau ar gael i fyfyrwyr yng Nghymru. Os yw'n amhriodol sefyll i fyny dros fyfyrwyr Safon Uwch yng Nghymru, yna plediaf yn euog.

Yr ail fater oedd sefydlu Cymwysterau Cymru. Mae prif weithredwr CBAC wedi llusgo ei draed am fisoedd o ran rhoi'r wybodaeth sydd ei hangen i wneud penderfyniadau realistig am y gwaith o sefydlu Cymwysterau Cymru. Ni all hynny barhau. Y camgymeriad a wnaeth cadeirydd CBAC ar y pryd, yn fy marn i, oedd credu y gallai ef a'i sefydliad ymddwyn fel pe baent yn gydradd â rheoleiddwyr Cymru ac â Llywodraeth Cymru a etholwyd yn ddemocrataidd. Ni all wneud hynny. Yn wir, yn ystod y cyfarfod hwnnw, cyfeiriodd y Cynghorydd Hag Harris, aelod cabinet dros addysg yng Ngheredigion, yn gywir ddigon at y broblem o lywodraethu pan fo bwrdd o 22 o gynrychiolwyr awdurdodau lleol a rhai aelodau anweithredol. Roedd yn iawn ac rwy'n falch bod awdurdodau lleol yng Nghymru wedi cymryd camau i fynd i'r afael â gweithdrefnau llywodraethu CBAC, a chefnogir y penderfyniadau hynny, yn ôl y deall, gan arweinwyr Plaid Cymru yng Ngheredigion a Gwynedd, ac arweinydd y Ceidwadwyr yn Sir Fynwy hefyd. Mater i CLILC yw'r modd y mae wedi gwneud hynny, wrth gwrs.

Mae angen Cymwysterau Cymru arnom fel rheoleiddwr a chorff dyfarnu, yn union fel Awdurdod Cymwysterau'r Alban yn yr Alban a'r Cyngor dros Gwricwlwm, Arholiadau ac Asesu yng Ngogledd Iwerddon. Yn anffodus, gwyddom y bydd CBAC, are ei ffurf bresennol, bob amser yn cadw llygad barcud ar y farchnad yn Lloegr a'r rheoleiddwr, Ofqual, yn Lloegr.

A dweud y gwir, mae'n hurt bod cynrychiolydd plaid cenedlaetholgar am adael Cymru mewn sefyllfa lle mae'n rhaid iddi geisio dyfalu beth a wna CBAC a'r rheoleiddwr yn Lloegr, yn hytrach na bwrw ati â'r gwaith o ddatblygu system gadarn i Gymru sy'n rhoi eglurder i benaethiaid, athrawon a myfyrwyr. Anogaf y Gweinidog i fwrw ati i sefydlu Cymwysterau Cymru fel rheoleiddwr ac fel corff dyfarnu. Yn anffodus, mae llyfarydd Plaid Cymru bob amser wedi ffafrio datganiadau bachog ar draul polisi cadarn.

I must say to the Minister that the chief executive of the WJEC has walked close to the line with the Welsh regulator and with Ofqual over recent years. We need a coherent qualifications system for Wales. The then Deputy Minister for Skills attended meetings of chairs of WJEC with me. He can verify that what I have told this Chamber is right. We need a proper debate on Qualifications Wales. We need to move ahead to establish Qualifications Wales. I do not think that the attempt today to run a kangaroo court without providing any evidence is the right way to do it. I think that that is pathetic, it is demeaning of this Chamber and it is demeaning of Plaid Cymru as a political party.

Rhaid imi ddweud wrth y Gweinidog fod prif weithredwr CBAC wedi cadw'n agos at y llinell gyda rheoleiddiwr Cymru ac Ofqual dros y blynyddoedd diwethaf. Mae angen system cymwysterau gydlynol arnom i Gymru. Mynychodd y Dirprwy Weinidog Sgiliau ar y pryd gyfarfodydd â chadeiryddion CBAC gyda mi. Gall gadarnhau bod yr hyn yr wyf wedi ei ddweud wrth y Siambur hon yn gywir. Mae angen dadlawn arnom ynghylch Cymwysterau Cymru. Mae angen inni symud ymlaen i sefydlu Cymwysterau Cymru. Ni chredaf mai'r ymgais heddiw i gynnal prawf heb ddarparu unrhyw dystiolaeth yw'r ffordd iawn o wneud hynny. Credaf fod hynny'n druenus, mae'n diraddio'r Siambur hon ac yn diraddio Plaid Cymru fel plaid wleidyddol.

17:02

Rhodri Glyn Thomas [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Rwy'n credu y gallwn yn awr ddychwelyd at y ddadl roeddem yn ei thrafod ychydig yn gynharach. Siaradaf fel rhywun nad yw'n arbenigwr ar addysg o unrhyw fath yn y byd—euthum i'r ysgol flynyddoedd maith yn ôl, yn achlysurol, felly mae gennyf rywaint o brofiad o addysg. Fodd bynnag, rwy'n credu ei bod yn bwysig, tra'n bod yn edrych ar y gwendidau o fewn y system addysg ac yn cyfeirio at y methiannau o fewn y gyfundrefn addysg yng Nghymru, ein bod yn cofio hefyd ein bod yn gwneud llawer iawn o bethau'n dda iawn yng nghyd-destun addysg. Gadewch inni gofio bod gennym athrawon ymroddedig, a swyddogion addysg ac adrannau addysg sy'n gwbl ymroddedig i godi safonau yng Nghymru. Os ydym yn bod yn or-feirniadol weithiau, mae perygl ein bod yn torri calonau'r bobl hyn sy'n gweithio yn eithriadol o galed i gynnig addysg i'n plant a'n pobl ifanc.

Rwy'n credu hefyd fod perygl weithiau ein bod am bwyntio bys er mwyn canfod rhyw fwch dihangol, ac, os gallwn ffeindio rhywun i'w feirniadu, rydym yn meddwl wedyn fod y broblem yn diflannu. Nid yw hynny'n wir, ac mae'n bwysig ein bod yn cael y cydbwysedd hwnnw o fewn y drafodaeth.

Cyfeiriai yn gyflym at adroddiad Richard Hill. Nid wyf am gyfeirio at y cyfan o'r adroddiad. Mae'n cynnwys 85 o argymhellion—darllenwch ef. Mae llawer iawn o bethau da, adeiladol a chytbwys yn yr adroddiad hwnnw, ac rydym ni fel plaid yn galw ar y Llywodraeth i weithredu'r argymhellion hynny. Rwy'n derbyn y pwynt a wnaeth Angela Burns ac Aled Roberts: nid ydym am ruthro i weithredu'r holl argymhellion hyn heb eu pwyso a'u mesur. Fodd bynnag, mae'n bwysig cael y math hwnnw o arweiniad gan y Llywodraeth. Os ydym yn derbyn bod Richard Hill wedi edrych ar y sefyllfa o ran addysg a chyrraedd addysgol yng Nghymru mewn ffordd gynhwysfawr, mae'n bwysig bod y Llywodraeth yn symud at gynnig arweiniad. Un o'r pethau y mae Richard Hill yn ei ddweud yw bod diffyg arweiniad ar bob lefel, o ran y consortia, yr awdurdodau addysg, yr ysgolion a'r prifathrawon. Cyfrifoldeb Llywodraeth Cymru yw cynnig yr arweiniad hwnnw.

I believe that we can now return to the debate that we were discussing a little earlier. I speak as one who is not an education expert of any kind at all—I attended school many years ago, on occasion, so I have some experience of education. However, I believe that it is important, while we are looking at the weaknesses within the education system and alluding to the failings within the education system in Wales, that we also remember that we do very many things very well in the context of education. Let us remember that we have committed teachers, and that we have education officials and education departments that are completely committed to raising standards in Wales. If we are sometimes over critical, there is a risk that we break the hearts of these people who work exceptionally hard to deliver education for our children and young people.

I also believe that there is a danger sometimes that we are pointing a finger of blame in order to find a scapegoat, and, if we can find someone to criticise, we then think that the problem will disappear. That is not true, and it is important that we strike that balance within the discussion.

I will refer quickly to Richard Hill's report. I am not going to refer to the whole report. It includes 85 recommendations—read it. There are very many good, constructive and balanced things in that report, and we as a party are calling on the Government to implement those recommendations. I accept the point that Angela Burns and Aled Roberts made: we do not wish to rush into implementing all of these recommendations without evaluating them. However, it is important to get that kind of leadership from the Government. If we accept that Richard Hill looked at the situation of education and attainment in Wales in a comprehensive manner, it is important that the Government moves to offer leadership on this. One of the things that Richard Hill says is that there is a lack of leadership on every level—in the consortia, in education authorities, in schools and from headteachers. It is the Welsh Government's responsibility to offer that leadership.

Senedd.tv
[Fideo Video](#)

Mae Richard Hill hefyd yn glir iawn ynglŷn â'r ffaith nad yw arfer da yn cael ei rannu yng Nghymru. Mae awdurdodau addysg yn gwneud rhai pethau yn dda iawn, ond maen nhw'n gwneud pethau eraill yn wael iawn. Mae'n debyg, pe baem yn gallu cael yr arfer da hwnnw wedi'i weithredu yn gytbwys drwy Gymru, y byddai gennym system addysg arbennig o dda. Rhaid inni ddysgu gwersi oddi wrth ein gilydd, a chyfrifoldeb y Llywodraeth yw dod â'r pethau hynny ynghyd.

Credaf hefyd fod yn rhaid inni fod yn ofalus. Fel rhywun sy'n edrych o'r tu allan ar y system addysg, gwelaf mai'r hyn sy'n digwydd yn aml iawn yw ein bod yn tueddu i fynd o un eithaf i'r llall. Os ydym yn gweld gwendid, rhaid inni fynd â'r holl gyfundrefn i'r eithaf arall yn llwyr er mwyn ceisio mynd i'r afael â'r gwendid hwnnw. Nid felly y mae ei gwneud hi. Mae'n rhaid adeiladu ar arfer da ac mae'n rhaid delio â phroblemau fel y maen nhw'n codi, gan beidio â rhuthro i ryw gasgliadau eithafol. Byddwn yn dadlau bod hynny wedi digwydd yn rhy aml gyda'r gyfundrefn addysg yng Nghymru dros y degawdau diwethaf. Mae hynny'n cynnwys ystod o Lywodraethau, gan gynnwys, mae'n siŵr, Llywodraeth Cymru'n Un—nid ydym ni ym Mhlaid Cymru yn mynd i osgoi'r cyfrifoldeb i gyd. Mae'r pleidiau i gyd yn gyfrifol am weithredu.

Felly, gadewch inni ymrwymo i sicrhau ein bod yn codi safonau. Gadewch inni fod yn feiriadol ohonom ni'n hunain, yn ogystal ag eraill, wrth edrych ar yr angen i fynd i'r afael â rhai problemau. Gadewch inni hefyd gydnabod rai o'r pethau rydym wedi'u gwneud yn dda iawn yng Nghymru. Byddwn yn cyfeirio at y cyfnod sylfaen fel rhywbeth a oedd yn arloesol ac sydd wedi cael ei ddatblygu mewn gwledydd eraill o ganlyniad i'r hyn a ddigwyddodd yng Nghymru. Byddwn hefyd yn cyfeirio at addysg cyfrwng Cymraeg, sydd wedi bod yn llwyddiant diamod. Wrth inni feddwl mai canoli yw'r ateb i bopeth, gadewch inni beidio â cholli'r elfen o atebolrwydd lleol yn gyfan gwbl.

17:07

Keith Davies [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Roeddwn eisiau dweud rhywbeth yn y ddadl hon, ac rwy'n mynd i ddweud mwy nawr, achos rwy'n credu'n gryf mai'r peth gwaethaf sydd wedi digwydd yng Nghymru yn yr 20 mlynedd diwethaf yw cael 22 o awdurdodau addysg. Roedd hynny'n gam yn ôl. Roedd Rhodri Glyn yn sôn am gefnogi a rhoi help i bobl; dyna'r hyn oedd yr wyth cyngor sir yn ei wneud yn ôl yn yr 1980au a'r 1990au. Yr hyn nad oedd ganddynt bryd hynny i'w cefnogi oedd Llywodraeth Cymru. Roeddwn i'n sôn yn gynharach am y ddeddf Gymreig cyntaf mewn 600 mlynedd; ddechrau'r ganrif hon cawsom ni'r ddeddf addysg gyntaf i Gymru. Y gwendid oedd, wrth gwrs, pe bai'r wyth sir oedd gennym ddechrau'r 1990au gyda ni nawr, rwy'n credu y byddai pethau'n llawer gwell.

Gallaf ddweud wrth Angela Burns mai'r peth gorau rwyf wedi'i weld yn y pum mlynedd diwethaf yw'r rhaglen ysgolion yr unfed ganrif ar hugain. Mae mwy o ysgolion wedi cael eu hadeiladu yn y 10 mlynedd diwethaf nag unrhyw bryd arall. Rwyf wedi bod yn y system addysg ers dros 40 mlynedd, a'r gwir amdani yw bod adeiladau ysgolion yn llawer gwell nawr.

Richard Hill is also very clear about the fact that good practice is not shared in Wales. Education authorities do some things very well, but they also do some things very badly. If we could get the good practice disseminated in a balanced way across Wales, we would probably have an excellent education system. We must learn lessons from each other, and it is the Government's responsibility to bring those things together.

I also believe that we must be careful. As someone who is looking in at the education system from outside, I see that what happens very often is that we tend to go from one extreme to the other. If we see a weakness, we take the whole system in the completely different extreme in trying to tackle that weakness. That is not how it should be done. We should build on good practice and deal with problems as they arise, while not rushing to extreme conclusions. I would argue that that has happened much too often with the education system in Wales over the past decades. That includes a range of Governments, including, I am sure, the One Wales Government—Plaid Cymru cannot avoid all responsibility. All parties are responsible for this.

Therefore, let us commit to ensuring that we raise standards. Let us be self critical, in addition to being critical of others, in looking at the need to address some problems. Let us also acknowledge some of the things that we have done very well in Wales. I would refer to the foundation phase as something that was innovative and that has been developed in other countries as a result of what happened in Wales. I would also refer to Welsh-medium education, which has been an unconditional success. When we think that centralisation is the answer to everything, let us not completely lose the element of local responsibility.

I wanted to say a few words in this debate, and I am going to say more now, because I strongly believe that the worst thing that has happened in Wales in the past 20 years is having 22 education authorities. That was a retrograde step. Rhodri Glyn mentioned supporting and assisting people; that is what the eight county councils did back in the 1980s and 1990s. What they did not have then to support them was a Welsh Government. I spoke earlier about the first piece of Welsh legislation for 600 years; at the start of this century we had the first education legislation for Wales. The weakness was, of course, that if we had the eight counties that we had at the beginning of the 1990s now, I think that things would be much better.

I can tell Angela Burns that the best thing that I have seen in the past five years is the twenty-first century schools programme. More schools have been built in the past decade than at any other time. I have been in the education system for over 40 years, and the truth is that school buildings are now much improved.

Senedd.tv
[Fideo Video](#)

O ran llefydd gwag, rwy'n credu bod yn rhaid ichi edrych ar yr holl beth, Elin Jones. Roeddech chi'n sôn am y chweched dosbarth; rwyf wedi bod mewn ysgolion lle dim ond 23 o blant sydd yn y chweched dosbarth, gyda 20 o athrawon, ac athrawon yn gorfod dysgu dau lefel A. Rwy'n derbyn yr hyn rydych wedi'i gyflwyno yn eich cynnig, ond credaf ein bod yn sôn am ailedrych ar bethau. Nid yw pethau wedi gwaethygu, ond mae'n rhaid inni edrych ar y ffactorau sy'n bwysig er mwyn codi safonau ac er mwyn cefnogi athrawon.

Mae unrhyw ddatl addysg wastad yn amserol gan ei fod yn bortffolio gweinidogol datganoledig pwysig. Dydd Gwener diwethaf, cynhaliwyd diwrnod anrhydeddu Malala Yousafzai, merch ysgol a gafodd ei saethu yn ei phen ym Mhacistan gan y Taliban. Fel y gwyddom, saethwyd Malala oherwydd ei chefnogaeth i addysg i ferched ac mae'n parhau i alw ar Lywodraethau ledled y byd i ddarparu addysg am ddim. Mae hynny nid yn unig yn darparu cipolwg o'r cyd-destun rhyngwladol, ond yn rhoi mewn i bersbectif pa mor bwysig yw addysg i bawb, wedi ei ddarparu i safon uchel.

I droi at y ddatl heddiw, yn amlwg, mae Gweinidog addysg newydd gennym, ac rwy'n falch ei fod wedi cadarnhau bod safonau yn flaenoriaeth; mae'n flaenoriaeth allweddol i Lywodraeth Cymru. Mae'r cynnig a'r gwelliannau'n cynnwys sawl cyfeiriad at gyrhaeddiad, yn enwedig at y bwllch cyrhaeddiad addysgol rhwng plant o ardaloedd breintiedig a'r rhai o ardaloedd difreintiedig. Fel Aelodau, byddwch yn gwybod bod y Pwyllgor Plant a Phobl Ifanc wedi cyhoeddi ymgynghoriad ar ganlyniadau addysgol plant o deuluoedd incwm isel, sy'n cau ar 10 Medi. Bydd y pwyllgor yn ystyried cynnal ymchwiliad ar y pwnc. Fel Aelod, rwyf yn edrych ymlaen at ddarllen yr ymatebion i'r ymgynghoriad, ac, wedyn, gobeithio, at ymchwiliad ar bwnc rwy'n teimlo'n eithaf cryf amdano.

Dim ond y mis hwn gwnaeth y Gweinidog a'r Dirprwy Weinidog Trechu Tlodi cyhoeddi cynigion ar sut i weithredu ein cynllun i fynd i'r afael â thlodi, sy'n cysylltu'r cynllun â chanlyniadau addysgol a chyrhaeddiad addysgol fel pwynt canolog. Mae targedau allweddol yn cael eu cynnwys ynddo: lleihau nifer y bobl ifanc sy'n NEET gan 9%; gwella cyrhaeddiad y plant sy'n cael bwyd am ddim gan 10%; a chodi canran y plant sy'n llwyddo i gyrraedd lefel craidd, fel pum TGAI, i 37%. Felly, rydym yn barod yn symud ymlaen, a gobeithio byddem yn llwyddo.

Mae Llafur Cymru'n parhau i weithredu 'Flying Start', sy'n ceisio gwella datblygiad cymdeithasol, emosiynol a chorfforol plant. Rydym yn cynnig brechwast am ddim, ac mae 72% o ysgolion wedi ymrwymo i'r cynllun. Mae tystiolaeth yn dangos linc i berfformiad gwell. Mae Llafur yn cynnig EMAs, sef cymhelliad ariannol wythnosol i bobl ifanc aros yn yr ysgol pan nad yw'n orfodol iddynt ei wneud. Gwn fod disgyblion yn Llanelli yn manteisio ar hyn i gyd.

Mae hynny'n dangos y cyd-destun ehangach o ran cyrhaeddiad addysgol. Wrth gwrs, mae athrawon a safonau ysgol yn bwysig, ond rhaid hefyd gweld y darlun ehangach. Dyna pam mae'r gwelliannau ger eich bron heddiw.

In terms of surplus places, Elin Jones, I think we have to look at the bigger picture. You mentioned sixth forms; I have been in schools where only 23 pupils are in the sixth form, with 20 teachers, and teachers having to teach two A-levels. I accept what you have put in your motion, but I think that we are talking about reviewing things. Things have not deteriorated, but we need to look at the factors that are important to improving standards and supporting teachers.

Any debate on education is always timely, because it is an important devolved ministerial portfolio. Last Friday, a day was held in honour of Malala Yousafzai, a school girl who was shot in the head in Pakistan by the Taliban. As we know, Malala was shot because of her advocacy for education for girls and she continues to call on Governments across the world to provide free education. That not only provides us with a snapshot of the international picture, but puts into perspective how important education for all, provided to a high standard, is

Turning to today's debate, clearly, we have a new Minister for education, and I am pleased that he has confirmed that standards are a priority; it is a key priority of the Welsh Government. The motion and amendments include several references to attainment, particularly to the gap in educational attainment between children from advantaged areas and those from disadvantaged areas. As Members, you will know that the Children and Young People Committee has issued a consultation on educational outcomes for children from low-income households, which closes on 10 September. The committee is considering holding an inquiry into the subject. As a Member, I look forward to reading the consultation responses, and, then, hopefully, to an inquiry into a subject that I feel quite strongly about.

Only this month the Minister and Deputy Minister for Tackling Poverty released proposals on how to implement our plan to tackle poverty, which links the plan with educational outcomes and attainment as a central point. There are key targets included in it: reducing the number of young people who are NEET by 9%; improving the attainment of children on free school meals by 10%; and raising the percentage of children who succeed in reaching the core level, which is five GCSEs, to 37%. So, we are already making progress, and I hope that we will succeed.

Welsh Labour continues to implement 'Flying Start', which tries to improve the social, emotional and physical development of children. We offer free school breakfasts, and 72% of schools are signed up to the scheme. Evidence shows a link to better performance. Labour is offering EMAs, which are a weekly financial incentive to young people remain in school when it is no longer mandatory for them to do so. We know that pupils in Llanelli are taking full advantage of all of this.

That shows the bigger picture of educational attainment. Of course, teachers and school standards are important, but we also have to see the bigger picture. That is why the amendments are before you today.

17:13 **Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#)Senedd.tv
[Fideo Video](#)

Gorffennwch, os gwelwch yn dda.

Conclude, please.

17:13 **Keith Davies** [Bywgraffiad](#) [Biography](#)Senedd.tv
[Fideo Video](#)

Diolch yn fawr.

Thank you.

17:13 **Alun Ffred Jones** [Bywgraffiad](#) [Biography](#)Senedd.tv
[Fideo Video](#)

Cyn fy mod yn dweud gair am brentisiaethau, hoffwn wneud dau sylw am rai pethau sydd wedi cael eu dweud. Rwy'n ategu sylwadau Elin Jones bod defnyddio ffigurau lleoedd gwag moel yn gamgymeriad sylweddol wrth asesu'r angen i adrefnu ysgolion. Nid fy mod yn gwrthwynebu adrefnu na chyfuno ysgolion—dim o gwbl. Credaf fod hynny'n gwbl angenrheidiol. Fodd bynnag, os nad ydych yn ystyried materion cymunedol a chymdeithasol, rwy'n meddwl eich bod yn tanseilio hyder pobl yn eu cymunedau eu hunain. Rwy'n credu bod hynny wedi bod yn gamgymeriad o ran strategaeth y Llywodraeth, a buaswn yn gofyn i'r Gweinidog newydd edrych yn fanwl eto ar y 'criteria' hynny.

Before I say a word about apprenticeships, I would like to make two comments about some of the things that have been said. I support what Elin Jones said, that using bare surplus places figures is a significant mistake in assessing the need for school reorganisation—not that I am opposed to school reorganisation or merger; not at all. I believe that that is completely necessary. However, if you do not consider social and community issues, I think that you undermine people's confidence in their own communities. I believe that that has been an error in the Government's strategy, and I would ask the new Minister to look in detail again at those criteria.

Y peth arall buaswn yn dweud yn gyffredinol—rwy'n ategu sylwadau Rhodri Glyn yn hyn o beth—yw y ddau faes pwysicaf, mae'n debyg, yng Nghymru, yw iechyd ac addysg. Mae llawer gormod o ymyrraeth fypwyol wedi digwydd dros y degawd i 20 mlynedd diwethaf yn San Steffan ac yma hefyd, i raddau, lle'r ydym yn newid strategaethau yn rhy aml ac felly yn rhoi pwysau aruthrol ar y rhai sy'n gweithredu ar lawr gwlad yn y meysydd iechyd ac addysg. Nid ydym yn rhoi'r cysondeb iddynt dros gyfnod o amser, fel eu bod yn deall y fframwaith maent yn gweithio o'i fewn. Mae llawer gormod o bwyntio'r bys a gweld bai wedi bod rhwng asiantaethau, ac mae'r Llywodraeth wedi bod yn rhan o'r broblem honno.

The other general point that I would make—and I endorse Rhodri Glyn's comments in this respect—is that the two most important fields in Wales, I imagine, are health and education. There has been far too much arbitrary intervention over the past 10 to 20 years from Westminster and from this place, to some extent, where we change strategies too frequently, placing terrible pressure on those people at the coalface in health and education. We do not give them periods of consistency so that they can understand the framework in which they work. There has been far too much finger pointing and blaming going on between agencies, and the Government has been part of that problem.

I droi at brentisiaethau, hoffwn glodfori'r cytundeb a wnaed rhwng y Llywodraeth a Phlaid Cymru i gynyddu cyfleoedd prentisiaethau i bobl ifanc. Rwy'n credu bod hwn wedi bod yn symudiad adeiladol ac un a fydd yn rhoi cyfleoedd newydd i bobl ifanc yn arbennig, ond hefyd i eraill, i ddysgu sgiliau i safon uchel. Mae cytundeb ar draws y Siambr ynghylch hyn, ac roedd hefyd yn un o'r pethau roedd pobl yn ei ddweud wrth ddod i roi tystiolaeth i'r pwyllgor yn ystod ein hymchwiliad. Nid oes dwywaith bod trefn yr Almaen, lle sicheir bod disgyblion a phobl ifanc un ai yn dilyn llwybr academaidd neu ym mynd i lawr llwybr mwy ymarferol, sydd yn arwain, yn aml, at brentisiaethau, a hynny ar lefel uwch, yn rhoi'r un statws i'r ddau lwybr. Dylem anelu at gael rhywbeth tebyg yng Nghymru achos, ar hyn o bryd, fel y gwyddom yn dda, y duedd o fewn yr ysgolion yw stwffio cy maint o bobl ag a fedrant i gyrsiau academaidd—er nad wyf yn siŵr a yw'r gair 'academaidd' yn briodol yn yr achos hwnnw—er mwyn eu cael i golegau ac i brifysgolion, ac wedyn, os nad ydynt yn gallu ei wneud, dywedir wrthynt, 'Triwch rywbeth arall'. Nid dyna'r hyn rydym eisieu ei weld. Mae'r pwyslais yn y cytundeb ar brentisiaethau lefel uwch yn eithriadol o werthfawr i'r sawl sydd yn dilyn y cyrsiau hynny ac o ran datblygu'r economi yn y pen draw, achos os nad oes sgiliau gennyh, nid yw'r cwmnïau yn mynd i ddod yma nac yn mynd i ddatblygu yma ychwaith. Gan fod diweithdra mor uchel ymhlith pobl ifanc, yn amlwg, mae angen creu mwy o gyfleoedd i bobl ifanc i ddilyn y llwybrau hynny.

Mae angen hefyd gweld mwy o fusnesau bach yn cynnig cyfleoedd i brentisiaid. Maent yn bur ofnus ar hyn o bryd. Maent wedi bod yn bur ansicr ynglŷn â'r goblygiadau ariannol iddynt ac rwy'n falch iawn bod y cynlluniau newydd yn helpu busnesau bach yn hynny o beth. Mae hefyd yn amlwg bod angen dirfawr i ddefnyddio'r Gymraeg yn y cyrsiau prentisiaethau hynny; nid yw hynny wedi digwydd hyd yma.

Un gair o rybudd—y diwrnod o'r blaen bŵm i Fangor i weld cyflogwr a oedd eisieu cyflogi person ifanc-gwelodd hysbyseb gan y Llywodraeth a ffoniodd. Chwe galwad yn ddiweddarach, roedd wedi mynd i dri sefydliad gwahanol. Yr unig beth roedd eisieu ei wneud oedd cyflogi un person ifanc. Roedd ei fusnes yn llewyrchus ac yn fusnes da, ond roedd yn brofiad rhwystredig yn yr eithaf achos roedd yn cael ymatebion fel, 'Wel, dydyn ni ddim yn siŵr iawn' a 'Dydyn ni ddim yn gwybod ai ni sydd fod i neud hyn'. Mae hynny'n tanlinellu'r angen i ni weithredu'r cynlluniau hyn yn effeithiol. Fodd bynnag, unwaith rydych wedi eu sefydlu, mae fel pe baem yn symud ymlaen i'r cynllun nesaf, heb ganolbwyntio ar weithredu'r hyn sydd yma'n barod. Rwy'n meddwl mai dyma'r her i'r Llywodraeth ac i'r asiantaethau a'r cyrff eraill y cydweithir â hwy ac a ddibynnir arnynt ar hyn o bryd.

Turning to apprenticeships, I would like to praise the agreement between the Government and Plaid Cymru to increase the apprenticeship opportunities for young people. I think that this has been a constructive move and one that will provide new opportunities for young people in particular, but also for others, to learn skills to a high standard. There is a consensus across the Chamber on this, and it was also one of the things that the people who came to give evidence to the committee said during our inquiry. There is no doubt that the system in Germany, where it is ensured that pupils and young people either follow an academic path or go down a more practical path, which often leads to apprenticeships, at a high level, affords equal status to both pathways. We should aim towards getting a similar set-up in Wales because, at present, as we know full well, the tendency in the schools is to stuff as many people as they can into academic courses—although I do not know whether the term 'academic' is appropriate in that case—in order to get them into colleges and universities, and then, if they cannot do it, they are told, 'Try something else'. That is not what we want to see. The emphasis on the higher level apprenticeship agreement is exceptionally valuable for those pursuing those courses and from the point of view of economic development, ultimately, because if you do not have those skills, the companies are not going to come here or develop here either. As unemployment is so high among young people, it is obvious that there is a need to create more opportunities for young people to follow those pathways.

There is also a need to see more small businesses offering opportunities to apprentices. They are quite apprehensive at the present time. They have been quite uncertain about the financial implications for them, and I am very pleased that the new schemes support small businesses in that respect. It is also obvious that there is a huge need to use the Welsh language in those apprenticeship courses; that has not happened to date.

One word of warning—the other day I went to Bangor to visit an employer who wanted to employ a young person. He saw an advert placed by the Government and he rang up. Six calls later, he had gone to three different agencies. All that he wanted to do was to employ one young person. He had a flourishing and a prosperous business, but he was completely frustrated because he got responses such as, 'Well, we aren't very sure' and 'We don't know whether we are supposed to do this'. That underscores the need for us to implement these schemes effectively. However, once you have established them, it is as if we move on to the next scheme without having focused on consolidating what we already have. I believe that that is the challenge for the Government at present and for the other agencies and organisations that it collaborates with and are dependent upon.

17:18

Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

I call on the Minister for Education and Skills, Huw Lewis.

Galwaf ar y Gweinidog Addysg a Sgiliau, Huw Lewis.

Senedd.tv
[Fideo Video](#)

Y Gweinidog Addysg a Sgiliau / The Minister for Education and Skills

Let me begin by thanking Plaid Cymru for bringing forward this wide-ranging debate today. I am happy to support the broad thrust of many of the points raised. I will do my best to address them in the short time that I have. I will not have time to address the amendments, but, again, I am happy to signal broad sympathy for the concerns that they raise.

The evidence is clear: in too many cases, local authorities are struggling in relation to the delivery of top-quality education. There is too much between-school and in-school variation. The Programme for International Student Assessment 2009 results were a wake-up call, and I do not expect large gains in performance when the PISA 2012 results are published later this year. However, our school improvement journey is under way and our route-map is clear.

The 'Improving Schools' plan was published in October last year, and policies designed to raise school performance are now being implemented. These policies range from secondary school banding to national reading and numeracy tests for all children in years 2 to 9. These are policies that enjoy my confidence.

We already have challenging targets for those children and young people facing disadvantage. We have already shown progress across a number of areas: increased attendance of pupils in primary and secondary schools, and more young people than ever leaving school with qualifications.

The motion in front of us does not acknowledge that there has been continuing year-on-year improvement of Wales's pupils leaving school with five GCSEs at grades A* to C, including English and Welsh first language and mathematics. The figures go from 45.6% in 2008 to 51.1% in 2012. Plaid Cymru prefers to emphasise the negative, but I recognise that there is more to do.

I certainly share the concern that the attainment gap between pupils from disadvantaged and more advantaged backgrounds grows throughout the key stages, reaching 33% in key stage 4. However, again, there has been a slight but accelerating improvement here, too.

In the past two years the rate of improvement for pupils who are eligible for free school meals has been greater than for those who are not eligible for free school meals. Of course, that is the pre-condition for closing the gap. I have been discussing with my officials targets for reducing this gap, which will both reflect the accelerating improvement and show a return for investment of the pupil deprivation grant. In response to Aled Roberts's points on the pupil deprivation grant, I firmly believe that if the pupil deprivation grant did not exist, it would be necessary for me to invent it.

Gadwch imi ddechrau drwy ddiolch i Blaid Cymru am gyflwyno'r ddadl eang hon heddiw. Rwy'n barod i gefnogi prif fyrddwn y pwyntiau niferus a godwyd. Byddaf yn gwneud fy ngorau i ymdrin â hwy yn yr amser byr sydd gennych. Ni fydd gennyf amser i fynd i'r afael â'r gwelliannau, ond, unwaith eto, rwy'n barod i ddangos cydymdeimlad cyffredinol o ran y pryderon a godwyd.

Mae'r dystiolaeth yn glir: yn rhy aml, mae awdurdodau lleol yn ei chael hi'n anodd darparu addysg o'r radd flaenaf. Mae gormod o amrywiad rhwng ysgolion ac mewn ysgolion. Roedd canlyniadau Rhaglen Ryngwladol Asesu Myfyrwyr 2009 yn agoriad llygaid, ac ni ddisgwyliaf weld cynnydd mawr mewn perfformiad pan gyhoeddir canlyniadau PISA 2012 yn ddiweddarach eleni. Fodd bynnag, mae ein taith i wella ysgolion yn mynd rhagddi ac mae ein llwybr yn glir.

Cyhoeddwyd ein cynllun 'Gwella Ysgolion' ym mis Hydref y llynedd, ac mae'r polisiau a gynlluniwyd i wella perfformiad ysgolion bellach yn cael eu rhoi ar waith. Mae'r polisiau hyn yn amrywio o fandio ysgolion uwchradd i brofion darllen a rhifedd cenedlaethol i bob plentyn ym mlynnyddoedd 2 i 9. Mae'r rhain yn bolisiau y mae gennyf hyder ynddynt.

Mae gennym eisoes dargedau heriol ar gyfer y plant a'r bobl ifanc hynny sy'n wynebu anfantais. Rydym eisoes wedi dangos cynnydd ar draws nifer o feysydd: cynnydd o ran presenoldeb disgyblion mewn ysgolion cynradd ac uwchradd, a mwy o bobl ifanc nag erioed yn gadael yr ysgol gyda chymwysterau.

Nid yw'r cynnig ger ein bron yn cydnabod y gwelliant parhaus a welwyd flwyddyn ar ôl blwyddyn o ran disgyblion yng Nghymru yn gadael yr ysgol gyda phum TGAU gradd A* i C, gan gynnwys Saesneg a Chymraeg iaith gyntaf a mathemateg. Mae'r ffigurau'n cynyddu o 45.6% yn 2008 i 51.1% yn 2012. Mae'n well gan Blaid Cymru bwysleisio'r negyddol, ond cydnabuaf fod mwy i'w wneud.

Rwy'n sicr yn rhannu'r pryder bod y bwch cyrhaeddiad rhwng disgyblion o gefndiroedd difreintiedig a mwy breintiedig yn cynyddu ar draws y cyfnodau allweddol, gan gyrraedd 33% yng nghyfnod allweddol 4. Fodd bynnag, unwaith eto, bu gwelliant bach ond un sy'n cynyddu o ran hyn, hefyd.

Dros y ddwy flynedd diwethaf mae'r gyfradd gwella ar gyfer disgyblion sy'n gymwys i gael prydau ysgol am ddim wedi bod yn fwy na'r gyfradd ar gyfer y rhai nad ydynt yn gymwys i gael prydau ysgol am ddim. Wrth gwrs, dyna'r rhagamod ar gyfer cau'r bwch. Bùm yn trafod gyda'm swyddogion dargedau ar gyfer lleihau'r bwch hwn, a fydd yn adlewyrchu'r gwelliant cynyddol ac yn dangos budd ar fuddsoddiad y grant amddifadedd disgyblion. Mewn ymateb i bwyntiau Aled Roberts ynglŷn â'r grant amddifadedd disgyblion, credaf pe na bai'r grant amddifadedd disgyblion yn bodoli, y byddai angen imi ei ddyfeisio.

On surplus places, our current policy is designed to support high standards. The Welsh Government's policy on surplus places does not stand alone; it is part of its policy on school organisation proposals. Local authorities are advised that, where there are excessive numbers of surplus places in an area, they should review their provision. Current guidance sets out a number of factors against which local authorities should develop proposals for change, and that the effect of a proposal on educational standards will be the prime consideration. I am happy to look again at how this is communicated to authorities to ensure clarity.

In relation to qualifications, substantial work has already been undertaken as part of the review of qualifications implementation to ensure that qualifications taken by young people are relevant and valued. For example, a revised and improved Welsh baccalaureate is being developed for teaching from September 2015. This will incorporate the skills that employers and higher education providers have told us they wanted young people to have. New GCSEs in Welsh first language, English language, numeracy and mathematical techniques are being developed for teaching from 2015. The full programme of work has been extremely well received by the stakeholder reference group.

The establishment of Qualifications Wales is a priority of the Welsh Government. It will be established by the end of 2015 and will have responsibility for ensuring that the qualifications that are taken by our young people are of the highest quality and are comparable with the best qualifications in any other nation. Qualifications Wales will also, over time, take a lead role in the design, development and awarding of the complete suite of GCSEs and A-levels for young people in Wales. These qualifications will be designed to meet the needs of learners as they progress to further and higher education and into employment, whether that is in Wales or further afield. Wales needs a body like Qualifications Wales, and I call on all interested parties to recognise that fact and to work with me to that nationally necessary aim. No vested interest can be allowed to obstruct this.

My predecessor gave an oral statement to Assembly Members on 18 June on the Hill report, and a 12-week consultation on the options within the report is currently under way. The consultation will end on 13 September. I am persuaded by the rigour of the report and, as I have already stated, there will be no let-up in my pursuit of raising standards. I will be meeting Robert Hill next week, and I look forward to hearing from him directly about his impressions of the sector in Wales.

Finally, in relation to the budget agreement, of course we welcome the agreement with Plaid Cymru to create 5,650 additional apprenticeship opportunities, providing young people with valuable opportunities to develop their skills and obtain employment. This is a positive demonstration of working together to improve the lives of young people. I hope that, as my tenure unfolds, we can continue that kind of constructive approach in the future in relation to the education of Wales's children and young people.

O ran lleoedd dros ben, nod ein polisi cyfredol yw cefnogi safonau uchel. Nid yw polisi Llywodraeth Cymru ar leoedd dros ben yn rhywbeth ar wahân; mae'n rhan o'i pholisi ar gynigion i ad-drefnu ysgolion. Cynghorir awdurdodau lleol, lle mae gormod o leoedd dros ben mewn ardal, i adolygu eu darpariaeth. Noda canllawiau cyfredol nifer o ffactorau y dylai awdurdodau lleol ddatblygu cynigion ar gyfer newid yn unol â hwy, ac y dylai effaith cynnig ar safonau addysg fod yn brif ystyriaeth. Rwy'n barod i edrych eto ar sut y caiff hyn ei gyfleu i awdurdodau er mwyn sicrhau eglurder.

O ran cymwysterau, mae cryn dipyn o waith eisoes wedi ei wneud fel rhan o'r adolygiad o weithrediad cymwysterau er mwyn sicrhau bod cymwysterau a ddilyniir gan bobl ifanc yn berthnasol ac yn cael eu gwerthfawrogi. Er enghraifft, mae ffurf ddiwygiedig a gwell ar fagloriaeth Cymru yn cael ei datblygu i'w haddysgu o fis Medi 2015. Bydd yn cynnwys y sgiliau y mae cyflogwyr a darparwyr addysg uwch wedi dweud wrthym eu bod am i bobl ifanc feddu arnynt. Mae TGAU newydd mewn Cymraeg iaith gyntaf, Saesneg iaith, rhifedd a thechnegau mathemategol yn cael eu datblygu i'w haddysgu o 2015. Mae'r rhaglen waith lawn wedi cael ei chroesawu'n frwd gan y grŵp cyfeirio rhanddeiliaid.

Mae sefydlu Cymwysterau Cymru yn flaenoriaeth i Lywodraeth Cymru. Caiff ei sefydlu erbyn diwedd 2015, a bydd yn gyfrifol am sicrhau bod y cymwysterau a ddilyniir gan ein pobl ifanc o'r safon uchaf ac yn debyg i'r cymwysterau gorau mewn unrhyw wlad arall. Bydd Cymwysterau Cymru, dros amser, hefyd yn arwain y gwaith o gynllunio, datblygu a dyfarnu'r gyfres lawn o gymwysterau TGAU a Safon Uwch i bobl ifanc yng Nghymru. Bydd y cymwysterau hyn wedi'u cynllunio i ddiwallu anghenion dysgwyr wrth iddynt symud ymlaen i addysg bellach ac addysg uwch ac i mewn i gyflogaeth, boed hynny yng Nghymru neu tu hwnt. Mae angen corff fel Cymwysterau Cymru yng Nghymru, a galwaf ar yr holl bartion â diddordeb i gydnabod y ffaith honno ac i weithio gyda mi i gyrraedd y nod cenedlaethol angenrheidiol hwnnw. Ni ellir caniatáu i unrhyw ddiddordeb personol rwystro hyn.

Rhoddodd fy rhagflaenydd ddatganiad llafar i Aelodau'r Cynulliad ar 18 Mehefin ynghylch adroddiad Hill, ac mae ymgynghoriad 12 wythnos yn mynd rhagddo ar yr opsiynau sy'n rhan o'r adroddiad. Daw'r ymgynghoriad i ben ar 13 Medi. Rwyf wedi fy narbwylllo gan drylwyredd yr adroddiad ac, fel y dywedais eisoes, ni fyddaf yn llaesu dwylo wrth geisio codi safonau. Byddaf yn cyfarfod â Robert Hill yr wythnos nesaf, ac edrychaf ymlaen at glywed ganddo'n uniongyrchol am ei argraffiadau o'r sector yng Nghymru.

Yn olaf, o ran y cytundeb ar y gyllideb, wrth gwrs, croesawu y cytundeb â Phlaid Cymru i greu 5,650 o gyfleoedd prentisiaeth ychwanegol, gan gynnig cyfleoedd gwerthfawr i bobl ifanc ddatblygu eu sgiliau a chael gwaith. Mae hyn yn enghraifft gadarnhaol o gydweithio i wella bywydau pobl ifanc. Gobeithiaf, wrth i'm cyfnod fynd rhagddo, y gallwn barhau â'r math hwnnw o ddull gweithredu adeiladol yn y dyfodol mewn perthynas ag addysg plant a phobl ifanc yng Nghymru.

17:25

Bethan Jenkins [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Diolch am yr ymateb, sydd wedi bod yn weddol bositif, i'r hyn yr ydym ni fel plaid wedi ceisio ymdrin ag ef heddiw. Agorodd Simon Thomas y drafodaeth hon heddiw, a chredaf ei fod yn bwysig iawn i ategu'r hyn a ddywedodd Simon o ran datblygu doniau staff i helpu'r bobl ifanc o fewn ein cymdeithas sy'n llai ffodus i wella eu sgiliau. Yn sicr, roedd yn bwysig gwneud y pwynt ein bod yn gobeithio y bydd y Gweinidog newydd yn dod â gwedd newydd i'r swydd ac yn gallu helpu'r bobl ifanc hynny trwy ei waith mewn ysgolion.

Credaf hefyd ei fod yn bwysig inni gydnabod yr hyn a ddywedodd Aled Roberts ynghylch yr hyn sy'n bwysig am brentisiaethau ac ynghylch cael cydraddoldeb yn y prentisiaethau hynny. Rwyf yn cydnabod bod y Democratiaid Rhyddfrydol yn hoff o glodfori eu hunain trwy'r amser ynghylch y 'pupil deprivation grant'. Mae pawb yn y fan hon yn gwybod beth yw eu barn ar y mater hwnnw. Serch hynny, credaf fod angen inni graffu ar hynny eto a monitro'r hyn sy'n digwydd yn y maes hwnnw.

Er nad yw Angela yma, rwyf yn falch ei bod wedi cytuno gyda'r rhan fwyaf o'r hyn yr oedd Plaid Cymru yn ei ddweud—

Nick Ramsay a gododd—

17:26

Bethan Jenkins [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

I will just finish my sentence first.

Fodd bynnag, roedd yn anghytuno â'r hyn yr ydym wedi dewis ei flaenoriaethu yn y ddadl hon.

17:26

Nick Ramsay [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

I am very grateful to you for giving way. I wish to address your comment on apprenticeships and your support for Aled Roberts's comments. Would you agree that the provision of extra apprenticeships at school age and beyond is very important, but that, as the Enterprise and Business Committee found in its review of apprenticeships, it is also important that those opportunities tally with the job market, and that you are training people in a way that is going to be useful and sustainable when they get out there?

17:27

Bethan Jenkins [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

You are taking up my very small time slot, Nick—

17:27

Nick Ramsay [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Will you take another intervention?

17:27

Bethan Jenkins [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

No; but, of course, we agree with that.

[Senedd.tv](#)
[Fideo](#) [Video](#)

Thank you for the response, which has been relatively positive, to what we as a party are dealing with today. Simon Thomas opened the debate today, and I believe that it is very important to endorse what Simon said in terms of developing the skills of staff to assist young people who are more disadvantaged in our community to improve their skills. Indeed, it was important to make the point that we hope that the Minister will bring a new attitude to the post and will be able to assist those young people through his work in schools.

I also think that it is important that we acknowledge what Aled Roberts said in terms of the importance of apprenticeships and also the need to have equality within those apprenticeships. I acknowledge that the Liberal Democrats always like to praise themselves in terms of the pupil deprivation grant. Everyone here knows exactly what their views are on that. However, I think that we need to scrutinise that once again and monitor what is happening in that particular field.

Although Angela is not present, I am pleased that she agreed with most of what Plaid Cymru had to say—

Nick Ramsay rose—

[Senedd.tv](#)
[Fideo](#) [Video](#)

Byddaf yn gorffen fy mrawddeg yn gyntaf.

However, she disagreed with what we had prioritised within this debate.

[Senedd.tv](#)
[Fideo](#) [Video](#)

Rwy'n ddiolchgar iawn ichi am ildio. Hoffwn fynd i'r afael â'ch sylwadau ar brentisiaethau a'ch cefnogaeth i sylwadau Aled Roberts. A fydddech yn cytuno bod darparu prentisiaethau ychwanegol i bobl ifanc o oedran ysgol a thu hwnt yn bwysig iawn, ond ei bod hefyd yn bwysig, fel y canfu'r Pwyllgor Menter a Busnes yn ei adolygiad o brentisiaethau, sicrhau bod y cyfleoedd hynny'n cyfateb i'r farchnad swyddi, a'ch bod yn hyfforddi pobl mewn ffordd a fydd yn ddefnyddiol ac yn gynaliadwy pan fyddant yn mynd i fyd gwaith?

[Senedd.tv](#)
[Fideo](#) [Video](#)

Rydych yn cymryd llawer o'm hamser byr, Nick—

[Senedd.tv](#)
[Fideo](#) [Video](#)

A dderbyniwch ymyriad arall?

[Senedd.tv](#)
[Fideo](#) [Video](#)

Na; ond, wrth gwrs, rydym yn cytuno â hynny.

Symudaf ymlaen yn awr at yr hyn a ddywedodd Elin Jones am y polisi i leihau llefydd gwag mewn ysgolion, a'r ffaith ei bod yn anodd iawn i rai ardaloedd gyrraedd y targed hwnnw. Mae hynny'n bwysig, wrth gwrs. Mae hyd yn oed y Blaid Lafur yn cytuno ei fod yn anodd iawn cyrraedd y targed hwnnw. Credaf ei fod yn bwysig i ategu'r ffaith fod y mater hwn yn cymryd llawer o'r amser sydd gan ysgolion. Gan fod angen codi safonau mewn ysgolion, dyna ddylai fod ar frig yr agenda yn lleol, yn hytrach na ffocws parhau ar y polisi o leihau llefydd gwag.

Yn sicr mae gan Leighton Andrews a Simon Thomas frwydr i'w hymladd y tu allan i'r Siambr hon. Nid wyf am ymhelaethu ar y sefyllfa honno, ond rwyf am nodi bod llawer wedi digwydd tra'r oedd Leighton Andrews yn Weinidog, a bod yn rhaid inni edrych hefyd ar y pethau positif.

Dywedodd Rhodri Glyn Thomas nad oedd yn arbenigwr yn maes addysg, ond ei fod wedi mynd i'r ysgol. Credaf fod pob un ohonon wedi mynd i'r ysgol, a chredaf felly ein bod wedi cael profiadau y gallwn eu defnyddio wrth lunio polisiâu ac wrth gyfiawnhau'r hyn yr ydym yn ei wneud fel gwleidyddion. Mae fy mam sydd yn addysgu ar hyn o bryd, ac mae athrawon yn dod ataf ac yn gofyn a yw'n bosibl iddynt gael clod am y pethau y maent yn eu gwneud yn dda, yn hytrach na theimlo eu bod bob amser yn cael eu beirniadu. Gwn fod Alun Ffred Jones wedi dweud hynny hefyd.

I orffen, trof at yr hyn a ddywedodd Huw Lewis, y Gweinidog. Nid ydym am ganolbwyntio ar y pethau negyddol, Weinidog. O ran yr elfen o'r cynnig sy'n ymwneud â TGAU, mae'n rhaid inni sylweddoli bod problemau'n bodoli. Mewn rhai misoedd, rydym yn gobeithio y byddwn yn gallu dod yn ôl i'r fan hon a dweud, 'Da iawn am wneud y newidiadau hynny'. Serch hynny, mae'n rhaid inni graffu ar waith y Llywodraeth a sicrhau bod pethau'n newid. Ysbryd y ddadl hon oedd ceisio cyfathrebu hynny i chi, fel Gweinidog, ac i sicrhau bod addysg ar frig agenda Llywodraeth Cymru.

I will move on to what Elin Jones said about the policy to deal with surplus school places, and the fact that it is very difficult in certain areas to attain the target. That is important, of course. Even the Labour Party agrees that it is very difficult to attain that target. I think that it is important to highlight the fact that this takes up a great deal of time within schools. As standards need to be raised within schools, that should be at the top of the local agenda, rather a continuing focus on the policy to deal with surplus school places.

Certainly, Leighton Andrews and Simon Thomas have a battle to fight outside the Chamber. I do not want to address that particular situation, but I want to note that a great deal did happen while Leighton Andrews was Minister, and that we also need to look at the positives.

Rhodri Glyn Thomas said that he is not an expert in education, but that he did go to school. I think that all of us went to school, and I therefore think that we have had experiences that we can use as we formulate policy and as we justify what we do as politicians. My mother is a teacher at present, and teachers come to me to ask whether it is possible for them to be praised for the things that they do well, rather than to always feel that they are being criticised. I know that Alun Ffred Jones mentioned that as well.

To conclude, I will turn to what Huw Lewis, the Minister, has said. We do not want to concentrate on the negatives, Minister. In terms of what we included in the motion on GCSEs, we need to recognise that there are problems. In a few months' time, I hope that we will be able to come back here to say, 'Well done for making those changes'. However, we have to scrutinise you as a Government and ensure that things change. The spirit of this debate was to try to communicate that to you, as Minister, and to ensure that education is at the top of the Welsh Government's agenda.

17:29

Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

The proposal is to agree the motion without amendment. Does any Member object? I see that there are objections. I therefore defer all voting under this item until voting time.

Y cynnig yw y dylid derbyn y cynnig heb welliant. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Gwelaf fod gwrthwynebiadau. Felly, gohiriaf bob pleidlais o dan yr eitem hon tan y cyfnod pleidleisio.

Gohiriwyd y pleidleisio tan y cyfnod pleidleisio.

Voting deferred until voting time.

Daeth y Llywydd i'r Gadair am 5.29 p.m.

The Presiding Officer took the Chair at 5.29 p.m.

17:30

Dadl Cyfnod 3 ar y Bil Sector Amaethyddol (Cymru) o dan Reol Sefydlog Rhif 26.44

Llywydd / The Presiding Officer [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

We now move to the Stage 3 Standing Order No. 26.44 motion to approve the Agricultural Sector (Wales) Bill. Before we debate the first group of amendments, I call the First Minister. Do I? No? Okay.

Stage 3 Standing Order No. 26.44 Y Debate on the Agricultural Sector (Wales) Bill

Symudwn yn awr at gynneg Rheol Sefydlog Rhif 26.44 Cyfnod 3 i gymeradwyo'r Bil Sector Amaethyddol (Cymru). Cyn inni drafod y grŵp cyntaf o welliannau, galwaf ar y Prif Weinidog. Ydwyf fi? Nac ydwyf? O'r gorau.

[Senedd.tv](#)
[Fideo Video](#)

[Senedd.tv](#)
[Fideo Video](#)

In accordance with Standing Order No. 26.36, amendments will be disposed of in the order which the sections and Schedules to which they relate, arise in the Bill.

Yn unol â Rheol Sefydlog Rhif 26.36, byddwn yn penderfynu ar y gwelliannau yn y drefn y mae'r adrannau a'r Atodlenni y maent yn cyfeirio atynt yn codi yn y Bil.

Grŵp 1: Y Panel (Gwelliannau 34, 63, 16, 64, 17, 18, 65, 66, 67, 27, 28, 68,29, 32, 33 a 69)

Group 1: The Panel (Amendments 34, 63, 16, 64, 17, 18, 65, 66, 67, 27, 28, 68,29, 32, 33 and 69)

17:30 **Y Llywydd / The Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Group 1 deals with amendments that relate to the panel. The lead amendment in the group is amendment 34. I call on Antoinette Sandbach to move amendment 34 and to speak to it and the other amendments in the group.

Mae Grŵp 1 yn ymdrin â gwelliannau sy'n ymwneud â'r panel. Y prif welliant yn y grŵp yw gwelliant 34. Galwaf ar Antoinette Sandbach i gynnig a thrafod gwelliant 34 ynghyd â'r gwelliannau eraill yn y grŵp.

[Senedd.tv](#)
[Fideo](#) [Video](#)

17:30 **Antoinette Sandbach** [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Madam Presiding Officer, before I move that amendment, I would like to raise a point of order relating to what happened yesterday in the Chamber. During his submissions, the Minister for agriculture claimed that there had been universal support for a legislative consent motion, and that the vote had been unanimous. That legislative consent motion took place on 29 January 2013. There were 18 votes in favour of the legislative consent motion, and 33 votes against. I would like that to be placed on the record, or for the Record to be corrected from yesterday.

Fadam Lywydd, cyn imi gynnig y gwelliant hwnnw, hoffwn godi pwynt o drefn sy'n ymwneud â'r hyn a ddigwyddodd ddoe yn y Siambr. Yn ystod ei gyflwyniadau, honnodd y Gweinidog amaethyddiaeth fod cefnogaeth gyffredinol i gynnig cydsyniad deddfwriaethol, a bod y bleidlais wedi bod yn unfrydol. Ymdrinniwyd â'r cynnig cydsyniad deddfwriaethol hwnnw ar 29 Ionawr 2013. Roedd 18 bleidleisiau o blaid y cynnig cydsyniad deddfwriaethol, a 33 yn ei erbyn. Hoffwn nodi hynny'n gyhoeddus neu hoffwn weld y Cofnod ddoe yn cael ei gywiro.

[Senedd.tv](#)
[Fideo](#) [Video](#)

17:31 **Y Llywydd / The Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

I do not think that that was a point of order; it is just a point of information. If you would like to move on to your amendments, please do.

Ni chredaf fod hynny'n bwynt o drefn; pwynt o wybodaeth yn unig ydyw. A fyddech cystal â symud yn eich blaen i gynnig eich gwelliannau, os gwelwch yn dda.

[Senedd.tv](#)
[Fideo](#) [Video](#)

17:31 **Antoinette Sandbach** [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

I am very grateful.

Rwy'n ddiolchgar iawn.

Before I move my amendments, I would like formally to record my personal thanks and the thanks of the Welsh Conservatives to the Assembly Commission staff, who have worked so hard over the past two weeks. I would also particularly thank, among our group staff, Sophie Traherne, Emma Sands and James Dunn, as they have really gone the extra mile. Last, but by no means least, I thank Jon Birch, my researcher. All of these people have put themselves out in order to cope with this emergency Bill procedure.

Cyn imi gynnig fy ngwelliannau, hoffwn gofnodi'n ffurfiol fy niolchiadau personol a diolchiadau'r Ceidwadwyr Cymreig i staff Comisiwn y Cynulliad, sydd wedi gweithio mor galed dros y pythefnos diwethaf. Hoffwn hefyd ddiolch yn arbennig, ymhlith ein grŵp staff, i Sophie Traherne, Emma Sands a James Dunn, gan iddynt yn wir wneud ymdrech arbennig. Yn olaf, ond nid lleiaf, hoffwn ddiolch i Jon Birch, fy ymchwilydd. Mae pob un o'r bobl hyn wedi gwneud ymdrech fawr er mwyn ymdopi â'r weithdrefn frys hon ar gyfer Bil.

[Senedd.tv](#)
[Fideo](#) [Video](#)

I now move amendment 34 in my name.

Cynigiaf welliant 34 yn awr yn fy enw i.

I have re-proposed this amendment, because yesterday was the committee stage for this Bill. This was an opportunity for the Minister to provide an explanation of the Welsh Government's proposals. However, it is clear from the proceedings that the Minister was refusing to take interventions. A confident Minister who was certain of his position would have been happy to provide an explanation in the committee, and would have been happy to allow members of that committee to question him. By refusing to take interventions, he was in effect refusing to be scrutinised on things that he was saying in this Chamber. It is a matter of great regret that, given that this legislation has been brought forward under an emergency Bill procedure, he would not answer the questions that Assembly Members wished to ask him. To my mind, this is of great concern, because some of the questions that I should have liked to have asked were not even taken.

The Minister made assertions about the amendments that we had made concerning the composition of the panel. He said that we were proposing a politician to be in charge of the panel. That was not what the tabled amendments were about. The amendments tabled were to give oversight of that panel and scrutiny of appointments to the panel to the National Assembly for Wales, rather than to the Minister. Therefore, the amendments have been re-proposed throughout the relevant stages of this Bill, in order that this can be a panel that represents the whole of Wales, and so that it does not have a political person appointing the members of the board, but that the appointments are ratified by the Assembly. That is the effect of the amendments that I have re-tabled in that section, and you will see that there is a Schedule to the Bill that details the amendments on that.

Secondly, there has been—

Rwyf wedi ailgynnig y gwelliant hwn, oherwydd ddoe oedd cyfnod pwyllgor y Bil hwn. Roedd yn gyfle i'r Gweinidog esbonio cynigion Llywodraeth Cymru. Fodd bynnag, mae'n amlwg o'r trafodion bod y Gweinidog wedi gwrthod derbyn ymyriadau. Byddai Gweinidog hyderus a oedd yn gwybod ei bethau wedi bod yn fodlon rhoi esboniad yn y pwyllgor, a byddai wedi bod yn fodlon caniatáu i aelodau'r pwyllgor hwnnw ei holi. Drwy wrthod derbyn ymyriadau, roedd, i bob pwrpas, yn gwrthod rhoi cyfle inni graffu ar bethau yr oedd yn eu dweud yn y Siambr hon. Mae'n drueni mawr, o gofio bod y ddeddfwriaeth hon wedi cael ei chyflwyno o dan weithdrefn frys ar gyfer Bil, na fyddai'n barod i ateb y cwestiynau yr oedd Aelodau'r Cynulliad yn dymuno eu gofyn iddo. Yn fy marn i, mae hyn yn destun pryder mawr, oherwydd nad oedd rhai o'r cwestiynau yr hoffwn fodi wedi eu gofyn hyd yn oed wedi cael eu derbyn.

Gwnaeth y Gweinidog honiadau ynglŷn â'r gwelliannau a gyflwynwyd gennym ynghylch aelodaeth y panel. Dywedodd ein bod yn cynnig mai gwleidydd ddylai fod yn gyfrifol am y panel. Nid dyna ddiben y gwelliannau a gyflwynwyd. Diben y gwelliannau a gyflwynwyd oedd rhoi trosolwg o'r panel hwnnw a chyfle i graffu ar benodiadau i'r panel i Gynulliad Cenedlaethol Cymru, yn hytrach nag i'r Gweinidog. Felly, mae'r gwelliannau wedi cael eu hailgynnig drwy gydol cyfnodau perthnasol y Bil hwn, er mwyn cael panel a all gynrychioli Cymru gyfan, a sicrhau nad person gwleidyddol fydd yn penodi aelodau'r bwrdd, ond bod y penodiadau hyn yn cael eu cadarnhau gan y Cynulliad. Dyna effaith y gwelliannau a ailgyflwynwyd gennyf yn yr adran honno, ac fe welch fod Atodlen i'r Bil sy'n manylu ar y gwelliannau ynglŷn â hynny.

Yn ail, bu—

17:34 **Y Llywydd / The Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Excuse me; I would just say that you are not re-tabling them. They are new amendments, as this is a new debate. Okay? It is a technical point, but just move on.

Esgusodwch fi; hoffwn nodi nad ydych yn eu hailgyflwyno. Gwelliannau newydd ydynt, gan fod hon yn ddatl newydd. Iawn? Pwynt technegol ydyw, ond a fydddech cystal â symud yn eich blaen.

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

17:34 **Antoinette Sandbach** [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

I apologise.

Mae'n ddrwg gennyf.

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

17:34 **Y Llywydd / The Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

It is okay.

Mae'n iawn.

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

17:35

Antoinette Sandbach [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

My new amendments reflect what happened yesterday. They also reflect the fact that the Minister had been prepared to dictate, for example, the number of people who were on the proposed panel, which he has limited to 10. Despite the overwhelming majority of his consultation responses indicating that there should be a set formula of representatives in order to include a balance, that has not been reflected in the amendments that he has tabled to the Bill. I want to draw that to Members' attention so that they can consider whether they want that formalised balance of the panel to be put on the face of the Bill. You will see that reflected in the amendments that have been tabled and the Schedule that has been attached. That effectively formalises the appointment and the balance. I would hope that Members would agree that it is right that a body that is going to have consequences throughout Wales should have independent scrutiny from the Chamber and this Assembly, rather than from Welsh Government Ministers. It is for those reasons that the amendments that we have tabled in group 1 have been tabled: to provide that type of independence and balance of representation on the panel now that the Minister has accepted that the panel will come into effect.

Mae fy ngwelliannau newydd yn adlewyrchu'r hyn a ddigwyddodd ddoe. Maent hefyd yn adlewyrchu'r ffaith bod y Gweinidog wedi bod yn barod i bennu, er enghraifft, nifer y bobl a oedd ar y panel arfaethedig, y mae wedi ei gyfyngu i 10. Er bod y mwyafrif llethol o'r ymatebion i'w ymgynghoriad wedi nodi y dylai fod fformiwla benodedig o gynrychiolwyr er mwyn cael cydbwysedd, nid yw hynny wedi cael ei adlewyrchu yn y gwelliannau a gyflwynwyd i'r Bil ganddo. Hoffwn dynnu sylw'r Aelodau at hynny er mwyn iddynt gael ystyried a ydynt am i'r cydbwysedd ffurfiol ar y panel gael ei roi ar wyneb y Bil. Byddwch yn gweld bod hynny wedi cael ei adlewyrchu yn y gwelliannau sydd wedi eu cyflwyno a'r Atodlen sydd ynghlwm. Mae hynny'n ffurfiol i'r broses benodi a'r cydbwysedd i bob diben. Byddwn yn gobeithio y byddai'r Aelodau yn cytuno ei bod yn briodol bod corff ac iddo oblygiadau i Gymru gyfan yn destun craffu annibynnol gan y Siambr a'r Cynulliad hwn, yn hytrach na chan Weinidogion Llywodraeth Cymru. Am y rhesymau hynny y cyflwynwyd y gwelliannau gennym yng ngrŵp 1: er mwyn rhoi annibyniaeth a chydbwysedd cynrychiolaeth o'r fath ar y panel gan fod y Gweinidog wedi derbyn y bydd y panel yn dod i rym.

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

17:36

Llyr Huws Gruffydd [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Rwyf hefyd am ategu'r diolch sydd wedi cael ei fynegi i staff y Comisiwn am eu gwaith dilychwin dros y dyddiau diwethaf. Rwyf wedi bod yn derbyn negeseuon e-bost, fel pob un ohonoch rwy'n siŵr, bob awr o'r dydd a'r nos, ac rwy'n gobeithio'n fawr mai'n achlysurol iawn y byddwn yn ffeindio ein hunain mewn sefyllfa lle mae angen Bill brys o'r fath yn y dyfodol. Diolch i bawb am eu gwaith caled dros y cyfnod diwethaf.

I want to endorse the thanks expressed to Commission staff for their unstinting work over the past few days. I have been receiving e-mails, as have the rest of you, I am sure, at every hour of the day and night, and I very much hope that it is only very occasionally that we will find ourselves in a situation where there is a need for an emergency Bill such as this in future. I certainly want to thank everyone for their hard work over these past few weeks.

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

Rwy'n cefnogi, ac wedi cefnogi mewn egwyddor, nifer o'r gwelliannau sydd yn y grŵp hwn. Fodd bynnag, rydym eisoes wedi trafod yr egwyddorion hyn wrth gael y drafodaeth hon ddoe ac wrth gael pleidlais ar nifer o'r materion hyn ddoe. Fel rheol, byddai hynny yn naturiol wedi ei gyfyngu i aelodau'r pwyllgor penodol a fyddai'n craffu ar y Bil hwn ac yn delio â thrafodion Cyfnod 2. Gan fod y Pwyllgor o'r Cynulliad Cyfan wedi trafod y materion hyn a phleidleisio arnynt ddoe, nid wyf yn gweld beth sydd i'w ennill o'u cyflwyno yn y man hwn i'w trafod ymhellach. Ar yr un pryd, mae angen cydnabod bod y Gweinidog wedi ymateb yn gadarnhaol i nifer o'r pwyntiau a'r gofidiau sydd wedi cael eu codi, yn enwedig o safbwynt cryfhau rôl—

I support, and have supported in principle, many of the amendments in this group. However, we have already discussed those principles in having our debate yesterday and in voting on many of those issues yesterday. As a rule, that would naturally have been limited to members of the specific committee that was scrutinising the Bill and dealing with Stage 2 proceedings. As a Committee of the Whole Assembly discussed and voted on these issues yesterday, I do not truly see what can be gained from re-tabling these amendments for further discussion. Simultaneously, we need to recognise that the Minister did respond positively to many of the points and concerns raised, particularly in terms of strengthening the role—

17:38

Nick Ramsay [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

On a technical point, they are not re-tabled amendments; they are new amendments. [Laughter.]

O ran pwynt technegol, nid gwelliannau wedi eu hailgyflwyno ydynt; gwelliannau newydd ydynt. [Chwerthin.]

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

17:38

Llyr Huws Gruffydd [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Roeddwn yn ymwybodol o hynny. Ceisiais eirio hynny'n ofalus ond efallai na ddaeth hynny drwyddo yn yr un ystyr i chi. Diolch am hynny.

I was aware of that. I tried to word it carefully; perhaps you did not understand it in those same terms. Thank you for that.

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

Felly, mae'r Gweinidog, yn fy marn i, wedi ymateb yn gadarnhaol i nifer o'r gofidiau a'r pwyntiau a godwyd ddoe, yn enwedig o safbwynt cryfhau rôl y panel a natur y berthynas rhwng y panel a'r Gweinidog wrth wneud y Gorchymyn. Mae hynny, yn fy marn i, yn rhoi inni drefniant y gallaf i fyw gydag ef am y tro. Os cofiwch hefyd fod cymal machlud meddal, fel y cyfeiriwyd ato, wedi ei gyflwyno, nid wyf yn teimlo bod ail-fyw rhai o'r dadleuon a gafwyd o'r blaen yn mynd i gryfhau rhyw lawer ar y Bil hwn heddiw. Felly, rwy'n gofyn i'r Aelodau perthnasol ystyried tynnu'r gwelliannau yn ôl, neu beidio â'u cynnig neu beth bynnag, oherwydd y byddwn ni ym Mhlaid Cymru yn ymatal yn yr achosion penodol hynny.

The Minister, I believe, has responded positively to many of the concerns and points raised yesterday, particularly in terms of strengthening the role of the panel and the nature of the relationship between the panel and the Minister in making Orders. In my opinion, that gives us an arrangement that I can live with for the time being. If you recall that a soft sunset clause, as it was referred to, has also been brought forward, then I do not think that re-living some of the debates that we have had in the past will do much to strengthen this Bill today. I would ask, therefore, for relevant Members to consider withdrawing these amendments, or not to move them perhaps, because we in Plaid Cymru will abstain in those specific cases.

17:39

William Powell [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

First, I would like to associate myself with the remarks of Antoinette Sandbach and Llyr Huws Gruffydd regarding the support that has been available in these extraordinary circumstances from the Commission staff. I would also like to put on record my thanks to Alex Phillips and Sian Donne within the Welsh Liberal Democrats' staff for the sterling work that they have done in rising to the challenge that we have been presented with by this emergency Bill.

Yn gyntaf, hoffwn ategu sylwadau Antoinette Sandbach a Llyr Huws Gruffydd ynghylch y cymorth a roddwyd yn yr amgylchiadau eithriadol hyn gan staff y Comisiwn. Hoffwn innau hefyd ddiolch yn gyhoeddus i Alex Phillips a Sian Donne o blith staff Democratiaid Rhyddfrydol Cymru am y gwaith rhagorol y maent wedi ei wneud wrth godi i'r her yr ydym wedi ei hwynebu yn sgil cyflwyno'r Bil brys hwn.

I speak to amendments 27, 28, 29, 32 and 33, tabled in my name. I fully respect the right of Antoinette Sandbach and the Conservative group to submit their refreshed amendments, but I also have some sympathy with the sentiments expressed by Llyr Huws Gruffydd in terms of their sheer volume and the value that they bring at this stage.

Ymdriniaf â gwelliannau 27, 28, 29, 32 a 33, a gyflwynwyd yn fy enw i. Rwy'n llwyr barchu hawl Antoinette Sandbach a'r grŵp Ceidwadol i gyflwyno eu gwelliannau ar eu newydd wedd, ond mae gennyf hefyd rywfaint o gydymdeimlad â'r hyn a fynegwyd gan Llyr Huws Gruffydd o ran eu nifer fawr a'u gwerth ar hyn o bryd.

I would like to begin my remarks by noting also the number of key concessions that the Minister has made on this Bill, compared with the form it was in when first introduced. In terms of the purpose of the panel, the functions and powers of the panel, and, indeed, the sunset clause, I feel that the Bill that we are likely to be presented with by the end of this afternoon will be substantially different from what we initially saw two weeks ago. Indeed, it will be the better for it.

Hoffwn ddechrau fy sylwadau drwy nodi hefyd y ffaith bod y Gweinidog wedi cynnig nifer o gonsesiynau allweddol o ran y Bil hwn, o'i gymharu â'r Bil a gyflwynwyd yn gyntaf. O ran pwrpas y panel, swyddogaethau a phwerau'r panel, ac, yn wir, y cymal machlud, teimlaf y bydd y Bil y bydd yn debygol o gael ei gyflwyno inni erbyn diwedd y prynhawn yma yn sylweddol wahanol i'r hyn a welsom i ddechrau bythefnos yn ôl. Yn wir, bydd yn well o'r herwydd.

With this in mind, my purpose with amendment 27 is simply to further remove the wriggle room encompassed in the present wording and to specify that Welsh Ministers must ensure that the panel's membership consists of subsections 4(a) and 4(b). While not harbouring concerns about the present Minister's sincerity in intending to deliver on the panel's constitution, I feel that this short and simple change would further protect the panel from political interference should the portfolio fall in the future into less benign hands.

O gofio hyn, fy mhwrpas, yn syml, wrth gyflwyno gwelliant 27 yw cyfyngu eto ar y rhyddid a gynigir gan y geiriad presennol a phennu bod yn rhaid i Weinidogion Cymru sicrhau bod aelodaeth y panel yn cynnwys isadrannau 4 (a) a 4 (b). Er nad oes gennyf unrhyw bryderon ynghylch didwylledd y Gweinidog presennol a'i fwriadau ynglŷn ag aelodaeth y panel, teimlaf y byddai'r newid byr, syml hwn yn diogelu'r panel ymhellach rhag ymyrraeth wleidyddol pe bai'r portffolio yn mynd i ddwylo llai caredig yn y dyfodol.

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

Yesterday, I spoke about the key importance of affirming the presence of the Welsh farming unions and, indeed, the trade unions, on the face of the Bill. While we may not always agree with everything that they have to say, they are surely key stakeholders, whose voices need to be recognised and heard given the scope of the Bill and the relationship that it has with the outgoing England-and-Wales board. I know that the Minister has views on this as well, and, as such, I would call on him again to support this strengthening amendment, and to fully recognise the place that the unions have in the promotion of agricultural workers' rights and, indeed, the wider agricultural sector here in Wales. We have witnessed some of the value that the unions bring to Welsh agriculture, even as recently as this morning's Environment and Sustainability Committee, when the unions joined forces in emphasising the importance of full engagement, both with the Welsh Government and with its European agenda. As such, we must ensure that their knowledge and expertise are fully taken into account in any new panel.

Further to this, I am still keen to see greater recognition on the face of the Bill accorded to how the panel maintains its own accounts. As we know, this panel is likely to cost well over £100,000 a year to operate. I feel that such a sum is worthy of greater public scrutiny, and that a copy of those accounts should be laid before the National Assembly on a regular basis. As all Members are painfully aware, these continue to be hugely difficult financial times. As such, I feel that it is especially important that we ensure that we are maximising our assurance of value for money from any established panel.

Finally, amendments 32 and 33 have been tabled as technical definition amendments, which support the exact definition of a farming union and a trade union in the context of agricultural workers, in line with amendment 28. Given the special role that farming plays within the wider society of Wales, I feel that it is essential that they are suitably defined in separation to any other unions.

17:44

Suzy Davies [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

May I begin by advising Members that I will not be moving amendment 16? As for amendments 17 and 18, these amendments work together to adjust the balance of section 2(c), which reflects the Minister's response to calls by this Assembly to strengthen the role of the panel. The draft as it currently stands permits Welsh Ministers to require the panel to advise them on any agricultural matter that the Welsh Ministers wish. Bearing in mind my clear concern about devolved competence in this Bill, I would not wish the panel to find itself in a position where it is compelled to offer advice to Welsh Ministers on an issue where competence may be unclear. My amendment offers the panel the right to refuse to offer advice. It is a right that I imagine will be used only in the rarest of circumstances, but as an arm's-length body, it must have the autonomy to say 'no' when it believes that Ministers may be overstepping the mark.

Ddoe, soniais am bwysigrwydd allweddol cadarnhau presenoldeb undebau ffermio Cymru ac, yn wir, yr undebau llafur, ar wyneb y Bil. Er nad ydym bob amser yn cytuno â phopeth sydd ganddynt i'w ddweud, rhaid eu bod yn rhanddeiliaid allweddol, y mae angen i'w lleisiau gael eu cydnabod a'u clywed o ystyried cwrpas y Bil a'i berthynas â bwrdd Cymru a Lloegr sydd ar fin cael ei ddiddymu. Gwn fod gan y Gweinidog farn ar hyn hefyd, ac, fel y cyfryw, byddwn yn galw arno eto i gefnogi'r gwelliant atgyfnerthu hwn, ac i gydnabod yn llawn rôl yr undebau i hyrwyddo hawliau gweithwyr amaethyddol ac, yn wir, y sector amaethyddol ehangach yma yng Nghymru. Rydym wedi gweld y gwerth y mae'r undebau yn ei gynnig i fyd amaeth Cymru, hyd yn oed mor ddiweddar â Phwyllgor yr Amgylchedd a Chynaliadwyedd y bore yma, pan ddaeth yr undebau ynghyd i bwysleisio pwysigrwydd ymgysylltu llawn, â Llywodraeth Cymru ac â'i hagenda Ewropeaidd. Fel y cyfryw, rhaid inni sicrhau bod eu gwybodaeth a'u harbenigedd yn cael eu hystyried yn llawn mewn unrhyw banel newydd.

Yn ychwanegol at hyn, rwy'n dal yn awyddus i weld mwy o gydnabyddiaeth ar wyneb y Bil o'r modd y mae'r panel yn cadw ei gyfrifon ei hun. Fel y gwyddom, mae'r panel hwn yn debygol o gostio ymhell dros £100,000 y flwyddyn i'w weithredu. Teimaf fod swm o'r fath yn haeddu mwy o graffu cyhoeddus, ac y dylai copi o'r cyfrifon hynny gael ei osod gerbron y Cynulliad Cenedlaethol yn rheolaidd. Fel y gwyr pob Aelod yn iawn, rydym yn parhau i wynebu amgylchiadau ariannol hynod anodd. Fel y cyfryw, teimlaf ei bod yn arbennig o bwysig ein bod yn ceisio'r sicrwydd mwyaf ynglŷn â gwerth am arian gan unrhyw banel sefydledig.

Yn olaf, cyflwynwyd gwelliannau 32 a 33 fel gwelliannau sy'n ymwneud â diffiniadau technegol, sy'n cefnogi'r union ddiffiniad o undeb ffermio ac undeb llafur yng nghydestun gweithwyr amaethyddol, yn unol â gwelliant 28. O ystyried y rôl arbennig y mae ffermio yn ei chwarae o fewn cymdeithas ehangach Cymru, teimlaf ei bod yn hanfodol eu bod yn cael eu diffinio'n addas ar wahân i unrhyw undebau eraill.

A gaf ddechrau drwy hysbysu'r Aelodau na fyddaf yn cynnig gwelliant 16? O ran gwelliannau 17 a 18, mae'r gwelliannau hyn yn gweithio gyda'i gilydd i addasu cydbwysedd adran 2 (c), sy'n adlewyrchu ymateb y Gweinidog i alwadau gan y Cynulliad hwn i gryfhau rôl y panel. Mae'r drafft fel y mae ar hyn o bryd yn caniatáu i Weinidogion Cymru ofyn i'r panel eu cyngori ar unrhyw fater amaethyddol a ddymunir gan Weinidogion Cymru. O gofio fy mhryder amlwg ynghylch cymhwysedd datganoledig yn y Bil hwn, ni fyddwn yn dymuno i'r panel fod mewn sefyllfa lle mae'n cael ei orfodi i gynnig cyngor i Weinidogion Cymru ar fater lle y gall cymhwysedd fod yn aneglur. Mae fy ngwelliant yn cynnig yr hawl i'r panel wrthod cynnig cyngor. Dim ond o dan amgylchiadau anghyffredin iawn y byddai'r hawl yn cael ei harfer, tybiwn i, ond fel corff hyd braich, rhaid iddo gael ymreolaeth i ddweud 'na' os cred fod Gweinidogion yn mynd yn rhy bell o bosibl.

Senedd.tv
[Fideo Video](#)

Russell George [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

I stand to support the amendments put forward by Antoinette Sandbach, Suzy Davies and William Powell to this section of the Bill. Before I do that, I add my own thanks to the Assembly Commission staff, who have bent over backwards to assist us in our scrutiny and our legislative functions at the most difficult of time, and in unwarranted circumstances. I would also like to thank our own group staff, who have been involved in this process and have again provided us with all the relevant information and support to help us deal with this piece of legislation.

Minister, considering that you have gone down this particular legislative route, which has significantly curtailed the scrutiny powers of this Assembly, I would hope that you would work with us, as others have previously said, to make this the best piece of legislation that it can possibly be. Good law should be effective, clear, coherent and accessible. It is about the content of the law, its architecture, its language and its accessibility. Therefore, I cannot understand, given the process that you have used and the urgency that you have placed on this Bill, and given the lack of secondary regulation coming forward, why you could not afford us the opportunity to make this Bill as prescriptive and as tight as it possibly could be. That would ensure that future power was not concentrated in the hands of Welsh Ministers, that the panel was established in an open, transparent and independent manner, and, most importantly, that this Assembly could hold it to account, until such time that a sunset clause was enacted.

I appreciate that you have conceded on some things and I believe that we have given up a huge amount in this process, but I hope that you can give some more this evening, to ensure that this law is as robust as possible.

Codaf i gefnogi'r gwelliannau a gyflwynwyd gan Antoinette Sandbach, Suzy Davies a William Powell i'r adran hon o'r Bil. Cyn imi wneud hynny, hoffwn innau hefyd ddiolch i staff Comisiwn y Cynulliad, sydd wedi gwneud popeth o feun ein gallu i'n helpu i ymgymryd â'n gwaith craffu a'n swyddogaethau deddfwriaethol ar yr adeg hynod anodd hon, ac o dan amgylchiadau nad oes modd eu cyfiawnhau. Hoffwn hefyd ddiolch i staff ein grŵp ein hunain, sydd wedi cymryd rhan yn y broses hon ac sydd wedi darparu'r holl wybodaeth a'r gefnogaeth berthnasol i'n helpu i ymdrin â'r darn hwn o ddeddfwriaeth.

Weinidog, o ystyried eich bod wedi dewis y llwybr deddfwriaethol penodol hwn, sydd wedi cwto'i'n sylweddol ar bwerau craffu'r Cynulliad hwn, byddwn yn gobeithio y byddech yn gweithio gyda ni, fel y soniodd eraill eisoes, i sicrhau bod y darn hwn o ddeddfwriaeth cystal ag sy'n bosibl. Dylai cyfraith dda fod yn effeithiol, yn eglur, yn rhesymegol ac yn ddealladwy. Mae a wnelo â chynnwys y gyfraith, ei phensaerniaeth, ei hiaith a'r gallu i'w deall. Felly, ni allaf ddeall, o ystyried y broses yr ydych wedi ei defnyddio a natur frys y Bil hwn, ac o ystyried y diffyg rheoliadau eilaidd, pam na allech roi cyfle inni wneud y Bil hwn mor rhagnodol ac mor dynn â phosibl. Byddai hynny'n sicrhau na fyddai'r pŵer i gyd yn nwylo Gweinidogion Cymru yn y dyfodol, fod y panel yn cael ei sefydlu mewn modd agored, tryloyw ac annibynnol, ac, yn bwysicaf oll, y gallai'r Cynulliad hwn ei ddwyn i gyfrif, hyd nes bod cymal machlud wedi ei ddeddfu.

Sylweddolaf eich bod wedi ildio o ran rhai pethau a chredaf ein bod ninnau wedi ildio cryn dipyn yn y broses hon, ond gobeithio y gallwch ildio mwy heno, er mwyn sicrhau bod y gyfraith hon mor gadarn ag y bo modd.

Alun Davies [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Y Gweinidog Cyfoeth Naturiol a Bwyd / The Minister for Natural Resources and Food

I thank Members for their comments. It is fair to say, as Russell George, the Member for Montgomeryshire, nearly said, that we have, over the last four weeks, been on something of a journey with this legislation. We have all worked together to improve this legislation. I welcome the suggestions and welcome very much the help that has been provided from the opposition benches. I hope that we have accepted amendments and sought proactively to seek new amendments to improve the legislation. I also hope that people will recognise that, in asking for support for this legislation, we are also, at the same time, involved in a process that does not simply mean scrutiny, but means learning and a level of agreement as well.

Diolch i'r Aelodau am eu sylwadau. Mae'n deg dweud, fel y bu Russell George, yr Aelod dros Sir Drefaldwyn, bron â dweud, ein bod wedi bod ar dipyn o daith gyda'r deddfwriaeth hon yn ystod y pedair wythnos diwethaf. Rydym i gyd wedi bod yn gweithio gyda'n gilydd i wella'r deddfwriaeth hon. Croesawaf yr awgrymiadau a chroesawaf yn fawr y cymorth sydd wedi cael ei roi gan feinciau'r wrthblaid. Gobeithio ein bod wedi derbyn gwelliannau ac wedi mynd ati'n rhagweithiol i geisio gwelliannau newydd i wella'r deddfwriaeth. Gobeithio hefyd y bydd pobl yn cydnabod, wrth inni ofyn am gefnogaeth i'r deddfwriaeth hon, ein bod hefyd, ar yr un pryd, yn cymryd rhan mewn proses nad yw'n ymwneud â chraffu yn unig, ond â dysgu a lefel o gytundeb hefyd.

I will say at the outset that a number of these new amendments seem strikingly familiar from our debates and discussions yesterday. It is not my intention this evening to rehearse the debates and discussions that we had in committee yesterday. As was pointed out by the Plaid Cymru Member for North Wales, all Members had the opportunity to join yesterday's debate, which differentiates that committee from normal Stage 2 committee. All Members had the opportunity to ask questions and to take part in that scrutiny and all Members had the opportunity to place amendments. For that reason, I will not seek, again, this evening, to repeat and rehearse the discussions that we had on some of these very familiar amendments that are appearing this evening.

I will say this to reassure our Liberal Democrat friends: I recognise what the Member for Mid and West Wales has said about the importance and place of the farming unions. He will know—his leader will certainly know, because she served with me on the previous committee in the previous Assembly—that it is not good legislative practice to list membership of organisations on the face of primary legislation; it is better to create space for that list in secondary legislation and in Orders. That is the intention in this Bill and the intention that I have made clear. I have also made clear to Members that the unions play a central role in the agriculture industry, but so do other rural businesses, be they valuers, auctioneers or other people involved in the agriculture industry, such as teachers and senior staff at agricultural colleges. There is a whole range of people who play an extraordinarily important role, and who have a role to play, in the agriculture industry. It is right and proper that they are all available to represent that industry in different ways. I think that it would be invidious simply to place particular groupings on the face of the legislation, albeit that we accept that there is an important, valid and central role for those groupings. However, the membership of the panel should not be limited to those people.

I would, therefore, ask that the Liberal Democrat Member for Mid and West Wales, in the light of the assurances that I hope that I have given him in making this contribution, reconsiders the amendments that he has tabled this evening, which we discussed yesterday. I hope that I have been able to give him some reassurances about the Government's intentions in these matters. The Orders will, of course, be subject to scrutiny, so the points that he has made this evening can be made again, if necessary—I would indicate to him that it probably will not be necessary to do so—at that stage.

We will also ensure that all of the accounts of any panel, which he has discussed, would be subject to the highest audit regimes of Government and the public sector. I can give him assurances on all of the matters that he has raised. I hope that that will enable him to withdraw the amendments. As I said, I do not seek to respond to all of the matters that have been raised in this debate this afternoon; I did so yesterday, and I do not feel that Members would be grateful to me, or any other Member, who simply gave us a re-run of yesterday.

Hoffwn ddweud ar y dechrau fod nifer o'r gwelliannau newydd yn ymddangos yn hynod gyfarwydd ar ôl ein dadleuon a'n trafodaethau ddoe. Nid fy mwriad heno yn ailadrodd y dadleuon a'r trafodaethau a gawsom yn y pwyllgor ddoe. Fel y nododd yr Aelod Plaid Cymru dros Ogledd Cymru, cafodd pob Aelod gyfle i ymuno â'r ddatl ddoe, a wnaeth y pwyllgor hwnnw yn wahanol i bwyllgor Cyfnod 2 arferol. Cafodd pob Aelod gyfle i ofyn cwestiynau ac i gymryd rhan yn y broses graffu a chafodd pob Aelod gyfle i gyflwyno gwelliannau. Am y rheswm hwnnw, nid wyf ar geisio, eto, heno, ailadrodd y trafodaethau a gawsom ar rai o'r gwelliannau hynod gyfarwydd hyn sy'n ymddangos heno.

Hoffwn ddweud hyn er mwyn tawelu meddwl ein cyfeillion, y Ddemocratiaid Rhyddfrydol: rwy'n cydnabod yr hyn y mae'r Aelod dros Ganolbarth a Gorllewin Cymru wedi ei ddweud am bwysigrwydd a lle'r undebau amaeth. Bydd yn gwybod—yn sicr, bydd ei arweinydd yn gwybod, oherwydd iddi fod yn aelod gyda mi ar y pwyllgor blaenorol yn y Cynulliad blaenorol—nad yw'n arfer deddfwriaethol da i restru aelodaeth sefydliadau ar wyneb deddfwriaeth sylfaenol; gwell fyddai creu lle i'r rhestr honno mewn is-ddeddfwriaeth ac yn y Gorchmynion. Dyna'r bwriad yn y Bil hwn a'r bwriad yr wyf wedi'i wneud yn glir. Rwyf hefyd wedi datgan yn glir wrth yr Aelodau fod yr undebau yn chwarae rôl ganolog yn y diwydiant amaeth, ond fel y gwna busnesau gwledig eraill hefyd, boed yn briswyr, yn arwerthwyr neu'n bobl eraill sy'n rhan o'r diwydiant amaeth, fel athrawon ac uwch staff mewn colegau amaethyddol. Mae amrywiaeth eang o bobl yn chwarae rhan hynod bwysig, ac sydd â rôl i'w chwarae, yn y diwydiant amaeth. Mae'n gwbl briodol eu bod i gyd ar gael i gynrychioli'r diwydiant hwnnw mewn gwahanol ffyrdd. Credaf y byddai'n annymunol iawn nodi grwpiau penodol ar wyneb y ddeddfwriaeth, er ein bod yn derbyn bod gan y grwpiau hynny rôl bwysig, ddilys a chanolog. Fodd bynnag, ni ddylai aelodaeth o'r panel gael ei chyfyngu i'r bobl hynny.

Felly, byddwn yn gofyn bod Aelod y Democratiaid Rhyddfrydol dros Ganolbarth a Gorllewin Cymru, yng ngoleuni'r sicrwydd yr wyf wedi ei roi iddo, gobeithio, wrth imi wneud y cyfraniad hwn, yn ailystyried y gwelliannau a gyflwynwyd ganddo heno, ac a drafodwyd gennym ddoe. Gobeithio fy mod wedi llwyddo i roi rhywfaint o sicrwydd iddo ynghylch bwriadau'r Llywodraeth o ran y materion hyn. Bydd y Gorchmynion, wrth gwrs, yn destun craffu, fel y gall y pwyntiau a wnaeth heno gael eu gwneud eto, os oes angen—ond byddwn yn awgrymu iddo na fydd angen gwneud hynny fwy na thebyg—yn ystod y cyfnod hwnnw.

Byddwn hefyd yn sicrhau y byddai holl gyfrifon unrhyw banel, fel y'u trafodwyd ganddo, yn ddarostyngedig i gyfundrefnau archwilio uchaf y Llywodraeth a'r sector cyhoeddus. Gallaf roi sicrwydd iddo ynglŷn â'r holl faterion y mae wedi eu codi. Gobeithio y bydd hynny yn golygu y gall dynnu'r gwelliannau yn ôl. Fel y dywedais, nid wyf yn ceisio ymateb i bob un o'r materion a godwyd yn y ddatl hon y prynhawn yma; gwneuthum hynny ddoe, ac ni theimlaf y byddai Aelodau yn diolch imi, neu unrhyw Aelod arall, sydd ond yn ailadrodd yr hyn a ddywedwyd ddoe.

17:51

Y Llywydd / The Presiding Officer [Bywgraffiad Biography](#)

I call on Antoinette Sandbach to reply to the debate.

Galwaf ar Antoinette Sandbach i ymateb i'r ddatl.

Senedd.tv
[Fideo Video](#)

17:51

Antoinette Sandbach [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

This is not a re-run of yesterday, because there are amendments on the face of the Bill that have changed the Bill substantially from yesterday. Those amendments were passed yesterday. Minister, the majority of the amendments that were tabled fell in this Chamber by one vote—with 25 in favour and 26 against. That indicated to you that there was substantial cross-party support from the opposition benches for the amendments that were coming forward.

Those amendments—there are some that are coming later that deal with the serious issues of criminal convictions—gave you an opportunity to reconsider your position and look at whether or not you were listening to what was being said to you by opposition parties across the Chamber, given the strength of support that there was in the Chamber and the fact that so many amendments failed by just one vote. I think that it is important that, where there was that strength of feeling across the Chamber, you have an opportunity to consider those amendments. It is for that reason that these amendments have tabled.

I would formally like to put on record that I had spoken to the Liberal Democrat and Plaid Cymru spokespeople to indicate that this was going to be course that I would adopt, because of the strength of feeling that there had been across all three parties. We did not know how the other parties were going to vote until those votes were cast. There was no objection, at that point, from either of those parties, and that is why these amendments have been tabled, particularly in the light of the amendments that were carried yesterday.

Nid ailadrodd yr hyn a ddywedwyd ddoe yr ydym yn ei wneud, oherwydd mae gwelliannau ar wyneb y Bil sydd wedi newid y Bil yn sylweddol ers ddoe. Pasiwyd y gwelliannau hynny ddoe. Weinidog, methodd y rhan fwyaf o'r gwelliannau a gyflwynwyd gerbron y Siambr hon o un bleidlais—gyda 25 o blaid a 26 yn erbyn. Dangosodd hynny ichi fod cryn gefnogaeth drawsbleidiol ymhiith meinciau'r gwrthbleidiau i'r gwelliannau a gyflwynwyd.

Rhoddodd y gwelliannau hynny—bydd rhai yn cael eu cyflwyno'n ddiweddarach sy'n ymdrin â materion difrifol collfarnau troseddol—gyfle ichi ailystyried eich safbwynt ac ystyried a oeddech yn gwrandao ar yr hyn yr oedd y gwrthbleidiau o bob rhan o'r Siambr yn ei ddweud wrthyhych ai peidio, o ystyried pa mor gryf oedd y gefnogaeth yn y Siambr a'r ffaith bod cymaint o welliannau wedi methu o un bleidlais yn unig. Credaf ei bod yn bwysig, pan fo teimladau mor gryf yn y Siambr, eich bod yn cael cyfle i ystyried y gwelliannau hynny. Am y rheswm hwnnw y cyflwynwyd y gwelliannau hyn.

Hoffwn gofnodi'n ffurfiol fy mod wedi siarad â llefarwyr y Democratiaid Rhyddfrydol a Phlaid Cymru i'w hysbysu mai felly y byddwn yn gweithredu, oherwydd y teimladau cryf ymhlith pob un o'r tair plaid. Ni wyddem sut y byddai'r pleidiau eraill yn pleidleisio hyd nes i'r pleidleisiau hynny gael eu bwrw. Nid oedd unrhyw wrthwynebiad, bryd hynny, o du'r naill blaid na'r llall, a dyna pam mae'r gwelliannau hyn wedi cael eu cyflwyno, yn enwedig yng ngoleuni'r gwelliannau a dderbyniwyd ddoe.

Senedd.tv
[Fideo Video](#)

17:54

Y Llywydd / The Presiding Officer [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

The question is that amendment 34 be agreed to. Does any Member object? There is objection, so we will move straight to an electronic vote.

[Canlyniad y bleidlais ar welliant 34.](#)

Gwrthodwyd gwelliant 34: O blaid 16, Yn erbyn 26, Ymatal 8.

Y cwestiwn yw a ddylid derbyn gwelliant 34. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Mae gwrthwynebiad, felly symudwn ymlaen yn syth at bleidlais electronig.

[Result of the vote on amendment 34.](#)

Amendment 34 not agreed: For 16, Against 26, Abstain 8.

Senedd.tv
[Fideo Video](#)

17:54

Y Llywydd / The Presiding Officer [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

I call on Antoinette Sandbach to move amendment 63.

Galwaf ar Antoinette Sandbach i gynig gwelliant 63.

Senedd.tv
[Fideo Video](#)

17:54

Antoinette Sandbach [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

I move amendment 63 in my name.

Cynigaf welliant 63 yn fy enw i.

Senedd.tv
[Fideo Video](#)

17:54

Y Llywydd / The Presiding Officer [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

The question is that amendment 63 be agreed to. Does any Member object? There is objection, so we will move to an electronic vote.

[Canlyniad y bleidlais ar welliant 63.](#)

Y cwestiwn yw a ddylid derbyn gwelliant 63. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Mae gwrthwynebiad, felly symudwn ymlaen at bleidlais electronig.

[Result of the vote on amendment 63.](#)

Senedd.tv
[Fideo Video](#)

**Grŵp 2: Gorchmynion Cyflogau
Amaethyddol (Gwelliannau 4, 5, 19, 6, 50, 7,
20, 8, 9, 46, 10, 21, 22, 2, 1, 11A, 11, 12, 23,
13 a 15)**

**Group 2: Agricultural Wages Order
(Amendments 4, 5, 19, 6, 50, 7, 20, 8, 9, 46,
10, 21, 22, 2, 1, 11A, 11, 12, 23, 13 and 15)**

17:54 **Y Llywydd / The Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

The lead amendment in this group is amendment 4. I call on the Minister to move amendment 4 and to speak to it and the other amendments in the group.

Y prif welliant yn y grŵp hwn yw gwelliant 4. Galwaf ar y Gweinidog i gynig a thrafod gwelliant 4 ynghyd â'r gwelliannau eraill yn y grŵp.

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

17:55 **Alun Davies** [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

I move amendment 4 in my name.

Cynigaf welliant 4 yn fy enw i.

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

We have discussed already this evening and yesterday the fact that I have tried to listen to the views and concerns of Members and have introduced Government amendments in order to reflect those discussions and concerns. I have also tried to ensure that we have accessibility, transparency and accountability over wages Orders. For that reason, we placed the legislation on the agenda in the way that it was drafted.

Rydym eisoes wedi trafod heno a ddoe y ffaith fy mod wedi ceisio gwranddo ar safbwyntiau a phryderon yr Aelodau ac wedi cyflwyno gwelliannau gan y Llywodraeth er mwyn adlewyrchu'r trafodaethau a'r pryderon hynny. Rwyf hefyd wedi ceisio sicrhau y bydd hygrychedd, tryloywder ac atebolrwydd ynglŷn â Gorchmynion cyflogau. Am y rheswm hwnnw, gosodwyd y ddeddfwriaeth ar yr agenda gennym yn y ffordd y cafodd ei drafftio.

I recognise that there is concern across the Chamber on that matter. I have, therefore, sought to present another amendment this evening that I hope will respond to and answer those concerns. As I said, we tried yesterday to move in this direction. It was clear, I felt, from the debate yesterday that, although there was recognition that we had made a significant change and we are proposing to make a significant change on this matter, Members still had very real concerns. Therefore, this is something to which we have returned. I hope that the form of words that we are putting on the agenda this evening will be something that Members feel able to support.

Rwy'n cydnabod bod pryder yn y Siambr ynglŷn â'r mater hwnnw. Felly, rwyf wedi ceisio cyflwyno gwelliant arall heno a fydd yn ymateb i'r pryderon hynny ac yn eu lleddfu, gobeithio. Fel y dywedais, ceisiwyd symud i'r cyfeiriad hwn ddoe. Roedd yn amlwg, yn fy marn i, o'r ddadl ddoe, er bod cydnabyddiaeth ein bod wedi gwneud newid sylweddol a'n bod yn bwriadu gwneud newid sylweddol ynghylch y mater hwn, fod gan Aelodau bryderon gwirioneddol o hyd. Felly, mae hyn yn rhywbeth yr ydym wedi dychwelyd ato. Gobeithio y bydd y geiriad yr ydym yn ei gynnwys ar yr agenda heno yn rhywbeth y bydd yr Aelodau yn teimlo y gallant ei gefnogi.

What we are seeking to do is to ensure that it is the panel that creates the Order and that the role of the Minister is simply to table that Order. That will provide the compromise of transparency and accountability that was sought from the Conservative benches in a previous debate and which it has been agreed on all sides we would like to see. That has been achieved through this, but without the danger of the word that was used yesterday, namely 'politicisation'. That is not the word that I would have used, but it is a word that was used in yesterday's debate. I hope, therefore, that the formulation that we have agreed on is something that will win much wider support and agreement this evening.

Yr hyn yr ydym yn ceisio ei wneud yw sicrhau mai'r panel a fydd yn creu'r Gorchymyn, a rôl y Gweinidog, yn syml, fydd cyflwyno'r Gorchymyn hwnnw. Bydd hynny yn cynnig y cyfaddawd o ran tryloywder ac atebolrwydd yr oedd meinciau'r Ceidwadwyr yn ei geisio mewn dadl flaenorol ac y mae pob ochr wedi cytuno yr hoffem ei weld. Cyflawnwyd hynny drwy hyn, ond heb berygl y gair a ddefnyddiwyd ddoe, sef 'gwleidyddoli'. Nid dyna'r gair y byddwn wedi ei ddefnyddio, ond mae'n air a ddefnyddiwyd yn y ddadl ddoe. Gobeithiaf, felly, y bydd yr hyn yr ydym wedi cytuno arno yn rhywbeth a fydd yn ennyn cefnogaeth a chytundeb llawer ehangach heno.

In relation to amendment 1 from the Plaid Cymru Member for South Wales East, I understand the reason behind the amendment and, as you know, I am, and this Government is, supportive of the point that you are making. However, this is not an issue that we would want to address within the provisions of this Bill, which primarily preserves the effect of the provisions of the Agricultural Wages (England and Wales) Order 2012. However—and I hope that the Member will accept the seriousness and sincerity of what I say—this is something to which I hope the Government will return later, and I hope that we will be able to address it at a later time. It is certainly something that we have discussed on a number of occasions in the Chamber in relation to other matters, namely the issue of zero-hour contracts, and there is wide agreement, not only between our two parties, but among other parties as well, on where we are going with this and what Members on all sides of the Chamber feel. However, we do not feel that this is the appropriate legislative vehicle to use on this occasion. That is not to oppose the objective that you outline in that amendment, or to disagree with the point of principle behind what you are saying.

Amendment 11A seeks to remove the ability of Welsh Ministers to make an agricultural wages Order before the panel is established. This takes no account of the circumstances in which it would be necessary for Welsh Ministers to make an Order in advance of a panel being established. People will remember that we agreed an amendment yesterday, tabled in the name of William Powell, that would remove 'may' and insert 'must' in section 2 of the legislation. That makes it a requirement that Welsh Ministers must establish the panel. Taking into account the points that the Liberal Democrat Member for Mid and West Wales made in his previous contribution, we need to go through a process of appointment that is reflective of the whole of the agriculture industry. That is a point that he has made himself. Therefore, if we are not in a position to do that in the autumn, we will not be in a position to make a wages Order. I know that that is not something that he would wish to see. Therefore, it is important to have that power, although it is, of course, important that it is the panel that, in future, has that power.

With those words, I ask Members to support the Government amendments in this group and to reject the other amendments.

18:00

Suzy Davies [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

I will not be moving any of my amendments in this group, because their purpose has been superseded by amendments proposed by other Members. However, with your permission, Llywydd, I would like to speak to amendment 1.

I will preface my comments by saying that I understand that this amendment has been brought forward in an attempt to protect workers. Members will have heard the questions to the Minister for communities and the responses to those questions earlier this afternoon. I still have not heard the reason why agricultural workers should be distinguished from other workers in this way, but that is not the main point of my contribution on this amendment.

O ran gwelliant 1 gan Aelod Plaid Cymru dros Ddwyrain De Cymru, deallaf y rheswm dros y gwelliant ac, fel y gwyddoch, mae'r Llywodraeth hon, a minnau, yn cefnogi'r pwynt yr ydych yn ei wneud. Fodd bynnag, nid yw'n fater yr ydym am fynd i'r afael ag ef o fewn darpariaethau'r Bil hwn, sy'n cadw effaith darpariaethau Gorchymyn Cyflogau Amaethyddol (Cymru a Lloegr) 2012 yn y bôn. Fodd bynnag—a gobeithio y bydd yr Aelod yn derbyn difrifoldeb a didwylledd yr hyn a ddywedaf—mae hyn yn rhywbeth y bydd y Llywodraeth, gobeithio, yn dychwelyd ato yn ddiweddarach, a gobeithiaf y byddwn yn gallu mynd i'r afael ag ef ar adeg ddiweddarach. Mae'n sicr yn rhywbeth yr ydym wedi ei drafod ar sawl achlysur yn y Siambwr mewn perthynas â materion eraill, sef mater contractau dim oriau, a cheir cytundeb cyffredinol, nid yn unig rhwng ein dwy blaid ni, ond ymhlith pleidiau eraill hefyd, ynglŷn â ble rydym yn mynd o ran hyn a beth yw barn Aelodau ar bob ochr i'r Siambwr. Fodd bynnag, ni theimlwn mai hwn yw'r cyfrwng deddfwriaethol priodol i'w ddefnyddio ar yr achlysur hwn. Nid yw hynny yn golygu ein bod yn gwrthwynebu'r amcan a amlinellwch yn y gwelliant hwnnw, nac yn anghytuno â'r egwyddor sy'n sail i'r hyn yr ydych yn ei ddweud.

Nod gwelliant 11A yw cael gwared ar allu Gweinidogion Cymru i wneud Gorchymyn cyflogau amaethyddol cyn i'r panel gael ei sefydlu. Nid yw hyn yn ystyried o gwbl yr amgylchiadau lle byddai angen i Weinidogion Cymru wneud Gorchymyn cyn i'r panel gael ei sefydlu. Bydd pobl yn cofio inni dderbyn gwelliant ddoe, a gyflwynwyd yn enw William Powell, a fyddai'n dileu 'caiff' ac yn rhoi 'rhaid' yn adran 2 o'r ddeddfwriaeth. Mae hynny yn ei gwneud yn ofynnol i Weinidogion Cymru sefydlu'r panel. O ystyried y pwyntiau a wnaed gan Aelod y Democratiaid Rhyddfrydol dros Ganolbarth a Gorllewin Cymru yn ei gyfraniad blaenorol, mae angen inni fynd drwy broses benodi sy'n adlewyrchu'r diwydiant amaeth yn ei gyfanrwydd. Mae hwnnw'n bwynt y mae wedi ei wneud ei hun. Felly, os na fyddwn mewn sefyllfa i wneud hynny yn yr hydref, ni fyddwn mewn sefyllfa i wneud Gorchymyn cyflogau. Gwn nad yw hynny'n rhywbeth y byddai'n dymuno ei weld. Felly, mae'n bwysig cael y pŵer hwnnw, ond, wrth gwrs, mae'n bwysig mai'r panel fydd â'r pŵer hwnnw yn y dyfodol,

Gyda'r geiriau hynny, gofynnaf i'r Aelodau gefnogi gwelliannau'r Llywodraeth yn y grŵp hwn a gwrthod y gwelliannau eraill.

Ni fyddaf yn cynnig unrhyw un o'm gwelliannau yn y grŵp hwn, oherwydd mae eu dibenion wedi cael eu disodli gan y gwelliannau a gynigir gan Aelodau eraill. Fodd bynnag, gyda'ch caniatâd, Lywydd, hoffwn drafod gwelliant 1.

Cyflwynaf fy sylwadau drwy ddweud fy mod yn deall bod y gwelliant hwn wedi cael ei gyflwyno mewn ymgais i ddiogelu gweithwyr. Bydd yr Aelodau wedi clywed y cwestiynau i'r Gweinidog cymunedau a'r ymatebion i'r cwestiynau hynny yn gynharach y prynhawn yma. Nid wyf eto wedi clywed y rheswm pam y dylid gwahanaiethu rhwng gweithwyr amaethyddol a gweithwyr eraill yn y modd hwn, ond nid dyna brif bwynt fy nghyfraniad ar y gwelliant hwn.

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

If you are familiar with the farming sector in particular, you will know that most farm workers are local and understand the peaks and troughs of the local farming cycle. Due to that, they will have other jobs, and sometimes those other jobs are their main jobs. These farm workers value that flexibility, and to preserve that flexibility, they will choose to take on farm work as self-employed workers, so that when the nature of the work allows for it, they are free to come and go as the balance of their work changes. As self-employed workers, they do not have the right to sick pay, holiday pay or employer national insurance contributions. They have no protection or benefits unless they pay for those themselves.

The alternative to that is that they become formal employees of farm businesses and have those protections and benefits. This usually happens when a worker finds that he or she is spending considerably more time working on one farm than on the other jobs that they might do. Nevertheless, they still want that flexibility to vary the hours day by day. So, while I appreciate that this amendment has been brought forward for fear of exploitation, it also shuts down the option of the employee asking his employer to vary his or her daily hours on the basis of the employee's convenience.

I hope, Jocelyn Davies, that you will be able to respond to the proposition that this amendment might just prompt some farm workers to opt for the self-employment route without any protections and benefits, rather than tying themselves into contracts that have those benefits, but which are very restrictive in terms of the way that they want to conduct their working lives.

Os ydych yn gyfarwydd â'r sector ffermio yn benodol, byddwch yn gwybod bod y rhan fwyaf o weithwyr fferm yn lleol ac yn deall y cyfnodau prysur a segur yn y cylch ffermio lleol. O ganlyniad i hynny, bydd ganddynt swyddi eraill, ac weithiau, y swyddi hynny fydd eu prif swydd. Mae'r gweithwyr fferm yn gwerthfawrogi'r hyblygrwydd hwnnw, ac er mwyn cadw'r hyblygrwydd hwnnw, byddant yn dewis derbyn gwaith fferm fel gweithwyr hunangyflogedig, fel y bydd ganddynt y rhyddid i fynd a dod, fel y caniatâ natur y gwaith, wrth i gydbwysedd eu gwaith newid. Fel gweithwyr hunangyflogedig, nid oes ganddynt yr hawl i gael tâl salwch, tâl gwyliau na chyfraniadau yswiriant gwladol y cyflogwr. Ni chânt unrhyw ddiogelwch na budd-daliadau oni bai eu bod yn talu amdanynt eu hunain.

Y dewis arall yn lle hynny yw eu bod yn dod yn gyflogion ffurfiol busnesau fferm ac yn cael y diogelwch a'r budd-daliadau hynny. Digwydd hyn fel arfer pan fo gweithiwr yn treulio llawer mwy o'i amser yn gweithio ar un fferm nag ar y swyddi eraill sydd ganddo o bosibl. Serch hynny, byddant yn awyddus i gadw'r hyblygrwydd hwnnw i amrywio'r oriau o ddydd i ddydd. Felly, er fy mod yn sylweddoli bod y gwelliant hwn wedi cael ei gyflwyno er mwyn osgoi camfanteisio, mae hefyd yn cael gwared ar ddewis y gweithiwr i ofyn i'w gyflogwr amrywio ei oriau dydiol er hwylustod y gweithiwr.

Gobeithio, Jocelyn Davies, y byddwch yn gallu ymateb i'r cynnig y gallai'r gwelliant hwn ysgogi rhai gweithwyr fferm i ddewis y llwybr hunangyflogaeth heb unrhyw ddiogelwch na budd-daliadau, yn hytrach na chlymu eu hunain wrth gcontractau sy'n cynnig y budd-daliadau hynny, ond sy'n gyfyngedig iawn o ran y ffordd y maent am gynnal eu bywydau gwaith.

18:02 **Mick Antoniw** [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

I wish to speak on amendment 1 in particular, because I can understand the sentiment and the intention behind it. My concern is that it is not appropriate for legislation that is essentially about the agriculture sector, albeit that it is also about the wellbeing of people within that sector. There is a real risk that putting this on the face of the Bill might cause serious risks and consequences at a later stage. Bearing in mind everything that has been said, it would be helpful if the Member were to not move or withdraw this particular amendment.

Rwyf am drafod gwelliant 1 yn benodol, oherwydd gallaf ddeall y teimladau a'r bwriad sydd y tu ôl iddo. Fy mhryder yw nad yw'n briodol i ddeddfwriaeth sydd, yn ei hanfod, yn ymwneud â'r sector amaethyddiaeth, er ei fod hefyd yn ymwneud â lles pobl o fewn y sector hwnnw. Mae perygl gwirioneddol y gallai rhoi hwn ar wyneb y Bil achosi risgiau difrifol a goblygiadau yn ddiweddarach. O gofio popeth sydd wedi cael ei ddweud, byddai o gymorth pe bai'r Aelod yn peidio â chynnig y gwelliant penodol hwn neu pe bai'n ei dynnu yn ôl.

Senedd.tv
[Fideo Video](#)

18:03 **Jocelyn Davies** [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

I am pleased to speak to the amendment in my name, which I believe strengthens section 3 of the Bill as it stands. My amendment, in the spirit of the Bill as it was laid, adds an additional safeguard to the pay and conditions of workers in the agriculture sector. It means that the zero-hour contracts would not be permitted under Orders issued by Welsh Ministers.

Rwy'n falch o gael trafod y gwelliant yn fy enw i, sydd, yn fy marn i, yn cryfhau adran 3 o'r Bil fel y mae. Mae fy ngwelliant, yn ysbryd y Bil fel y'i gosodwyd, yn ychwanegu diogelwch ychwanegol ar gyfer cyflogau ac amodau gweithwyr yn y sector amaethyddol. Mae'n golygu na chaniateid y cytundebau dim oriau o dan y Gorchmynion a gyhoeddir gan Weinidogion Cymru.

Senedd.tv
[Fideo Video](#)

I think that it is entirely appropriate and in keeping with section 3 of the Bill, where the Government has decided to enshrine certain principles when it comes to workers' conditions. For example, no Orders can be issued that permit any worker to be paid at a rate below the national minimum wage. I welcome that, and I support that. I would have been more enthusiastic had the Government committed to the living wage instead, but it is a good start.

My point here is that this is legislation where the Government has set the minimum standard for pay and conditions, and my amendment seeks to build on that. Just this afternoon, in this Chamber, I heard Julie James raise this issue in the first question today to the Deputy Minister. Gwyn Price also raised zero-hour contracts today, as did Bethan Jenkins, Aled Roberts and Joyce Watson. They all expressed concern, and I believe that William Graham also mentioned them. That was just this afternoon, in the first lot of questions.

The rise of zero-hour contracts, sometimes referred to as nil-hour contracts, has been a cause of concern for Plaid Cymru for some time. I welcome the condemnation from some quarters of the Labour Party of their misuse. I have laid out a number of people who have mentioned it this afternoon.

Let us be clear about what we are talking about when we refer to these contracts. They exploit people. A worker commits to employment, but the employer has total control over when, or if, or how many hours a week that employee works. Often low-paid workers suffer huge insecurity in not knowing from one week to the next how much they will earn, if anything. These contracts are on the rise. They are spreading across all sectors of the economy. Almost a quarter of companies employ at least some staff on such contracts today. That was 11% in 2004. In the social care sector, it is estimated that 20% of workers are employed on these contracts. My own daughter was employed on one, and I can tell you that delivery of care to elderly people in this country on the cheap is achieved at the expense of the workers who are delivering the care. There is no doubt about it.

We do not know if, or to what extent, zero-hour contracts are prevalent in the agriculture sector. However, it is my view that we should not sit back and wait for them to escalate into that sector too. We should take this opportunity to set a marker now. Suzy Davies asks me what is different about agricultural workers. I will tell you: I can do something about it today. That is different. It is a start; it is just a start. I can assure you that, at every opportunity that I will have to table that amendment in the Assembly, I will. I hope, in future, that there will be some backing for it.

Credaf ei bod yn gwbl briodol ac yn unol ag adran 3 o'r Bil, lle mae'r Llywodraeth wedi penderfynu ymgorffori rhai egwyddorion penodol o ran amodau gweithwyr. Er enghraifft, ni ellir cyhoeddi unrhyw Orchymynion sy'n caniatáu i unrhyw weithiwr gael ei dalu ar gyfradd is na'r isafswm cyflog cenedlaethol. Croesawaf hynny, a chefnogaf hynny. Byddwn wedi bod yn fwy brwdfrydig pe bai'r Llywodraeth wedi ymrwymo i'r cyflog byw yn lle hynny, ond mae'n ddechrau da.

Fy mhwynt yw bod hon yn ddeddfwriaeth lle mae'r Llywodraeth wedi gosod y safon isaf ar gyfer cyflog ac amodau, ac mae fy ngwelliant yn ceisio adeiladu ar hynny. Y prynhawn yma, yn y Siambr hon, clywais Julie James yn codi'r mater hwn yn y cwestiwn cyntaf heddiw i'r Dirprwy Weinidog. Cododd Gwyn Price gontractau dim oriau hefyd heddiw, fel y gwnaeth Bethan Jenkins, Aled Roberts a Joyce Watson. Mynegwyd pryder gan bob un ohonynt, a chredaf i William Graham gyfeirio atynt hefyd. A dim ond y prynhawn yma y mae hynny, yn y gyfres gyntaf o gwestiynau.

Mae'r cynnydd yn nifer y contractau dim oriau, wedi bod yn achos pryder i Blaid Cymru ers peth amser. Croesawaf y ffaith bod rhai yn y Blaid Lafur wedi condemnio'r camddefnydd ohonynt. Rwyf wedi nodi nifer o bobl sydd wedi sôn amdanynt y prynhawn yma.

Gadewch inni fod yn glir ynghylch yr hyn yr ydym yn sôn amdano pan gyfeiriwn at y contractau hyn. Maent yn camfanteisio ar bobl. Mae gweithiwr yn ymrwymo i gyflogaeth, ond mae gan y cyflogwr reolaeth lwyr ynghylch pryd, neu os, y bydd y cyflogai hwnnw yn gweithio neu faint o oriau yr wythnos y bydd yn eu gweithio. Yn aml mae gweithwyr ar gyflog isel yn dioddef cryn ansicrwydd yn yr ystyr nad ydynt yn gwybod o un wythnos i'r llall faint y byddant yn ei ennill, os o gwbl. Mae'r contractau hyn ar gynydd. Maent yn ymledu i bob sector o'r economi. Mae bron chwarter y cwmnïau yn cyflogi o leiaf rai aelodau o staff ar gontractau o'r fath heddiw. Roedd hynny'n golygu 11% yn 2004. Yn y sector gofal cymdeithasol, amcangyfrifir bod 20% o weithwyr yn cael eu cyflogi ar y contractau hyn. Cafodd fy merch fy hun ei chyflogi ar gontract o'r fath, a gallaf ddweud wrthyfch fod darparu gofal i bobl oedranuss yn y wlad hon yn rhad yn digwydd ar draul y gweithwyr sy'n darparu'r gofal. Nid oes amheuaeth am hynny.

Ni wyddom a yw contractau dim oriau yn gyffredin yn y sector amaethyddol, nac i ba raddau. Fodd bynnag, fy marn i yw na ddylem laesu dwylo ac aros iddynt ymledu i'r sector hwnnw hefyd. Dylem fanteisio ar y cyfle hwn i wneud gwrthsafiad yn awr. Mae Suzy Davies yn gofyn imi beth sy'n wahanol am weithwyr amaethyddol. Dywedaf wrthyfch: gallaf wneud rhywbeth ynglŷn â'r peth heddiw. Dyna'r gwahaniaeth. Mae'n fan cychwyn; man cychwyn yn unig ydyw. Gallaf eich sicrhau, ar bob cyfle a gaf i gyflwyno gwelliant yn y Cynulliad, y byddaf yn gwneud hynny. Gobeithio, yn y dyfodol, y bydd rhywfaint o gefnogaeth iddo.

Coming back to the contracts, such is their prevalence in the current economy that the UK Department for Business, Innovation and Skills has just launched an inquiry into them. Go on the Westminster Government website any time you like and you will hear MPs talking about it. But, today, we can do something about it. Zero-hour contracts, I think, are a legacy of those neoliberal economic policies of the Thatcher and Major years. Shamefully, I have to say, that was upheld with the light-touch New Labour era of Blair and Brown. Underemployment holds our economy back and it holds our people back from earning a decent living. The Unite union has branded these contracts a throwback to the Victorian era. The Trades Union Congress called for an outright ban. I know that the relationship between the Minister's party and the unions is a little turbulent at the minute, but there you are, here is an opportunity to put that right. We will be sending a strong message about what we feel about the rights of workers in this legislature.

I know that there has been a cautious approach from the Government. Twice today, we have heard from Ministers in the Chamber that the control of zero-hour contracts is a non-devolved matter, outside our competence. That is what I have heard today. I am surprised that my amendment was allowed if it was not in order. If you introduce Bills one week and you expect them to be laws the next, Members do not have time to seek independent opinion and think about these things. I shall tell you that the ruling of the Presiding Officer certainly satisfies me in this regard. Also, do not forget that the Government has included the minimum wage on the face of the Bill.

I hope that Members will support my amendment. I heard what Mick Antoniw said; he said that he understands my sentiment. Of course, he is tweeting that I am wrecking the Bill with this amendment. That, I can tell you now—

18:08 **Mick Antoniw** [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

If a consequence of your amendment is that it might well wreck the Bill, are you prepared to take that gamble?

18:08 **Jocelyn Davies** [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

You see, it is okay, is it not, for you to have principles, but when other people have principles, it is a different matter? That, I tell you folks, is Labour's excuse for not supporting the amendment. None of you have to support it; that is up to you. Why would I want to wreck the Bill? Just say why I would want to wreck the Bill. In fact, in the last week, I have spent a considerable amount of time improving the Bill and putting it in a shape that can be supported.

Mick Antoniw says that I am wrecking it. The Minister says that it is not in competence, or outside of scope or whatever. They cannot all be right on this. Presiding Officer, I trust your judgment on these matters. As the Minister has chosen to politicise the setting of wages, not me, then he must live with the consequences. I have listened to the reasons that he has presented in the Chamber today and I understand his stance. However, I disagree fundamentally with him.

Gan ddod yn ôl at y contractau, maent mor gyffredin yn yr economi ar hyn o bryd fel bod Adran y DU dros Fusnes, Arloesi a Sgiliau newydd lansio ymchwiliad iddynt. Ewch i wefan Llywodraeth San Steffan unrhyw bryd a byddwch yn clywed ASau yn sôn am y peth. Ond, heddiw, gallwn wneud rhywbeth yn ei gylch. Contractau dim oriau, yn fy marn i, yw etifeddiaeth y polisiau economaidd neo-ryddfrydol hynny a welwyd yn ystod blynyddoedd Thatcher a Major. Yn gywilyddus, rhaid imi ddweud, cadarnhawyd hynny yn ystod cyfnod Llafur Newydd Blair a Brown a'u cyffyrddiad ysgafn. Mae tangyflogaeth yn llesteirio ein heconomi ac mae'n atal ein pobl rhag ennill bywoliaeth weddus. Mae'r undeb Unite wedi dweud bod y contractau hyn yn dwyn oes Fictoria i gof. Galwodd Cyngres yr Undebau Llafur am waharddiad llwyr. Gwn fod y berthynas rhwng plaid y Gweinidog a'r undebau ychydig yn gythryblus ar hyn o bryd, ond dyna chi, cewch gyfle i unioni hynny. Byddwn yn cyfleu neges gref am yr hyn yr ydym yn ei deimlo am hawliau gweithwyr yn y ddeddfwrfa hon.

Gwn fod y Llywodraeth wedi bod yn ymddwyn yn ofalus. Ddwywaith heddiw, rydym wedi clywed gan Weinidogion yn y Siambr nad yw rheoli contractau dim oriau yn fater sydd wedi'i ddatganoli, ei fod y tu hwnt i'n cymhwysedd. Dyna'r hyn yr wyf wedi ei glywed heddiw. Synnaf i'm gwelliant gael ei ganiatáu os nad oedd mewn trefn. Os ydych yn cyflwyno Biliau un wythnos ac yn disgwyl iddynt fod yn ddeddfau yr wythnos nesaf, nid yw Aelodau yn cael amser i geisio barn annibynnol a meddwl am y pethau hyn. Dywedaf wrthyhch fod dyfarniad y Llywydd yn sicr yn fy modloni innau yn hyn o beth. Hefyd, peidiwch ag anghofio bod y Llywodraeth wedi cynnwys yr isafswm cyflog ar wyneb y Bil.

Gobeithio y bydd yr Aelodau yn cefnogi fy ngwelliant. Clywais yr hyn a ddywedodd Mick Antoniw; dywedodd ei fod yn deall fy nheimpladau. Wrth gwrs, mae'n trydar fy mod yn dinistrio'r Bil drwy'r gwelliant hwn. Mae hynny, gallaf ddweud wrthyhch yn awr—

Os yw eich gwelliant yn arwain at ddinistrio'r Bil, a ydych yn barod i fentro felly?

Felly, mae'n iawn, onid yw, i chi goleddu egwyddorion, ond pan fydd pobl eraill yn gwneud hynny, mae'n wahanol? Bobl, dyna ichi esgus Llafur dros beidio â chefnogi'r gwelliant. Nid oes rhaid i unrhyw un ei gefnogi; eich penderfyniad chi ydyw. Pam y byddwn am ddinistrio'r Bil? Pam, dywedwch, y byddwn am ddinistrio'r Bil. Yn wir, yn ystod yr wythnos diwethaf, rwyf wedi treulio cryn dipyn o amser yn gwella'r Bil ac yn ei roi ar ffurf y gellir ei chefnogi.

Dywed Mick Antoniw fy mod yn ei ddinistrio. Dywed y Gweinidog nad yw o fewn cymhwysedd, neu ei fod y tu hwnt i'r cwpas neu beth bynnag. Ni all pawb fod yn iawn ar hyn. Lywydd, rwy'n ymddiried yn eich barn ar y materion hyn. Gan mai'r Gweinidog sydd wedi dewis gwleidyddol i'r broses o bennu cyflogau, nid myfi, yna rhaid iddo fyw gyda'r canlyniadau. Rwyf wedi gwrandao ar y rhesymau a roddodd yn y Siambr heddiw, a deallaf ei safbwynt. Fodd bynnag, anghytunaf yn llwyr ag ef.

Senedd.tv
[Fideo Video](#)

Senedd.tv
[Fideo Video](#)

Antoinette Sandbach [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

I think that everything that I would have liked to have said has already been expressed in this Chamber, although the Minister gave a clear indication that were this Bill to go through, that would be something that he would look at in the future. It seems to me that that is the meaning of what he said in the Chamber today.

I rise now only to deal with amendment 11A, which seeks to remove sub-sections 2 and 3 of the amendment made by the Government. The reason I seek to remove those sub-sections is that the Government has introduced this legislation as an emergency within two weeks. As Jocelyn Davies has just said, we have not had the opportunity to go away and get independent advice. I have not had an opportunity to go through section 14—I am sorry; it is section 4—and look at all of the sub-sections listed there, all of the provisions that have been transposed into this Act, and all those provisions, where we have endless enactments on the face of the Bill. I have not had an opportunity to go away and check what those provisions are and see what those effects are, and whether or not they have been properly transposed.

I have asked for amendment 11A, because we have resolved that there should be an Order to set up this panel. This legislation has come through as emergency legislation without proper scrutiny. Quite frankly, the Minister has asked us to pass it and, if it gets passed, he should get on and create the panel. It is quite clear, elsewhere on the face of the Bill, that the provisions that apply across England and Wales are that the old Order will carry on in force. It is on the face of the Bill that the agricultural wages Order 2012 will continue in force, so it is not correct when the Minister says to you that he needs this executive power to be able to do it without the panel; he does not need it. He has asked us to pass this Bill as an emergency and this amendment has been tabled to remove sub-sections 2 and 3, because, if it is an emergency, Minister, we would like you to get on with it.

Credaf fod popeth yr hoffwn fod wedi ei ddweud eisoes wedi cael ei fynegi yn y Siambr hon, er bod y Gweinidog wedi rhoi arwydd dir pe bai'r Bil hwn yn cael ei basio, y byddai hynny'n rhywbeth y byddai'n ei ystyried yn y dyfodol. Ymddengys i mi mai dyna ystyr yr hyn a ddywedodd yn y Siambr heddiw.

Codaf yn awr i ymdrin â gwelliant 11A yn unig, sy'n ceisio dileu is-adrannau 2 a 3 o welliant y Llywodraeth. Y rheswm yr wyf yn ceisio dileu'r is-adrannau yw bod y Llywodraeth wedi cyflwyno'r ddeddfwriaeth hon fel mater brys o fewn pythefnos. Fel y mae Jocelyn Davies newydd ei ddweud, nid ydym wedi cael cyfle i gael cyngor annibynnol. Nid wyf wedi cael cyfle i fynd drwy adran 14—mae'n ddrwg gennyf, adran 4—ac edrych ar yr holl is-adrannau a restrir yno, yr holl ddarpariaethau sydd wedi eu trosi i'r Ddeddf hon, a'r holl ddarpariaethau hynny, lle mae deddfiadau diddiwedd ar wyneb y Bil. Nid wyf wedi cael cyfle i gadarnhau beth yw'r darpariaethau hynny a gweld beth fydd yr effeithiau hynny, a pha un a ydynt wedi cael eu trosi'n gywir ai peidio.

Rwyf wedi gofyn am welliant 11A, oherwydd rydym wedi penderfynu y dylai fod Gorchymyn i sefydlu'r panel hwn. Cafodd y ddeddfwriaeth hon ei chyflwyno fel deddfwriaeth frys heb graffu priodol. A dweud y gwir, mae'r Gweinidog wedi gofyn inni ei phasio ac, os bydd yn cael ei phasio, dylai fynd ati i greu'r panel. Mae'n eithaf amlwg, mewn manau eraill ar wyneb y Bil, fod y cadwedigaethau sy'n gymwys ledled Cymru a Lloegr yn golygu y bydd yr hen Orchymyn yn parhau mewn grym. Mae ar wyneb y Bil y bydd Gorchymyn Cyflogau Amaethyddol 2012 yn parhau mewn grym, felly pan fydd y Gweinidog yn dweud wrthyf fod angen y pŵer gweithredol arno i allu gwneud hynny heb y panel nid yw hynny'n wir; nid oes ei angen arno. Mae wedi gofyn inni basio'r Bil hwn fel deddfwriaeth frys ac mae'r gwelliant hwn wedi ei gyflwyno i ddileu is-adrannau 2 a 3, oherwydd, os yw'n fater brys, Weinidog, rydym am ichi fwrw ymlaen â'r gwaith.

Llyr Huws Gruffydd [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Rwy'n codi i siarad ar welliant 2. Rydym yn mynd i gefnogi gwelliannau'r Llywodraeth yn y grŵp hwn, oherwydd maen nhw'n mynd gryn ffordd i dawelu fy meddwl am gryfder ac arwyddocâd rôl y panel yn y broses o wneud y Gorchymyn. Nid yw'r gwelliannau'n mynd yr holl ffordd, ond yn sicr maen nhw'n gwneud digon am y tro, gan mai'r panel fydd, fel yr ydym wedi ei glywed, yn drafftio'r Gorchymyn, yn ymgynghori ar ei gynnwys ac wedyn yn ei gyflwyno i'r Gweinidog i'w gymeradwyo. Ni chaiff y Gweinidog newid y Gorchymyn, felly, mae'r consyrn am ddylanwadau gwleidyddol wedi cael ei dawelu gryn dipyn yn fy meddwl i.

I rise to speak to amendment 2. We will be supporting the Government's amendments in this group, because they go quite some way towards easing my concerns about the strength and significance of the role of the panel in the process of making the Order. The amendments do not go all the way, but certainly they do enough for the time being, as the panel will, as we have already heard, draft the Order, consult on its contents and then present it to the Minister for approval. The Minister cannot change the Order, so the concern about political influence has been alleviated in my mind.

Os nad yw'r Gweinidog yn medru derbyn y Gorchymyn, bydd yn cael ei gyfeirio yn ôl at y panel. Yn y fan hon, rwy'n teimlo bod gwelliant 2 gan Blaid Cymru yn cynnig elfen bwysig a gwerthfawr iawn ychwanegol, sef bod disgwyl wedyn, mewn achosion lle mae'r Gweinidog yn cyfeirio'r Gorchymyn yn ôl at y panel, i'r Gweinidog gyhoeddi ei resymau neu ei rhesymau dros wneud hynny. Bydd hynny'n sicr yn ychwanegu at dryloywder y broses ac yn sicrhau ein bod ni yn y fan hon, y sector amaeth a thu hwnt yn gwbl glir ynglŷn â'r rhesymau pam bod Gweinidog yn teimlo bod angen cyfeirio'r Gorchymyn yn ôl. Yn ysbryd tryloywder, gofynnwn ichi i gefnogi'r gwelliant hwnnw.

If the Minister cannot accept the Order, it will be referred back to the panel. This is where I feel that Plaid Cymru's amendment 2 provides an important and valuable element, that, in cases where the Minister refers an Order back to the panel, the Minister will have to publish his or her reasons for doing so. That would certainly add to the transparency of the process and ensure that we, in this place, in the agriculture sector and those outwith the sector, will be entirely clear as to the reasons why the Minister feels that the Order needs to be referred back to the panel. In the spirit of transparency, I would ask you to support that amendment.

18:14 **Y Llywydd / The Presiding Officer** [Bywgraffiad Biography](#)

I call on the Minister to reply to the debate.

Galwaf ar y Gweinidog i ymateb i'r ddatl.

[Senedd.tv](#)
[Fideo Video](#)

18:14 **Alun Davies** [Bywgraffiad Biography](#)

I would like to thank Members for their contributions to the discussion on this group. I very much welcome the words of the Plaid Cymru Member for north Wales. I think that the discussions that we had yesterday evening and prior to that reflect the discussions that we have had on many sides of the Chamber over the last four weeks, as this Bill has progressed through our processes, and we have sought to make amendments to respond to the concerns that have been described by different Members. In this case, I hope that the Constitutional and Legislative Affairs Committee will recognise that we are making the amendments here that it recommended in its report, and that we are moving again in order to ensure that there is the reassurance that Members have sought that we are not, in others' words, 'politicising this process'. What we are doing is trying to hardwire transparency and accountability into the process while, at the same time, ensuring that it is a panel that is able to set these things.

Hoffwn ddiolch i'r Aelodau am eu cyfraniadau at y drafodaeth ar y grŵp hwn. Croesawaf yn fawr iawn eiriau Aelod Plaid Cymru dros ogledd Cymru. Credaf fod y trafodaethau a gawsom neithiwr a chyn hynny yn adlewyrchu'r trafodaethau yr ydym wedi eu cael ar sawl ochr i'r Siambr yn ystod y pedair wythnos diwethaf, wrth i'r Bil hwn fynd ar ei hynt drwy ein prosesau, ac wrth inni geisio gwneud gwelliannau i ymateb i'r pryderon a ddisgrifiwyd gan wahanol Aelodau. Yn yr achos hwn, gobeithiaf y bydd y Pwyllgor Materion Cyfansoddiadol a Deddfwriaethol yn cydnabod ein bod yn gwneud y gwelliannau yma a argymhellwyd yn ei adroddiad, a'n bod yn symud unwaith eto i roi'r sicrwydd y mae Aelodau wedi ei geisio nad ydym, yn ôl eraill, yn 'gwleidyddoli'r broses hon'. Yr hyn yr ydym yn ei wneud yw ceisio ymgorffori tryloywder ac atebolrwydd yn y broses, ac ar yr un pryd, sicrhau mai panel fydd yn gallu penderfynu ar y pethau hyn.

[Senedd.tv](#)
[Fideo Video](#)

I hesitate to step into the debate between my friend the Member for Pontypridd and my Plaid Cymru friend from South Wales East, but I will say that I understand that tweets have been doing the rounds, and there has also been a press release this afternoon saying that the purpose of the amendment is to challenge the Welsh Government rather than to do anything else. So, I think these things happen from time to time, and I hope that Members will be reassured that, in not supporting this single amendment, the purpose is not, as was suggested by the Plaid Cymru Member for South Wales East, to turn a blind eye to or to turn our backs on zero-hour contracts. It is to find a way in which we will be able to address these issues in the most constructive way to resolve the issue, rather than simply making speeches and issuing press releases.

Rwy'n petruso cyn camu i mewn i'r ddatl rhwng fy nghyfaill yr Aelod dros Bontypridd a'm cyfaill dros Ddwyrain De Cymru o Blaid Cymru, ond nodaf fy mod ar ddeall bod negeseuon trydar wedi bod yn cael eu hanfon, ac i ddatganiad i'r wasg gael ei gyhoeddi y prynhawn yma hefyd yn dweud mai pwrpas y gwelliant yw herio Llywodraeth Cymru yn fwy na dim. Felly, credaf fod y pethau hyn yn digwydd o bryd i'w gilydd, a gobeithio y bydd yr Aelodau yn cael sicrwydd, wrth beidio â chefnogi'r gwelliant unigol hwn, nad anwybyddu na chefnu ar gontractau dim oriau yw'r bwriad, fel yr awgrymwyd gan yr Aelod o Blaid Cymru. Y nod yw dod o hyd i'r ffordd fwyaf adeiladol o fynd i'r afael â'r materion hyn er mwyn datrys y broblem, yn hytrach na dim ond gwneud areithiau a chyhoeddi datganiadau i'r wasg.

18:16 **Bethan Jenkins** [Bywgraffiad Biography](#)

Minister, I think that the Member came here in good faith. We are here to make legislation and this is a massive issue. On an issue of principle, I sincerely urge you, as a Labour Party, to vote in favour of this amendment.

Weinidog, credaf i'r Aelod ddod yma gyda phob ewyllys da. Rydym yma i wneud deddfwriaeth ac mae hon yn broblem enfawr. O ran egwyddor, rwy'n eich annog chi, fel Plaid Lafur, yn ddiwyll i bleidleisio o blaid y gwelliant hwn.

[Senedd.tv](#)
[Fideo Video](#)

18:16

Alun Davies [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

I do not disagree with your point. I think that the amendment was made in good faith, and I accept that. That is why, in saying that we do not support it, I have tried to explain the reasons for that. I have not simply said that we disagree with you and walked away from it. I have tried, in the time available to me this evening, to explain that it is not a point of principle or of disagreement about the policy objective; it is simply about whether this is the correct and appropriate legislative vehicle to use at this point. That is what we are seeking to do this evening. While I understand the points that have been made and the strong feelings that lie behind them, I would say, on this occasion, that we will clearly disagree in the vote this evening on this particular matter, but I trust that we will not disagree over the coming weeks and months as we try to address the issue of zero-hour contracts.

Nid anghytunaf â'ch pwynt. Credaf i'r gwelliant gael ei wneud gyda phob ewyllys da, a derbynaf hynny. Dyna pam, wrth ddweud nad ydym yn ei gefnogi, yr wyf wedi ceisio egluro'r rhesymau dros hynny. Nid wyf wedi dweud, yn syml, ein bod yn anghytuno â chi ac mai dyna ddiwedd y mater. Rwyf wedi ceisio, yn yr amser a fu ar gael imi heno, esbonio nad oes a wnelo hyn ag egwyddor, nac anghytundeb ynglŷn â'r amcan polisi; y cwestiwn yn syml yw ai hwn yw'r cyfrwng deddfwriaethol cywir a phriodol i'w ddefnyddio ar hyn o bryd. Dyna'r hyn yr ydym yn ceisio ei wneud heno. Er fy mod yn deall y pwyntiau a wnaed a'r teimladau cryf sy'n sail iddynt, hoffwn ddweud, ar yr achlysur hwn, y byddwn yn amlwg yn anghytuno yn y bleidlais heno ar y mater penodol hwn, ond hyderaf na fyddwn yn anghytuno yn ystod yr wythnosau a'r misoedd sydd i ddod wrth inni geisio mynd i'r afael â chontractau dim oriau.

So, I hope that the Government's amendments this evening address the concerns that Members have raised in the debate yesterday, in the debate of the previous week, and also in the debate in the Constitutional and Legislative Affairs Committee. Our amendments offer a workable solution that allows the Orders to be scrutinised in the Assembly and made by the panel. I think that that is a compromise that will suit Members on all sides of the Chamber.

Felly, gobeithio y bydd gwelliannau'r Llywodraeth heno yn lleddfu'r pryderon a godwyd gan Aelodau yn y ddadl ddoe, yn y ddadl yr wythnos flaenorol, a hefyd yn y ddadl yn y Pwyllgor Materion Cyfansoddiadol a Deddfwriaethol. Mae ein gwelliannau yn cynnig ateb ymarferol sy'n caniatáu i'r Cynulliad graffu ar y Gorchmynion ac i'r panel eu llunio. Credaf fod hynny'n gyfaddawd a fydd yn rhyngu bodd Aelodau ar bob ochr i'r Siambr.

18:17

Y Llywydd / The Presiding Officer [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

If amendment 4 is agreed to, amendments 16 and 64 will fall.

Os derbynnir gwelliant 4, bydd gwelliannau 16 a 64 yn methu.

The question is that amendment 4 be agreed to. Does any Member object? There is objection, so we will move to an electronic vote.

Y cwestiwn yw a ddylid derbyn gwelliant 4. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Mae gwrthwynebiad, felly symudwn i bleidlais electronig.

[Canlyniad y bleidlais ar welliant 4.](#)

[Result of the vote on amendment 4.](#)

Derbyniwyd gwelliant 4: O blaid 39, Yn erbyn 12, Ymatal 0.

Amendment 4 agreed: For 39, Against 12, Abstain 0.

Methodd gwelliannau 16 ac 64.

Amendments 16 and 64 fell.

18:18

Y Llywydd / The Presiding Officer [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

I call on Suzy Davies to move amendment 17.

Galwaf ar Suzy Davies i gynnig gwelliant 17.

18:18

Suzy Davies [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

I move amendment 17 in my name.

Cynigaf welliant 17 yn fy enw i.

18:18

Y Llywydd / The Presiding Officer [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

The question is that amendment 17 be agreed to. Does any Member object? There is objection, so we will move to an electronic vote.

Y cwestiwn yw a ddylid derbyn gwelliant 17. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Mae gwrthwynebiad, felly symudwn i bleidlais electronig.

[Canlyniad y bleidlais ar welliant 17.](#)

[Result of the vote on amendment 17.](#)

Gwrthodwyd gwelliant 17: O blaid 17, Yn erbyn 26, Ymatal 8.

Amendment 17 not agreed: For 17, Against 26, Abstain 8.

18:18	Y Llywydd / The Presiding Officer Bywgraffiad Biography	I call on Suzy Davies to move amendment 18.	Galwaf ar Suzy Davies i gynnig gwelliant 18.	Senedd.tv Fideo Video
18:18	Suzy Davies Bywgraffiad Biography	I move amendment 18 in my name.	Cynigiau welliant 18 yn fy enw i.	Senedd.tv Fideo Video
18:18	Y Llywydd / The Presiding Officer Bywgraffiad Biography	The question is that amendment 18 be agreed to. Does any Member object? There is objection, so we will move to an electronic vote.	Y cwestiwn yw a ddylid derbyn gwelliant 18. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Mae gwrthwynebiad, felly symudwn i bleidlais electronig.	Senedd.tv Fideo Video
		Canlyniad y bleidlais ar welliant 18.	Result of the vote on amendment 18.	
		<i>Gwrthodwyd gwelliant 18: O blaid 17, Yn erbyn 26, Ymatal 8.</i>	<i>Amendment 18 not agreed: For 17, Against 26, Abstain 8.</i>	
18:19	Y Llywydd / The Presiding Officer Bywgraffiad Biography	I call on Antoinette Sandbach to move amendment 65.	Galwaf ar Antoinette Sandbach i gynnig gwelliant 65.	Senedd.tv Fideo Video
18:19	Antoinette Sandbach Bywgraffiad Biography	I move amendment 65 in my name.	Cynigiau welliant 65 yn fy enw i.	Senedd.tv Fideo Video
18:19	Y Llywydd / The Presiding Officer Bywgraffiad Biography	The question is that amendment 65 be agreed to. Does any Member object? There is objection, so we will move to an electronic vote.	Y cwestiwn yw a ddylid derbyn gwelliant 65. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Mae gwrthwynebiad, felly symudwn i bleidlais electronig.	Senedd.tv Fideo Video
		Canlyniad y bleidlais ar welliant 65.	Result of the vote on amendment 65.	
		<i>Gwrthodwyd gwelliant 65: O blaid 17, Yn erbyn 34, Ymatal 0.</i>	<i>Amendment 65 not agreed: For 17, Against 34, Abstain 0.</i>	
18:19	Y Llywydd / The Presiding Officer Bywgraffiad Biography	I call on Antoinette Sandbach to move amendment 66.	Galwaf ar Antoinette Sandbach i gynnig gwelliant 66.	Senedd.tv Fideo Video
18:19	Antoinette Sandbach Bywgraffiad Biography	I move amendment 66 in my name.	Cynigiau welliant 66 yn fy enw i.	Senedd.tv Fideo Video
18:19	Y Llywydd / The Presiding Officer Bywgraffiad Biography	The question is that amendment 66 be agreed to. Does any Member object? There is objection, so we will move to an electronic vote.	Y cwestiwn yw a ddylid derbyn gwelliant 66. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Mae gwrthwynebiad, felly symudwn i bleidlais electronig.	Senedd.tv Fideo Video
		Canlyniad y bleidlais ar welliant 66.	Result of the vote on amendment 66.	
		<i>Gwrthodwyd gwelliant 66: O blaid 17, Yn erbyn 34, Ymatal 0.</i>	<i>Amendment 66 not agreed: For 17, Against 54, Abstain 0.</i>	
18:20	Y Llywydd / The Presiding Officer Bywgraffiad Biography	I call on Antoinette Sandbach to move amendment 67.	Galwaf ar Antoinette Sandbach i gynnig gwelliant 67.	Senedd.tv Fideo Video

18:20	Antoinette Sandbach Bywgraffiad Biography I move amendment 67 in my name.	Cynigaf welliant 67 yn fy enw i.	Senedd.tv Fideo Video
18:20	Y Llywydd / The Presiding Officer Bywgraffiad Biography If amendment 67 is agreed to, amendments 27 and 28 will fall. The question is that amendment 67 be agreed to. Does any Member object? There is objection, so we will move to an electronic vote.	Os derbynir gwelliant 67, bydd gwelliannau 27 a 28 yn methu. Y cwestiwn yw a ddylid derbyn gwelliant 67. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Mae gwrthwynebiad, felly symudwn i bleidlais electronig.	Senedd.tv Fideo Video
	Canlyniad y bleidlais ar welliant 67.	Result of the vote on amendment 67.	
	<i>Gwrthodwyd gwelliant 67: O blaid 12, Yn erbyn 39, Ymatal 0.</i>	<i>Amendment 67 not agreed: For 12, Against 39, Abstain 0.</i>	
18:20	Y Llywydd / The Presiding Officer Bywgraffiad Biography I call on William Powell to move amendment 27.	Galwaf ar William Powell i gynnig gwelliant 27.	Senedd.tv Fideo Video
18:20	William Powell Bywgraffiad Biography I move amendment 27 in my name.	Cynigaf welliant 27 yn fy enw i.	Senedd.tv Fideo Video
18:20	Y Llywydd / The Presiding Officer Bywgraffiad Biography The question is that amendment 27 be agreed to. Does any Member object? There is objection, so we will move to an electronic vote.	Y cwestiwn yw a ddylid derbyn gwelliant 27. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Mae gwrthwynebiad, felly symudwn i bleidlais electronig.	Senedd.tv Fideo Video
	Canlyniad y bleidlais ar welliant 27.	Result of the vote on amendment 27.	
	<i>Gwrthodwyd gwelliant 27: O blaid 24, Yn erbyn 26, Ymatal 1.</i>	<i>Amendment 27 not agreed: For 24, Against 26, Abstain 1.</i>	
18:20	Y Llywydd / The Presiding Officer Bywgraffiad Biography I call on William Powell to move amendment 28.	Galwaf ar William Powell i gynnig gwelliant 28.	Senedd.tv Fideo Video
18:20	William Powell Bywgraffiad Biography I move amendment 28 in my name.	Cynigaf welliant 28 yn fy enw i.	Senedd.tv Fideo Video
18:20	Y Llywydd / The Presiding Officer Bywgraffiad Biography If amendment 28 is not agreed to, amendments 32 and 33 will fall. The question is that amendment 28 be agreed to. Does any Member object? There is objection, so we will move to an electronic vote.	Os na dderbynir gwelliant 28, bydd gwelliannau 32 a 33 yn methu. Y cwestiwn yw a ddylid derbyn gwelliant 28. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Mae gwrthwynebiad, felly symudwn i bleidlais electronig.	Senedd.tv Fideo Video
	Canlyniad y bleidlais ar welliant 28.	Result of the vote on amendment 28.	
	<i>Gwrthodwyd gwelliant 28: O blaid 17, Yn erbyn 26, Ymatal 8.</i>	<i>Amendment 28 not agreed: For 17, Against 26, Abstain 8.</i>	
18:21	Y Llywydd / The Presiding Officer Bywgraffiad Biography I call on Antoinette Sandbach to move amendment 68.	Galwaf ar Antoinette Sandbach i gynnig gwelliant 68.	Senedd.tv Fideo Video
18:21	Antoinette Sandbach Bywgraffiad Biography I move amendment 68 in my name.	Cynigaf welliant 68 yn fy enw i.	Senedd.tv Fideo Video

18:21	<p>Y Llywydd / The Presiding Officer Bywgraffiad Biography</p> <p>If amendment 68 is not agreed to, amendment 69 will fall. The question is that amendment 68 be agreed to. Does any Member object? There is objection, so we will move to an electronic vote.</p> <p>Canlyniad y bleidlais ar welliant 68.</p> <p><i>Gwrthodwyd gwelliant 68: O blaid 17, Yn erbyn 34, Ymatal 0.</i></p>	<p>Os na dderbynnir gwelliant 68 , bydd gwelliant 69 yn methu. Y cwestiwn yw a ddylid derbyn gwelliant 68. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Mae gwrthwynebiad, felly symudwn i bleidlais electronig.</p> <p>Result of the vote on amendment 68.</p> <p><i>Amendment 68 not agreed: For 17, Against 34, Abstain 0.</i></p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
18:21	<p>Y Llywydd / The Presiding Officer Bywgraffiad Biography</p> <p>I call on the Minister to move amendment 5.</p>	<p>Galwaf ar y Gweinidog i gynnig gwelliant 5.</p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
18:21	<p>Alun Davies Bywgraffiad Biography</p> <p>I move amendment 5 in my name.</p>	<p>Cynigaf welliant 5 yn fy enw i.</p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
18:21	<p>Y Llywydd / The Presiding Officer Bywgraffiad Biography</p> <p>If amendment 5 is agreed to, amendment 19 will fall. The question is that amendment 5 be agreed to. Does any Member object? There is objection, so we will move to an electronic vote.</p> <p>Canlyniad y bleidlais ar welliant 5.</p> <p><i>Derbyniwyd gwelliant 5: O blaid 38, Yn erbyn 13, Ymatal 0.</i></p> <p><i>Methodd gwelliant 19.</i></p>	<p>Os derbynnir gwelliant 5, bydd gwelliant 19 yn methu. Y cwestiwn yw a ddylid derbyn gwelliant 5. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Mae gwrthwynebiad, felly symudwn i bleidlais electronig.</p> <p>Result of the vote on amendment 5.</p> <p><i>Amendment 5 agreed: For 38, Against 13, Abstain 0.</i></p> <p><i>Amendment 19 fell.</i></p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
18:22	<p>Y Llywydd / The Presiding Officer Bywgraffiad Biography</p> <p>I call on the Minister to move amendment 6.</p>	<p>Galwaf ar y Gweinidog i gynnig gwelliant 6.</p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
18:22	<p>Alun Davies Bywgraffiad Biography</p> <p>I move amendment 6 in my name.</p>	<p>Cynigaf welliant 6 yn fy enw i.</p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
18:22	<p>Y Llywydd / The Presiding Officer Bywgraffiad Biography</p> <p>The question is that amendment 6 be agreed to. Does any Member object? There is objection, so we will move to an electronic vote.</p> <p>Canlyniad y bleidlais ar welliant 6.</p> <p><i>Derbyniwyd gwelliant 6: O blaid 39, Yn erbyn 11, Ymatal 1.</i></p>	<p>Y cwestiwn yw a ddylid derbyn gwelliant 6. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Mae gwrthwynebiad, felly symudwn i bleidlais electronig.</p> <p>Result of the vote on amendment 6.</p> <p><i>Amendment 6 agreed: For 39, Against 11, Abstain 1.</i></p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
18:22	<p>Y Llywydd / The Presiding Officer Bywgraffiad Biography</p> <p>I call on Antoinette Sandbach to move amendment 50.</p>	<p>Galwaf ar Antoinette Sandbach i gynnig gwelliant 50.</p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
18:22	<p>Antoinette Sandbach Bywgraffiad Biography</p> <p>I move amendment 50 in my name.</p>	<p>Cynigaf welliant 50 yn fy enw i.</p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>

18:22	Y Llywydd / The Presiding Officer Bywgraffiad Biography	Senedd.tv Fideo Video
	<p>The question is that amendment 50 be agreed to. Does any Member object? There is objection, so we will move to an electronic vote.</p> <p>Canlyniad y bleidlais ar welliant 50.</p> <p><i>Gwrthodwyd gwelliant 50: O blaid 17, Yn erbyn 34, Ymatal 0.</i></p>	<p>Y cwestiwn yw a ddylid derbyn gwelliant 50. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Mae gwrthwynebiad, felly symudwn i bleidlais electronig.</p> <p>Result of the vote on amendment 50.</p> <p><i>Amendment 50 not agreed: For 17, Against 34, Abstain 0.</i></p>
18:22	Y Llywydd / The Presiding Officer Bywgraffiad Biography	Senedd.tv Fideo Video
	<p>I call on the Minister to move amendment 7.</p>	<p>Galwaf ar y Gweinidog i gynnig gwelliant 7.</p>
18:22	Alun Davies Bywgraffiad Biography	Senedd.tv Fideo Video
	<p>I move amendment 7 in my name.</p>	<p>Cynigïaf welliant 7 yn fy enw i.</p>
18:22	Y Llywydd / The Presiding Officer Bywgraffiad Biography	Senedd.tv Fideo Video
	<p>If amendment 7 is agreed to, amendment 20 will fall. The question is that amendment 7 be agreed to. Does any Member object? There is objection, so we will move to an electronic vote.</p> <p>Canlyniad y bleidlais ar welliant 7.</p> <p><i>Derbyniwyd gwelliant 7: O blaid 39, Yn erbyn 12, Ymatal 0.</i></p> <p><i>Methodd gwelliant 20.</i></p>	<p>Os derbynir gwelliant 7, bydd gwelliant 20 yn methu. Y cwestiwn yw a ddylid derbyn gwelliant 7. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Mae gwrthwynebiad, felly symudwn i bleidlais electronig.</p> <p>Result of the vote on amendment 7.</p> <p><i>Amendment 7 agreed: For 39, Against 12, Abstain 0.</i></p> <p><i>Amendment 20 fell.</i></p>
18:23	Y Llywydd / The Presiding Officer Bywgraffiad Biography	Senedd.tv Fideo Video
	<p>I call on the Minister to move amendment 8.</p>	<p>Galwaf ar y Gweinidog i gynnig gwelliant 8.</p>
18:23	Alun Davies Bywgraffiad Biography	Senedd.tv Fideo Video
	<p>I move amendment 8 in my name.</p>	<p>Cynigïaf welliant 9 yn fy enw i.</p>
18:23	Y Llywydd / The Presiding Officer Bywgraffiad Biography	Senedd.tv Fideo Video
	<p>The question is that amendment 8 be agreed to. Does any Member object? There is objection, so we will move to an electronic vote.</p> <p>Canlyniad y bleidlais ar welliant 8.</p> <p><i>Derbyniwyd gwelliant 8: O blaid 39, Yn erbyn 12, Ymatal 0.</i></p>	<p>Y cwestiwn yw a ddylid derbyn gwelliant 8. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Mae gwrthwynebiad, felly symudwn i bleidlais electronig.</p> <p>Result of the vote on amendment 8.</p> <p><i>Amendment 8 agreed: For 39, Against 12, Abstain 0.</i></p>
18:23	Y Llywydd / The Presiding Officer Bywgraffiad Biography	Senedd.tv Fideo Video
	<p>I call on the Minister to move amendment 9.</p>	<p>Galwaf ar y Gweinidog i gynnig gwelliant 9.</p>
18:23	Alun Davies Bywgraffiad Biography	Senedd.tv Fideo Video
	<p>I move amendment 9 in my name.</p>	<p>Cynigïaf welliant 9 yn fy enw i.</p>

18:23	<p>Y Llywydd / The Presiding Officer Bywgraffiad Biography</p> <p>The question is that amendment 9 be agreed to. Does any Member object? There is objection, so we will move to an electronic vote.</p> <p>Canlyniad y bleidlais ar welliant 9.</p> <p><i>Derbyniwyd gwelliant 9: O blaid 39, Yn erbyn 12, Ymatal 0.</i></p>	<p>Y cwestiwn yw a ddylid derbyn gwelliant 9. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Mae gwrthwynebiad, felly symudwn i bleidlais electronig.</p> <p>Result of the vote on amendment 9.</p> <p><i>Amendment 9 agreed: For 39, Against 12, Abstain 0.</i></p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
18:23	<p>Y Llywydd / The Presiding Officer Bywgraffiad Biography</p> <p>I call on Antoinette Sandbach to move amendment 46.</p>	<p>Galwaf ar Antoinette Sandbach i gynnig gwelliant 46.</p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
18:24	<p>Antoinette Sandbach Bywgraffiad Biography</p> <p>I move amendment 46 in my name.</p>	<p>Cynigaf welliant 46 yn fy enw i.</p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
18:24	<p>Y Llywydd / The Presiding Officer Bywgraffiad Biography</p> <p>The question is that amendment 46 be agreed to. Does any Member object? There is objection, so we will move to an electronic vote.</p> <p>Canlyniad y bleidlais ar welliant 46.</p> <p><i>Gwrthodwyd gwelliant 46: O blaid 17, Yn erbyn 26, Ymatal 8.</i></p>	<p>Y cwestiwn yw a ddylid derbyn gwelliant 46. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Mae gwrthwynebiad, felly symudwn i bleidlais electronig.</p> <p>Result of the vote on amendment 46.</p> <p><i>Amendment 46 not agreed: For 17, Against 26, Abstain 8.</i></p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
18:24	<p>Y Llywydd / The Presiding Officer Bywgraffiad Biography</p> <p>I call on the Minister to move amendment 10.</p>	<p>Galwaf ar y Gweinidog i gynnig gwelliant 10.</p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
18:24	<p>Alun Davies Bywgraffiad Biography</p> <p>I move amendment 10 in my name.</p>	<p>Cynigaf welliant 10 yn fy enw i.</p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
18:24	<p>Y Llywydd / The Presiding Officer Bywgraffiad Biography</p> <p>If amendment 10 is agreed to, amendments 21, 22 and 2 will fall. The question is that amendment 10 be agreed to. Does any Member object? There is objection, so we will move to an electronic vote.</p> <p>Canlyniad y bleidlais ar welliant 10.</p> <p><i>Derbyniwyd gwelliant 10: O blaid 39, Yn erbyn 12, Ymatal 0.</i></p> <p><i>Methodd gwelliannau 21, 22 a 2.</i></p>	<p>Os derbynnir gwelliant 10, mae gwelliannau 21, 22 a 2 yn methu. Y cwestiwn yw a ddylid derbyn gwelliant 10. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Mae gwrthwynebiad, felly symudwn i bleidlais electronig.</p> <p>Result of the vote on amendment 10.</p> <p><i>Amendment 10 agreed: For 39, Against 12, Abstain 0.</i></p> <p><i>Amendments 21, 22 and 2 fell.</i></p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
18:24	<p>Y Llywydd / The Presiding Officer Bywgraffiad Biography</p> <p>I call on Jocelyn Davies to move amendment 1.</p>	<p>Galwaf ar Jocelyn Davies i gynnig gwelliant 1.</p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
18:24	<p>Jocelyn Davies Bywgraffiad Biography</p> <p>I move amendment 1 in my name.</p>	<p>Cynigaf welliant 1 yn fy enw i.</p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>

18:24	<p>Y Llywydd / The Presiding Officer Bywgraffiad Biography</p> <p>The question is that amendment 1 be agreed to. Does any Member object? There is objection, so we will move to an electronic vote.</p> <p>Canlyniad y bleidlais ar welliant 1.</p> <p><i>Gwrthodwyd gwelliant 1: O blaid 13, Yn erbyn 38, Ymatal 0.</i></p>	<p>Y cwestiwn yw a ddylid derbyn gwelliant 1. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Mae gwrthwynebiad, felly symudwn i bleidlais electronig.</p> <p>Result of the vote on amendment 1.</p> <p><i>Amendment 1 not agreed: For 13, Against 38, Abstain 0.</i></p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
18:25	<p>Y Llywydd / The Presiding Officer Bywgraffiad Biography</p> <p>I call on the Minister to move amendment 11.</p>	<p>Galwaf ar y Gweinidog i gynnig gwelliant 11.</p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
18:25	<p>Alun Davies Bywgraffiad Biography</p> <p>I move amendment 11 in my name.</p>	<p>Cynigaf welliant 11 yn fy enw i.</p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
18:25	<p>Y Llywydd / The Presiding Officer Bywgraffiad Biography</p> <p>As there is an amendment to amendment 11, we will dispose of that first. I call on Antoinette Sandbach to move amendment 11A.</p>	<p>Gan fod gwelliant i welliant 11, byddwn yn penderfynu ar hynny yn gyntaf. Galwaf ar Antoinette Sandbach i symud gwelliant 11A.</p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
18:25	<p>Antoinette Sandbach Bywgraffiad Biography</p> <p>I move amendment 11A in my name.</p>	<p>Cynigaf welliant 11A yn fy enw i.</p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
18:25	<p>Y Llywydd / The Presiding Officer Bywgraffiad Biography</p> <p>The question is that amendment 11A be agreed to. Does any Member object? There is objection, so we will move to an electronic vote.</p> <p>Canlyniad y bleidlais ar welliant 11A.</p> <p><i>Gwrthodwyd gwelliant 11A: O blaid 12, Yn erbyn 39.</i></p>	<p>Y cwestiwn yw a ddylid derbyn gwelliant 11A. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Mae gwrthwynebiad, felly symudwn i bleidlais electronig.</p> <p>Result of the vote on amendment 11A.</p> <p><i>Amendment 11A not agreed: For 12, Against 39.</i></p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
18:25	<p>Y Llywydd / The Presiding Officer Bywgraffiad Biography</p> <p>The question is that amendment 11 be agreed to. Does any Member object? There is objection, so we will move to an electronic vote.</p> <p>Canlyniad y bleidlais ar welliant 11.</p> <p><i>Derbyniwyd gwelliant 11: O blaid 39, Yn erbyn 12, Ymatal 0.</i></p>	<p>Y cwestiwn yw a ddylid derbyn gwelliant 11. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Mae gwrthwynebiad, felly symudwn i bleidlais electronig.</p> <p>Result of the vote on amendment 11.</p> <p><i>Amendment 11 agreed: For 39, Against 12, Abstain 0.</i></p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
	<p>Grŵp 3: Gorfodi a Throseddau (Gwelliannau 51, 52, 53, 54, 35, 57 a 30)</p>	<p>Group 3: Enforcement and Offences (Amendments 51, 52, 53, 54, 35, 57 and 30)</p>	
18:25	<p>Y Llywydd / The Presiding Officer Bywgraffiad Biography</p> <p>The lead amendment in the group is amendment 51. I call on Antoinette Sandbach to move amendment 51 and to speak to it and the other amendments in the group.</p>	<p>Y prif welliant yn y grŵp yw gwelliant 51. Galwaf ar Antoinette Sandbach i gynnig a thrafod gwelliant 51 ynghyd â'r gwelliannau eraill yn y grŵp.</p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
18:26	<p>Antoinette Sandbach Bywgraffiad Biography</p> <p>I move amendment 51 in my name.</p>	<p>Cynigaf welliant 51 yn fy enw i.</p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>

On the face of this Bill, there are offences of strict liability, which basically means that there is no defence or explanation—if the act is committed, there is no defence for it. These are circumstances where there are going to be cross-border issues—we know that there are farms that farm on both sides of the border—and it may well be that English employers will not be aware of the provisions of the Welsh Bill. What amendment 51 does is to address the fact that this Bill seeks to reverse the burden of proof in civil proceedings. Normally, there is a burden of proof, but the Bill seeks to reverse it, so that the subject of those proceedings would, effectively, have to disprove the case, rather than otherwise. As I said, there has been a short timeframe. I do not know about the remainder of the section, but there has been no explanation as to why there needs to be this reversal of the burden of proof. We have not heard anything about why it is on the face of the Bill. Amendment 51 is a new amendment.

In relation to section 4(7), I have tabled a new amendment, which has not been before the Chamber previously, to delete subsection (7). The reason for that is that it does not make any distinction between criminal proceedings and civil proceedings. That would, effectively, amount to the appointment of people with prosecuting powers in Wales by Welsh Ministers. As far as I am aware, under criminal law, those powers are not devolved, so I ask that that be taken out of this Bill.

I know that the Minister yesterday put assurances on the record that the Police and Criminal Evidence Act 1984 will apply to any enforcement action, to any entry on property, to arrest and interview, and such matters. He clearly stated that that will apply. Well, that relates to the police force; it is the Police and Criminal Evidence Act 1984. Presumably, he is extending that now to whoever the enforcement officers are that he may appoint under this Bill. In section 4(7), he is, effectively, appointing the authority to prosecute. I have subsequent amendments that deal with some of the safeguards that should be put in place in relation to whether or not criminal proceedings should be undertaken. However, it seems to me that those two particular subsections are important subsections to come out of this Bill.

Of course, it may well be that the Minister wants the power to appoint prosecutors, and it may well be that he wants to appoint investigative officers who are dealing with powers under the Police and Criminal Evidence Act 1984, in which case the Government will oppose those amendments. However, it seems to me that these are important amendments to the Bill, and I would ask you to support them. The other amendments listed in the group are amendments similar to amendments made yesterday. Again, they arise out of concern over what powers will apply in terms of entry to premises and whether people will be entitled to have a legal representative or some other representative or representative body present. If the Minister decides that he will support the amendment and take out sub-section (7), or if he now seeks to row back from the provisions that would apply under the Police and Criminal Evidence Act 1984, then amendments 53 and 54 will need to be carried in consequence of that.

Ar wyneb y Bil hwn, ceir troseddau atebolrwydd caeth, sydd yn y bôn yn golygu nad oes unrhyw amddiffyniad nac esboniad—os cyflawnir y weithred, nid oes amddiffyniad. Mae'r rhain yn amgylchiadau lle y bydd materion trawsffiniol yn codi—gwyddom fod ffermydd sy'n ffermio ar y ddwy ochr i'r ffin—ac mae'n bosibl na fydd cyflogwyr yn Lloegr yn ymwybodol o ddarpariaethau Bil Cymru. Nod gwelliant 51 yw ymdrin â'r ffaith bod y Bil hwn yn ceisio gwrthdroi baich y prawf mewn achosion sifil. Fel arfer, ceir baich y prawf, ond mae'r Bil yn ceisio ei wrthdroi, fel y byddai'n rhaid i'r sawl sy'n destun gweithrediadau o'r fath wrthbrofi'r achos, i bob diben, yn hytrach nag fel arall. Fel y dywedais, bu'r amserlen yn fyr. Ni wn am weddill yr adran, ond ni chafwyd unrhyw esboniad ynghylch pam mae angen gwrthdroi baich y prawf yn y modd hwn. Nid ydym wedi clywed dim pam mae ar wyneb y Bil. Gwelliant newydd yw gwelliant 51.

Mewn perthynas ag adran 4(7), rwyf wedi cyflwyno gwelliant newydd, nas cyflwynwyd gerbron y Siambr o'r blaen, er mwyn dileu isadran (7). Y rheswm am hynny yw nad yw'n gwahaniaethu o gwbl rhwng achosion troseddol ac achosion sifil. Byddai hynny, i bob diben, yn gyfystyr â phenodi pobl sydd â phwerau erlyn yng Nghymru gan Weinidogion Cymru. Hyd y gwn i, o dan y gyfraith trosedd, nid yw'r pwerau hynny wedi eu datganoli, felly, gofynnaf i hynny gael ei dynnu o'r Bil hwn.

Gwn i'r Gweinidog roi sicrwydd yn gyhoeddus ddoe y bydd Deddf yr Heddlu a Thystiolaeth Droseddol 1984 yn gymwys i unrhyw gamau gorfodi, i unrhyw achos o gael mynediad i eiddo, i arestio a chyfweld, a materion o'r fath. Nododd yn glir y bydd honno'n gymwys. Wel, mae hynny'n ymwneud â'r heddlu: Deddf yr Heddlu a Thystiolaeth Droseddol 1984 sydd dan sylw. Yn ôl pob tebyg, mae'n ei hymestyn bellach i bwy bynnag y caiff eu penodi'n swyddogion gorfodi o dan y Bil hwn. Yn adran 4 (7), i bob pwrpas, mae'n penodi'r awdurdod i erlyn. Mae gennyf welliannau dilynol sy'n ymdrin â rhai o'r mesurau diogelu y dylid eu rhoi ar waith o ran pa un a ddylid dwyn achos troseddol ai peidio. Fodd bynnag, ymddengys imi ei bod yn bwysig bod y ddwy isadran benodol hynny yn cael eu tynnu o'r Bil hwn.

Wrth gwrs, mae'n ddigon posibl bod y Gweinidog am gael y pŵer i benodi erlynwyr, ac mae'n ddigon posibl ei fod am benodi swyddogion ymchwiliol a fydd yn trafod pwerau o dan Ddeddf yr Heddlu a Thystiolaeth Droseddol 1984, ac os felly bydd y Llywodraeth yn gwrthwynebu'r gwelliannau hynny. Fodd bynnag, ymddengys i mi fod y gwelliannau hyn i'r Bil yn rhai pwysig, a gofynnaf ichi eu cefnogi. Mae'r gwelliannau eraill a restrir yn y grŵp yn debyg i welliannau a wnaed ddoe. Unwaith eto, maent yn deillio o bryder ynghylch pa bwerau a fydd yn gymwys o ran mynediad i eiddo ac a fydd pobl yn cael hawl i gael cynrychiolydd cyfreithiol neu gynrychiolydd arall neu gorff cynrychioliadol yn bresennol. Os bydd y Gweinidog yn penderfynu cefnogi'r gwelliant a dileu isadran (7), neu os bydd bellach yn ceisio ymbellhau oddi wrth y darpariaethau a fyddai'n gymwys o dan Ddeddf yr Heddlu a Thystiolaeth Droseddol 1984, yna bydd angen derbyn gwelliannau 53 a 54 o ganlyniad i hynny.

Amendment 57 relates to the preconditions of criminal proceedings. It says this:

'No criminal proceedings are to be brought under this Act against an employer of an agricultural worker unless an officer appointed under section 7 has first

(a) given the employer a written warning explaining how the conduct in question is capable, in the officer's opinion, of constituting a criminal offence under this Act and could lead to prosecution if repeated or if followed by other conduct capable of constituting such an offence, and

(b) given the employer a reasonable period within which to attend training specified by the officer'.

It effectively allows for there to be what I would classify as a written warning to an employer and an opportunity to train, so that they understand and are aware of the provisions of the Act. I think that it is going to be particularly important. There are no obligations in the Bill to publicise these provisions, and we do not know how the changes and the differences between the English employment regime and the Welsh employment regime will be carried out. It is clear that there will need to be substantial education or publicity relating to this Bill, as and when it is passed, so that the differences in civil law and criminal law can be widely publicised. It is for those reasons that these amendments have been put forward again.

Mae gwelliant 57 yn ymwneud â rhagamodau achos troseddol. Dywed hyn:

'Ni chaniateir dwyn unrhyw achosion troseddol o dan y Ddeddf hon yn erbyn cyflogwr gweithiwr amaethyddol oni bai fod swyddog a benodir o dan adran 7 yn gyntaf

(a) wedi rhoi rhybudd ysgrifenedig i'r cyflogwr yn esbonio sut y mae modd ystyried yr ymddygiad o dan sylw, ym marn y swyddog, yn drosedd o dan y Ddeddf hon ac y gallai arwain at erlyniad pe bai'n cael ei ailadrodd neu ei ddilyn gan ymddygiad arall a allai gael ei ystyried yn drosedd o'r fath, a

(b) wedi rhoi cyfnod rhesymol o amser i'r cyflogwr fynd ar hyfforddiant a bennir gan y swyddog

I bob diben, mae'n caniatáu ar gyfer yr hyn y byddwn yn ei ddosbarthu'n hysbysiad ysgrifenedig i'r cyflogwr a chyfle i hyfforddi, fel ei fod yn deall darpariaethau'r Ddeddf a'i fod yn ymwybodol ohonynt. Credaf y bydd yn arbennig o bwysig. Nid oes unrhyw rwymedigaethau yn y Bil i roi cyhoeddusrwydd i'r darpariaethau hyn, ac ni wyddom sut y bydd y newidiadau a'r gwahaniaethau rhwng y drefn cyflogaeth yn Lloegr a'r drefn cyflogaeth yng Nghymru yn cael eu cynnal. Mae'n amlwg y bydd angen cryn addysg neu gyhoeddusrwydd ynglŷn â'r Bil hwn, os a phryd y caiff ei basio, fel bod modd rhoi cyhoeddusrwydd cyffredinol i'r gwahaniaethau mewn cyfraith sifil a chyfraith droseddol. Am y rhesymau hynny y cyflwynwyd y gwelliannau hyn eto.

18:32

William Powell [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

I rise to speak to amendment 30, tabled in my name. This is a technical amendment, and one that seeks to protect farmers and growers against unfair prosecution under the Act. I feel that the Bill as it is currently worded does not afford sufficient separation, so that employers can be protected against committing an offence, and that they only do so if it is taking wilful action. I think that that is absolutely key. Circumstances such as life-threatening illness, depression or, indeed, extreme weather events can, for a brief period, result in actions relating to this being unintentionally delayed. I feel that the legislation should properly reflect this need, and I would urge you to support this amendment this afternoon.

Codaf i drafod gwelliant 30, a gyflwynwyd yn fy enw i. Gwelliant technegol ydyw, ac mae'n un sy'n ceisio diogelu ffermwyr a thwyfwr rhag erlyniad annheg o dan y Ddeddf. Teimlaf nad yw'r Bil fel y mae wedi'i eirio ar hyn o bryd yn gwahanu digon, er mwyn diogelu cyflogwyr rhag cyflawni trosedd, ac mai dim ond os yw'n cymryd camau bwriadol y byddant yn gwneud hynny. Credaf fod hynny'n gwbl allweddol. Gall amgylchiadau megis salwch sy'n peryglu bywyd, iselder neu, yn wir, ddigwyddiadau tywydd eithafol, am gyfnod byr, arwain at gamau gweithredu sy'n golygu bod oedi anfwriadol o ran hyn. Teimlaf y dylai'r ddeddfwriaeth adlewyrchu'r angen hwn yn briodol, a byddwn yn eich annog i gefnogi'r gwelliant hwn y prynhawn yma.

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

18:33

Alun Davies [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Members will be aware that there is a note of familiarity to reading some of these amendments. I will not rehearse the arguments and debates that we had yesterday afternoon. I would urge Members to resist all the amendments in this group. I do not have anything further to add.

Bydd yr Aelodau'n ymwybodol bod tinc gyfarwydd i'r rhai o'r gwelliannau hyn. Nid wyf am ailadrodd y dadleuon a gawsom brynghawn ddoe. Byddwn yn annog yr Aelodau i wrthod yr holl welliannau yn y grŵp hwn. Nid oes gennyf unrhyw beth pellach i'w ychwanegu.

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

18:33

Y Llywydd / The Presiding Officer [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Thank you very much. I call on Antoinette Sandbach to reply to the debate.

Diolch yn fawr iawn. Galwaf ar Antoinette Sandbach i ymateb i'r ddadl.

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

Antoinette Sandbach [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

I would like to summarise what has just been said. The Minister is in fact incorrect; there are new amendments that were not considered at all yesterday. In fact, William Powell's amendment to insert the word 'wilful' is extremely important, because, under the National Minimum Wage Act 1998, when it comes to offences by bodies corporate, the word 'wilful' is inserted. There has been no explanation from the Minister as to why the word 'wilful' has been left out of this Bill. It makes a huge difference, because, as William Powell has said, there may be extreme circumstances—and we saw this spring, with the weather on-farm, that there can be extreme circumstances that could affect and influence whether there has been an offence or not by a body corporate. As it is currently drafted, it is attributable to any neglect.

Once again, we are seeing the Assembly legislating in the arena of criminal law and providing no defence to any offence and legislating in a way that makes it so broad, relating to any breakdown on a farm. Therefore, if the farmer has a nervous breakdown or if there is a severe family crisis or that kind of thing, and if they are a company director or they are involved in that company and, for some reason, they fall foul of this Act because of the extreme circumstances on-farm, they will be guilty of an offence because it refers to 'any neglect'. It does not even require a positive mens rea. I am really concerned to see this on the face of the Bill. I had initially thought that it might have been a drafting error by the Minister's draughtsman. I particularly asked the Assembly Commission lawyers to check what the transposed provisions would have been from the National Minimum Wage Act 1998. It would appear from the Minister's answer that it is not a drafting error: it is a deliberate change in the law and any neglect, as opposed to wilful neglect, is particularly—[Interruption.] I am willing to take an intervention, Minister.

Hoffwn grynhoi'r hyn sydd wedi cael ei ddweud. Nid yw'r Gweinidog yn iawn mewn gwirionedd; ceir gwelliannu newydd nas ystyriwyd o gwbl ddoe. Yn wir, mae gwelliant William Powell i fewnosod y gair 'bwriadol' yn hynod bwysig, oherwydd, o dan Ddeddf Isafswm Cyflog Cenedlaethol 1998, o ran troseddau gan gyrff corfforaethol, mewnosodir y gair 'bwriadol'. Ni fu unrhyw eglurhad gan y Gweinidog pam bod y gair 'bwriadol' wedi cael ei hepgor o'r Bil hwn. Mae'n gwneud gwahaniaeth enfawr, oherwydd, fel y dywedodd William Powell, gall fod amgylchiadau eithafol—a gwelsom y gwanwyn eleni, gyda'r tywydd ar y ffermydd, y gall fod amgylchiadau eithriadol a allai effeithio a dylanwadu ar ba un a fu trosedd gan gorff corfforaethol ai peidio. Fel y mae wedi ei ddrafftio ar hyn o bryd, gellir ei briodoli i unrhyw esgeulustod.

Unwaith eto, rydym yn gweld y Cynulliad yn deddfu ym maes cyfraith droseddol ac yn peidio â rhoi unrhyw amddiffyniad i unrhyw drosedd gan deddfu mewn ffordd sy'n ei gwneud hi mor eang, o ran unrhyw ddiffyg ar fferm. Felly, os bydd y ffermwr yn cael chwalfa nerfol, neu os bydd argyfwng teuluol difrifol neu'r math yna o beth, ac os yw'n gyfarwyddwr cwmni neu'n ymwneud â'r cwmni hwnnw ac, am ryw reswm, mae'n torri'r Ddeddf hon oherwydd amgylchiadau eithafol ar y fferm, bydd yn euog o drosedd oherwydd ei fod yn cyfeirio at 'unrhyw esgeulustod'. Nid yw hyd yn oed yn gofyn am mens rea cadarnhaol. Rwy'n bryderus iawn o weld hyn ar wyneb y Bil. Roeddwn wedi meddwl i ddechrau mai camgymeriad drafftio gan ddraffwyr y Gweinidog ydoedd. Gofynnais yn benodol i gyfreithwyr Comisiwn y Cynulliad am weld beth fyddai'r darpariaethau trosi wedi bod o Ddeddf Isafswm Cyflog Cenedlaethol 1998. Ymddengys yn ôl ateb y Gweinidog nad yw'n wall drafftio: newid bwriadol yn y gyfraith ydyw a bydd unrhyw esgeulustod, yn hytrach nag esgeulustod bwriadol, yn arbennig—[Torri ar draws.] Rwy'n fodlon derbyn ymyriad, Weinidog.

Alun Davies [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

The situation is that this ensures that the status quo as regards the current legal situation remains the case. It is not a change in the law, as you suggest.

Y sefyllfa yw bod hyn yn sicrhau bod y sefyllfa gyfreithiol bresennol yn parhau fel y mae. Nid newid yn y gyfraith ydyw, fel yr awgrymchw.

Antoinette Sandbach [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

It is, Minister, because this is a Bill that does not enact the status quo. It is far broader than the status quo, and your stated aims for the Bill are far broader than the status quo. You are not maintaining the status quo with this Bill: you are going far, far further. You have made that clear in your evidence to the Constitutional and Legislative Affairs Committee and you have said several times at the committee stage that you want it to be broadened out to education and training. You did not support the amendments yesterday that would have looked at limiting continuous professional development hours. You have not supported the amendments that allow for flexibility over when to permit holidays to be taken. In those circumstances, Minister, I would urge you and other Assembly Members to support William Powell's amendment because it seems to me that it is an incredibly important amendment to support.

Ydy, Weinidog, oherwydd nid yw'r Bil hwn yn deddfu yn unol â'r sefyllfa bresennol. Mae'n llawer ehangach na'r sefyllfa bresennol, ac mae eich nodau datganedig ar gyfer y Bil yn llawer ehangach na'r sefyllfa bresennol. Nid ydych yn cadw at y sefyllfa bresennol gyda'r Bil hwn: rydych yn mynd yn llawer, llawer pellach. Rydych wedi gwneud hynny'n glir yn eich tystiolaeth i'r Pwyllgor Materion Cyfansoddiadol a Ddeddfriaethol ac rydych wedi dweud sawl gwaith yn ystod cyfnod y pwyllgor eich bod am iddo gael ei ehangu i addysg a hyfforddiant. Ni wnaethoch gefnogi'r gwelliannau ddoe a fyddai wedi edrych ar gyfyngu oriau datblygiad proffesiynol parhaus. Nid ydych wedi cefnogi'r gwelliannau sy'n rhoi hyblygrwydd ynghylch caniatáu pryd y gellid cymryd gwyliau. O dan yr amgylchiadau hynny, Weinidog, byddwn yn eich annog chi ac Aelodau eraill y Cynulliad i gefnogi gwelliant William Powell oherwydd ymddengys imi ei fod yn welliant hynod bwysig i'w gefnogi.

18:37	<p>Y Llywydd / The Presiding Officer Bywgraffiad Biography</p> <p>I remind Members before we take the vote that all the amendments before us today are proper amendments as they have been accepted and they are on the paper.</p> <p>The question is that amendment 51 be agreed to. Does any Member object? There is objection, so we will move to the vote.</p> <p>Canlyniad y bleidlais ar welliant 51.</p> <p><i>Gwrthodwyd gwelliant 51: O blaid 17, Yn erbyn 33, Ymatal 0.</i></p>	<p>Atgoffaf yr Aelodau cyn inni bleidleisio bod yr holl newidiadau ger ein bron heddiw yn rhai priodol gan eu bod wedi cael eu derbyn a'u bod wedi'u cynnwys ar y papur.</p> <p>Y cwestiwn yw a ddylid derbyn gwelliant 51. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Mae gwrthwynebiad, felly symudwn i bleidlais.</p> <p>Result of the vote on amendment 51.</p> <p><i>Amendment 51 not agreed: For 17, Against 33, Abstain 0.</i></p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
18:38	<p>Y Llywydd / The Presiding Officer Bywgraffiad Biography</p> <p>I call on Antoinette Sandbach to move amendment 52.</p>	<p>Galwaf ar Antoinette Sandbach i gynnig gwelliant 52.</p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
18:38	<p>Antoinette Sandbach Bywgraffiad Biography</p> <p>I move amendment 52 in my name.</p>	<p>Cynigiau welliant 52 yn fy enw i.</p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
18:38	<p>Y Llywydd / The Presiding Officer Bywgraffiad Biography</p> <p>The question is that amendment 52 be agreed to. Does any Member object? There is objection, so we will move to the vote.</p> <p>Canlyniad y bleidlais ar welliant 52.</p> <p><i>Gwrthodwyd gwelliant 52: O blaid 17, Yn erbyn 26, Ymatal 7.</i></p>	<p>Y cwestiwn yw a ddylid derbyn gwelliant 52. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Mae gwrthwynebiad, felly symudwn i bleidlais.</p> <p>Result of the vote on amendment 52.</p> <p><i>Amendment 52 not agreed: For 17, Against 26, Abstain 7.</i></p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
18:38	<p>Y Llywydd / The Presiding Officer Bywgraffiad Biography</p> <p>I call on Antoinette Sandbach to move amendment 53.</p>	<p>Galwaf ar Antoinette Sandbach i gynnig gwelliant 53.</p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
18:38	<p>Antoinette Sandbach Bywgraffiad Biography</p> <p>I move amendment 53 in my name.</p>	<p>Cynigiau welliant 53 yn fy enw i.</p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
18:38	<p>Y Llywydd / The Presiding Officer Bywgraffiad Biography</p> <p>The question is that amendment 53 be agreed to. Does any Member object? There is objection, so we will move to the vote.</p> <p>Canlyniad y bleidlais ar welliant 53.</p> <p><i>Gwrthodwyd gwelliant 53: O blaid 17, Yn erbyn 26, Ymatal 7.</i></p>	<p>Y cwestiwn yw a ddylid derbyn gwelliant 53. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Mae gwrthwynebiad, felly symudwn i bleidlais.</p> <p>Result of the vote on amendment 53.</p> <p><i>Amendment 53 not agreed: For 17, Against 26, Abstain 7.</i></p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
18:38	<p>Y Llywydd / The Presiding Officer Bywgraffiad Biography</p> <p>I call on Antoinette Sandbach to move amendment 54.</p>	<p>Galwaf ar Antoinette Sandbach i gynnig gwelliant 54.</p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
18:38	<p>Antoinette Sandbach Bywgraffiad Biography</p> <p>I move amendment 54 in my name.</p>	<p>Cynigiau welliant 54 yn fy enw i.</p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>

- 18:38 **Y Llywydd / The Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- The question is that amendment 54 be agreed to. Does any Member object? There is objection, so we will move to the vote.
- Y cwestiwn yw a ddylid derbyn gwelliant 54. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Mae gwrthwynebiad, felly symudwn i bleidlais.
- [Canlyniad y bleidlais ar welliant 54.](#) [Result of the vote on amendment 54.](#)
- Gwrthodwyd gwelliant 54: O blaid 17, Yn erbyn 26, Ymatal 7.* *Amendment 54 not agreed: For 17, Against 26, Abstain 7.*
-
- 18:38 **Y Llywydd / The Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- I call on Antoinette Sandbach to move amendment 35.
- Galwaf ar Antoinette Sandbach i gynnig gwelliant 35.
-
- 18:39 **Antoinette Sandbach** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- I move amendment 35 in my name.
- Cynigïaf welliant 35 yn fy enw i.
-
- 18:39 **Y Llywydd / The Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- The question is that amendment 35 be agreed to. Does any Member object? There is objection, so we will move to the vote.
- Y cwestiwn yw a ddylid derbyn gwelliant 35. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Mae gwrthwynebiad, felly symudwn i bleidlais.
- [Canlyniad y bleidlais ar welliant 35.](#) [Result of the vote on amendment 35.](#)
- Gwrthodwyd gwelliant 35: O blaid 17, Yn erbyn 33, Ymatal 0.* *Amendment 35 not agreed: For 17, Against 33, Abstain 0.*
-
- Grŵp 4: Yr Hawl i Wyliau a Gorfodi'r Hawl Hwnnw (Gwelliannau 47, 48, 56 a 49)** **Group 4: Holiday Entitlement and Enforcement (Amendments 47, 48, 56 and 49)**
-
- 18:39 **Y Llywydd / The Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- The lead amendment in the group is amendment 47. I call on Antoinette Sandbach to move amendment 47 and to speak to it and the other amendments in the group.
- Y prif welliant yn y grŵp yw gwelliant 47. Galwaf ar Antoinette Sandbach i gynnig a thrafod gwelliant 47 ynghyd â'r gwelliannau eraill yn y grŵp.
-
- 18:39 **Antoinette Sandbach** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- I move amendment 47 in my name.
- Cynigïaf welliant 47 yn fy enw i.
- Amendment 47 talks about record-keeping requirements and relates to requests for holidays. The Minister has imposed and transposed substantial record-keeping requirements from the National Minimum Wage Act 1998. He said yesterday that he did not consider that they were an undue burden on employers. In my submission, neither is the written request for a holiday, and the response to that request. Again, I have inserted that amendment because a refusal by the employer to grant a holiday—and it does not explain where that refusal might be successful, and whether that might be reasonable or not—could result in a criminal conviction, a level 3 fine, and, again, we see on the face of this Bill criminal convictions relating to what should be quite an easy and reasonable request. That is why amendment 47 is in there.
- Mae gwelliant 47 yn sôn am ofynion cadw cofnodion ac mae'n ymwneud â cheisiadau am wyliau. Mae'r Gweinidog wedi gosod ac wedi trosi gofynion cadw cofnodion sylweddol o Ddeddf Isafswm Cyflog Cenedlaethol 1998. Dywedodd ddoe nad oeddent yn faich gormodol ar gyflogwyr, yn ei farn ef. Byddwn innau'n haeru nad yw'r cais ysgrifenedig am wyliau, na'r ymateb i'r cais hwnnw, yn faich gormodol ychwaith. Unwaith eto, rwyf wedi mewnosod y gwelliant hwnnw oherwydd gallai penderfyniad gan y cyflogwr i wrthod caniatáu gwyliau—ac nid yw'n egluro lle y gallai'r penderfyniad i wrthod fod yn llwyddiannus, a lle y gallai fod yn rhesymol ai peidio—arwain at gollfarn droseddol, dirwy lefel 3, ac, unwaith eto, gwelwn ar wyneb y Bil gollfarnau troseddol yn ymwneud â'r hyn a ddylai fod yn gais eithaf hawdd a rhesymol. Dyna pam y cynigwyd gwelliant 47.

I will not run through amendment 48, because that was the same as yesterday and you have heard the arguments in relation to those amendments. The new amendment, amendment 36, relates to section 8, and it states that information may only be supplied under this section consistently with the Data Protection Act 1998.

The purpose of the amendments tabled—because I will not go through them independently—is to give the flexibility for the employer and the employee to agree to holiday time that suits both. Where they cannot agree, there will be a clear record of it, and it will therefore be a traceable, transparent process that minimises the risks on both sides. It is for those reasons that these amendments have been inserted—because the severity of falling foul of it is that you are going to get a criminal conviction.

Nid ymdriniaf â gwelliant 48, oherwydd mae yr un fath â ddoe ac rydych wedi clywed y dadleuon mewn perthynas â'r gwelliannau hynny. Mae'r gwelliant newydd, sef gwelliant 36, yn ymwneud ag adran 8, ac mae'n nodi mai dim ond yn gyson â Deddf Diogelu Data 1998 y gellir darparu gwybodaeth o dan yr adran hon.

Diben y gwelliannau a gyflwynwyd—gan na fyddaf yn mynd drwyddynt yn annibynnol—yw rhoi hyblygrwydd i'r cyflogwr a'r gweithiwr gytuno ar amser gwyliau sy'n addas i'r ddau. Pan na allant gytuno, bydd cofnod clir ohono, ac felly bydd yn broses dryloyw y gellir ei holrhain sy'n lleihau'r risgiau ar y ddwy ochr. Am y rhesymau hynny y mewnosodwyd y gwelliannau hyn—oherwydd difrifoldeb y ffaith y cechw gollfarn droseddol os ydych yn mynd yn groes i'r gyfraith.

18:41 **Y Llywydd / The Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

I think Antoinette Sandbach was referring to amendment 56, not 36. I call on the Minister.

Credaf fod Antoinette Sandbach yn cyfeirio at welliant 56, nid 36. Galwaf ar y Gweinidog.

[Senedd.tv](#)
[Fideo Video](#)

18:41 **Alun Davies** [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

These amendments again appear to be amendments that were debated and discussed fully yesterday. My view remains that they are overly prescriptive and place an unnecessary and inflexible burden on both the employer and employee, with no consideration for the circumstances when this type of arrangement cannot be practically complied with. I have to say, what has been supported on most sides of the Chamber is the work that this Government has done through Working Smarter to ensure that we have proportionate regulation and proportionate layers of administration and enforcement where necessary in relation to the agricultural industry. These amendments would cause confusion in the enforcement of the Bill's provisions, which are otherwise clear, and they take no account of the practical application of those provisions. These will create confusion and difficulties for both employer and employee. I will not go further in rehearsing my reasons for opposing these amendments. These proposals were defeated yesterday, and I would urge Members to vote in the same way today.

Ymddengys unwaith eto bod y gwelliannau hyn yn debyg i rai a drafodwyd yn llawn ddoe. Fy marn i yw eu bod yn parhau i fod yn rhy ragnodol ac yn rhoi baich diangen ac anhyblyg ar y cyflogwr a'r gweithiwr, heb unrhyw ystyriaeth i'r amgylchiadau pan na fydd modd cydymffurfio â'r math hwn o drefniant yn ymarferol. Rhaid imi ddweud, yr hyn sydd wedi cael ei gefnogi gan y rhan fwyaf o bleidiau yn y Siambr yw'r gwaith y mae'r Llywodraeth hon wedi'i wneud drwy Hwyluso'r Drefn er mwyn sicrhau bod gennym reoliad cymesur a haenau gweinyddu a gorfodi cymesur lle y bo angen mewn perthynas â'r diwydiant amaeth. Byddai'r gwelliannau hyn yn achosi dryswch wrth orfodi darpariaethau'r Bil, sydd fel arall yn glir, ac nid ydynt yn ystyried y ffordd y cymhwysir y darpariaethau hynny'n ymarferol. Bydd y rhain yn creu dryswch ac anawsterau i'r cyflogwr a'r gweithiwr. Nid ymhelaethaf eto ar fy rhesymau dros wrthwynebu'r gwelliannau hyn. Gwrthodwyd y cynigion hyn ddoe, a byddwn yn annog yr Aelodau i bleidleisio yn yr un modd heddiw.

[Senedd.tv](#)
[Fideo Video](#)

18:42 **Y Llywydd / The Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

I call on Antoinette Sandbach to reply to the debate.

Galwaf ar Antoinette Sandbach i ymateb i'r ddadl.

[Senedd.tv](#)
[Fideo Video](#)

18:42 **Antoinette Sandbach** [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

I am grateful for what the Minister has said. However, he has not explained—and neither is it on the face of the Bill—when the risk of criminal proceedings will come into being. Given that a lot of the amendments were debated and discussed yesterday, and the very close votes in relation to many of those amendments, again, it is clear that a substantial number of representatives here in the Senedd have very grave concerns about the way in which your Bill has been drafted, and the way in which it will be applied in the future. It is for those reasons that they are, in my submission, important amendments.

Rwy'n ddiolchgar am yr hyn a ddywedodd y Gweinidog. Fodd bynnag, nid yw wedi egluro—ac nid yw ar wyneb y Bil—pryd y bydd y risg o achos troseddol yn codi. O ystyried i lawer o'r gwelliannau gael eu trafod ddoe, a'r pleidleisiau agos iawn mewn perthynas â llawer o'r gwelliannau hynny, unwaith eto, mae'n amlwg bod nifer sylweddol o'r cynrychiolwyr yma yn y Senedd yn pryderu'n fawr iawn am y ffordd y mae eich Bil wedi cael ei ddrafftio, a'r ffordd y bydd yn cael ei gymhwyso yn y dyfodol. Am y rhesymau hynny y maent, yn fy nhyb i, yn welliannau pwysig,

[Senedd.tv](#)
[Fideo Video](#)

I note with interest what the Minister says about the working time regulations, and I note the very grave and additional burdens that this legislation itself will place on both farm workers and employers; the cross-border problems that it will cause, where farms will have to keep two different sets of records; and the fact that—I see you saying ‘rubbish’, but the fact is that you were not able to produce, in your regulatory impact assessment, details as to the impact of this Bill. You were not able to show what the impact of this Bill would be on small businesses. If it was there, it would be there in your regulatory impact assessment, and it is not there because you did not do it.

Nodaf â diddordeb yr hyn a ddywed y Gweinidog am y rheoliadau oriau gwaith, a nodaf y beichiau mawr iawn ac ychwanegol y bydd y ddeddfwriaeth hon yn eu gosod ar weithwyr fferm a chyflogwyr fel ei gilydd; y problemau trawsffiniol y bydd yn eu hachosi, lle y bydd yn rhaid i ffermydd gadw dwy set wahanol o gofnodion, a'r ffaith—gwelaf eich bod yn dweud ‘nonsens’, ond y ffaith amdani yw nad oeddent yn gallu cyflwyno, yn eich asesiad effaith rheoleiddiol, fanylion ynghylch effaith y Bil hwn. Nid oeddech yn gallu dangos beth fyddai effaith y Bil hwn ar fusnesau bach. Pe bai ar gael, byddai wedi bod yn eich asesiad effaith rheoleiddiol, ac nid yw wedi'i gynnwys am na wnaethoch hynny.

18:44 **Y Llywydd / The Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
The question is that amendment 47 be agreed to. Does any Member object? There is objection, so we proceed to the vote. Y cwestiwn yw a ddylid derbyn gwelliant 47. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Mae gwrthwynebiad, felly awn ymlaen at y bleidlais.

[Canlyniad y bleidlais ar welliant 47.](#)

[Result of the vote on amendment 47.](#)

Gwrthodwyd gwelliant 47: O blaid 17, Yn erbyn 26, Ymatal 7.

Amendment 47 not agreed: For 17, Against 26, Abstain 7.

18:44 **Y Llywydd / The Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
I call on Antoinette Sandbach to move amendment 48. Galwaf ar Antoinette Sandbach i gynnig gwelliant 48.

18:45 **Antoinette Sandbach** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
I move amendment 48 in my name. Cynigiau welliant 48 yn fy enw i.

18:45 **Y Llywydd / The Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
The question is that amendment 48 be agreed to. Does any Member object? There is objection, so we will move to an electronic vote. Y cwestiwn yw a ddylid derbyn gwelliant 48. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Mae gwrthwynebiad, felly symudwn i bleidlais electronig.

[Canlyniad y bleidlais ar welliant 48.](#)

[Result of the vote on amendment 48.](#)

Gwrthodwyd gwelliant 48: O blaid 17, Yn erbyn 25, Ymatal 7.

Amendment 48 not agreed: For 17, Against 25, Abstain 7.

18:45 **Y Llywydd / The Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
I call on Antoinette Sandbach to move amendment 56. Galwaf ar Antoinette Sandbach i gynnig gwelliant 56.

18:45 **Antoinette Sandbach** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
I move amendment 56 in my name. Cynigiau welliant 56 yn fy enw i.

18:45 **Y Llywydd / The Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
The question is that amendment 56 be agreed to. Does any Member object? There is objection, so we will move to an electronic vote. Y cwestiwn yw a ddylid derbyn gwelliant 56. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Mae gwrthwynebiad, felly symudwn i bleidlais electronig.

[Canlyniad y bleidlais ar welliant 56.](#)

[Result of the vote on amendment 56.](#)

Gwrthodwyd gwelliant 56: O blaid 17, Yn erbyn 26, Ymatal 7.

Amendment 56 not agreed: For 17, Against 26, Abstain 7.

18:45	Y Llywydd / The Presiding Officer Bywgraffiad Biography I call on Antoinette Sandbach to move amendment 49.	Galwaf ar Antoinette Sandbach i gynnig gwelliant 49.	Senedd.tv Fideo Video
18:45	Antoinette Sandbach Bywgraffiad Biography I move amendment 49 in my name.	Cynigiau welliant 49 yn fy enw i.	Senedd.tv Fideo Video
18:45	Y Llywydd / The Presiding Officer Bywgraffiad Biography The question is that amendment 49 be agreed to. Does any Member object? There is objection, so we will move to an electronic vote.	Y cwestiwn yw a ddylid derbyn gwelliant 49. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Mae gwrthwynebiad, felly symudwn i bleidlais electronig.	Senedd.tv Fideo Video
	Canlyniad y bleidlais ar welliant 49.	Result of the vote on amendment 49.	
	<i>Gwrthodwyd gwelliant 49: O blaid 17, Yn erbyn 26, Ymatal 7.</i>	<i>Amendment 49 not agreed: For 17, Against 26, Abstain 7.</i>	
18:46	Y Llywydd / The Presiding Officer Bywgraffiad Biography We will now move to dispose of the next amendments in the marshalled list.	Awn yn ein blaen i benderfynu ar y gwelliannau nesaf yn y rhestr o welliannau wedi'u didoli.	Senedd.tv Fideo Video
	I call on Antoinette Sandbach to move amendment 57.	Galwaf ar Antoinette Sandbach i gynnig gwelliant 57.	
18:46	Antoinette Sandbach Bywgraffiad Biography I move amendment 57 in my name.	Cynigiau welliant 57 yn fy enw i.	Senedd.tv Fideo Video
18:46	Y Llywydd / The Presiding Officer Bywgraffiad Biography The question is that amendment 57 be agreed to. Does any Member object? There is objection, so we will move to an electronic vote.	Y cwestiwn yw a ddylid derbyn gwelliant 57. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Mae gwrthwynebiad, felly symudwn i bleidlais electronig.	Senedd.tv Fideo Video
	Canlyniad y bleidlais ar welliant 57.	Result of the vote on amendment 57.	
	<i>Gwrthodwyd gwelliant 57: O blaid 17, Yn erbyn 26, Ymatal 7.</i>	<i>Amendment 57 not agreed: For 17, Against 26, Abstain 7.</i>	
	Grŵp 5: Gwybodaeth a Chofnodion (Gwelliannau 58, 59, 60 a 36)	Group 5: Information and Records (Amendments 58, 59, 60 and 36)	
18:46	Y Llywydd / The Presiding Officer Bywgraffiad Biography The lead amendment in the group is amendment 58. I call on Antoinette Sandbach to move amendment 58 and to speak to it and the other amendments in the group.	Y prif welliant yn y grŵp yw gwelliant 58. Galwaf ar Antoinette Sandbach i gynnig a thrafod gwelliant 58 ynghyd â'r gwelliannau eraill yn y grŵp.	Senedd.tv Fideo Video
18:46	Antoinette Sandbach Bywgraffiad Biography I move amendment 58 in my name.	Cynigiau welliant 58 yn fy enw i.	Senedd.tv Fideo Video
	These are largely technical amendments that effectively give the requirements to the panel, rather than to the Minister—amendments 58, 59 and 60. Amendment 36 is to do with the extension of supplying information under the data protection Act, but the remainder substitute the word 'panel' for 'Welsh Ministers'.	Gwelliannau technegol yw'r rhain i raddau helaeth sy'n gosod y gofynion ar y panel, yn hytrach nag ar y Gweinidog i bob diben—gwelliannau 58, 59 a 60. Mae gwelliant 36 yn ymwneud ag ymestyn cyflenwi gwybodaeth o dan y Ddeddf diogelu data, ond mae'r gweddill yn rhoi'r gair 'panel' yn lle 'Gweinidogion Cymru'.	

18:47	<p>Alun Davies Bywgraffiad Biography</p> <p>Many of these matters were well debated yesterday and I think that Members came to their conclusions during that debate. We dealt in detail with a number of different opposition amendments and we are seeing a number of these reappear today, or certainly amendments that bear a very close similarity to those that we debated yesterday. I do not, as I have outlined before, intend to rehearse all these arguments. I simply invite Members, following the debate yesterday, to reach the same conclusions as we did at that time.</p>	<p>Cafodd llawer o'r materion hyn eu trafod yn fanwl ddoe, a chredaf i'r Aelodau ddod i'w casgliadau yn ystod y ddafl honno. Ymdriniwyd yn fanwl â nifer o wahanol welliannau gan y gwrthbleidiau, ac rydym yn gweld nifer o'r rhain yn ailymddangos heddiw, neu'n sicr welliannau sy'n debyg iawn i'r rhai a drafodwyd gennym ddoe. Ni fwriadaf, fel y dywedais o'r blaen, ailadrodd yr holl ddaflleuon hyn. Gofynnaf yn syml i'r Aelodau, ar ôl y ddafl ddoe, ddod i'r un casgliadau ag a wnaethom bryd hynny.</p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
18:48	<p>Y Llywydd / The Presiding Officer Bywgraffiad Biography</p> <p>Antoinette Sandbach, do you wish to reply? I see that you do not.</p> <p>The question is that amendment 58 be agreed to. Does any Member object? There is objection, so we will move to an electronic vote.</p> <p>Canlyniad y bleidlais ar welliant 58.</p> <p><i>Gwrthodwyd gwelliant 58: O blaid 17, Yn erbyn 26, Ymatal 6.</i></p>	<p>Antoinette Sandbach, a ydych am ymateb? Gwelafl nad ydych.</p> <p>Y cwestiwn yw a ddylid derbyn gwelliant 58. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Mae gwrthwynebiad, felly symudwn i bleidlais electronig.</p> <p>Result of the vote on amendment 58.</p> <p><i>Amendment 58 not agreed: For 17, Against 26, Abstain 6.</i></p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
18:48	<p>Y Llywydd / The Presiding Officer Bywgraffiad Biography</p> <p>I call on Antoinette Sandbach to move amendment 59.</p>	<p>Galwaf ar Antoinette Sandbach i gynnis gwelliant 59.</p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
18:48	<p>Antoinette Sandbach Bywgraffiad Biography</p> <p>I move amendment 59 in my name.</p>	<p>Cynigial welliant 59 yn fy enw i.</p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
18:48	<p>Y Llywydd / The Presiding Officer Bywgraffiad Biography</p> <p>The question is that amendment 59 be agreed to. Does any Member object? There is objection, so we will move to an electronic vote.</p> <p>Canlyniad y bleidlais ar welliant 59.</p> <p><i>Gwrthodwyd gwelliant 59: O blaid 17, Yn erbyn 26, Ymatal 6.</i></p>	<p>Y cwestiwn yw a ddylid derbyn gwelliant 59. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Mae gwrthwynebiad, felly symudwn i bleidlais electronig.</p> <p>Result of the vote on amendment 59.</p> <p><i>Amendment 59 not agreed: For 17, Against 26, Abstain 6.</i></p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
18:48	<p>Y Llywydd / The Presiding Officer Bywgraffiad Biography</p> <p>I call on Antoinette Sandbach to move amendment 60.</p>	<p>Galwaf ar Antoinette Sandbach i gynnis gwelliant 60.</p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
18:48	<p>Antoinette Sandbach Bywgraffiad Biography</p> <p>I move amendment 60 in my name.</p>	<p>Cynigial welliant 60 yn fy enw i.</p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
18:48	<p>Y Llywydd / The Presiding Officer Bywgraffiad Biography</p> <p>The question is that amendment 60 be agreed to. Does any Member object? There is objection, so we will move to an electronic vote.</p> <p>Canlyniad y bleidlais ar welliant 60.</p> <p><i>Gwrthodwyd gwelliant 60: O blaid 16, Yn erbyn 26, Ymatal 6.</i></p>	<p>Y cwestiwn yw a ddylid derbyn gwelliant 60. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Mae gwrthwynebiad, felly symudwn i bleidlais electronig.</p> <p>Result of the vote on amendment 60.</p> <p><i>Amendment 60 not agreed: For 16, Against 26, Abstain 6.</i></p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>

18:48	Y Llywydd / The Presiding Officer Bywgraffiad Biography	Senedd.tv Fideo Video
	I call on Antoinette Sandbach to move amendment 36.	Galwaf ar Antoinette Sandbach i gynnig gwelliant 36.
18:48	Antoinette Sandbach Bywgraffiad Biography	Senedd.tv Fideo Video
	I move amendment 36 in my name.	Cynigiau welliant 36 yn fy enw i.
18:48	Y Llywydd / The Presiding Officer Bywgraffiad Biography	Senedd.tv Fideo Video
	The question is that amendment 36 be agreed to. Does any Member object? There is objection, so we will move to an electronic vote.	Y cwestiwn yw a ddyliid derbyn gwelliant 36. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Mae wrthwynebiad, felly symudwn i bleidlais electronig.
	Canlyniad y bleidlais ar welliant 36.	Result of the vote on amendment 36.
	<i>Gwrthodwyd gwelliant 36: O blaid 23, Yn erbyn 26, Ymatal 0.</i>	<i>Amendment 36 not agreed: For 23, Against 26, Abstain 0.</i>
18:49	Y Llywydd / The Presiding Officer Bywgraffiad Biography	Senedd.tv Fideo Video
	We will now move to dispose of the next amendments in the marshalled list.	Awn yn ein blaen i benderfynu ar y gwelliannau nesaf yn y rhestr o welliannau wedi'u didoli.
	I call on the Minister to move amendment 12.	Galwaf ar y Gweinidog i gynnig gwelliant 12.
18:49	Alun Davies Bywgraffiad Biography	Senedd.tv Fideo Video
	I move amendment 12 in my name.	Cynigiau welliant 12 yn fy enw i.
18:49	Y Llywydd / The Presiding Officer Bywgraffiad Biography	Senedd.tv Fideo Video
	The question is that amendment 12 be agreed to. Does any Member object? There is objection, so we will move to an electronic vote.	Y cwestiwn yw a ddyliid derbyn gwelliant 12. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Mae gwrthwynebiad, felly symudwn i bleidlais electronig.
	Canlyniad y bleidlais ar welliant 12.	Result of the vote on amendment 12.
	<i>Derbyniwyd gwelliant 12: O blaid 38, Yn erbyn 12, Ymatal 0.</i>	<i>Amendment 12 agreed: For 38, Against 12, Abstain 0.</i>
18:49	Y Llywydd / The Presiding Officer Bywgraffiad Biography	Senedd.tv Fideo Video
	I call on Suzy Davies to move amendment 23.	Galwaf ar Suzy Davies i gynnig gwelliant 23.
18:49	Suzy Davies Bywgraffiad Biography	Senedd.tv Fideo Video
	I do not wish to move amendment 23.	Nid wyf yn dymuno cynnig gwelliant 23.
	<i>Ni chynigiwyd gwelliant 23.</i>	<i>Amendment 23 not moved.</i>
18:49	Y Llywydd / The Presiding Officer Bywgraffiad Biography	Senedd.tv Fideo Video
	I call on the Minister to move amendment 13.	Galwaf ar y Gweinidog i gynnig gwelliant 13.
18:49	Alun Davies Bywgraffiad Biography	Senedd.tv Fideo Video
	I move amendment 13 in my name.	Cynigiau welliant 13 yn fy enw i.

- 18:49 **Y Llywydd / The Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- The question is that amendment 13 be agreed to. Does any Member object? There is objection, so we will move to an electronic vote.
- Y cwestiwn yw a ddylid derbyn gwelliant 13. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Mae gwrthwynebiad, felly symudwn i bleidlais electronig.
- [Canlyniad y bleidlais ar welliant 13.](#) [Result of the vote on amendment 13.](#)
- Derbyniwyd gwelliant 13: O blaid 39, Yn erbyn 9, Ymatal 0.* *Amendment 13 agreed: For 39, Against 9, Abstain 0.*
- 18:50 **Y Llywydd / The Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- I call on William Powell to move amendment 29.
- Galwaf ar William Powell i gynnis gwelliant 29.
- 18:50 **William Powell** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- I move amendment 29 in my name.
- Cynigaf welliant 29 yn fy enw i.
- 18:50 **Y Llywydd / The Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- The question is that amendment 29 be agreed to. Does any Member object? I see that there is objection. Therefore, we will move to a vote.
- Y cwestiwn yw a ddylid derbyn gwelliant 29. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Gwelaf fod gwrthwynebiad. Felly, symudwn i bleidlais.
- [Canlyniad y bleidlais ar welliant 29.](#) [Result of the vote on amendment 29.](#)
- Gwrthodwyd gwelliant 29: O blaid 17, Yn erbyn 26, Ymatal 7.* *Amendment 29 not agreed: For 17, Against 26, Abstain 7.*
- Grŵp 6: Adolygu'r Ddeddf a'i Chyfnod Para (Gwelliannau 37, 38, 39, 40, 24, 41, 42 a 43)** **Group 6: Review and Duration of Act (Amendments 37, 38, 39, 40, 24, 41, 42 and 43)**
- 18:50 **Y Llywydd / The Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- The lead amendment in the group is amendment 37. I call on Antoinette Sandbach to move amendment 37 and to speak to it and the other amendments in the group.
- Y prif welliant yn y grŵp yw gwelliant 37. Galwaf ar Antoinette Sandbach i gynnis a thrafod gwelliant 37 ynghyd â'r gwelliannau eraill yn y grŵp.
- 18:50 **Antoinette Sandbach** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- I move amendment 37 in my name.
- Cynigaf welliant 37 yn fy enw i.
- This amendment relates to the sunset clause. This and the other amendments tabled in my name address the fact that this is supposed to be an emergency Bill. The Constitutional and Legislative Affairs Committee made it clear in its letter that it had insufficient time to consider the provisions of the Bill and no committee will have been able to consider amendments to the Bill, other than the process of the Committee of the Whole Assembly in the Senedd yesterday, in the very limited conditions under which we sat yesterday. If this genuinely is an emergency, the Minister should be prepared to properly introduce legislation that is subject to the proper scrutiny process, and that is why there should be an appropriate timetable for reviewing the Act.
- Mae'r gwelliant hwn yn ymwneud â'r cymal machlud. Mae'r gwelliant hwn a'r rhai eraill a gyflwynwyd yn fy enw i, yn ymdrin â'r ffaith mai Bil brys ddylai hwn fod. Eglurodd y Pwyllgor Materion Cyfansoddiadol a Deddfwriaethol yn ei lythyr nad oedd wedi cael digon o amser i ystyried darpariaethau'r Bil ac na fydd unrhyw bwyllgor wedi gallu ystyried gwelliannau i'r Bil, ar wahân i broses Pwyllgor y Cynulliad Cyfan yn y Senedd ddoe, o dan yr amodau cyfyngedig iawn pan fuom mewn sesiwn ddoe. Os mai Bil brys yw hwn mewn gwirionedd, dylai'r Gweinidog fod yn barod i gyflwyno'n briodol deddfwriaeth sy'n ddarostyngedig i'r broses graffu briodol, a dyna pam y dylai fod amserlen briodol ar gyfer adolygu'r Ddeddf.

Amendment 37 requires the Minister to report annually so that the operation of the board can be considered annually, with an annual report. The first part of the amendment places a date on the period after the Act becomes operational, which the Government will be required to start reporting. Therefore, the reporting requirement applies only once the Act has become operational. The second part of the amendment ensures that the Welsh Government is required to report annually on the operation and effect of the Act.

Amendment 38 indicates that any consultation under the Act should be drawn to the attention of all employers and employees affected by the Act. Given that there will be different wage regimes in operation in England and Wales, it will be important that employers who have land in England or who have land in Wales and who farm on one or other side of the border are aware of the differing provisions of the Orders made under the new panel. It is for that reason that amendment 38 is present.

Amendment 39 removes the review period of three years, which would also be removed by amendment 37. There is a subsequent amendment that effectively encapsulates the Minister's 18-month timetable that he imposed in the consultation Order when that was originally drafted.

I am aware that the Minister has moved on this section, but the particularly important amendment is amendment 41. Amendment 41 requires that, under the purposes of section 16(2)(c) of the Act, two thirds of the National Assembly for Wales need to approve the continued operation of the Act under the soft opt-out. Therefore, amendment 41 recognises the soft opt-out—or, the soft sunset clause, I should say—that was tabled by Plaid yesterday and has, perhaps, been incorporated by the Minister. However, the Order extending the operation of this Act without introducing a new Act or a similar Act that would go through the proper scrutiny process will be subject to the requirement that two thirds of the Members of the National Assembly for Wales vote in favour. Therefore, amendment 41 is a new amendment and I ask that you support that amendment, because, once again, it gives proper scrutiny here, to the Assembly, and it gives Assembly Members a proper opportunity to consider whether or not it is right that this emergency legislation should continue. I therefore particularly ask that you cast your minds to amendment 41 and consider whether or not you will support that amendment. The other amendments are as previously described.

Mae gwelliant 37 yn ei gwneud yn ofynnol i'r Gweinidog gyflwyno adroddiad blynyddol fel y gellir ystyried gweithrediad y bwrdd bob blwyddyn, gydag adroddiad blynyddol. Mae'r rhan gyntaf o'r gwelliant yn gosod dyddiad ar y cyfnod ar ôl i'r Ddeddf ddod yn weithredol, pan fydd yn ofynnol i'r Llywodraeth ddechrau cyflwyno adroddiadau. Felly, dim ond pan ddaw'r Ddeddf yn weithredol y bydd y gofyniad adrodd yn gymwys. Mae ail ran o'r gwelliant yn sicrhau ei bod yn ofynnol i Lywodraeth Cymru gyflwyno adroddiad blynyddol ar weithrediad ac effaith y Ddeddf.

Mae gwelliant 38 yn nodi y dylai unrhyw ymgynghoriad o dan y Ddeddf gael ei dynnu at sylw pob cyflogwr a chyflogai y mae'r Ddeddf yn effeithio arnynt. O ystyried y bydd cyfundrefnau cyflog gwahanol ar waith yng Nghymru a Lloegr, bydd yn bwysig bod cyflogwyr sydd â thir yn Lloegr neu sydd â thir yng Nghymru ac sy'n ffermio ar y naill ochr neu'r llall i'r ffin neu bob ochr i'r ffin yn ymwybodol o ddarpariaethau gwahanol y Gorchymynion a wneir o dan y panel newydd. Am y rheswm hwnnw y cyflwynir gwelliant 38.

Mae gwelliant 39 yn dileu'r cyfnod adolygu o dair blynedd, a fyddai hefyd yn cael ei ddileu gan welliant 37. Mae gwelliant dilynol sydd, i bob diben, yn crynhoi'r amserlen o 18 mis a bennwyd gan y Gweinidog yn y Gorchymyn ymgynghori pan gafodd ei ddrafftio yn wreiddiol.

Rwy'n ymwybodol bod y Gweinidog wedi ildio tir o ran yr adran hon, ond gwelliant 41 yw'r gwelliant hynod bwysig. Mae gwelliant 41 yn ei gwneud yn ofynnol, o dan ddibenion adran 16(2)(c) o'r Ddeddf, fod angen i ddwy ran o dair o Gynulliad Cenedlaethol Cymru gymeradwyo bod y Ddeddf yn parhau'n weithredol o dan y system feddal o optio allan. Felly, mae gwelliant 41 yn cydnabod y system feddal o optio allan—neu'r cymal machlud meddal, y dylwn ei ddweud—a gyflwynwyd gan Blaid Cymru ddoe ac sydd o bosibl, wedi cael ei ymgorffori gan y Gweinidog. Fodd bynnag, bydd y Gorchymyn sy'n ymestyn gweithrediad y Ddeddf hon heb gyflwyno Ddeddf newydd na Deddf debyg a fyddai'n mynd drwy'r broses graffu briodol yn ddarostyngedig i'r gofyniad bod dwy ran o dair o Aelodau Cynulliad Cenedlaethol Cymru yn pleidleisio o blaid hynny. Felly, mae gwelliant 41 yn welliant newydd a gofynnaf ichi gefnogi'r gwelliant hwnnw, oherwydd, unwaith eto, mae'n rhoi cyfle i ymgymryd â chraffu priodol yma, i'r Cynulliad, ac mae'n rhoi cyfle priodol i Aelodau'r Cynulliad ystyried a yw'n briodol bod y ddeddfwriaeth frys hon yn parhau. Felly, gofynnaf yn arbennig ichi feddwl am welliant 41 ac ystyried a fyddwch yn cefnogi'r gwelliant hwnnw ai peidio. Mae'r gwelliannau eraill fel y'u disgrifiwyd o'r blaen.

18:55

Suzy Davies [Bywgraffiad Biography](#)

I would like to speak to amendment 24, which seeks the deletion of section 13(3). In the event of the sunset clause being activated and the Act ceasing to have effect, the Minister seeks the power by Order to modify other laws to deal expediently with the result of the sunset clause becoming active—presumably, just before the sunset clause becomes active, as the Minister's power completely disappears when the Act falls.

Hoffwn ymdrin â gwelliant 24, sy'n dileu adran 13(3). Os bydd y cymal machlud yn cael ei weithredu ac os bydd y Ddeddf yn peidio â bod yn weithredol, mae'r Gweinidog yn ceisio pŵer drwy Orchymyn i addasu deddfau eraill i ymdrin yn hwylus â chanlyniad gweithredu'r cymal machlud—yn union cyn i'r cymal machlud ddod yn weithredol, yn ôl pob tebyg, oherwydd mae pŵer y Gweinidog yn diflannu'n llwyr pan fydd y Ddeddf yn methu.

Senedd.tv
[Fideo Video](#)

Welsh Ministers already have a power to amend primary and secondary legislation through due process. There should be no need for Ministers to make Orders for the sake of expediency in the event of the Act's demise. The Minister has long due notice of the sunset clause, which gives him time to bring forward new legislation, or to amend this Act if it becomes law in the usual way. We want to see carefully considered and well-planned legislation, not emergency changes to other existing laws. I note that section 16(2)(c) of the Bill allows for any such Order to be approved by the Assembly first. However, I hope that this Assembly will wish to see carefully considered and well-planned legislation being brought forward, not emergency changes to existing laws, which will only arise if the Minister fails to consider carefully and fails to plan well.

Mae gan Weinidogion Cymru eisoës y pŵer i ddiwygio deddfwriaeth sylfaenol ac is-ddeddfwriaeth drwy broses briodol. Ni ddylai fod angen i Weinidogion wneud Gorchymnion er hwylustod os bydd y Ddeddf yn peidio â bod yn weithredol mwyach. Bydd y Gweinidog yn cael rhybudd da am y cymal machlud, sy'n rhoi amser iddo gyflwyno deddfwriaeth newydd, neu ddiwygio'r Ddeddf hon os bydd yn dod yn gyfraith gwlad yn y ffordd arferol. Rydym am weld deddfwriaeth wedi'i hystyried yn ofalus ac wedi'i chynllunio'n dda, nid newidiadau brys i ddeddfau eraill sy'n bodoli eisoës. Nodaf fod adran 16(2)(c) o'r Bil yn caniatáu i unrhyw Orchymyn o'r fath gael ei gymeradwyo gan y Cynulliad yn gyntaf. Fodd bynnag, gobeithio y bydd y Cynulliad hwn am weld deddfwriaeth wedi'i hystyried yn ofalus ac wedi'i threfnu'n dda yn cael ei chyflwyno, nid newidiadau brys i ddeddfau sy'n bodoli eisoës, na fydd ond yn digwydd os na fydd y Gweinidog yn ystyried yn ofalus ac os na fydd yn cynllunio'n dda.

18:56

Russell George [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

I stand to support the amendments tabled by Antoinette Sandbach. Following on from my opening contribution on section 1, I think that we can all agree that this legislative process is far from ideal. This Assembly's prime scrutiny functions have been significantly limited, and as someone who has been elected here to represent the interests of the people of Montgomeryshire, which is predominantly a rural constituency that relies disproportionately on agriculture, I do not feel that I have had the opportunity to serve them well because of the way in which this process has been conducted. Therefore, I feel that I can be justified in trying to secure further caveats and restraints on the face of this Bill, which will allow me to sleep easier tonight, knowing that I did everything that I could to protect my constituents' interests.

I disagree with the Minister's assessment that there is some sort of contradiction in wanting this legislation to be prescriptive, given that I do not support that. However, I and my group colleagues have been wholly consistent in our calls for you to not proceed with this Bill, but, as the Government, it is your prerogative to bring forward this legislation, and it is our duty as an effective opposition to make this legislation the best that it can be. What has been contradictory, in my view, over the past few weeks is the Minister's rationale for bringing this forward in the first place. I am still not clear what the objectives of this legislation are. Is it to maintain the status quo, to develop wider Government policy objectives, to be politically expedient, or all of the above? I would appreciate if the Minister could tick the appropriate box and send that information back to me. Therefore, I do not believe that it is unfair for us to call for a curtailment of the proposed legislation as soon as practicably possible.

Codaf i gefnogi'r gwelliannau a gyflwynwyd gan Antoinette Sandbach. Yn dilyn fy nghyfraniad agoriadol ar adran 1, credaf y gallwn i gyd gytuno bod y broses ddeddfwriaethol hon ymhell o fod yn ddelfrydol. Cyfyngwyd yn sylweddol ar brif swyddogaethau craffu'r Cynulliad, ac fel rhywun sydd wedi cael ei ethol yma i gynrychioli buddiannau pobl Sir Drefaldwyn, sy'n etholaeth wledig i raddau helaeth sy'n dibynnu'n anghymesur ar amaethyddiaeth, ni theimlaf fy mod wedi cael cyfle i'w gwasanaethu'n dda oherwydd y ffordd y mae'r broses hon wedi cael ei chynnal. Felly, teimlaf fy mod yn gallu cyfiawnhau ceisio amodau a chyfyngiadau pellach ar wyneb y Bil hwn, a fydd yn fy ngalluogi i gysgu'n well heno, gan wybod imi wneud popeth o fewn fy ngallu i warchod buddiannau fy etholwyr.

Anghytunaf ag asesiad y Gweinidog ei bod yn anghyson rywsut fynnu bod y ddeddfwriaeth hon yn rhagnodol, o ystyried nad wyf yn cefnogi hynny. Fodd bynnag, mae fy nghyd-Aelodau grŵp a minnau wedi bod yn gwbl gyson wrth alw arnoch i beidio â bwrw ymlaen â'r Bil hwn, ond, fel Llywodraeth, chi sy'n cael penderfynu cyflwyno'r ddeddfwriaeth hon ai peidio, ac mae'n ddyletswydd arnom fel gwrthblaid effeithiol i sicrhau bod y ddeddfwriaeth hon cystal â phosibl. Yr hyn sydd wedi bod yn anghyson, yn fy marn i, yn ystod yr ychydig wythnosau diwethaf yw rhesymeg y Gweinidog dros gyflwyno'r ddeddfwriaeth hon yn y lle cyntaf. Nid yw'n amlwg imi eto beth yw ei hamcanion. Ai parhau â'r sefyllfa bresennol, datblygu amcanion polisi ehangach y Llywodraeth, ceisio mantais wleidyddol yw'r nod, neu bob un o'r uchod? Byddwn yn gwerthfawrogi pe gallai'r Gweinidog roi tic yn y blwch priodol ac anfon y wybodaeth yn ôl ataf. Felly, ni chredaf ei bod yn annheg inni alw am gwtogi ar y ddeddfwriaeth arfaethedig cyn gynted ag y bo'n ymarferol bosibl.

Senedd.tv
[Fideo Video](#)

In relation to amendment 42, I supported Suzy Davies's amendments at Stage 2, which called for a period of 12 months to establish the panel. I appreciate that this may be too short a time period to ensure the panel's full establishment and operation, and for performance to be properly assessed. However, given the urgent nature attributed to this Bill and the danger that a longer time frame may not give us time to properly scrutinise any new legislation due to the electoral cycle, I think that 18 months is a sufficient amount of time. If that means starting the legislative process straight away, then so be it. At least I will be able to say to my constituents that I did the job that I was sent here to do for them.

O ran gwelliant 42, cefnogais welliannau Suzy Davies yng Nghyfnod 2, a oedd yn galw am gyfnod o 12 mis i sefydlu'r panel. Sylweddolaf y gallai hyn fod yn gyfnod rhy fyr i sicrhau bod y panel wedi ei sefydlu'n llawn a'i fod yn gwbl weithredol, ac i asesu perfformiad yn briodol. Fodd bynnag, oherwydd y natur frys a briodolir i'r Bil hwn a'r perygl na fydd amserlen hirach yn rhoi amser inni graffu'n briodol ar unrhyw ddeddfwriaeth newydd oherwydd y cylch etholiadol, credaf fod 18 mis yn rhoi digon o amser. Os yw hynny'n golygu dechrau ar y broses ddeddfwriaethol ar unwaith, yna felly y bo. O leiaf byddaf yn gallu dweud wrth fy etholwyr fy mod wedi gwneud y gwaith y cefais fy anfon yma i'w wneud ar eu rhan.

18:59

Alun Davies [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

That is the first time that I have heard a Member say in any debate in this place that they do not feel able to represent their constituents sufficiently well. Perhaps that is something that people will return to in 2016.

Dyna'r tro cyntaf imi glywed Aelod yn dweud mewn unrhyw ddatl yn y lle hwn nad yw'n teimlo y gall gynrychioli ei etholwyr yn ddigon da. Efallai fod hynny'n rhywbeth y bydd pobl yn dychwelyd ato yn 2016.

In terms of where we are today, this is a matter that I undertook to consider fully when we had the debate on the principles of this legislation a week ago. I spoke to various Members and brought forward an amendment to the debate yesterday, which was accepted and carried with a significant, substantial majority here. We have not heard anything new this afternoon from those who are seeking to introduce amendments that were debated and discussed yesterday. We have not had any new reasoning or any new argument and consequently, I see no reason why we need to reconsider any of these matters.

O ran y sefyllfa heddiw, mae hwn yn fater yr ymrwymais i'w ystyried yn llawn pan gawsom y ddatl hon ar egwyddorion y ddeddfwriaeth hon wythnos yn ôl. Siaradais â nifer o Aelodau a chyflwynais welliant i'r ddatl ddoe, a dderbyniwyd gyda mwyafrif sylweddol yma. Nid ydym wedi clywed dim byd newydd y prynhawn yma gan y rhai sy'n ceisio cyflwyno gwelliannau a drafodwyd ddoe. Nid ydym wedi cael unrhyw resymeg newydd nac unrhyw ddatl newydd ac o ganlyniad, ni welaf unrhyw reswm pam mae angen ailystyried unrhyw rai o'r materion hyn.

19:00

Nick Ramsay [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

Minister, with all due respect, you are pushing this process through at breakneck speed, in two days. I do not know what you expect. It is not surprising that certain Members are finding it difficult to represent their constituents. We are doing our best. We wish you would do a little better in answering our questions.

Weinidog, gyda phob parch, rydych yn rhuthro drwy'r broses hon ar garlam, o fewn deuddydd. Ni wn beth rydych yn ei ddisgwyl. Nid yw'n syndod bod rhai Aelodau yn ei chael hi'n anodd cynrychioli eu hetholwyr. Rydym yn gwneud ein gorau. Byddai'n dda gennym pe baech yn gwneud ychydig yn well wrth ateb ein cwestiynau.

19:00

Alun Davies [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

I have to say to the Member for Monmouthshire, this is an emergency process that allows for legislation to be carried in one day—[Interruption.]

Rhaid imi ddweud wrth yr Aelod dros Sir Fynwy, proses frys yw hon, sy'n caniatáu i ddeddfwriaeth gael ei gwneud mewn diwrnod—[Torri ar draws.]

19:01

Y Llywydd / The Presiding Officer [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

Order. Could we listen to the Minister's answer, please?

Trefn. A allem wrando ar ateb y Gweinidog, os gwelwch yn dda?

19:01

Alun Davies [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

We have allowed four weeks to do so. I do not believe—[Interruption.] I have to say to those Members that, if they believe that the Standing Orders of the National Assembly for Wales need to be revised, it is a matter for them to make that case. They have not done so yet and, frankly, they have not done so during this debate. Repeating questions that were answered yesterday is not a good way either to represent their constituents or to make improvements to this legislation.

Rydym wedi caniatáu pedair wythnos i wneud hynny. Ni chredaf—[Torri ar draws.] Rhaid imi ddweud wrth yr Aelodau hynny, os credant fod angen diwygio Rheolau Sefydlog Cynulliad Cenedlaethol Cymru, mai mater iddynt hwy yw cyflwyno'r ddatl honno. Nid ydynt wedi gwneud hynny eto, ac, a dweud y gwir, nid ydynt wedi gwneud hynny yn ystod y ddatl hon. Nid yw ailadrodd cwestiynau a atebwyd ddoe yn ffordd dda o gynrychioli eu hetholwyr nac o wneud gwelliannau i'r ddeddfwriaeth hon.

Nick Ramsay a gododd—

Nick Ramsay a rose—

- 19:01 **Y Llywydd / The Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- Will you take an intervention, or have you finished? I see that you have finished, so I call on Antoinette Sandbach to reply to the debate.
- A wnech chi dderbyn ymyriad, neu a ydych wedi gorffen? Gwelaf eich bod wedi gorffen, felly galwaf ar Antoinette Sandbach i ymateb i'r ddadl.
- 19:01 **Antoinette Sandbach** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- It is not four weeks, Minister—we certainly have not had sight of the Bill for that time. You need to remember that we were given two and a half hours to look at the new Bill that was passed yesterday and to table amendments. You need to understand that staff were in this place until midnight, because you could not get your act in order, having known that this was happening since 2010, when there was a consultation with the then Minister—your party was in Government at that point, as part of the One Wales Government. So, you had collective responsibility for that decision and that decision was well known. You sit on your backside for months and then you choose to introduce an emergency legislative consent motion. You seem to think that you can look at the Standing Orders of this Assembly and play fast and loose with them. The thing is, Minister, you might get away with that once, but I hope that there are others, now that it has been flagged up—. In all of the years during which there was foot and mouth disease and SARS disease, the emergency Bill procedures were not used, but you now seek to circumvent scrutiny in this place. You would not answer questions yesterday and it seems to me—[Interruption.] You can bat me away, but it is game playing and it looks—[Interruption.]
- Nid pedair wythnos a gawsom, Weinidog—yn sicr nid ydym wedi cael golwg ar y Bil am y cyfnod hwnnw. Mae angen ichi gofio inni gael dwy awr a hanner i edrych ar y Bil newydd a basiwyd ddoe ac i gyflwyno gwelliannau. Mae angen ichi ddeall bod staff yma tan hanner nos, am na allech gael trefn ar bethau, a chithau'n gwybod bod hyn yn digwydd ers 2010, pan fu ymgynghoriad â'r Gweinidog ar y pryd—roedd eich plaid mewn grym bryd hynny, fel rhan o Lywodraeth Cymru'n Un. Felly, roedd gennych gyfrifoldeb ar y cyd am y penderfyniad hwnnw ac roedd y penderfyniad hwnnw'n hysbys iawn. Rydych yn eistedd ar eich pen ôl am fisoedd, ac yna'n dewis cyflwyno cynnig cydsyniad deddfwriaethol brys. Ymddengys eich bod yn meddwl eich bod yn gallu trin a thrafod Rheolau Sefydlog y Cynulliad hwn fel y mynnoch. Y peth yw, Weinidog, efallai y byddwch yn llwyddo unwaith, ond gobeithio y bydd eraill, gan ei fod wedi cael ei ddwyn i sylw erbyn hyn—. Yn yr holl flynyddoedd pan welwyd clwy'r traed a'r genau a chlefyd SARS, ni ddefnyddiwyd y gweithdrefnau brys ar gyfer Biliau, ond erbyn hyn rydych yn ceisio osgoi proses graffu yn y lle hwn. Nid oeddech yn fodlon ateb cwestiynau ddoe ac mae'n ymddangos imi—[Torri ar draws.] Gallwch fy wfftio, ond rydych yn chwarae gêm ac mae'n ymddangos yn— [Torri ar draws.]
- Quite frankly, Minister, it reflects badly on you and your Government that you cannot get your house in order and that you require all of us to go through this process, because you could not be bothered to sort it out properly.
- A dweud y gwir, Weinidog, mae'n adlewyrchu'n wael arnoch chi a'ch Llywodraeth na allwch gael trefn ar bethau a'ch bod yn gofyn i bob un ohonom fynd drwy'r broses hon, am nad oeddech wedi trafferthu i ddatrys y broblem yn iawn.
- 19:03 **Y Llywydd / The Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- Could I make it clear that no-one plays fast and loose with the Standing Orders? You might not like it, but everything that has been done is within Standing Orders, which have been agreed by this Assembly.
- A gaf ei gwneud yn glir nad oes neb yn cael trin a thrafod y Rheolau Sefydlog fel y mynno? Efallai nad ydych yn ei hoffi, ond mae popeth a wnaed wedi cael ei wneud o fewn y Rheolau Sefydlog, y cytunwyd arnynt gan y Cynulliad hwn.
- If amendment 37 is not agreed, then amendment 39 falls. The question is that amendment 37 be agreed to. Are there any objections? There is objection, so we will move to an electronic vote.
- Os na dderbynnir gwelliant 37, yna bydd gwelliant 39 yn methu. Y cwestiwn yw a ddylid derbyn gwelliant 37. A oes gwrthwynebiad? Mae gwrthwynebiad, felly symudwn i bleidlais electronig.
- [Canlyniad y bleidlais ar welliant 37.](#)
- [Result of the vote on amendment 37.](#)
- Gwrthodwyd gwelliant 37: O blaid 15, Yn erbyn 34, Ymatal 2.*
- Amendment 37 not agreed: For 15, Against 34, Abstain 2.*
- Y Llywydd / The Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#)
- I call on Antoinette Sandbach to move amendment 38.
- Galwaf ar Antoinette Sandbach i gynnis gwelliant 38.
- 19:05 **Antoinette Sandbach** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- I move amendment 38 in my name.
- Cynigiai welliant 38 yn fy enw i.

- 19:05 **Y Llywydd / The Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- The question is that amendment 38 be agreed to. Does any Member object? There is objection, so we will proceed to an electronic vote. Y cwestiwn yw a ddylid derbyn gwelliant 38. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Mae gwrthwynebiad, felly awn ymlaen i bleidlais electronig.
- [Canlyniad y bleidlais ar welliant 38.](#) [Result of the vote on amendment 38.](#)
- Gwrthodwyd gwelliant 38: O blaid 17, Yn erbyn 34, Ymatal 0.* *Amendment 38 not agreed: For 17, Against 34, Abstain 0.*
- Methodd gwelliant 39.* *Amendment 39 fell.*
- Y Llywydd / The Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#)
- I call on Antoinette Sandbach to move amendment 40. Galwaf ar Antoinette Sandbach i gynnig gwelliant 40.
- 19:06 **Antoinette Sandbach** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- I move amendment 40 in my name. Cynigiau welliant 40 yn fy enw i.
- 19:06 **Y Llywydd / The Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- If amendment 40 is not agreed to, amendment 43 will fall. The question is that amendment 40 be agreed to. Does any Member object? There is objection, so we will proceed to an electronic vote. Os na dderbynnir gwelliant 40, bydd gwelliant 43 yn methu. Y cwestiwn yw a ddylid derbyn gwelliant 40. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Mae gwrthwynebiad, felly awn ymlaen i bleidlais electronig.
- [Canlyniad y bleidlais ar welliant 40.](#) [Result of the vote on amendment 40.](#)
- Gwrthodwyd gwelliant 40: O blaid 17, Yn erbyn 34, Ymatal 0.* *Amendment 40 not agreed: For 17, Against 34, Abstain 0.*
- Y Llywydd / The Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#)
- I call on Suzy Davies to move amendment 24. Galwaf ar Suzy Davies i gynnig gwelliant 24.
- 19:06 **Suzy Davies** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- I move amendment 24 in my name. Cynigiau welliant 24 yn fy enw i.
- 19:06 **Y Llywydd / The Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- The question is that amendment 24 be agreed to. Does any Member object? There is objection, so we will proceed to an electronic vote. Y cwestiwn yw a ddylid derbyn gwelliant 24. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Mae gwrthwynebiad, felly awn ymlaen i bleidlais electronig.
- [Canlyniad y bleidlais ar welliant 24.](#) [Result of the vote on amendment 24.](#)
- Gwrthodwyd gwelliant 24: O blaid 17, Yn erbyn 34, Ymatal 0.* *Amendment 24 not agreed: For 17, Against 34, Abstain 0.*
- Y Llywydd / The Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#)
- I call on Antoinette Sandbach to move amendment 41. Galwaf ar Antoinette Sandbach i gynnig gwelliant 41.
- 19:07 **Antoinette Sandbach** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
- I move amendment 41 in my name. Cynigiau welliant 41 yn fy enw i.

19:07	<p>Y Llywydd / The Presiding Officer Bywgraffiad Biography</p> <p>The question is that amendment 41 be agreed to. Does any Member object? There is objection, so we will proceed to an electronic vote.</p> <p>Canlyniad y bleidlais ar welliant 41.</p> <p><i>Gwrthodwyd gwelliant 41: O blaid 17, Yn erbyn 34, Ymatal 0.</i></p>	<p>Y cwestiwn yw a ddylid derbyn gwelliant 41. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Mae gwrthwynebiad, felly awn ymlaen i bleidlais electronig.</p> <p>Result of the vote on amendment 41.</p> <p><i>Amendment 41 not agreed: For 17, Against 34, Abstain 0.</i></p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
19:07	<p>Antoinette Sandbach Bywgraffiad Biography</p> <p>I move amendment 42 in my name.</p>	<p>Galwaf ar Antoinette Sandbach i gynnig gwelliant 42.</p> <p>Cynigaf welliant 42 yn fy enw i.</p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
19:07	<p>Y Llywydd / The Presiding Officer Bywgraffiad Biography</p> <p>The question is that amendment 42 be agreed to. Does any Member object? There is objection, so we will proceed to an electronic vote.</p> <p>Canlyniad y bleidlais ar welliant 42.</p> <p><i>Gwrthodwyd gwelliant 42: O blaid 12, Yn erbyn 39, Ymatal 0.</i></p> <p><i>Methodd gwelliant 43.</i></p>	<p>Y cwestiwn yw a ddylid derbyn gwelliant 42. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Mae gwrthwynebiad, felly awn ymlaen i bleidlais electronig.</p> <p>Result of the vote on amendment 42.</p> <p><i>Amendment 42 not agreed: For 12, Against 39, Abstain 0.</i></p> <p><i>Amendment 43 fell.</i></p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
19:08	<p>William Powell Bywgraffiad Biography</p> <p>I move amendment 30 in my name.</p>	<p>Awn yn ein blaen i benderfynu ar y gwelliant nesaf yn y rhestr o welliannau wedi'u didoli. Galwaf ar William Powell i gynnig gwelliant 30.</p> <p>Cynigaf welliant 30 yn fy enw i.</p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
19:08	<p>Y Llywydd / The Presiding Officer Bywgraffiad Biography</p> <p>The question is that amendment 30 be agreed to. Does any Member object? There is objection, so we will proceed to an electronic vote.</p> <p>Canlyniad y bleidlais ar welliant 30.</p> <p><i>Gwrthodwyd gwelliant 30: O blaid 25, Yn erbyn 26, Ymatal 0.</i></p>	<p>Y cwestiwn yw a ddylid derbyn gwelliant 30. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Mae gwrthwynebiad, felly awn ymlaen i bleidlais electronig.</p> <p>Result of the vote on amendment 30.</p> <p><i>Amendment 30 not agreed: For 25, Against 26, Abstain 0.</i></p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>
	<p>Grŵp 7: Gorchmynion a Rheoliadau (Gwelliannau 3, 25, 31, 26 a 14)</p>	<p>Group 7: Orders and Regulations (Amendments 3, 25, 31, 26 and 14)</p>	
19:08	<p>Y Llywydd / The Presiding Officer Bywgraffiad Biography</p> <p>The lead amendment in the group is amendment 3. I call on Llyr Huws Gruffydd to move amendment 3 and to speak to it and the other amendments in the group.</p>	<p>Y prif welliant yn y grŵp yw gwelliant 3. Galwaf ar Llyr Huws Gruffydd i gynnig a thrafod gwelliant 3 ynghyd â'r gwelliannau eraill yn y grŵp.</p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>

Llyr Huws Gruffydd [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Cynigiad welliant 3 yn fy enw i.

Yn ystod Cyfnod 2 ddoe, cyflwynais welliant a fyddai, pe bai wedi'i dderbyn, wedi dileu yr hyn sydd bellach yn adran 15 y Bil yn ei gyfanrwydd. Yn ystod y ddatl ar y gwelliant hwnnw, dywedodd y Gweinidog nad yw'r adran hon yn rhoi i Weinidogion Cymru bŵer dilyffethair, ond yn hytrach bŵer ar wahân i wneud diwygiadau i ddeddfwriaeth arall, fel sy'n ofynnol i wneud i'r Ddeddf hon weithio. Rwyf wedi cyflwyno'r gwelliant gwahanol hwn heddiw er mwyn ceisio rhoi mwy o eglurder i hynny yn y Bil. Wrth gynnig y gwelliant hwn, rwy'n gobeithio y caf i, gan y Gweinidog, wybodaeth bellach am yr amgylchiadau posibl lle y gellid bod angen y pŵer hwn, ac i ba ddibenion y mae'n credu y gellid ei ddefnyddio. Rwy'n gofyn, felly, am sicrwydd gan y Gweinidog, pe bai'r adran hon yn parhau i fod heb ei diwygio, bod y pŵer sy'n cael ei roi yn cael ei ddefnyddio i roi effaith lawn i ddiben creiddiol y Bil hwn yn unig, ac i ddim byd arall.

I move amendment 3 in my name.

During Stage 2 yesterday, I tabled an amendment which, had it been accepted, would have deleted what is currently section 15 of the Bill in its entirety. During the debate on that amendment, the Minister said that this section does not give Welsh Ministers unfettered power, but rather separate powers to make revisions to other legislation, as is required to make this Act work. I have tabled this different amendment today in order to try to provide more clarity on that on the face of the Bill. In moving this amendment, I hope that the Minister will give further information about the possible circumstances under which this power may be required, and to what ends he believes it could be used. I am asking, therefore, for assurance from the Minister that, if this section remains unamended, the power provided under this section would be used to give full impact to the core purpose of this Bill only, and for nothing else.

Suzu Davies [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

I speak to amendments 25 and 26. Members may remember that I did not move certain amendments that I tabled yesterday, as I wanted to see how section 16 operated after the Bill had been changed as a result of the amendments passed by the Assembly yesterday. I have now been able to see how that has worked and have tabled two new amendments in connection with this section. I thank the Minister for his offer yesterday to meet to discuss these concerns, and it was only the tight scheduling for the tabling of amendments that prevented that discussion from taking place.

The first amendment removes section 16(1)(b) from the Bill. Section 16(1)(a) gives Welsh Ministers a range of powers to make subordinate legislation for the purposes of or in connection with this Act, including where they are expedient for this Act to work. This is not the same as in the case of amendment 24, where the Minister seeks to make expedient changes to other legislation because he has no plan B ready if the sunset clause kicks in. However, I do not seek to curtail ministerial freedom to make subordinate legislation for the purposes of this Act under section 16(1)(a) if it is within competence. I do, however, take issue with section 16(1)(b), which seeks to give Welsh Ministers the power to use this subsection to

'make different provision for different purposes'.

What does this subsection actually mean? On the face of it, it allows Ministers to use this subsection to make an Order or regulation under this Act to do absolutely anything. To give the Minister credit, I do not believe that that could have been his intention, but I believe that this should be removed from the Bill. It is so unclear that its removal does not diminish the scope of the Bill or the powers of the Minister as far as they relate to the Government's policy intention.

Ymdriniaf â gwelliannau 25 a 26. Efallai y bydd Aelodau yn cofio na chynigiais rai gwelliannau penodol a gyflwynwyd gennyf ddoe, am fy mod yn awyddus i weld sut y byddai adran 16 yn gweithredu ar ôl i'r Bil gael ei newid o ganlyniad i'r gwelliannau a basiwyd gan y Cynulliad ddoe. Rwyf bellach wedi cael cyfle i weld sut mae hynny wedi gweithio ac wedi cyflwyno dau welliant newydd mewn cysylltiad â'r adran hon. Hoffwn ddiolch i'r Gweinidog am ei gynnig ddoe i gyfarfod i drafod y pryderon hyn, a dim ond yr amserlen dynn ar gyfer cyflwyno gwelliannau a wnaeth atal y drafodaeth honno rhag digwydd.

Mae'r gwelliant cyntaf yn dileu adran 16(1)(b) o'r Bil. Mae adran 16(1)(a) yn rhoi ystod o bwerau i Weinidogion Cymru wneud is-ddeddfwriaeth at ddibenion y Ddeddf hon neu mewn cysylltiad â hi, gan gynnwys lle y bo hynny'n hwylus er mwyn sicrhau bod y Ddeddf hon yn gweithio. Nid yw hyn yn wir am welliant 24, lle mae'r Gweinidog yn ceisio gwneud newidiadau hwylus i ddeddfwriaeth arall am nad oes ganddo gynllun amgen yn barod os daw'r cymal machlud yn weithredol. Fodd bynnag, nid wyf yn ceisio cyfyngu ar ryddid gweinidogion i wneud is-ddeddfwriaeth at ddibenion y Ddeddf hon o dan adran 16(1)(a) os bydd o fewn cymhwysedd i wneud hynny. Fodd bynnag, anghytunaf ag adran 16(1)(b), sy'n ceisio rhoi'r pŵer i Weinidogion Cymru ddefnyddio'r is-adran hon i

'wneud darpariaeth wahanol at ddibenion gwahanol'.

Beth mae'r isadran hon yn ei olygu mewn gwirionedd? Ar yr olwg gyntaf, mae'n caniatáu i Weinidogion ddefnyddio'r isadran i wneud Gorchymyn neu reoliad o dan y Ddeddf hon i wneud unrhyw beth a fyddont. A bod yn deg â'r Gweinidog, ni chredaf mai dyna oedd ei fwriad, ond credaf y dylai hyn gael ei ddileu o'r Bil. Mae mor aneglur fel nad yw ei ddileu yn lleihau dim ar gwmpas y Bil na phwerau'r Gweinidog cyn belled ag y maent yn berthnasol i fwriad polisi'r Llywodraeth.

Amendment 26 is a protective amendment, in view of yesterday's vote on section 15(2). I draw Members' attention to the amendment being put forward by Llyr Huws Gruffydd today.

Gwelliant diogelu yw gwelliant 26, o ystyried y bleidlais ddoe ar adran 15(2). Tynnaf sylw'r Aelodau at y gwelliant a gyflwynir gan Llyr Huws Gruffydd heddiw.

19:11

William Powell [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

I wanted to return to amendment 31 to press the importance of wages Orders being subject to the positive resolution of the Assembly. I believe that this would act as a triple lock on wages Orders, which sees them drafted by the panel, then approved by the Minister in line with amendment 11, and then approved by Members in this place. In doing so, I wish to acknowledge once again the significant distance that the Minister has travelled in respect of the issue around wages Orders. I believe that a step further is not too much to ask, especially in light of the extreme compression of scrutiny that we have been granted for this Bill.

Roeddwn am ddychwelyd i welliant 31 er mwyn pwysleisio pa mor bwysig ydyw bod Gorchmynion cyflogau yn ddarostyngedig i benderfyniad cadarnhaol y Cynulliad. Credaf y byddai hyn yn gweithredu fel clo triphlyg ar Orchmynion cyflogau, lle maent yn cael eu drafftio gan y panel, ac yna eu cymeradwyo gan y Gweinidog yn unol â gwelliant 11, ac yna eu cymeradwyo gan yr Aelodau yn y lle hwn. Wrth wneud hynny, hoffwn gydnabod unwaith eto y newidiadau sylweddol y mae'r Gweinidog wedi bod yn fodlon eu cyflwyno ynghylch Gorchmynion cyflogau. Credaf nad yw un cam arall yn ormod i'w geisio, yn enwedig yng ngoleuni'r broses graffu eithafol o gywasgedig a ganiatawyd mewn perthynas â'r Bil hwn.

Senedd.tv
[Fideo Video](#)

19:12

Alun Davies [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

I recognise the concerns that lie behind the amendments that have been tabled here, particularly those tabled by the Plaid Cymru Member for North Wales and the Conservative Member for South Wales West. I hope that I can give you the assurance that you ask for, Llyr. Certainly, the way that this part of the legislation is drafted ensures that Ministers will be able to give full effect to this Act, but no other. I believe that we had this conversation yesterday and I hope that we were able to reassure you that the form of words in this legislation is a form of words that does not appear in every piece of legislation, but is a relatively common drafting formulation that enables us to fully implement the Act as agreed. Therefore, it is there in order simply to ensure the effectiveness of this Act and no other piece of legislation.

Rwy'n cydnabod y pryderon sydd wedi esgor ar y gwelliannau a gyflwynwyd yma, yn enwedig y rhai a gyflwynwyd gan Aelod Plaid Cymru dros Ogledd Cymru a'r Aelod Ceidwadol dros Orllewin De Cymru. Gobeithio fy mod yn gallu rhoi'r sicrwydd yr ydych yn ei geisio, Llyr. Yn sicr, mae'r ffordd y mae'r rhan hon o'r ddeddfwriaeth wedi ei drafftio yn sicrhau y bydd Gweinidogion yn gallu gweithredu'r Ddeddf hon yn llawn, ond dim un arall. Credaf inni gael y sgwrs hon ddoe a gobeithio ein bod yn gallu rhoi sicrwydd ichi nad yw ffurf y geiriau sy'n ymddangos yn y ddeddfwriaeth hon yn ymddangos ym mhob darn o ddeddfwriaeth, ond mae'n fath o ddrafftio cymharol gyffredin sy'n ein galluogi i weithredu'r Ddeddf yn llawn fel y cytunwyd arni. Felly, mae wedi ei gynnwys er mwyn sicrhau effeithiolrwydd y Ddeddf hon yn unig a dim darn arall o ddeddfwriaeth.

Senedd.tv
[Fideo Video](#)

I recognise the words of the Member for South Wales West and I recognise the effort that she made to try to find time to meet last night. I am sorry that we were not able to do so. I hope that my words and the assurances that I have been able to give to Plaid Cymru this evening apply equally to your concerns. I recognise the concerns that you have raised and the way in which you have done that. The amendments, in the way in which they have been written and drafted, seek to achieve similar ends to those proposed by the Plaid Cymru Member for North Wales. I hope, therefore, that you will be reassured by my words.

Rwy'n cydnabod geiriau'r Aelod dros Orllewin De Cymru ac rwy'n cydnabod yr ymdrech a wnaeth i geisio dod o hyd i amser i gyfarfod â mi neithiwr. Mae'n ddrwg gennyf nad oedd modd gwneud hynny. Gobeithio y bydd fy ngeiriau a'r sicrwydd yr wyf wedi llwyddo i'w roi i Blaid Cymru heno yr un mor berthnasol o ran eich pryderon chi. Rwy'n cydnabod y pryderon yr ydych wedi'u codi a'r ffordd yr ydych wedi gwneud hynny. Mae'r gwelliannau, yn y ffordd y maent wedi cael eu hysgrifennu a'u drafftio, yn ceisio sicrhau canlyniadau tebyg i'r rhai a gynigiwyd gan Aelod Plaid Cymru dros Ogledd Cymru. Gobeithiaf, felly, y bydd fy ngeiriau yn tawelu eich meddwl.

I would say, once again, that the formulation does not allow Ministers or anyone else to do, as you said, 'absolutely anything'; it simply allows this Act to be implemented in full and enables us to make those amendments that are necessary for it to be implemented—no other Act or enactment, simply this Bill that we have in front of us today. Therefore, it is a power that is very limited in scope and it is a power that is defined by the legislation in front of us this evening. Therefore, it does not allow us to do, as you said, 'absolutely anything'. I will say to the Liberal Democrats that you seem determined this evening to deliver us legislation that is packed full of bureaucracy and restrictions. You seem to want to impose triple locks on absolutely everything. You have followed your Conservative masters in every vote this evening—certainly in most votes. I am not sure I fully follow where you are going, but then again I am not sure that you do either. So, we are where we are on this. We have had this debate already and I would ask Members to vote again this evening as we did on this matter yesterday afternoon.

Dylwn nodi, unwaith eto, nad yw ffurf y geiriau yn caniatáu i Weinidogion nac unrhyw un arall wneud, fel y dywedaso, 'unrhyw beth a fynnon'; yn syml, mae'n caniatáu i'r Ddeddf hon gael ei rhoi ar waith yn llawn ac yn ein galluogi i wneud y gwelliannau hynny sy'n angenrheidiol i'w rhoi ar waith—dim Deddf na deddfiad arall, dim ond y Bil hwn sydd ger ein bron heddiw. Felly, mae'n bŵer sy'n gyfyngedig iawn o ran cwmmpas ac mae'n bŵer sy'n cael ei ddiffinio gan y ddeddfwriaeth o'n blaenau heno. Felly, nid yw'n caniatáu inni wneud, fel y dywedaso, 'unrhyw beth a fynnom'. Os caf ddweud wrth y Democratiaid Rhyddfrydol ei bod yn ymddangos eich bod yn benderfynol heno o gyflwyno deddfwriaeth sy'n llawn biwrocratiaeth a chyfyngiadau. Ymddengys eich bod am osod cloeon triphlyg ar bopeth. Rydych wedi dilyn eich meistri Ceidwadol ym mhob pleidlais heno—yn sicr yn y rhan fwyaf o bleidleisiau. Nid wyf yn siŵr fy mod yn llwyr ddeall i ble rydych yn mynd, ond eto nid wyf yn siŵr eich bod chithau yn deall ychwaith. Felly, dyna'r sefyllfa sydd ohoni o ran hyn. Rydym eisoes wedi cael y ddadl hon a gofynnaf i'r Aelodau bleidleisio eto heno fel y gwnaethom ar y mater hwn brynhawn ddoe.

- 19:15 **Y Llywydd / The Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
I call on Llyr Huws Gruffydd to reply to the debate. Galwaf ar Llyr Huws Gruffydd i ymateb i'r dadl.
- 19:15 **Llyr Huws Gruffydd** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
Nid wyf am ymhelaethu, dim ond i ddweud fy mod i'n diolch i'r Gweinidog am ei gwneud hi'n glir ar y record ble mae e'n sefyll o safbwynt gorchwyl y ddeddfwriaeth hon. Unwaith eto, rwyf am ategu'r pwynt sydd wedi cael ei wneud drosodd a thro: mewn sefyllfa lle mae deddfwriaeth frys yn cael ei chyflwyno, dyma'r math o broblemau sydd yn amlwg yn codi. I will not waste too many words, but I will just say that I thank the Minister for placing on record where he stands in terms of the remit of this legislation. Again, I will endorse the point that has been made time and again: in a situation where you have emergency legislation being brought forward, these are the kinds of problems that will inevitably arise.
- 19:16 **Y Llywydd / The Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
The question is that amendment 3 be agreed to. Does any Member object? There is objection, so we will move to an electronic vote. Y cwestiwn yw a ddylid derbyn gwelliant 3. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Mae gwrthwynebiad, felly symudwn i bleidlais electronig.

[Canlyniad y bleidlais ar welliant 3.](#) [Result of the vote on amendment 3.](#)

Gwrthodwyd gwelliant 3: O blaid 25, Yn erbyn 26, Ymatal 0. *Amendment 3 not agreed: For 25, Against 26, Abstain 0.*
- 19:16 **Y Llywydd / The Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
I call on Suzy Davies to move amendment 25. Galwaf ar Suzy Davies i gynnig gwelliant 25.
- 19:16 **Suzy Davies** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
I move amendment 25 in my name. Cynigaf welliant 25 yn fy enw i.
- 19:16 **Y Llywydd / The Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
The question is that amendment 25 be agreed to. Does any Member object? There is objection, so we will move to an electronic vote. Y cwestiwn yw a ddylid derbyn gwelliant 25. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Mae gwrthwynebiad, felly symudwn i bleidlais electronig.

[Canlyniad y bleidlais ar welliant 25.](#) [Result of the vote on amendment 25.](#)

Gwrthodwyd gwelliant 25: O blaid 17, Yn erbyn 34, Ymatal 0.

Amendment 25 not agreed: For 17, Against 34, Abstain 0.

- 19:16 **Y Llywydd / The Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
I call on William Powell to move amendment 31. Galwaf ar William Powell i gynnig gwelliant 31.
- 19:16 **William Powell** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
I move amendment 31 in my name. Cynigiaf welliant 31 yn fy enw i.
- 19:16 **Y Llywydd / The Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
The question is that amendment 31 be agreed to. Does any Member object? There is objection, so we will move to an electronic vote. Y cwestiwn yw a ddylid derbyn gwelliant 31. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Mae gwrthwynebiad, felly symudwn i bleidlais electronig.
[Canlyniad y bleidlais ar welliant 31.](#) [Result of the vote on amendment 31.](#)
- Gwrthodwyd gwelliant 31: O blaid 17, Yn erbyn 34, Ymatal 0. Amendment 31 not agreed: For 17, Against 34, Abstain 0.
- 19:17 **Y Llywydd / The Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
I call on Suzy Davies to move amendment 26. Galwaf ar Suzy Davies i gynnig gwelliant 26.
- 19:17 **Suzy Davies** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
I move amendment 26 in my name. Cynigiaf welliant 26 yn fy enw i.
- 19:17 **Y Llywydd / The Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
The question is that amendment 26 be agreed to. Does any Member object? There is objection, so we will move to an electronic vote. Y cwestiwn yw a ddylid derbyn gwelliant 26. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Mae gwrthwynebiad, felly symudwn i bleidlais electronig.
[Canlyniad y bleidlais ar welliant 26.](#) [Result of the vote on amendment 26.](#)
- Gwrthodwyd gwelliant 26: O blaid 17, Yn erbyn 34, Ymatal 0. Amendment 26 not agreed: For 17, Against 34, Abstain 0.
- 19:17 **Y Llywydd / The Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
I call on the Minister to move amendment 14. Galwaf ar y Gweinidog i gynnig gwelliant 14.
- 19:17 **Alun Davies** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
I move amendment 14 in my name. Cynigiaf welliant 14 yn fy enw i.
- 19:17 **Y Llywydd / The Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)
The question is that amendment 14 be agreed to. Does any Member object? There is objection, so we will move to an electronic vote. Y cwestiwn yw a ddylid derbyn gwelliant 14. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Mae gwrthwynebiad, felly symudwn i bleidlais electronig.
[Canlyniad y bleidlais ar welliant 14.](#) [Result of the vote on amendment 14.](#)
- Derbyniwyd gwelliant 14: O blaid 39, Yn erbyn 12, Ymatal 0. Amendment 14 agreed: For 39, Against 12, Abstain 0.

19:17	<p>Y Llywydd / The Presiding Officer Bywgraffiad Biography</p> <p>We will now move to dispose of the next amendments in the marshalled list. I call on the Minister to move amendment 15.</p>	<p>Awn yn ein blaen i benderfynu ar y gwelliannau nesaf yn y rhestr o welliannau wedi'u didoli. Galwaf ar y Gweinidog i gynnig gwelliant 15.</p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>		
19:17	<p>Alun Davies Bywgraffiad Biography</p> <p>I move amendment 15 in my name.</p>	<p>Cynigiai welliant 15 yn fy enw i.</p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>		
19:17	<p>Y Llywydd / The Presiding Officer Bywgraffiad Biography</p> <p>The question is that amendment 15 be agreed to. Does any Member object? There is objection, so we will move to an electronic vote.</p> <p>Canlyniad y bleidlais ar welliant 15.</p> <p><i>Derbyniwyd gwelliant 15: O blaid 39, Yn erbyn 12, Ymatal 0.</i></p>	<p>Y cwestiwn yw a ddylid derbyn gwelliant 15. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Mae gwrthwynebiad, felly symudwn i bleidlais electronig.</p> <p>Result of the vote on amendment 15.</p> <p><i>Amendment 15 agreed: For 39, Against 12, Abstain 0.</i></p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>		
<table border="0" style="width: 100%;"> <tr> <td style="width: 50%; vertical-align: top;"> <p>Grŵp 8: Diffiniadau o Amaethyddiaeth a Gweithiwr Amaethyddol (Gwelliannau 44, 45 a 61)</p> </td> <td style="width: 50%; vertical-align: top;"> <p>Group 8: Definition of Agriculture and Agricultural Worker (Amendments 44, 45 and 61)</p> </td> </tr> </table>				<p>Grŵp 8: Diffiniadau o Amaethyddiaeth a Gweithiwr Amaethyddol (Gwelliannau 44, 45 a 61)</p>	<p>Group 8: Definition of Agriculture and Agricultural Worker (Amendments 44, 45 and 61)</p>
<p>Grŵp 8: Diffiniadau o Amaethyddiaeth a Gweithiwr Amaethyddol (Gwelliannau 44, 45 a 61)</p>	<p>Group 8: Definition of Agriculture and Agricultural Worker (Amendments 44, 45 and 61)</p>				
19:18	<p>Y Llywydd / The Presiding Officer Bywgraffiad Biography</p> <p>The lead amendment in the group is amendment 44. I call on Antoinette Sandbach to move amendment 44 and to speak to it and the other amendments in the group.</p>	<p>Y prif welliant yn y grŵp yw gwelliant 44. Galwaf ar Antoinette Sandbach i gynnig a thrafod gwelliant 44 ynghyd â'r gwelliannau eraill yn y grŵp.</p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>		
19:18	<p>Antoinette Sandbach Bywgraffiad Biography</p> <p>I move amendment 44 in my name.</p> <p>The important amendment in this section—it is a new amendment, Minister, which was not before us yesterday—is amendment 44. Amendment 44 would delete</p> <p>‘the production of any consumable produce for the purposes of a trade or business or any other undertaking (whether carried on for profit or not)’</p> <p>from the definition of agriculture. It seems to me that that particular part of the definition broadens out the definition of agriculture so widely that it covers any manufacturing process that has consumable produce within it. Therefore, it extends the operation of the Act well beyond the agriculture sector into all food manufacturing, whether or not you are involved in agriculture at all. It could apply to Mrs Jones, making jam that she has grown in the garden, who gets her neighbour over to help her pack it into the jars.</p>	<p>Cynigiai welliant 44 yn fy enw i.</p> <p>Y gwelliant pwysig yn yr adran hon—mae'n welliant newydd, Weinidog, na ddaeth ger ein bron ddoe—yw gwelliant 44. Byddai gwelliant 44 yn dileu</p> <p>cynhyrchu unrhyw gynhyrchion traul at ddibenion masnach neu fusnes neu unrhyw ymgymeriad arall (pa un a gyflawnir er elw ai peidio)</p> <p>o'r diffiniad o amaethyddiaeth. Ymddengys imi fod y rhan benodol honno o'r diffiniad yn ehangu'r diffiniad o amaethyddiaeth cymaint nes ei fod yn cynnwys unrhyw broses weithgynhyrchu sy'n cynnwys cynnyrch traul. Felly, mae'n ymestyn gweithrediad y Ddeddf ymhell y tu hwnt i'r sector amaethyddiaeth i bob maes gweithgynhyrchu bwyd, pa un a ydych yn cymryd rhan mewn amaethyddiaeth ai peidio. Gallai fod yn berthnasol i Mrs Jones, sy'n gwneud jam y mae wedi ei dyfu yn yr ardd ac sy'n gofyn i'w chymydog ddod draw i'w helpu i'w bacio mewn jariau.</p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>		
19:19	<p>Rhodri Glyn Thomas Bywgraffiad Biography</p> <p>How do you grow jam in a garden?</p>	<p>Sut rydych yn tyfu jam mewn gardd?</p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>		
19:19	<p>Antoinette Sandbach Bywgraffiad Biography</p> <p>Her raspberries; her produce that she grows in the garden. Her consumable produce, no less, that she grows in the garden.</p>	<p>Ei mafon; y cynnyrch y mae'n ei dyfu yn yr ardd. Ei chynnyrch traul, dim llai, y mae'n ei dyfu yn yr ardd.</p>	<p>Senedd.tv Fideo Video</p>		

The issue is that you could have nothing to do with agriculture. You might be bringing in chocolate and turning it into a marshmallow-covered chocolate ice cream, like those in Parisella's in the county of Conwy, and have absolutely nothing to do with agriculture. As a manufacturing facility or a facility that is creating a food product, which you have not grown, as you might be combining ingredients, you will fall under the provisions of the agricultural wages Act.

Minister, you may say that this is the way in which it is ordinarily defined or that it is not a change from the current definition. However, it seems to me that it is, because the issue is around agriculture, and if your arguments are correct in relation to the extent of agriculture in Wales, and that allows you by extension to legislate in order to have employment law rights relating to the setting of wages, section 17(b) would grant you powers that go far wider than that. It may well be that you want those powers, and the evidence before the committee was that it could extend up to 85,000 workers in Wales. As you accept, Minister, there are only 13,000 agricultural workers in Wales. So, if it extends to 85,000 workers, as we heard in evidence to the Environment and Sustainability Committee when we looked at the Agricultural Wages Board in general and the potential impact of taking that into Wales, it seems to me that that amendment needs to pass.

Y broblem yw efallai na fydd gennych unrhyw gysylltiad ag amaethyddiaeth. Efallai eich bod yn prynu siocled a'i droi'n hufen iâ siocled â malws melys drosto, fel y'i cynigir yn Parisella yn sir Conwy, heb unrhyw gysylltiad o gwbl ag amaethyddiaeth. Fel cyfleuster gweithgynhyrchu neu gyfleuster sy'n creu cynnyrch bwyd, nad ydych wedi ei dyfu, am eich bod yn cyfuno cynhwysion o bosibl, byddwch yn dod o dan ddarpariaethau Deddf cyflogau amaethyddol.

Weinidog, efallai y byddwch yn dweud mai dyna sut mae'n cael ei ddiffinio fel arfer neu nad yw'n newid o'r diffiniad presennol. Fodd bynnag, ymddengys imi, oherwydd bod y mater yn ymwneud ag amaethyddiaeth, ac os yw eich dadleuon yn gywir mewn perthynas â maint byd amaeth yng Nghymru, ac mae hynny'n caniatáu ichi drwy estyniad ddeddfu er mwyn cael hawliau cyfraith cyflogaeth yn ymwneud â phennu cyflogau, byddai adran 17(b) yn rhoi pwerau ichi sy'n mynd yn llawer ehangach na hynny. Mae'n ddigon posibl eich bod am gael y pwerau hynny, ac yn ôl y dystiolaeth a roddwyd i'r pwyllgor gallai ymestyn i hyd at 85,000 o weithwyr yng Nghymru. Fel y derbyniwch, Weinidog, dim ond 13,000 o weithwyr amaethyddol sydd yng Nghymru. Felly, os yw'n ymestyn i 85,000 o weithwyr, fel y clywsom mewn tystiolaeth i'r Pwyllgor Amgylchedd a Chynaliadwyedd pan ystyriwyd y Bwrdd Cyflogau Amaethyddol yn gyffredinol ac effaith bosibl cyflwyno hynny i Gymru, ymddengys imi fod angen i'r gwelliant hwnnw basio.

19:21 **Alun Davies** [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

The amendments in this group are mainly another attempt to rehearse a debate and discussion that we had yesterday. I felt that we had a good discussion in committee on the definition of an agricultural worker and agriculture. I am not sure it included people making jam in their kitchens, but it was a good debate. I think that we tried to respond to that debate. I accepted an amendment from Plaid Cymru in order to strengthen the definition. Therefore, I do not believe that we need to return to this matter again this evening.

Mae'r gwelliannau yn y grŵp hwn yn ymgais arall i bob diben i ailgynnwyl dadl a thrafodaeth a gawsom ddoe. Teimlais inni gael trafodaeth dda yn y pwyllgor ynglŷn â'r diffiniad o weithiwr amaethyddol ac amaethyddiaeth. Nid wyf yn siŵr a oedd yn cynnwys pobl yn gwneud jam yn eu ceginau, ond cawsom ddadl dda. Credaf inni geisio ymateb i'r ddadl. Derbyniiais welliant gan Blaid Cymru er mwyn cryfhau'r diffiniad. Felly, ni chredaf fod angen inni ddychweyd at y mater hwn eto heno.

Senedd.tv
[Fideo Video](#)

19:22 **Y Llywydd / The Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

If amendment 44 is not agreed, then amendment 45 falls. The question is that amendment 44 be agreed to. Does any Member object? There is objection, so we will move to an electronic vote.

Os na dderbynnir gwelliant 44, yna mae gwelliant 45 yn methu. Y cwestiwn yw a ddylid derbyn gwelliant 44. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Mae gwrthwynebiad, felly symudwn i bleidlais electronig.

Senedd.tv
[Fideo Video](#)

[Canlyniad y bleidlais ar welliant 44.](#)

[Result of the vote on amendment 44.](#)

Gwrthodwyd gwelliant 44: O blaid 16, Yn erbyn 26, Ymatal 8.

Amendment 44 not agreed: For 16, Against 26, Abstain 8.

Methodd gwelliannau 45, 32 a 33.

Amendment 45, 32 and 33 fell.

19:22 **Y Llywydd / The Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

I call on Antoinette Sandbach to move amendment 61.

Galwaf ar Antoinette Sandbach i gynnig gwelliant 61.

Senedd.tv
[Fideo Video](#)

19:22 **Antoinette Sandbach** [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

I move amendment 61 in my name.

Cynigaf welliant 61 yn fy enw i.

Senedd.tv
[Fideo Video](#)

- 19:22 **Y Llywydd / The Presiding Officer** [Bywgraffiad Biography](#) Senedd.tv
[Fideo Video](#)
- The question is that amendment 61 be agreed to. Does any Member object? There is objection, so we will move to an electronic vote.
- Y cwestiwn yw a ddylid derbyn gwelliant 61. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Mae gwrthwynebiad, felly symudwn i bleidlais electronig.
- [Canlyniad y bleidlais ar welliant 61.](#) [Result of the vote on amendment 61.](#)
- Gwrthodwyd gwelliant 61: O blaid 16, Yn erbyn 26, Ymatal 8.* *Amendment 61 not agreed: For 16, Against 26, Abstain 8.*
-
- 19:23 **Y Llywydd / The Presiding Officer** [Bywgraffiad Biography](#) Senedd.tv
[Fideo Video](#)
- Before we debate the next group of amendments, I call on the First Minister.
- Cyn inni drafod y grŵp nesaf o welliannau, galwaf ar y Prif Weinidog.
-
- 19:23 **Carwyn Jones** [Bywgraffiad Biography](#) Senedd.tv
[Fideo Video](#)
- Y Prif Weinidog / The First Minister*
- In relation to comments that I made yesterday in the Chamber regarding the way in which Bills are referred to the Supreme Court, how the Supreme Court deals with those Bills, how Bills are then referred back here if they are held to be out of competence, and the differences between Scotland and Wales in terms of the way in which Bills are treated at the Supreme Court, I have looked at the Record, and it is fair to say, Llywydd, that there are a variety of views; it is in the nature of the settlement that the settlement is vague. However, I will provide a definitive Government view on this issue. I will write to you and place a copy in the Members' Library.
- Mewn perthynas â sylwadau a wneuthum ddoe yn y Siambr ynglŷn â'r ffordd y mae Biliau yn cael eu cyfeirio at y Goruchaf Lys, sut mae'r Goruchaf Lys yn ymdrin â'r Biliau hynny, sut mae Biliau yn cael eu cyfeirio yn ôl yma os penderfynir nad ydynt o fewn cymhwysedd, a'r gwahaniaethau rhwng Cymru a'r Alban o ran y ffordd y trinnir Biliau yn y Goruchaf Lys, rwyf wedi edrych ar y Cofnod, ac mae'n deg dweud, Lywydd, fod amrywiol safbwyntiau, Mae'r setliad yn un amwys yn ôl ei natur. Fodd bynnag, byddaf yn rhoi barn derfynol gan y Llywodraeth ynglŷn â'r mater hwn. Byddaf yn ysgrifennu atoch ac yn rhoi copi yn Llyfrgell yr Aelodau.
-
- 19:23 **Y Llywydd / The Presiding Officer** [Bywgraffiad Biography](#) Senedd.tv
[Fideo Video](#)
- Thank you, First Minister. For the immediate benefit of Members, I would clarify that the Government of Wales Act 2006 allows the Counsel General or the Attorney General to refer to the Supreme Court the question of whether a Bill or any provision of a Bill will be within the legislative competence of the Assembly. The Act also requires our Standing Orders to provide an opportunity for the reconsideration of a Bill if the Supreme Court decides that a Bill or any provision of it would not be within the Assembly's legislative competence. Standing Order Nos. 26.52 to 26.56 cover that procedure for that reconsideration stage.
- Diolch yn fawr, Brif Weinidog. Er budd yr Aelodau yn awr, byddwn yn egluro bod Deddf Llywodraeth Cymru 2006 yn caniatáu i'r Cwnsler Cyffredinol neu'r Twrnai Cyffredinol gyfeirio at y Goruchaf Lys y cwestiwn pa un a fydd Bil neu unrhyw ddarpariaeth mewn Bil o fewn cymhwysedd deddfwriaethol y Cynulliad. Mae'r Ddeddf hefyd yn ei gwneud yn ofynnol i'n Rheolau Sefydlog roi cyfle i ailystyried Bil os bydd y Goruchaf Lys yn penderfynu na fyddai Bil neu unrhyw ddarpariaeth ynddo o fewn cymhwysedd deddfwriaethol y Cynulliad. Mae Rheol Sefydlog Rhifau 26.52 i 26.56 yn ymdrin â'r weithdrefn honno ar gyfer y cyfnod ailystyried.
-
- Grŵp 9: Cyfyngiadau ar y Panel a Gweinidogion Cymru (Gwelliant 62)** **Group 9: Restrictions on the Panel and Welsh Ministers (Amendment 62)**
-
- 19:24 **Y Llywydd / The Presiding Officer** [Bywgraffiad Biography](#) Senedd.tv
[Fideo Video](#)
- This is the final group of amendments. I call on Antoinette Sandbach to move amendment 62 and to speak to that amendment.
- Dyma'r grŵp olaf o welliannau. Galwaf ar Antoinette Sandbach i gynnig gwelliant 62 a thrafod y gwelliant hwnnw.
-
- 19:24 **Antoinette Sandbach** [Bywgraffiad Biography](#) Senedd.tv
[Fideo Video](#)
- I move amendment 62 in my name.
- Cynigaf welliant 62 yn fy enw i.

Members will recall that I moved this amendment yesterday, because I think that there was general consensus across the Chamber that this Bill may be looked at in another place, namely the Supreme Court. The purpose of moving amendment 62 was to ensure that if the matter goes to the Supreme Court, the remaining provisions in the Act would be within competence on the face of the Bill. In other words, the issue is around whether or not some or other of these provisions that will be passed, or have been passed today, are within or outside competence. We have had a ruling that has described a fine line from the Presiding Officer. We do not know whether the Act will be referred further or not. However, my concern around this was that were certain sections of the Act to fall the remaining sections could stand, provided that they are within competence. That is why it is there, and I would invite you to support that amendment.

Bydd yr Aelodau yn cofio imi gynnig y gwelliant hwn ddoe, am fy mod yn credu bod consensws cyffredinol yn y Siambr y gall y Bil hwn gael ei ystyried mewn man arall, sef y Goruchaf Lys. Pwrpas cynnig gwelliant 62 oedd sicrhau os bydd y mater yn mynd gerbron y Goruchaf Lys, y byddai'r darpariaethau sy'n weddill yn y Ddeddf o fewn cymhwysedd ar wyneb y Bil. Mewn geiriau eraill, cyfyd y mater a oes unrhyw rai o'r darpariaethau hyn a fydd yn cael eu pasio, neu sydd wedi cael eu pasio heddiw, o fewn neu'r tu allan i gymhwysedd. Rydym wedi cael dyfarniad gan y Llywydd sydd wedi disgrifio ffin denau. Ni wyddom a fydd y Ddeddf yn cael ei chyfeirio ymhellach ai peidio. Fodd bynnag, fy mhryder ynghylch hyn oedd pe bai rhai adrannau o'r Ddeddf yn methu y gallai'r adrannau sy'n weddill sefyll, ar yr amod eu bod o fewn cymhwysedd. Dyna pam y cafodd ei gyflwyno, a byddwn yn eich gwahodd i gefnogi'r gwelliant hwnnw.

19:25 **Alun Davies** [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Presiding Officer, this is also a matter that was fully discussed yesterday and seeks to insert a new section to a Bill relating to the restrictions on the powers of a panel of Welsh Ministers. I think that Members spoke very strongly yesterday, expressing their view on this proposed amendment. This has been a process where there has been an attempt, on many sides of this Chamber, to seek agreement on different amendments, and where we have sought to reach agreement where we believe that there is capacity to do so. I do not simply believe that this amendment is unnecessary; I think that it is designed to undermine the legitimacy of this legislation. As such, I reject it, and I invite Members to reject it, as they did yesterday.

Lywydd, mae hwn hefyd yn fater a drafodwyd yn llawn ddoe ac mae'n ceisio mewnosod adran newydd yn y Bil sy'n ymwneud â'r cyfyngiadau ar bwerau panel o Weinidogion Cymru. Credaf i'r Aelodau siarad yn gryf iawn ddoe, yn mynegi eu barn ar y gwelliant arfaethedig. Bu hon yn broses lle y bu ymgais, ar sawl ochr i'r Siambr hon, i geisio cytundeb ar wahanol welliannau, a lle rydym wedi ceisio dod i gytundeb lle y credwn fod modd gwneud hynny. Yn fy marn i, mae'r gwelliant hwn nid yn unig yn ddiangen ond credaf ei fod wedi'i gynllunio i danseilio dilysrwydd y ddeddfwriaeth hon. Fel y cyfryw, rwy'n ei wrthod, a gofynnaf i'r Aelodau ei wrthod, fel y gwnaethant ddoe.

Senedd.tv
[Fideo Video](#)

19:26 **Y Llywydd / The Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

I call on Antoinette Sandbach to reply to the debate. I see that she does not wish to do so. The question is that amendment 62 be agreed to. Does any Member object? There is objection, so we will proceed to an electronic vote.

Galwaf ar Antoinette Sandbach i ymateb i'r ddatl. Gwelaf nad yw'n dymuno gwneud hynny. Y cwestiwn yw a ddylid derbyn gwelliant 62. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Mae gwrthwynebiad, felly awn ymlaen i bleidlais electronig.

Senedd.tv
[Fideo Video](#)

[Canlyniad y bleidlais ar welliant 62.](#)

[Result of the vote on amendment 62.](#)

Gwrthodwyd gwelliant 62: O blaid 17, Yn erbyn 26, Ymatal 8.

Amendment 62 not agreed: For 17, Against 26, Abstain 8.

Methodd gwelliant 69.

Amendment 69 fell.

19:27 **Y Llywydd / The Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

We have reached the end of our Stage 3 consideration of the Agricultural Sector (Wales) Bill, and I declare that all sections of and Schedules to the Bill are deemed agreed. That concludes Stage 3 proceedings, but before we move to Stage 4, I too would like to place on record my thanks to the Commission staff for their hard work on this emergency Bill. [Assembly Members: 'Hear, hear'.] They were here until midnight last night working on amendments to Stage 3. I am sure that Members will really appreciate their commitment and expertise. Thank you very much.

Rydym wedi dod i ddiwedd ein hystyriaeth Cyfnod 3 o'r Bil Sector Amaethyddol (Cymru), a datganaf y bernir bod pob adran ac Atodlen i'r Bil wedi ei derbyn. Dyna ddiwedd trafodion Cyfnod 3, ond cyn inni symud i Gyfnod 4, rwyf innau hefyd yn awyddus i gofnodi fy niolch i staff y Comisiwn am eu gwaith caled ar y Bil brys hwn. [Aelodau'r Cynulliad: ['Clywch, clywch.']] Roeddent yma tan hanner nos neithiwr yn gweithio ar welliannau i Gyfnod 3. Rwy'n siŵr y bydd yr Aelodau yn gwerthfawrogi eu hymrwymiad a'u harbenigedd. Diolch yn fawr iawn.

Senedd.tv
[Fideo Video](#)

Daeth y Dirprwy Lywydd i'r Gadair am 7.27 p.m.

The Deputy Presiding Officer took the Chair at 7.27 p.m.

19:27

Cynnig Cyfnod 4 i Gymeradwyo Bil Sector Amaethyddol (Cymru) o dan Reol Sefydlog Rhif 26.47

Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

I call on Alun Davies to move the motion.

Cynnig

Mae Cynulliad Cenedlaethol Cymru, yn unol â Rheol Sefydlog Rhif 26.47, yn cymeradwyo'r Bil Sector Amaethyddol (Cymru).

Stage 4 Standing Order No. 26.47 Y Motion to Approve the the Agricultural Sector (Wales) Bill

Galwaf ar Alun Davies i gynnig y cynnig.

Motion

The National Assembly for Wales, in accordance with Standing Order No. 26.47, approves the Agricultural Sector (Wales) Bill.

[Senedd.tv](#)
[Fideo](#) [Video](#)

19:27

Alun Davies [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Y Gweinidog Cyfoeth Naturiol a Bwyd / The Minister for Natural Resources and Food

I move the motion.

Cynigiaf y cynnig.

Like others this evening, I would like to add my thanks to the staff of the National Assembly who have helped and advised all Members over the last few weeks on this matter. I would also like to add my own thanks to officials of the Welsh Government who have also worked extremely hard on this matter. They have provided us with advice and drafted the legislation in very short order. I would also like to thank those people who have been on secondment to the Welsh Government, for the time that they have put in over the last few weeks in order to deliver the legislation that we have today.

Emergency procedures allow a Bill to be passed through this Assembly in one day. We have, over four weeks, been considering and debating this Bill, which we were forced into fast-tracking due to the UK Government's approach to the abolition of the Agricultural Wages Board. There will be some disagreement on different sides of the Chamber, but I would like to add my own gratitude to most Members for the positive way in which we have been able to discuss and debate many of the issues raised by this legislation and, in fact, in most areas we have been able to reach agreement. As a Minister leading this process over the last month or so, I have found that we have been able to engage in some very fruitful and positive discussions on different sides of the Chamber, and I have always sought to find ways of reaching Government amendments that satisfy the concern of Members on all sides of this Chamber. The Deputy Presiding Officer chaired a meeting of the Constitutional and Legislative Affairs Committee and I thank him for that. I hope that he will recognise that all of the recommendations that that committee made have been recognised by the Government and that the Government has moved on, I think, all of them as well. We have placed Government amendments in order to respond to the concerns that were raised by Members during that scrutiny session.

Fel eraill heno, hoffwn innau hefyd ddiolch i staff y Cynulliad Cenedlaethol sydd wedi cynorthwyo ac wedi cynghori'r holl Aelodau dros yr ychydig wythnosau diwethaf ar y mater hwn. Hoffwn hefyd ddiolch i swyddogion Llywodraeth Cymru sydd hefyd wedi gweithio'n galed iawn ar y mater hwn. Maent wedi rhoi cyngor inni ac wedi drafftio'r ddeddfwriaeth mewn cyfnod byr iawn. Hoffwn hefyd ddiolch i'r bobl hynny sydd wedi bod ar secondiad i Lywodraeth Cymru, am yr amser y maent wedi ei roi dros yr ychydig wythnosau diwethaf er mwyn cyflwyno'r ddeddfwriaeth sydd gennym heddiw.

Mae gweithdrefnau brys yn caniatáu i Fil gael ei basio drwy'r Cynulliad hwn mewn diwrnod. Rydym wedi bod, dros bedair wythnos, yn ystyried ac yn trafod y Bil hwn, y gorfodwyd inni ei gyflwyno ar fyrder oherwydd y ffordd yr aeth Llywodraeth y DU ati i ddiddymu'r Bwrdd Cyflogau Amaethyddol. Bydd rhywfaint o anghytundeb mewn gwahanol rannau o'r Siambr, ond hoffwn hefyd ddiolch i'r rhan fwyaf o Aelodau am y ffordd gadarnhaol yr ydym wedi gallu trafod llawer o'r materion a godwyd gan y ddeddfwriaeth hon ac, yn wir, yn y rhan fwyaf o feysydd rydym wedi llwyddo i ddod i gytundeb. Fel Gweinidog a fu'n arwain y broses hon yn ystod y mis diwethaf, gwelais ein bod wedi llwyddo i gael rhai trafodaethau ffrwythlon a chadarnhaol iawn ymhlith gwahanol rannau o'r Siambr, ac rwyf bob amser wedi ceisio dod o hyd i ffordd o lunio gwelliannau gan y Llywodraeth sy'n lleddfu pryderon Aelodau ar bob ochr i'r Siambr. Cadeiriodd y Dirprwy Lywydd gyfarfod o'r Pwyllgor Materion Cyfansoddiadol a Ddeddfwriaethol a hoffwn ddiolch iddo am hynny. Gobeithio y bydd yn cydnabod bod pob un o'r argymhellion a wnaed gan y pwyllgor hwnnw wedi cael ei gydnabod gan y Llywodraeth, a bod y Llywodraeth wedi gweithredu, fe gredaf, ar bob un ohonynt hefyd. Rydym wedi gosod gwelliannau gan y Llywodraeth er mwyn ymateb i'r pryderon a godwyd gan yr Aelodau yn ystod y sesiwn graffu honno.

[Senedd.tv](#)
[Fideo](#) [Video](#)

This is a Bill that I hope will now ensure that we have the structures in place to help to support and grow the agriculture industry. We are aware of what has happened over the last two years, when this Government sought time and again to reach agreement with the United Kingdom Government. Over two years, I have dealt with eight UK Ministers. I have reached agreement at different times, only to receive a letter the following day to say that the agreement that we reached is not valid. I am disappointed by the approach that the UK Government had taken on this matter. We are the only people who will vote on this matter. No vote was allowed in the Houses of Parliament when the AWB was abolished. What we are doing here is a transparent and accountable process. The Government has responded to criticisms and concerns, and has placed before this place a Bill that I think will ensure that we can work with the agriculture industry to develop it to ensure prosperity for the future.

Mae hwn yn Fil a fydd bellach yn sicrhau, gobeithio, fod gennym y strwythurau ar waith er mwyn helpu i gefnogi a datblygu'r diwydiant amaeth. Rydym yn ymwybodol o'r hyn sydd wedi digwydd dros y ddwy flynedd ddiwethaf, pan geisiodd y Llywodraeth hon dro ar ôl tro ddod i gytundeb â Llywodraeth y Deyrnas Unedig. Dros ddwy flynedd, rwyf wedi delio ag wyth o Weinidogion y DU. Rwyf wedi dod i gytundeb ar adegau gwahanol, dim ond i dderbyn llythyr drannoeth i ddweud nad oedd y cytundeb a luniwyd gennym yn ddilys. Rwyf wedi fy siomi gan y ffordd y mae Llywodraeth y DU wedi ymdrin â'r mater hwn. Ni yw'r unig bobl a fydd yn pleidleisio ar y mater hwn. Ni chaniatawyd pleidlais yn y Senedd pan ddiddymwyd y Bwrdd Cyflogau Amaethyddol. Mae'r hyn yr ydym yn ei wneud yma yn broses dryloyw ac atebol. Mae'r Llywodraeth wedi ymateb i feirniadaeth a phryderon, ac mae wedi gosod gerbron y lle hwn Fil a fydd yn sicrhau, fe gredaf, y gallwn weithio gyda'r diwydiant amaeth i'w ddatblygu er mwyn sicrhau ffyniant i'r dyfodol.

19:31

Antoinette Sandbach [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

I rise to make two short points. I have heard all of the Minister's arguments before and, quite frankly, I do not accept them, and I have responded to them on numerous occasions. It has not been a four-week process, Minister. You may have signalled your intention four weeks ago, but, bearing in mind that the committee stage was yesterday, the process in relation to this Bill has been just over 24 hours. So, I am not taking any lectures from you on four-week processes. That is the first point that I would like to make.

The second point that I would like to make is that you said yesterday that you would put in the Library a letter that you cited in evidence and that you would make it available for scrutiny by Members of this Senedd. We have gone along to the Library four or five times today and that letter is not there. That typifies the approach that you have taken to the legislation and the approach that you have taken to scrutiny, and it shows your total disregard and the contempt in which you hold people. You say that you are going to do something, and you do not do it. You have had years and months to bring forward this legislation and you have not done it.

Codaf i wneud dau bwynt byr. Rwyf wedi clywed holl ddadleuon y Gweinidog o'r blaen ac, a dweud y gwir, nid wyf yn eu derbyn, ac rwyf wedi ymateb iddynt ar sawl achlysur. Ni chafwyd proses bedair wythnos, Weinidog. Efallai ichi roi arwydd o'ch bwriad bedair wythnos yn ôl, ond, o gofio mai ddod y cynhaliwyd cyfnod y pwyllgor, mae'r broses mewn perthynas â'r Bil hwn wedi cymryd ychydig dros 24 awr. Felly, ni dderbyniaf unrhyw bregeth gennych ynglŷn â phrosesau pedair wythnos. Dyna'r pwynt cyntaf yr hoffwn ei wneud.

Yr ail bwynt yr hoffwn ei wneud yw ichi ddweud ddod y byddech yn rhoi yn y Llyfrgell lythyr a grybwyllwyd gennych wrth roi tystiolaeth ac y byddech yn sicrhau ei fod ar gael i Aelodau'r Senedd hon ei archwilio. Rydym wedi mynd draw i'r Llyfrgell bedair neu bum gwaith heddiw ac nid yw'r llythyr hwnnw yno. Mae hynny'n nodweddiadol o'r ffordd yr ydych wedi ymdrin â'r ddeddfwriaeth a'r ffordd yr ydych wedi ymdrin â'r broses graffu, ac mae'n dangos eich dirmyg llwyr tuag at bobl. Rydych yn dweud eich bod yn mynd i wneud rhywbeth, ac nid ydych yn gwneud hynny. Rydych wedi cael blynyddoedd a misoedd i gyflwyno'r ddeddfwriaeth hon ac nid ydych wedi gwneud hynny.

Senedd.tv
[Fideo Video](#)

19:32

Llyr Huws Gruffydd [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Gwnaethom gychwyn y broses hon gyda'r nod o sicrhau bod y panel arfaethedig yn cael ei ymbweru i'r graddau helaethaf posibl a hefyd o sicrhau bod cymal machlud yn y Bil. Ar y cyntaf o'r rheini, teimlaf ein bod wedi cyrraedd man lle y gallwn fod yn hyderus bod gennym yn y Bil hwn rhywbeth sy'n cyflawni hynny i raddau helaethach, efallai, nag oedd yn wir am y Bil cychwynnol. Y panel fydd yn llunio'r Gorchymyn, heb ymyrraeth y Gweinidog, ac ni fydd y Gweinidog yn medru newid hwnnw, dim ond ei gyfeirio yn ôl.

O ran yr ail bwynt, sef y cymal machlud, yn sicr mewn sefyllfa pan fo deddfwriaeth brys yn cael ei lunio, credaf ei fod yn gwneud synnwyr perffaith fod cyfle yn nes ymlaen i adolygu ac, os oes angen, i ail-lunio'r ddeddfwriaeth, ac mae hynny bellach yn ei le.

We started off this process with the aim of ensuring that the proposed panel be empowered to the greatest extent possible and also of ensuring that the Bill contains a sunset clause. On the first of these, I feel that we have reached a point where we can be confident that we have in the Bill something that achieves that to a greater extent, perhaps, than was true of the original Bill. The panel will draw up the Order, without intervention from the Minister, and the Minister will not be able to amend that, only to refer it back.

In terms of the second point, the sunset clause, certainly in a situation in which emergency legislation is drawn up, I think it makes perfect sense to have a further opportunity to review and, if required, to redraft the legislation, and that is now in place.

Senedd.tv
[Fideo Video](#)

Dwy siom sydd gen i. Yn gyntaf, roedd y ffaith na basiwyd gwelliant Jocelyn Davies ar gontractau dim oriau, a hynny —efallai yn unigryw iawn am y lle hwn—oherwydd cyfuniad o bleidleisiau Llafur a Cheidwadwyr gyda'i gilydd. Yn ail, roedd natur bigog y ddadl hwn ar adegau. Rwy'n cydnabod bod teimladau cryfion—ond dyna ni, nid fy lle i ydyw efallai yw gwneud sylw ar hynny.

Y peth pwysig i ni nawr yw, os, fel yr ydym yn gobeithio, y bydd y Bil hwn yn cyrraedd pen ei daith, y bydd y Bil yn medru cynnig amddiffyniad i weithwyr amaethyddol yng Nghymru a gwarchod eu buddiannau. Mae hynny'n garfan o weithwyr sy'n gwbl allweddol i'r sector amaeth, ac, yn wir, i gymunedau—yn bennaf, cefn gwlad—ar draws Cymru. Fodd bynnag, fel y bu i mi ddweud, nid diwedd y broses yw hon. Mewn gwirionedd, os cawn fod mewn sefyllfa i weithredu'r ddeddfwriaeth hon, yna cychwyn y gwaith fydd hi—cychwyn y gwaith o lunio'r panel ac o fynd ati i greu Gorchmynion ar gyflogaeth amaethyddol, sef, wrth gwrs, y nod. Mae hi hefyd yn cychwyn y gwaith i ni fel Aelodau Cynulliad fan hyn yn craffu effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd y Bil hwn er mwyn sicrhau bod y broses hon wedi cael ei gweithredu yn y modd gorau posibl o dan yr amgylchiadau anodd iawn rydym wedi gorfod gwneud hyn oddi tanynt.

19:35

William Powell [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Now we are nearing the end of this journey that the Minister says that we have been on over the last several weeks, it has come time to form our view. Often, in this process, the Minister has sought to portray our position as dithering. He obviously regards thoughtfulness and being open to arguments as a sign of weakness. I assure him that it is not. We have actually achieved very considerable levels of improvement to this Bill over the last days, and I acknowledged that in my earlier remarks. Given the lateness of the hour, there is no point in gold-plating what Llyr Huws Griffiths said in terms of the areas where there is significant improvement. That is to be acknowledged and this will be better legislation, if it passes today, as a result of that.

However, on the issue of the amendment that I sought to bring forward with respect to the term 'wilful' being inserted and the fact that, as with the Plaid Cymru amendment that we supported, on this occasion, the Minister chose not to have his listening wellies on, but to turn a deaf ear to our legitimate concerns about the possibility of a farmer or a grower who is in an emergency of his or her own not being subject to the protection that he or she is entitled to. I am afraid that it is because of that point, and that point alone, and more in sorrow than in anger, given what has been gained here, that we will not be in a position to support this legislation today. However, I am grateful for having had the opportunity to have participated and to have played some part in improving the legislation that will come forward.

I have two disappointments. First, there was the fact that Jocelyn Davies's amendment on zero-hour contracts was not agreed, and that—perhaps uniquely in this place—because of a combination of Labour and Conservative votes together. Secondly, there was the tetchy nature of this debate at times. I accept that there are strong feelings—but, there we are, perhaps it is not my place to comment on that.

The important thing for us now is, if, as we hope, this Bill reaches the end of its journey, that the Bill provides protection to agricultural workers in Wales and safeguards their interests. That is a group of workers that is entirely crucial to the agricultural sector and, indeed, to communities—rural communities in the main—across Wales. However, as I said, this is not the end of the process. If truth be told, if we are in a position to implement this legislation, then that will be the start of the work—the start of the work of bringing the panel together and going about creating Orders on agricultural wages, which is, of course, the aim. It is also the start of our work as Assembly Members here in scrutinising the efficiency and effectiveness of this Bill in order to ensure that this process has been implemented in the best possible way under the very difficult circumstances in which we have had to do this.

A ninnau'n cyrraedd pen y daith hon, yr ydym wedi bod arni am yr ychydig wythnosau diwethaf yn ôl y Gweinidog, mae'r amser wedi dod i lunio ein barn. Yn aml, yn y broses hon, mae'r Gweinidog wedi ceisio ein portreadu fel rhai sy'n gwamalu. Mae'n amlwg ei fod yn ystyried meddylgarwch a bod yn agored i ddadleuon yn arwydd o wendid. Rhoddaf sicrwydd iddo nad felly y mae. Rydym wedi gwella'r Bil hwn cryn dipyn dros y dyddiau diwethaf, a chydabûm hynny yn fy sylwadau cynharach. O ystyried pa mor hwyr ydyw, nid oes unrhyw ddiben ychwanegu at yr hyn a ddywedodd Llyr Huws Griffiths o ran y meysydd lle mae cryn welliant. Rhaid cydnabod hynny a bydd hon yn well ddeddfwriaeth, os bydd yn cael ei derbyn heddiw, o'r herwydd.

Fodd bynnag, o ran y gwelliant y ceisiais ei gyflwyno mewn perthynas â mewnosod y term 'bwriadol' a'r ffaith, fel gyda gwelliant Plaid Cymru a gefnogwyd gennym ar yr achlysur hwn, i'r Gweinidog ddewis peidio â rhoi ei esgidiau glaw gwrando amdano, ond yn hytrach droi clust fyddar at ein pryderon dilys am y posibilrwydd nad yw ffermwr neu dyfwr sydd mewn argyfwng yn cael y diogelwch y mae ganddynt hawl iddo. Ofnaf oherwydd y pwynt hwnnw, a dim ond y pwynt hwnnw, ac mewn tristwch yn fwy nag mewn dichter, o ystyried yr hyn a enillwyd yma, na fyddwn mewn sefyllfa i gefnogi'r ddeddfwriaeth hon heddiw. Fodd bynnag, rwy'n ddiolchgar imi gael cyfle i gymryd rhan ac i chwarae rhan yn y gwaith o wella'r ddeddfwriaeth a gaiff ei chyflwyno.

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

19:37

Alun Davies [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Y Gweinidog Cyfoeth Naturiol a Bwyd / The Minister for Natural Resources and Food

I thank Members for the generally positive comments that they have made. I am rather bemused by the last contribution. The Liberal Democrats have veered from having no view to the view that this is some sort of Stalinist conspiracy, which is rather peculiar. However, I recognise the process that we have been through and the work that has been done by very many people over the last few weeks to reach amendments. I believe that the Bill today is a better and stronger Bill for the process that we have been through. I thank all Members for the contribution that they have made. I thank all the members in the committees for the work that they have done in providing recommendations and amendments, most of which have been accepted by the Government. I therefore ask all Members to support this legislation.

Diolch i'r Aelodau am y sylwadau cadarnhaol yn gyffredinol a wnaed ganddynt. Synnaf braidd at y cyfraniad olaf. Mae'r Democratiaid Rhyddfrydol wedi gwyrto fod heb farn i arddel barn bod hyn yn rhyw fath o gynllwyn Stalinaidd, sydd braidd yn rhyfedd. Fodd bynnag, rwy'n cydnabod y broses yr ydym wedi bod drwyddi a'r gwaith sydd wedi ei wneud gan lawer iawn o bobl dros yr ychydig wythnosau diwethaf i lunio gwelliannau. Credaf fod y Bil heddiw yn un gwell a chryfach oherwydd y broses yr ydym wedi bod drwyddi. Hoffwn ddiolch i'r holl Aelodau am y cyfraniad y maent wedi'i wneud. Hoffwn ddiolch i'r holl aelodau yn y pwyllgorau am y gwaith y maent wedi'i wneud i gynnig argymhellion a gwelliannau, y derbyniwyd y rhan fwyaf ohonynt gan y Llywodraeth. Felly, gofynnaf i bob Aelod gefnogi'r ddeddfwriaeth hon.

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

19:38

Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

The question is that the Agriculture Sector (Wales) Bill be passed. Does any Member object? There is objection. We will proceed to an electronic vote.

Y cwestiwn yw y dylid pasio'r Bil Sector Amaethyddol (Cymru). A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Mae gwrthwynebiad. Awn yn ein blaen i bleidlais electronig.

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

[Canlyniad y bleidlais ar y cynnig.](#)

[Result of the vote on the motion.](#)

Derbyniwyd y cynnig: O blaid 34, Yn erbyn 17, Ymatal 0.

Motion agreed: For 34, Against 17, Abstain 0.

19:38

Pwynt o Drefn

Byron Davies [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

I am grateful for this opportunity to raise a point of order regarding the Minister for Housing and Regeneration's written statement issued today concerning the regeneration investment fund for Wales. In short, every announcement in connection with the functioning of this fund to this Assembly has been made on the last day of term, and prior to recess, in written form. On the previous occasion, the then Minister, Huw Lewis, issued a written statement on 7 February 2013 suspending the fund and announcing an in-house investigation. Again, today, on our last day, the Minister, Carl Sargeant, has issued a very ambiguous statement as to the future of the fund and, given the concern, the media attention, the Wales Audit Office investigation and now the reported Serious Fraud Office investigation, I submit that this late, missed opportunity to debate and discuss is nothing other than contemptuous of a process that should demonstrate the integrity and transparency that the Welsh public demands of this institution. I have asked for the opportunity to debate this previously during questions on the business statement, but I have been refused. I very much seek your view, Deputy Presiding Officer, as to whether you consider this to be a process of democracy that we should be adopting in this establishment.

Point of Order

Rwy'n ddiolchgar am y cyfle hwn i godi pwynt o drefn ynghylch datganiad ysgrifenedig y Gweinidog Tai ac Adfywio a gyhoeddwyd heddiw ynglŷn â chronfa buddsoddi Cymru mewn adfywio. Yn gryno, mae pob cyhoeddiad mewn cysylltiad â gweithrediad y gronfa hon i'r Cynulliad hwn wedi cael ei wneud ar ddiwrnod olaf y tymor, a chyn toriad, ar ffurf ysgrifenedig. Ar yr achlysur blaenorol, cyhoeddodd y Gweinidog ar y pryd, Huw Lewis, ddatganiad ysgrifenedig ar 7 Chwefror, 2013 gan atal y gronfa a chyhoeddi ymchwiliad mewnol. Unwaith eto, heddiw, ar ein diwrnod olaf, mae'r Gweinidog, Carl Sargeant, wedi cyhoeddi datganiad amwys iawn o ran dyfodol y gronfa ac, o ystyried y pryder, y sylw yn y cyfryngau, ymchwiliad Swyddfa Archwilio Cymru ac ymchwiliad gan y Swyddfa Twyll Difrifol erbyn hyn yn ôl y sôn, haeraf fod y cyfle coll hwyr hwn i drafod yn ddim byd mwy na dirmyg tuag at broses a ddylai ddangos yr uniondeb a'r tryloywder y mae'r cyhoedd yng Nghymru yn eu mynnu gan y sefydliad hwn. Rwyf wedi gofyn am gyfle i drafod hyn o'r blaen yn ystod cwestiynau ar y datganiad busnes, ond rwyf wedi cael fy ngwrthod. Ceisiaf eich barn chi, Ddirprwy Lywydd, ynghylch a ydych yn credu bod hyn yn broses o ddemocratiaeth y dylem fod yn ei mabwysiadu yn y sefydliad hwn.

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

19:40

Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer [Bywgraffiad](#) [Biography](#)

Further to that point of order, I call the Minister.

Ymhellach i'r pwynt hwnnw o drefn, galwaf ar y Gweinidog.

Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

19:40 **Carl Sargeant** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

I will take your guidance, Deputy Presiding Officer, as to whether I have breached any Standing Order. I would like your advice as to whether that is the case. I do not believe that I have done so today.

Byddaf yn derbyn eich arweiniad, Ddirprwy Lywydd, ynghylch a wyf wedi torri unrhyw Reol Sefydlog. Hoffwn gael eich cyngor ynghylch a yw hynny'n wir. Ni chredaf fy mod wedi gwneud hynny heddiw.

19:40 **Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

Thank you for that point of order, which is, strictly speaking, not a point of order but one of information for the Chamber. However, I take the point that has been made very seriously. It is a matter for the Government to decide the timing of written statements and what business it brings to the Chamber. That said, this is not a practice of which the Presiding Officer or I approve. The Presiding Officer has made it clear in the past that she expects the Government to make important announcements directly to the Chamber so that Members have an opportunity to question and scrutinise them appropriately. I hope that that will be followed more closely in the future.

Diolch ichi am y pwynt hwnnw o drefn, nad yw, a siarad yn fanwl gywir, yn bwynt o drefn, ond yn bwynt o wybodaeth i'r Siambr. Fodd bynnag, derbynaf y pwynt a wnaed o ddifrif. Mater i'r Llywodraeth yw penderfynu ar amseriad datganiadau ysgrifenedig a'r busnes y mae'n dewis ei gyflwyno i'r Siambr. Wedi dweud hynny, nid yw hwn yn arfer y mae'r Llywydd a minnau yn ei gymeradwyo. Mae'r Llywydd wedi ei gwneud yn glir yn y gorffennol ei bod yn disgwyl i'r Llywodraeth wneud cyhoeddiadau pwysig yn uniongyrchol i'r Siambr er mwyn i'r Aelodau gael cyfle i holi a chraffu arnynt yn briodol. Gobeithio y bydd hynny'n cael ei ddilyn yn fanylach yn y dyfodol.

Before we proceed to voting time and the vote on the Plaid Cymru motion, are there three Members who wish for the bell to be rung? There are not.

Cyn inni symud ymlaen i'r cyfnod pleidleisio a'r bleidlais ar gynnig Plaid Cymru, a oes tri Aelod sy'n dymuno i'r gloch gael ei chanu? Nac oes.

Cyfnod Pleidleisio

[Canlyniad y bleidlais ar gynnig NDM5298.](#)

Voting Time

[Result of the vote on motion NDM5298.](#)

Derbyniwyd y cynnig: O blaid 34, Yn erbyn 17, Ymatal 0.

Motion agreed: For 34, Against 17, Abstain 0.

19:41 **Y Dirprwy Lywydd / The Deputy Presiding Officer** [Bywgraffiad](#) [Biography](#) Senedd.tv
[Fideo](#) [Video](#)

That concludes today's business.

Dyna ddiwedd busnes heddiw.

Daeth y cyfarfod i ben am 7.41 p.m

The meeting ended at 7.41 p.m.